CHR. G. HEYNII

PROFESSORIS ELOQ. ET POES. IN VNIVERS. GOTTINGENSI EQVITIS ORD. CORONAE WESTPHALICAE

OPVSCVLA ACADEMICA COLLECTA

ET

ANIMADVERSIONIBVS LOCVPLETATA.

VOLVMEN VI.

GOTTINGAE,

APVD HENRICVM DIETERICH.

1812.

PRAEFATIO.

Prolusionibus meis academicis in quinque volumina collectis, restabat, vt seriores, vsque ad annum saeculi octauum, in quo ea proludendi opera substitit, superioribus, sexto et vltimo volumine adiecto, subiungerentur. Idque curaui tanto lubentius, cum viderem, partim per curas et negotia, a vita litteraria abhorrentia, partim per valetudinem senilem, ab omni spe et conatu, quo ex aliis, in maturiores annos dilatis, quicquam perficerem, quod viris doctis se approbare posset, me deiectum et exclusum esse. Consentaneum itaque visum est, vt ea saltem, quae iam singulatim pro-

dierant, vno complexu excuſa ſeruarentur, nec tam mei, quam vniuerſitatis noſtrae litterariae cauſſa, vt hae proluſiones accederent ceterarum numero, quae per hos annos in quibus eae ſcriptae ſunt *), pro annalium genere ſunt habendae; deficientibus faſtis academicis, quibus, inde a primordiis rerum condendis, vtinam idoneus obtigiſſet ſcriptor, qui conſilia et cauſſas, moleſtias et difficultates ſuperatas, expoſuiſſet.

Haud quidem ignoro, eo loco a paucis proluſiones academicas haberi, omninoque genus hoc ſcribendi tenue per ſe et leue exiſtimari; attamen illud, vt legentibus ſe commendet, argumenti maxime varietatem et dilectum deſiderat, cum videndum ſit, vt res, quam ſcribendam ſumſeris, auctoritate academiae ſit ſatis digna, vt nec ſint ſubtilia nimis, nec tamen vulgaria, nec ex vno aliquo eruditionis genere repetita, quod ſcripto-

*) *Inde ab anno* 1763 ad a. 1808.

ſcriptori quidem familiare ſit, paucis tamen aliis admodum frequentatum; ſed ex litteris communibus, hiſtoricis ac philoſophicis, aut ex humanitatis ſtudiis delibatum; quandoquidem iuuenum non minus, quam ſenum, legentium cauſſa ea ſcribuntur.

Equidem ſatis habui ex medio mea petere, et iuuentutis ſtudioſae ingeniis, ſtudiis et vtilitatibus, inprimis operam meam conſecrare; nec argumenta ethica refugi; ſumebam quoque interdum partes monitoris, tanquam qui aetate eos antecederem; eaque accommodabam temporibus. Itaque ſententias ſubinde inſerere placuit ex vita, rerum vſu et experientia ductas, acute verbis expreſſas; omninoque genus ſcribendi ſententioſum in hoc ſcribendi officio locum habere exiſtimaui, multoque magis in vita prouectiore *). Id

*) Secundum illud Ariſtotelis de rhetorica libro bonorum conſiliorum et dictorum referto, ἁρμόττει δὲ γνωμολογεῖν, ἡλικίᾳ μὲν πρεσβύτερον, περὶ δὲ τούτων ὧν ἐστιν ἔμπειρος. lib. II. c. 21.

enim vel maxime mihi curae eſſe debere putaui, vt addiſceret iuuentus, humanitatis ſtudiis operam ita eſſe dandam, vt nec in ſermonis ſubtilitatibus grammaticis et criticis, etſi per ſe magnopere probandis, non tamen in iis ſolis, ſubſiſteret, nec rerum incondita farragine ingenium oneraret: ſed vt vitae quoque et animi moribus fingendis litterarum ſtudia coleret, vtque ipſe iis hac in re exemplo praeirem, ne in me conueniret, quod apud Tacitum eſt *) de Secundo Carinate rhetore: *graeca doctrina ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat.*

Cum porro duabus fere partibus illa ſcriptio academica conſtet, altera, quae eſt praecipua, vt ſollennia indicantur, et, gratiis aeterno numini actis, bona vota pro principe et publica re concipiantur, altera, vt aliqua de re vtili et graui e diſciplinarum orbe petita nonnulla propinentur: illa quidem prior, a pietate in Deum O. M. ducta, affectum

*) Tacitus annal. XV, 45.

affectum et breuitatem desiderat, nec varietatem et copiam sermonis aut ornatum admittit. Ita tamen ad eandem fere formulam verbaque concepta et sollennia res redit; simplicitas vero orationis haud facile audientium animos tenet: multo magis autem fastidium facit ambitiosa amplificatio laudis eorum, qui bene de nobis meriti sunt, aut ipsius summi bonorum acceptorum auctoris. Omnium vero maxime dicta eleuat et legentes vel audientes offendit, si adulatorie ea enuntientur. Praestat itaque in hoc quoque sequi Quintiliani iudicium, *pectus esse quod disertum* faciat. Rerum religiose ac pie eloquendarum magister optimus est, animus pie ac religiose compositus. De his tamen statuat quisque pro sensu suo.

Meae quidem menti obuersari solebat istud, quod ex Platone *) memineram, cum Athenienses votorum parum compotes, etsi victimis, pompis sollennibus, muneribusque deos demul-

*) Plato in Alcibiade II. p. 98. (149.)

mulcentes, cum Lacedaemonii in ſacris et caeremoniis eſſent parciores, propitios tamen deos haberent; hoc eſt, ſecundos rerum ſucceſſus: qui tamen impie quoque factis contingere ſolent: re ad Ammonem delata, a ſacerdote eos reſponſum tuliſſe, *placere diis magis ſimplices preces bonis ac piis verbis conceptas, quam reliquorum Graecorum ſacra omnia.* Ita ſimplicitas, veritatis fida comes, vt animi ac vitae, ſic quoque pietatis ac religionis, arbitra videtur habenda eſſe.

CON-

CONSPECTVS
PROLVSIONVM
VOLVMINIS SEXTI
A. 1801 — 1808.

ADIECTIS AD CALCEM SVPPLEMENTIS ET AVCTARIIS.

VII.

Cum temporum rationes suasissent, vt, *sollennibus omissis*, magistratum academicum adiret ex Ordine Medic. *Aug. Gottlob Richter* Kal. Mart. 1808. et altero semestri *Io. Godof. Eichhorn* ex Philosophorum Ordine, Kal. Septembr. eiusd. anni; cui Kal. Mart. 1809, *Car. Frid. Stäudlin* ex Ord. Theol. successit: intermissum est, Senatus Academici placito; officium indicendi nouos Prorectores *Richterum* et *Eichhornium*. Repetitum tamen in auspiciis Prorectoris *Stäudlin* Kal. Mart. 1809. Interea vices, indicendi et sui et *Richteri* magistratus, ipse *Eichhorn* Prorector susceperat sponte. Abruptis, moxque intermissis, hoc modo, per temporum rerumque vicissitudines, muniis Professoris eloquentiae, translatisque omnino in Collegam, V. C. *Mitscherlichium*: nolui tamen mihi deesse ipse, et inceptum commentationis, cuius *Pars prior* exierat, absoluendae deserere et derelinquere. Subiecta itaque est ex schedis paratis in *sexto* hoc Volumine *pars altera:*

Accesserunt ad hanc Commentationem *Epimetra sex*, argumenti *antiquarii*, vt reliqua scripta *omnia*.

II.

*) Admisi in hunc fasciculum sextum scriptionum acade- carum duo haec scripta a nomine opusculorum academ- corum haud abhorrentia; similia iis, quae in Societat- consessibus ad collegarum memoriam colendam recita- Sunt ea ex genere elogiorum, quod, pro tempore, co- silio, re et persona, varias tractandi rationes et modo- non modo admittit, verum etiam postulat. Possunt ita- que ea exspatiari late in laudes, et panegyricorum gen- constituere (λόγοι ἐπιτάφιοι, ἐπικήδειοι), possunt simpliciore- sermones esse, elogia, memoriae; propria vniuscuiusq- est natura, diuersa praeceptio. Nostrae hae scriptione- collegarum et virorum bene de litteris meritorum d- functorum commendant memoriam, scribuntur et recita- tur inter Sodales et Collegas, *recenti luctu*, paucis po- honores funebres persolutos, aut post nuntium de obit- acceptum, diebus; ideoque procedunt ab affectu, et a- affectus declarationem habentur inter lugentes; dolo- moestitia, desiderium in iis regnat. Insulsum esset, i- tali elogio desiderare commentationes doctas et disputati- nes de optimo iurisprudentiae tradendae modo, aut - optimo genere historiae scribendae vel academiae cond- dae; haec et alia similia possunt forte locum habere - alio epicedii genere, luctu iam remissiore, temporis i- teriecto spatio, animo composito, consideratione in e- pendendis defuncti virtutibus et laudibus adhibita.

I.

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTAE
PRORECTOR
GEORG. IAC. FRID. MEISTER D.
CVM SENATV
ANNIVERSARIA INAVGVRATIONIS SACRA
LXIV.
IN KAL. SEPTEMBRES CIↃIↃCCCI.
CELEBRANDA
INDICIT
SIMVLQVE
SVCCESSOREM
IN
MAGISTRATV ACADEMICO
IOANN. FRIDER. GMELIN D.
CIVIBVS SVIS
HONORIS ET OFFICII CAVSSA
COMMENDAT.

Censura ingenii et morum Q. Aurelii Symmachi cum memorabilibus ex eius Epistolarum libris.

Spectat hoc ad honorem liberalibus artibus habitum, quod excusationes et vacationes a muneribus et officiis publicis facili indulgentia mittuntur; quemadmodum iam olim medicis,

grammaticis et ceteris professoribus et legu
doctoribus ab omni functione et ab omnibus mu
neribus vel publicis vel ciuilibus immunitas fu
concessa *a*). Quod si caussa quodammodo diuer
est munerum academicorum, quae ad ipsum O
dinem et ad Curiam Professorum resque vniue
sitatis moderandas spectant: tanto maior gratia h
benda est iis, qui, vt reip. academicae incolum
tati et commodis rite prospiciatur, munera public
quoties vices ad se redierint, haud recusan
Laetamur itaque et gratulamur Georgiae Augusta
cum, expletis functionis semestris partibus, m
gistratus academici capiendi vices ad Ordine
medicum reuolutae sint, successorem per insta
semestre renuntiandum a nobis esse publice Viru
Experientissimum, Collegam coniunctissimum,

IO. FRID. GMELIN D.

magistratu hoc iam antea summa cum laude ge
spectatum, integritate et constantia, iurium leg
que custodia et aequitatis obseruantia, eximiu
Transferentur in eius domum magistratus aca
mici insignia solennibus, quae in Kalendas Septe
bres hoc ipso libello indicuntur. Quod vt fe
faustumque sit, ex animo precamur. Bona ve
concipientur in ipsis sollennibus supplicabitur
numini O. M., vt pace Europae restituta res qu
que Germaniae, patriae nostrae communis, in tu
et tranquillo constituantur.

Nobis interea, quibus praeconium hoc so
lennium academiae mandatum est, curae esto,

comme

a) *L. 6. C.* de Profess. et Med.

ımentandi argumentum aliquod circumſpicia-
ı, et loco noſtro, et communibus litteris con-
:aneum, in quibus hiſtoriarum et fontium, e
bus illae petuntur, porro ſcriptorum in qua-
diſciplina claſſicorum, omninoque doctae an-
ıitatis, notitia merito habenda eſt. Etenim in
ſcriptionis genere nec locum habet quicquid
communi tritoue argumento ſubſiſtit, nec ni-
ſubtilia aut tenuia, ad quae vix vnus alterue
cendat, perſequi licet; ſed verſari ſcriptionem
eſſe eſt aliqua in re, quae intra diſciplinarum
academiis tractari ſolitarum confinia continea-
, neque omnino aliena ſit ab eorum ſtudiis,
ı, liberalibus litteris imbuti, iam ad diſci-
narum ſtudium ſeſe contulerunt.

Iure, Ciues, meritoque puerilis et iuuenilis
:atis diſciplina legendis ſcriptoribus, non omnis
peris, ſed in ſuo quoque genere praeſtantiſſimis,
primisque vtriusque ſermonis claſſicis, contine-
r; formanda enim ſunt ingenia ad exempla
ıtima, mensque eſt imbuenda non fucatis, ſed
ris natiuisque coloribus ſeu rerum ſeu oratio-
s; quandoquidem ea eſt habenda cura in prima
ate, vt et res recte percipiamus et perceptas
ſe eloquamur. Prouectioribus tamen annis ſtu-
ıque nequaquam aſpernandus eſt omnis vſus
lectio ſcriptorum ſerioris ac deterioris aetatis,
ıprimis iis, qui in hiſtoriis cognoſcendis et ex-
lorandis, in iuris Romani et doctrinae Chriſtia-
e, eiusque viciſſitudinum, doctiore et penitiore
dio verſari, nec in vulgari rerum traditarum
mula acquieſcere, ſed in cauſſas nexusque re-

rum et euentorum aut doctrinarum se insinu volent. Contrahitur porro iudicii aliqua seu n turitas, seu firmitas ac soliditas, si opinionum cissitudines, casuum fortunae varietates, exter rum rerum in ea, quae a sapientia diuina l manaque deducta esse habentur, vim ac domi tionem, si partium studia, sectarum furores, dogn tum certamina, laqueos et calumnias, anim verteris; si iactatos per hos cupiditatum et irar fluctus et anfractus hominum animos, abductac ingenia per opinionum ludibria a sensu commu ratione saniore et iudicii simplicitate, transu sumque acta videris; et auocata ab eo, qu omnium primum summumque erat, a studio ve ab actu rerum publice priuatimque vtilium, sensu et habitu humanitatis, virtutis ac pieta ex iudicio animi, incorrupto et sincero verita amore imbuti, cognoueris. Ita demum adsi scimus, nec nostrae aetatis opinionibus plus i buere, quam prudentia, rectumque iudicium, locus, in quo quisque se constitutum videt, p stulant. Est post haec omnia aliud, quod scriptoribus serioris aetatis tractandis, cum vti tatibus multis ac variis, voluptatem quoque affe potest, si istarum aetatum, mores et ingenia h minum, imperiorum constitutiones et administ tiones, imperantium artes, aulicorum studia publica negotia consilia et rationes se insinua tium, opum publicarum dilapidationes, vtilitatu publicarum per priuatorum vtilitates intercepti nes, et innumera alia perspexeris, quae nost *imperiis* ac regnis, administrationis modis, au

corr

rum ſtudiis, communia ſunt ac ſimilia. Iuuat
tera ex parte cognoſcere exempla virorum, mu-
rum meritorum ſcriptorumque laude inſignium,
quirere in cauſſas ac modos, quibus in regnis
rruptis ac labefactis, quorum ruinas ipſi mo-
bantur, ad tantam virtutem peruenire, ingenia
colere, doctrinam interdum haud vulgarem
qui potuerint, ea maxime aetate, qua Chri-
ani homines doctrinae quidem ſuae praecepta,
terdum et ipſa ſatis deprauata, latius propa-
re ſtudebant, vita tamen, moribus ſtu-
sque et actis publicis priuatisque, eadem
rumque ipſi reſpuebant et proculcabant. Ha-
re quoque vtilitatem intelligere, quid quan-
nue homines etiam praeſtantiores ex ſaeculi
opinionibus ipſi imbibere ſoleant, vt nemo
ile, ne magni quidem viri nomine dignus,
morari poſſit, qui non ex temporum ſenſibus,
iciis, vitiisque, aliquid ipſe vitii contraxerit,
usque vita, actus, ingenium, oratio, non labe
qua ſaeculi contaminata ſit. Eadem de cauſſa
ficile eſt, in ea aetate, in qua nihil probatur,
quod ad morem et corruptelam ſaeculi attempe-
um ſit, vitae, morum, ſtili, ſeruare ſimplicitatem.

Non itaque aut inutile erit, aut iniucundum,
quere et enucleare clarorum virorum aliquot
culi quarti et quinti a C. N. vitas et ſcripta,
ulque adiungere memorabilia ex eorum ſcriptis,
e ad mores, opiniones et inſtituta temporum
noſcenda tanquam manu ducant. Eſt in his
s, *Q. Aurelius Symmachus*, Senator grauiſſimus,

 muneri-

muneribus dignitatibusque summis per Gratiani, Valeriani et Theodosii tempora functus, post alios honores Praefectus vrbis a. 384. et Consul ordinarius a. 391. idemque Pontifex maximus, omni virtute publica priuataque ornatissimus, Christianorum tamen clamoribus infamis, quandoquidem a patriis religionibus recedere obstinate recusauit. Idem litterarum studia miro ardore est prosequutus, stili fingendi diligentissimus, meliore haud dubie saeculo dignus, ei tamen, in quo vixit, diuino aliquo munere datus: quandoquidem ille studia sua et virtutis et litterarum coniunxit cum aliis egregiis istius aetatis viris, ne maturius quam postea euenit, litterarum bonarum studia interirent.

Mouet omnino mirationem, quibus a caussis profectum sit, vt saeculo quarto medio virorum doctorum vbertas tanta existeret, cum antecedenti aetate litterae fere exaruisse ac defecisse viderentur. Inclaruerunt nunc non modo e christianis Ausonius, Ambrosius, Augustinus, verum etiam ex alteris partibus innotuere praeter Symmachum Ammianus Marcellinus, Avienus, Vegetius, Aurelius Victor, Eutropius, Claudianus, Macrobius, e Graecis post Libanium, Themistius, Himerius, Eunapius, alii, non quidem boni scriptores, nec tamen prorsus indocti. Aliorum nomina excitat Macrobius in Saturnalibus, alia Ausonius, plura Symmachus, inque iis Flauianum, ipsi coniunctissimum, muneribus summis functum, Mineruium, Protadium, eius filium, Praetextatum, qui in

prae-

...praefectura Italiae et Illyrici obiit 384 *b*), Eugenium, grammaticum et rhetorem ab Arbogasto in locum Valentiniani II. Imp. euectum; Medicos, Disarium et Gelasium; vt omittam alios *c*). Ipse Symmachus habuit patrem, virum, iudice Am-

miano

b) De his vid. Ritter. Prosopographia ad cod. Theodos. cf. Tillemont in Theodosio Art. 63. De Protadio v. Wernsdorf Excurs. VII. ad Rutil. et de Flauiano ibid. p. 651. Tom. V. Poet. min.

c) Disarius medicus, in Epistolar. IX, 43. pro quo editum Disamus III, 37. Gelasius, de quo I, 68. "Medicinam cum primis nostrae aetatis exercuit" Martianus poeta graeca carmina ad eum miserat VIII, 22. Lucillum pictorem meminit IX, 49. Adde Palladium rhetorem I, 15. Maximum philosophum: *quem vita et eruditione liberalium disciplinarum pariter insignem,, neque vlli praestantium philosophorum secundum* commendat Epp. II, 29. diuersum ab eo, qui magiae reus gladio percussus est a. 374. Laudatur Eris vel Orus II, 39. *philosophus vita atque eruditione praecipuus.* Asclepiades V, 29. quem *sanctum philosophum* appellat. Celsus, *Aristoteli suppar*, quem in ordinem senatorum cooptare rogat Theodosium Imp. X, 18. et Priscianus I, 79. de quo haec habet: "*Priscianus, frater meus, cum primis philosophorum, litteratura et honestate censendus, Senatu autore salarii elementa consequitur.*" Fratrem appellat, illa enim aetate voces filius, pater, frater, affectus erant nomina, non sanguinis. Erant autem tum *Romanae iuuentutis magistris subsidia detracta sollennis alimoniae:* Ep. V, 33. quod mirum videri debet, quum Gratiani Constitutione notissima a. 376. Professoribus e fisco constituta essent salaria: eam v. in Cod. Theodos. XIII, 3, 11. Fuisse passim homines et ciuitates non omni cultu litterarum carentes, facile tibi persuadeas. Ita inter *Beneventi* laudes est Ep. I, 4. *et vrbs cum sit maxima, singuli optimates mihi visi sunt vrbe maiores, amantes sui* (an vrbis?) *litterarum morumque mirabiles.*

miano Marcellino XXVII, 3. "*inter praecipua no minandum exempla doctrinae atque modestiae.*" Es eius epistola ad filium, in qua aliquot ab e composita poematia inserta leguntur. Si tempor computamus, horum virorum pueritia et iuuent incidit in tempora pacatiora et tranquilliora ind a Constantini regno; vt videatur ingeniorum con flictio inter antiquorum et nouorum sacrorum ad sectatores; quamdiu non omnino vi publica op pressa erat opinandi libertas, litteris et disciplin studiose prosequendis profuisse. Ipse Symmach cum Ausonio, etsi Christiano, vixit coniunctissime d Atque in hac sententia saniore persistere debuerat inde a Constantino omnes, et sibi persuasum ha bere, veritatem tanto faciliorem victoriam hab turam, quo patientius errori venia daretur; audiendus erat Symmachus: "*diis patriis, diis i digetibus pacem rogamus. Eadem spectamus astr commune caelum est, idem nos mundus inuoluit; qu interest, qua quisque prudentia verum inquirat? vn itinere non potest perueniri ad tam grande secretum sed haec otiosorum disputatio est, nos preces, non ce tamina offerimus.*" (Ep. X, 54.)

Epistolarum ad diuersos habemus libros dece post eius mortem a filio in lucem editos; patris vltima voluntate, non constat; nec mag illud, an a filio collectae fuerint; librorum n merum, et vltimo loco epistolas ad Imperatore

d) Lectitauit Symmachus eius Mosellam et laudat ex mie Epp. I, 14. gratulatur ei Consuli, I, 20. qu loco: "*iter*, inquit, *ad capessendos magistrat saepe litteris promouetur.*"

...um librum collectas, aemulationem Plinii ...ris prodere in aperto est; pro cuius imita... Symmachum habuere et cum isto compara... aequales; quod ferendum erat, si Symma... forte acumine sententiarum et verborum ...mentis, non autem sermonis elegantia proprie... ...et nitore cum eo certare voluisset. Vtinam temporum ordinem epistolae dispositae essent, aliquis saltem vir doctus existeret, qui noua ...sione facta temporum notationes, quoties ...ias desiderat, et hominum notitias adiungeret; multas ille molestias legentibus eximeret! ...machum autem ipsum vellemus grauiora suis ...olis argumenta subiecisse; maxima enim pars ...s vulgaribus, tenuibus et nihil prorsus memo... ...le habentibus, absoluitur; vt pigeat, orationis ...um ac studium tam vana et inani opera esse ...um. Magnus est numerus litterarum com...datitiarum, varietate quidem formularum haud ...cta. Sunt aliae officii caussa scriptae, aliae vitae priuatae negotiis, aliae ad amicos, pau...mae in caussa aliqua grauiore; itaque ad tem...rum historias pauca ex iis erui potuere, quibus ...montius satis diligenter est vsus; alia nonnulla ...ges et constitutiones, aut ad officia domus ...ae illustranda, quae, pleraque a lureto ani...ersa, in Commentarios ad Cod. Theodos. intu...i doctissimi, Iac. Gothofredus et Io. Dan. Rit... viri eruditionis antiquae, nunc fere obsoletae. ...dium stili fingendi mirum elucescit in omnibus, mireris, illa aetate, in tanta corruptela elo...entiae omnisque orationis, laudem tamen et

famam ex scriptionis elegantia quaeri potui A sententiarum veritate et naturali enuntiati sermonisque proprietate, perspicuitate et, si ita ferret, venustate ex verborum dilectu, co catione et numeris, aberratum erat ad verbo fucos, cincinnos et calamistrum, sententia neglecta aut obscurata *e*); dumque acumen mium, etiam in vulgaribus, venantur homi inepta et frigida in medium afferunt *f*). N itaque mirum est, ea, quae hanc aetatem e perunt, tempora ad horridam et squalidam tionem prorsus desciuisse; nihil enim est, qu semel spreta simplicitate et elegantia, celer properet ad barbariem, quam tragico et ly tumore ad vulgaria et per se tenuia transl p

e) Quale hominum iudicium fuerit de eloquen discas ex Epp. I, 89. *praeter loquendi phaleras q bus te ornauit natura, senile quiddam — somuisti At illi quos cothurnus altior vehit, et structuram pegmata delectant, neque tristem soliditatem atq lasciuum leporem consona laude celebrarunt.*

f) Sunt tamen in his acute dictis, nonnulla, qu veritate et pondere placere possunt; vt X, *"paria non sunt, quae dispari arte quaeruntur* (vt honores, laudes, fama, *gloria, virtute an ad lantium vocibus*, parta). VII, 60. "*omne, quod cursu est, viget; continuatio experientiae vires su renouat.*" II, 36. "*inusitatum exemplum vitandu esse rescripsi, ne res iusto orta principio bre ad indignos per ambitum perueniret.*" Est h illud Sallustianum per se verissimum, Cat. 51, *Omnia mala exempla* (in rep.) *a bonis orta sun* I, 31. *Cum semel a te carmen profectum* (vulgatur *est, ius omne perdidisti; oratio publicata res l bera est.* I, 18. "*sed maximas ingenii tui vir fortuna magna non onerat.*" Fuit eiusdem dictum *vt vera laus ornat, ita falsa castigat.*

...ret oratio. Hoc erat, quare nuper tantopere ...amus historiis tragico dramate compositis. ...ionem in Senatu habitam g), et mirum in ...cum assensu auditam, memorat optimus ...or noster. Est tamen superstes vnum eloquen- ...Symmachianae specimen, quod argumentorum ...tate, copiis haud vulgaribus in breuitate, et ...arte, ad praestantissimorum oratorum opera ...it, Epistola (X, 54.) ad DDD Valentinia- ...Theodosium et Arcadium semper Augg. ...ra Victoriae in Curiam reponenda; dicetis, ...caussa haud probanda eum ingenium exeruisse; ...enim ex eius sensu et iudicio diiudicatio fa- ...da est. Argumentorum dilectu, vi, pondere, ...eis, non minus admirabilis illa est, quam ...dentia, cautione, ac verecundia; quam tanto ...is sentias, si verbosam et inanem, interdum ...niosam et veteratoriam, declamationem ...rosii compares h). Ex reliquis libri decimi episto-

g) Ante annum 379 forte ad gratias agendas propter patrem ex agro in Senatum reuocatum lib. I, 44. (ex Leetii editione, qua vtimur, in Iureti editione, in qua primi libri numeri variant, ep. 38.) Idem ambitiose captat amicorum iudicia et gratulationes, ...nam orationem editam a se ad eos miserat, I, 52. ...58. 105. V, 41. duas orationes praeterea ad Miner-...vium, Protadii patrem, miserat, IV, 29. Si vera ...sunt, quae ap. Cassiodorium memorantur hist. ...tripart. IX, 23. orationem in laudem Maximi quo-...que scripserat.

h) Saepius tentata res primo 382, vt ex *Ambros.* Ep. colligas (Tillem. p. 170.), iterum 384. (p. 244.) cum Praefectus vrbis esset (Ambros. ibid.) 388 et 392. *Lardner Heathen Testim.* Vol. IV. p. 372. vbi et nonnulla de vita eius p. 397. Nec tamen suc-cessum

epistolis, qui in fronte haec habet: "*liber X. c tinens epistolas familiares ad Impp., sententias Senato et opuscula, editus post eius obitum a Q. Flauio Me mio Symmacho V. C.*" possunt nonnulla enotari. Praefecti vrbis officium, caussas, cognitiones i teraque negotia ab eo curanda, formulamque bellorum ad Imp. mittendarum; nos relation et memorias, appellare solemus. Verum haec i occupata sunt a viris doctis, qui ad Codice vtrumque iuris illustrandum eruditionis cop attulerunt, imprimisque ii, qui de officio Praefe vrbis diserte egerunt. Sunt quoque nonnulla hoc libro, quae ad iuris ciuilis capita spectan quae tamen accurata expositione indigent, loco nostro forte aliena, nec multis lectoribu grata futura *i*).

Ex iis, quae ad temporum quidem euenta e conditionem spectant, vnum saltem commemorar iuuat: Submota Gratiani iussu ara Victoriae e Curi a. 382. paullo post premebatur vrbs graui fame quod Symmachus ad sacrilegam impietatem refer locis pluribus, inprimis in nobilissima Epistol X, 54. supra memorata. Orta erat fames ex ste rilitate anni maxime in Africa; delata est annona cura in Symmachum Praefectum vrbis ab Imp dictum, classes aliis ex locis aduehi frumentum iussae

cessum res habuit; quid quod et in centesimo lapide ab Vrbe abesse a Theodosio iussus est Symmachus, vt Prosper Aquit. memorat; parum probabiliter, nisi alio tempore similis casus incidit.

i) V. lib. X, 32. 41 sqq. 63. spectans ad illustrandum L. 14: Cod. Theod. de accusat. add. lib. V, 52. et II, 13. quae L. 2. Cod. Th. de testam. respicit.

...; ita Africae damna Macedonicis maxime ...catibus sunt compensata *k*).

Quantopere, dominationis deprauatae artibus, ...tae fuerint prouinciae, tributis et vectiga... restincta hominum industria, inprimisque ...aritia et calliditate pessundata libertas, inter ...s imperatorum et aulicorum prodigalitates ...fusiones, docent temporum historiae. Nec ... modo plebs exactionibus oppressa, verum ... grassatum est in diuitum patrimonia: quae LL. Cod Theodos. et Annott. ad eas cognosci ...unt. Memorat in his Symmachus indictiones ...um, etiam e seruis, et iumentorum, deterio... temporum inuenta: VI, 62. 64. 58. IX, 10. Iuret ad VI, 63. Vt vnum commemoremus: ...gistratuum munia continebantur fere impensis ...s non modo inutiles, verum etiam damnosas ...ndis, inque his inprimis in ludos edendos. ...edibile est, quantae, in summa prouinciarum, ...um et agrorum, egestate, impensis in spectacula ...ca factis, fuerint erogationum publicarum ...ofusiones, et ipsorum magistratuum patrimonio... impendia, malis mox artibus, vt fit, repa... Quaestoria et praetoria dignitas ludorum ...one absoluebatur, in quos ingentes sumtus ... expendendi *l*). Pro exemplo esse possunt ... quae in magno Epistolarum numero occur... de apparatu ludorum, quos Symmachus filio quae-

k) Epp. III, 82. coll. II, 6. 7. 52. III, 55. IV, 21. 75. VI, 26. VII, 68. erat quoque olei penuria IV, 18.

l) Fuit quoque editio in Consulatu IX, 24. etiam Sacerdotum: v. Iuret. ad IV, 62.

quaestori et postea praeturam adepto instru modice quidem, vt ipse profitetur, fatis tamen la vt bis mille aureos in praeturam filii expendi narretur ap. Photium Cod. LXXX. p. 198. Ess res singularis libelli, si omnia accurate persequ vellemus. Narrantur a Symmacho ludorum cau aduecti gladiatores, equi ex Hispania, quadrig circi et scenae artifices, vestes holosericae, qu pro praemiis distributae esse videntur (VI, 39 vrsi, leopardi, crocodili, Libycae ferae, addac strepsicerotes alii appellant, et pygargi, IX, 11 de quibus Plinius est videndus *m*). Itaque n ratum legimus, preces ad Impp. esse perlatas, ludos edituris magistratibus subueniretur, gladi toribus, etiam equis, mittendis et Libycis feris *n* Erant porro a magistratibus nouis mittendae a alios sportulae, seu munera, in quibus, vt notu est, diptychorum vsus erat praecipuus: (etiam Symmacho memoratus II, 81); erant aliae libe litates, in his missilia. Mittebantur a Senatorib strenae Principi, vti a Principe missae Kalend Ianuariis: (Ep. X, 20. 28). Conferebant Senatore pecunias ad decennalia celebranda (X, 26). Simi

mod

m) Collegimus haec ex locis Epp. II, 46, 76. 77. IV, 6. 8. 12. 56. 59. 60—64. V, 19. 54. 60. 63. 81. VI, 33. 34. 38. 40. 42. 43. VII, 1. 48. 82. 104. 5. 6. 110. 121. 122. IX, 12. 15. 16. 18. 20—25. 27. 111. 119. 126. X, 9. 14. 48. In Ep. V, 63. conqueritur quadragesimae portorium pro equis missis exactum per publicanos

n) Lib. X, 22. IV, 12. cf. Iuret. ad X, 4. et ad II, 46. in qua memorabile exemplum occurrit Saxonum captiuorum ad depugnandum in ludis missorum, qui, vt se probro subducerent, pridie ludos sine laqueo (*spiritu intercluso*) gulas fregerant numero XXIX.

...o corporibus Vrbis imperabantur collationes, ... equorum; vnde inter priuilegia corporibus ...mae concessa erat immunitas a tali quoque ...stione: (X, 27. v. viros doctos ad C. Th. ... priuilegiis corporatorum lib. XIV. tit. II. p. 164. ... V. cf. eosdem ad XI. tit. 17. 18). Praedi... itaque Symmachi Praefecti vrbis 384 opera, ... ad leuandam quaestoriam et praetoriam digni... ..., liberandasque Senatorias functiones a graui... impensis, Patrum decretum ad Impp. detulit ... 21), quod et confirmatum legimus Constitu...ne Theodosii et Arcadii, C. Th. XV. 9. ad quam ...viris doctis res illustrata est o) inprimis ex ipso ...macho; vt haec illustrare velle, actum agere sit. Subiungemus his nonnulla, quae ad ipsum ...ymmachum spectant. Senatorem grauissimum, ...agistratum sanctissimum, Ciuem ad bonum com...ne natum recte diceres, vocabulo istis tempo...bus frequentato p); cuius integritatem, probita..., constantiam cum prudentia, multis in locis ...miramur; facile enim intelligi potest, quam ...bricum ac periculosum esset, inter temporum, ...minationis, et aulae corruptelas, seruare rectum. ...atoriam auctoritatem et dignitatem tuitus est ...egie q); in hoc enim ordine quicquid supererat auxilii

o) Etiam de sportula, vno solido, ad IX, 128. item III, 59. 61, VII, 77. s. Tillemont. Tom. V. p. 244 sqq. de spectaculorum licentia Muller. de genio aeui Theodos. cf. Montefalcon. *des moeurs et des usages du Siecle de Theodose* in Mem. de l'Acad. d. Inscr. XIII. p. 484.

p) Epp. I, 49. cf. Iuret. ad I, 43. p. 53.

q) V. c. X, 62. II, 75. (al. 74.) ait quoque Praefecturae munus esse tueri Senatum X, 62. Obiter notabi-

auxilii aduersus dominationis iniuriam et libidine continebatur; itaque Senatum appellat "*parte humani generis meliorem*," (Epp I, 52. al. 46. vt cf. Iureti notam). Quod superstitio animo eius tam alte insederat *r*), excusandum erat in viro patriarum legum et institutorum seruantissimo eodemque Pontifice maximo: venia enim debetur ei, qui ad fidem suam et religionem refert antiqui instituti auctoritatem et sanctitatem, si videt noua etsi forte per se bona, meliora quoque, non bonis artibus et consiliis inferri et obtrudi. Quod Orationi, Imp. Gratiani in Senatu Kal. Ianuar. ab ipso Imperatore iussus erat, eximie exultat *s*) quod ne vanitatem optimi viri arguere putetur de temporum more hominumque sensu sub dominatione est cogitandum: de quo vel ex hoc licet statuere, quod iam tum vsitata erant appellandi Impe

tabimus ex lib. X, 37. acta Senatus et populi per vices singulorum mensium ad Impp. missa.

r) Vestigia superstitionis, praeter Epistolam pro Ara Victoriae, ad curam sacrorum et sollennium I, 46. ad procuranda ostenta I, 49. alias cura v. I, 47. 51. 69. II, 34. 36. spectant. Aegerrime tulerat, fundos, praedia et agros, e quibus Virgines Vestales alebantur, cum priuilegiis et stipendiis Constitutione Gratiani ademtos: (v. Ep. X, 54. med.) de qua lege v. docte disputata ad Cod. Theod. XVI, 10, 7. p 299. Vol. VI. quid eum sensurum fuisse putabimus, si nostra aetate eum viuere fors tulisset! De Virginis Vestalis incestu actionem instituit IX, 122. 123. non Pontificis loco, sed Praefecti Vrbis vice, ad quem omne criminum genus intra et extra vrbem pertinebat.

s) Epp. I, 13. X, 2. I, 95. Quaestoris Principis illud munus erat.

eratoris verba: *Clementia vestra; numen vestrum; itas vestra*, et similia alia.

Litterarum illum studiis omne otium confe- se ex multis locis apparet, maxime cum ruri ret. Solebat enim opportunitates secessus in diis anxie aucupari. Habuit autem praedia a, ad Baulos, quos versibus celebrauit, I, 1. d Lucrinum lacum I, 1. quibus adiungit Baias Puteolos I, 8. II. 26. Memorat praetorium Ca- num, h. e. villam, domum, I, 10. vt VI, 11. torium Baianum, VI, 9. hinc intra Campaniae inos, se vitam agitare ait: II, 32. cf. III, 16. 1. 95. VII, 31. 37. 24. Aliud praedium habuit entinum IV, 44. VII, 15. idem appellat agrum niatem, VII, 26. Aliud Vaticanum VI, 58. 61. 21. aliud Ostiense I, 6. VI, 72. suburbanum Ostiensis VI, 66. aliud Praenestinum VII, 35. uburbanum, cui Arabianae nomen erat II, 57. 60. Habitationem habuit in Coelio VII, 18. 19. s possedit in Caesariensi Mauretania VII, 66. s in Sicilia IX, 51. Sane ii, qui tot secessus otiandum habent, non facile in otio de littera- studiis et Musarum contubernio cogitare so- sunt, scilicet oblectationum alia genera, qui- se addicunt; tanto maior est Symmachi admi- a, qui in summis honoribus administrandi im- et fortunarum copiis in agros rusticatum ita- , vt litteraris occupationibus se recrearet.

Graeca se cum filio didicisse, in grauiore aetate, narrat IV, 20. Memorat Varronianas Hebdo- les I, 2, 3. quas ea aetate (Saec. IV.) superfuisse e patet, et laudat ex iis Elogia Platonis, Aristo-

telis, Curii, Catonum, Fabiorum, Scipionum, tot que triumphalis Senatus: vnde argumenta libri c fuerint cognoscimus. Exemplum Plinii histo naturalis a librario exaratum ad Ausonium mis memorat Ep. I, 24. cum autem voce *libellorum* vt (*en tibi libellos*) credas partes tantum libri fu Terentii verbis vtitur I, 23. (ex Adelphis IV, 1, *quam vellem etiam noctu amicis operam mos sit da* IX, 82. Sallustii V, 66. IV, 24. (at I, 24. *Sallust testimonii castigatio* est pro breuitate Sallustio sim Liuianum opus integrum adhuc superstes tracta nam IX, 13. ad Valerianum scribit: *munus t Liuiani operis, quod spopondi, etiam nunc dilige emendatoris moratur*, et IV, 18. ad Protadium: *Pr Gallorum memorias deferri in manus tuas postulas, volue Patauini scriptoris extrema, quibus res C. Cae explicantur; aut, si impar est desiderio tuo Liuius, ephemeridem C. Caesaris decerptam bibliothecula m vt tibi muneri mitteretur. — Erit, si fors votum i etiam Plinii Secundi Germanica bella conquirere.* E et illa etiamnum supererant. add. IV, 36.

Et in his quidem subsistimus, cum satis a n effectum esse videatur, vt viri praestantissimi, qu que multo memorabilius est, ex iniquissimis t poribus, effigiem aliquam habeamus ante ocu positam, ingeniique ac virtutis specimina ali contemplanda. Quod superest, Commilitones, sollennibus crastinis frequentes adsitis et ad dic dum prodeuntibus faueatis, rogatu nostro et au ritate vos adductos esse volumus. PP. in Geor Augusta pridie Kal. Septemb. cIↃIↃCCCI.

II.

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTAE
PRORECTOR
D. FRIDERICVS GMELIN D.
CVM SENATV
SVCCESSOREM
IN
MAGISTRATV ACADEMICO
IO. TOBIAM MAYER D.
CIVIBVS SVIS
HONORIS ET OFFICII CAVSSA
COMMENDAT
INDICTIS AVSPICIIS
IN KALENDAS MARTIAS cIↄIↄcccII.

Cenſura ingenii et morum D. Magni Auſonii cum memorabilibus, ex eius ſcriptis.

---

ara eſt in Annalibus memoratio eorum, qui in petendis honoribus alter alteri ſponte ceſ-t; nuntianda erant auſpicia, conſulendi Pon-s, adeundi libri Sibyllini, edocendum vitio creatos, vt creati iam conſules magiſtratum onerent; et erant forte quae excuſare poſſent dantes candidatorum voluntates; tanto tamen or laus habenda eorum, qui reipublicae vtili-bus ſuam dignitatem, domus ſplendorem, gen-ſuae imaginem ac titulum, poſtponerent.

 Licebit

Licebit itaque nobis, cum honorifica memoratio commendare exemplum praeclarae moderatio et aequitatis inter Collegas nostros. Cum en fasces academicos suscipiendi munus ad Ordin Philosophorum rediisset, constaretque de lege dicis nostri academici, magistratum academic mandari non posse nisi ei, qui iam Decani loc tenuisset: *Mayeri* nostri, Collegae aestumatissi rationem non haberi ex lege posse visum er mox tamen, designato iam alio Collega, ii, qu rum curae et studio legum et iurium notitia custodia mandata est, nuntiarunt, extare scriptum regium anni XLVII. superioris saec quo declaratum sit, lege modo memorata solut esse eum, qui iam antea alia in academia mun Prorectoris seu Rectoris functus fuerit. Qua re certior factus Senatus Academiae extemplo d signauit Prorectorem suum Te, Vir illustris, C lega coniunctissime,

IOANNES TOBIAS MAYER,

Teque expertus facilem et beneuolum non mi in recipiendo, quam antea aequum et verec dum in cedendo magistratu, existimationem iudicium suum de animi Tui candore, mor simplicitate, vitae integritate et innocentia, ac religione in tuendo officio, insigniter co matum vidit; eoque ipso praeiuit vobis, Ci praeiudicio tanquam suo, vt virum raris his v tutibus commendatum vos et ipsi omni debita verentia Prorectorem futuri semestris salutetis, fid et obsequium ei praestetis, eiusque in vos fid amori et beneuolentiae, ita confidatis, vt in e

tanqua

iquam parentis indulgentia et aequitate, vestramque vtilitatum et commodorum studio ardenssimo, portum et refugium tutissimum, in legum ctitate et custodia praesidium firmissimum posim esse, persuasum vobis habeatis. Ita sane si imati et affecti fueritis, operam dabimus sedulo rinque, vt futuri semestris tranquillitate, statu iblico quieto et imperturbato, studiorum priuarum assiduitate, morum sanctitate et recti ac cori seruandi studio, deleantur omnia vestigia, imque iis memoria extinguatur omnis, et ipsa cordatio eorum tollatur, quae semestri nunc eunte pristinam laudem, cum Collegarum inter necessitudinis, tum Commilitonum studii summi obseruandis bonae disciplinae legibus, iusti ac cori praescriptis, obscurare visa sunt. Excusant iudices aequi fragilitatem naturae humanae rumque humanarum multiplices casus, quibus terdum fit, vt nolentes nec animaduertentes a imite recto deuertamus; eluitur labes et error noscitur, facilitate ac promta voluntate, qua ad ficium reditum est.

Et haec quidem erant illa, ad quae et offiam nostrum, lex ac mos, et dies crastinus eundo magistratui destinatus, nos vocabant faendo publico praeconio. Nunc his missis ad terum accedimus, quod patrum instituto perendum est, vt subiiciatur praeconio, tanquam spicii caussa, exspatiatio in disciplinarum et eruionis campum, cum in ciuitate litteraria par et quum sit, vt nihil non fiat, quod non cum quo litterarum seu commodo seu respectu ad

eas, seu contactu ac vinculo aliquo, copulat
sit. Virorum serioris aetatis, saeculi quarti
quinti, inde a C. N., illustrium aliquot vita
scripta, vulgo nunc fere neglecta, excutere c
stitueramus, non vt inde speciosae alicuius er
tionis laudem ferremus, sed vt ea, quae ad sae
mores et instituta, hominumque virtutes ac v
declaranda facerent, tanquam cognitu vtilia
ad vitam saeculique indolem cognoscendam, m
morabilia enotaremus. Vtilia quaerimus; noti
rerum obscurarum, multoque magis subtilit
criticas aliis seu temporibus seu studiis seponim

Symmachi, de quo superiore semestri pr
sum est, aequalis et familiaris fuit *Ausonius*,
quo etsi pauciora, pro consilii nostri ratione,
cenda sunt, non tamen eius memoratio praete
potest. *Decimus Magnus Ausonius*, Burdigalen
cuius scripta fortuna ad nostras aetates pertu
ea, qua viuebat, aetate inter viros clarissimos
bitus, nomine primum Grammatici, tum Rh
ris inclaruerat, a Valentiniano seniore ad doc
dos filios, Gratianum et Valentinianum, euoc
tus, studio in se principum, quaesturam prim
tum praefecturam praetorii Italiae, mox Galliaru
tandem a. N. C. 379. Consulatum consequut
post imperatorum mortem missione a Theodo
impetrata in patria consenuit. Cum ille int
doctissimos suae aetatis viros numeratus sit: e
eius scriptis intelligi potest, quale de doctri
litterarum iudicium istorum hominum fuerit. A
grammaticam, rhetoricam et poeticam omne h
nomen erat reuocatum; et institutio pueritiae

iuue

mentutis omnino occupata in grammaticae et etorices ſtudiis; alia omnia extra hunc diſciplirum orbem habita; nulla cathedra hiſtoriarum, hiloſophiae, mathematum, aut alius diſciplinae: idicio non meliore, quam ſi litterarum bonarum udia ad vnam matheſin aut cognatas diſciplinas ocarentur; nam ad excolenda mortalium ingeia ſcientiae ſeueriores per ſe non ſufficiunt, niſi t litterarum et diſciplinarum ſtudia coniuncta erint. Ita enim ad humanitatem, recti, boni, ulchrique ſenſum vitaeque honeſtatem et dignitem, bonis litteris effingimur, ſi ad ſcientiarum tilitates hiſtorica, philoſophica artiumque ſtudia ceſſerint, cum bona vitae diſciplina et inſtitutione. allia litterarum ſtudiis florere tum eſt dicta, axime Burdigala; laudes Profeſſorum ea aetate arorum Auſonius verſibus condidit; ſunt ii ſeu etores ſeu grammatici, hi quidem inferiore loco abiti, nec, comparatione noſtrarum litterarum cta, niſi in grammatiſtarum numero habendi, ui litterarum elementa pueros docerent a). Adeo

a) In Protreptico ad nepotem (Idyll. IV.) res diserte exponitur. Apud grammaticum, *In flexu, ait, et acumine vocis innumeros numeros doctis accentibus effer, affectusque impone legens, distinctio sensum auget et ignauis dant interualla vigorem.* Quae autem tum fuerit disciplina scholastica, discat aliquis ex verss. Protreptici eiusdem de studio puerili ad nepotem: *Tu quoque ne metuas, quamuis schola verbere multo increpet, et truculenta senex gerat ora magister. Degeneres animos timor arguit. At tibi consta intrepidus, nec te clamor plagaeque sonantes nec matutinis agitet formido sub horis, quod sceptrum vibrat ferulae, quod*

iam tum defloruerant Gallorum litterarum stu[…] vt in virorum doctorum recensu non essent […] memorari possent, quam ludorum magistri in li[…] rarum elementis occupati. Fuere in his quo[…] grammatici Graeci, quorum nomina ignota […] morat Carm. VIII. XIII. XXI. Pauci omn[…] inter hos Professores sunt, quorum memor[…] valde sit honorifica; nonnulli propter mores no[…] potius quam laudati. Constitutae erant anno[…] publice seu stipendia professoribus in frequent[…] mis ciuitatibus, seu in metropolibus Galliar[…] antea lubitu et arbitrio ciuitatum, nunc Grat[…] iussu e fisco, certo fixo ac stato modo, Consti[…] tione anni 376 Cod. Theod. XIII. tit. 3. l. […] Memorantur non nisi *rhetores* et *grammatici*, e[…] quidem *Atticae*, h. e. Graecae, *Romanaeque do[…] nae; "istis XXIV annonarum e fisco emolumenta[…] nentur; his XII annonarum deductior paullo nun[…] ex more* (h. e. quo grammaticorum ordo, idec[…] et commoda, haberi solebat) *praestetur.*" v. […] thofr. ad e. l. Simili modo salaria professo[…] Romae constituta ap. Symmach. Epp. I. 73. V, […] Treuiris, vtpote clarissima tum Galliae ciui[…] Rhetori XXX. Grammaticis XII. annonae […] bebantur. Annonam constat fuisse diarium v[…] hominis victum, ad certam rationem constitut[…] quae tamen etiam pecunia seu pretio re[…] potuisse videtur; itaque bis, ter, duodecies […] sic porro decerni potuit. v. Lamprid. in […]

multa supellex virgea, quod fallax scuticam texit aluta, quod feruent trepido subsellia […] tumultu.

r. 44. Trebell. Claud. 14. Vopisc. Aurelian. 12. moratur ab Ausonio aliquo in loco (Carm. XII.), vbi de cathedra Grammatices agitur, ctorius *Subdoctor seu Proscholus*, h. e. Prorector iolae: qui in antiquitatis obscurae studio aeta- n continuerat: habentur in eius studiis "Ius ntificum, foedera, Curium origines, Castor, iodope *b*), Plebiscita et Senatusconsulta, leges raconis, Solonis, Zaleuci." Studium itaque um ille grammaticus in quaestionibus gramma- is et criticis posuerat; nam plebiscita et senatus- nsulta exquirere et leges interpretari non nisi m magna eius laude memorari posset; Castor men, Rhodope et Cures satis declarant, res an- quas obscuras notari, ad quas studium eius de- xerat; de vtilitate autem ad historias, antiquita- s, iura, instituta, vix ille cogitabat: quod pro xplorato fere habere licet, quandoquidem saeculi istius

B 5

b) Castor videri potest esse is, cuius liber χρονικῶν ἀγνοημάτων multas vtilitates chronologiae emendandae habuit: *epochae imperiorum maritimorum antiquissimarum aetatum* illustratae sunt in nouis Commentariis Soc. R. Sc. Gott. Vol. I. *Rhodope* esse potest mulier Pythagoricam philosophiam professa, ad quam Theanus Epistola fictitia superest, a Luca Holstenio ad Porphyr. Vit. Pythag.; nisi cum epistola et ipsa Rhodope fictitium nomen est. Mirum tamen est, nomen hoc Ausonio aut eius aetati notum fuisse. Nihil enim alibi de ea proditum nec ap. Holstenium aut Wolfium fragm. mulier. ill. aut Fabricium. Itaque procliuior sum in eam partem, vt credam Dioscuros et Orpheum Thracem declarari a grammatico iactare eruditionem suam ita solito: nam et *Curium origines* ad Numam refero.

istius litterae a melioribus, quae modo comm moratimus, ad exilia et parum publice, priuati que vtilia et salubria studia migrauerant. Fu quidem inter rhetores nonnulli vltra vulgares teras sapere dicti, ita (Nr. XX.) Staphylius *storiam callens Livii et Herodoti; omnis doctrinae r cui cognita, quantum condit sexcentis Varro volum bus.*" Licebitne ex his colligere, Varronis op ista adhuc aetate superfuisse? aut ex alio I (Idyll. IV, 46.), vbi in schola grammatici p docetur: *Conditor Iliados et amabilis orsa Menan euoluenda tibi* — cum Homero Menandrum scholis praelectum esse? Et est inter grammatic vnus et alter: cui *schola et auditor multus, pr textaque pubes, grammatici nomen diuitiasque dedit* c)

Videtis, Commilitones, quae ista aetate litte rum studia fuerint, quam exilia, tenuia, et a gusta *d*). Ex his tamen scholis prodibant vrbi imperiique rectores, senatores, magistratus *e*),

qu

c) Dices multum hic referre, quomodo interpung placeat, si: *grammatici nomen, diuitiasque ded* bene res se habet. Sin: *grammatici nomen di tiasque* iunxeris, non magna vtique fortunar aestumatio hinc fieri poterit, eruntque, si de gra matico praedicantur, *grammatici diuitiae* ac for nae non magis lautae, quam si viri, de sch quamuis meritissimi, *hereditatem opimam* memor quae ad aliquem peruenisse narretur. Verius men prius.

d) Hoc vnum constat, eos, qui Ius Romanum disc vellent, Romam profectos esse; docent hoc Rutil. Itin. I, 209. 210.

e) Professor. I. Burdegalae cathedra: *mille foro de haec iuuenes: bis mille Senatus adiecit numero p pureisque togis* (h. e. praetextis).

iicquid hominum erat officiis negotiisque vitae
iblicae destinatorum! Fingebatur scilicet inge-
ιum legendis in schola praeclaris auctoribus Ro-
anis Graecisque, quae res non tantam tum
ιctrinae copiam poscebat ac nunc, quandoqui-
m illi patrio sermone scriptos libros praelege-
nt, eoque versus ac sententiae mentibus tanto
tius infigebantur. Ex Cicerone, ex Liuii, Sal-
ſtii Tacitique lectione, quis neget ad vitae publi-
ıe priuataeque negotia viros idoneos prodire
ɔtuisse? Quid? quod ipsi principes non in alia
sciplina enutriebantur. Nam ex his Professori-
ıs grammatices et rhetorices vnus erudiendis
ratiano et Valentiniano delectus fuit noster Au-
ınius. Nec eius disciplinae laus sua et honos
:fuit; nam vterque, et Gratianus et Valentinia-
ıs, inter optimos principes locum suum occu-
ırunt, summumque sui desiderium reliquerunt,
ım ille anno aetatis vigesimo quarto, hic vige-
mo primo fraude et insidiis suorum e medio
ıblati essent. Nec modo ex panegyrico Ausonii
ratiano dicto hoc constat, in quo copiosa est
udum enumeratio, nec ex Ambrosii similiumque
raedicatione pietatis Imperatorum et obsequiosae
oluntatis, verum, quod grauius testimonium est,
mmiani loco, quo eum a Valentiniano patre re-
untiatum Augustum memorat: (lib. XXVII, 6.)
raedicatur Gratiani *vultus et reliqui corporis iucun-
issimus nitor et egregia pectoris indoles, quae Impe-
ıtorem implesset* (h. e. Imperatoris perfecti virtutes,
artes, exemplum, exhibuisset) *cum veterum lectissi-
ιis comparandum, si per fata proximosque licuisset.* —

Nec

Nec vero inter minima virtutum argumenta Gr tiani est ea ipsa grati animi testificatio erga iuu tutis suae rectorem, quod, statim ex quo p patris mortem imperium solus tenuit, Ausoniu tum Treviris agentem *f*), Consulem, et pri loco, designauit a. C. 379. Pro hoc benefi orationem ille ad eum misit, quae Gratiar actio pro Consulatu est inscripta, prorsus exemplum Panegyrici Plinii ad Traianum elabora e qua tamen elucescit, quantum inter tempora ingenia discrimen esset. Etsi enim vtraque rhe ricam potius sapit quam eloquentiam veram: hac tamen Ausonii multo magis rhetoricum d dium, seruili fere imitandi anxietate, emin Pro magnis sensibus animique affectibus vibrant acutae sententiolae, per antitheses et paradoxa, ad miraculum facta, per se probabilia, amplifica tur *g*). Facit in Plinio satietatem nimis effu

la

f) Inibatur tunc consulatus etiam in prouincia: Imp rator consulem renuntiabat in palatio; in audit rio tamen sacro, concione conuocata, vt vmb aliqua esset comitiorum consularium. *Te*, scrib Gratianus ad Ausonium, *consulem designaui*, *declaraui et nuncupaui.* Miserat ei quoque *vest palmatam*, h. trabeam, qui tunc vestitus consul ris fuit, et quidem eam, *in qua D. Constanti parens intextus* erat.

g) Nec vero nihil profecit discipulus in tali dis plina, Gratianus. In Rescripto enim, quo nouu honorem in magistrum conferebat, vsus erat h verbis: *soluo tibi quod debebam*, *et adhuc deb quod solui.* Extollit hoc, vt par erat, Ausoni multa praedicatione, et ex similibus argute dic amplificatione: in his est, quod ei, qui quaeren

quib

etsi in magnis ac grauibus rebus, et virtu- optimi Principis; in Ausonio ea, rerum destituta, mouet fastidium. Non fortu- magis est damnosa profusio quam laudum; magno vitae vsu opus est ad obseruandum, et audientibus esse molestam et ei, qui lau- verti in fraudem et malum. Hoc est ma- illud, regni assidua comes, quod ciues legi- legumque custodi parentes ab obsequio sensim labuntur ad seruilem adulationem, qua ipse Princeps corrumpitur. Bene tamen nobiscum agitur, quod eiusmodi adulationes paullo post in formulas cancellariae abeunt, quibus tantum sensus tribuit quantum ipse habet.

Gratus in praeceptorem animus Imperatori minus honori cessit quam Ausonium illustra- etsi enim tantum non merus titulus ea aetate Consulatus, summa tamen et, si meritis ille debitus

quibus meritis hunc honorem consecutus sit, respondet: *Rationem felicitatis nemo reddit.* Hoc est globulos mellitos spargere. Reuocant haec in animum aliud dictum, istis admodum dissimile, et alti sensus, ab Ausonio memoratum, nec alibi, quod meminimus, lectum: *Alexandri M. Macedonis hoc fertur, quum legisset illos Homericos versus* (Iliad. VII, 179. 180.) *quibus, Hectore prouocante, e nouem ducibus, qui omnes pugnare cupiebant, vnum eligi placeret, sortis euentu, vbi Iouem totus precatur exercitus, vt Aiacem vel Tydei filium, aut ipsum regem Mycenarum sortiri patiatur Agamemnonem:* Occiderem, *inquit*, illum, qui me tertium nominasset! Videtis vel hoc exemplo, quantum discrimen sit inter acute dictum ingenii arguta captantis, et animi magna aut cogitantis aut *sentientis*.

debitus fuerat, praecipua erat dignitate. Mi
licet, quod tam rara sit memoratio eorum,
pueritiam et iuuentutem formarunt princip
siue antiquas siue recentes historias perlustrau
Quot enim sunt reges et imperatores, quo
iuuentutis magistros saltem nomine nouim
multo pauciores sunt, qui aut ipsi ingenii doti
eximiis, litterarum laude aliqua memorabili,
tutibus insignibus conspicui, aut a suis nutr
singulari aliquo in studio habiti fuerunt. Fo
natus Ausonius, qui Consulatu se a nutritio o
tum vidit, nec non aliis honoribus. At Lac
tius, quod in Eusebiano Chronico memora
idem rhetor, qui Crispum, Constantini M. fili
Latinis litteris erudiuit, "*adeo pauper in hac*
fuit, vt plerumque etiam necessariis indiguerit"
beralior in Senecam Nero: a quo tamen diuit
quas in eum cumulauerat cum vitae auctario
petiit discipulus. Amplectenda est fortuna Fr
tonis, qui Marci et Veri praeceptor fuit,
Marcus Antoninus Imp. tantum detulit, vt ei
tuam in Senatu petierit; omni tamen statuae
nore iucundius Frontoni esse debuit elogi
quod in egregiis suis Commentariis Imperator p
posuit (in princ.); verum omnino ille gratus
pius fuit erga omnes suos magistros, quorum
censum (eod. loco) facit, vna cum eorum, q
vniuscuiusque disciplinae accepta debeat, men
ratione (cf. Iul. Capitol. c. 2. 3). Quantop
dissimilis fuit eius filius; habuit et ille magist
(ap. Lamprid. pr.) "*sed tot disciplinarum magistr*
nihil profuerunt; tantum valet aut ingenii vis, aut eo

qui in aula institutores habentur!" Multa sunt quae de his disputari possent, si modo cum fructu ad vitam ipsam!

Praeter adhuc dicta Ausonius nomen habet ex carminibus, quae ad nos peruenerunt: quae quidem viro a grauioribus curis animum remittenti et his lusibus otium fallenti haud indecora esse concedimus, multo magis ex iudicio et conditione istorum temporum; nam quisquis ex vulgari disciplina studium legendorum antiquorum scriptorum contraxerat, ad poeticen animum appulisse videtur. Poetices tamen veram notionem non habebant; poeticum tantum sermonem ad quoduis adhibebant, etiam quod cum maxime in pedestri oratione reddendum erat. Quis putet sensum poeseos habuisse eum, qui Suetonii libros de regibus in epitomen redegerat carmine? Atqui hoc fecerat Pontius Paullinus, cuius opus summis laudibus prosequitur Ausonius Epist. XIX. Ita quoque Ausonii carmina a poetica vi, ingenii aliqua felicitate, sententiarum nouitate, multum absunt. Versificatoris nomen ei concesseris, non poetae. Sunt omnino parua poematia, effusa verius, quam elaborata, sub variis nominibus, de quibus quidem sigillatim agere, aut ad seuerum iudicium ea reuocare velle, alienum est a consilio huius scriptionis. Mirari tamen liceat, vanitati tantum indulsisse virum meritis et annis grauissimum, vt nonnulla, quae delere, saltem intra arcae claustra seruare debuerat, in vulganda opera referret, inque his Centonem, in Valentiniani senioris, Imp. gratiam compositum. Verum facilius esse aiunt

repe-

reperire mulierem taciturnam, quam poetam s
versus silentio prementem; nec facile vnquam
poeta, in cuius demortui pulpito carmina rep
sint inedita, incrudescitque illud incontinent
seu pruriginis, malum multo magis in malis
tis. Fertur Choerilus poeta, qui Alexandri ex
ditioni interfuit, hoc sibi sumsisse, vt res ab
gestas carmine ad posteritatem proderet; et na
tur rex cum eo pepigisse, vt pro quouis b
versu aureum, pro malo colaphum acciperet;
minem, quamuis malis contusis tumentem,
tamen a versibus faciendis destitisse. Nostra ae
res inuerso se more habere dicitur: numera
pro malis versibus aurei a redemtoribus; al
pactionis Choerileae pars plerumque omittitur,
eam magnopere esse aiunt necessariam, q
doquidem bonorum versuum in nostris carmi
raro tanta sit copia, vt de iis seorsum stipu
necesse sit. Verum de his pro suo quisque in
nio ac lubitu statuet; nos de Ausonii versi
agimus. Mirati sumus, multa ex his esse e Gr
cis versa *h*), cum tamen Ausonius ipse profitea
se puerum male refugisse a Graecis addiscend
(Profess. Burdigal. VIII. *obstitit nostrae quia, cre
mentis tardior sensus, neque disciplinis appulit Gr
cis puerilis aeui noxius error!*) lamenta a mul
credo, post Ausonium iterata! saltem iteran
ille tamen, quod multi non faciunt, seriorib
annis graeca addidicit, ὀψιμαθής. quod collig

h) Sunt in his Epitaphia heroum, qui bello Troian
interfuerunt, ex Aristotelis Peplo: quem tam
Philosophi fuisse nondum persuasere viri docti.

Epistolis XII. XIII. Omnino in his, et in nonnullis ex prouecta aetate, oratio magis recta et ornata, obseruari potest. Ex XVI. compertum est, *Nepotis Cornelii Chro-* aetate adhuc superfuisse, librum multae inter veteres, et *Titiani Apologos:* vtrum- enim librum a librariis, antiquarios appellat, ad Probum praef. praet. mittit. Titia- fabulas Aesopias, Iambicis trimetris a Graeco redditas, latine verterat oratione pedestri, patet ex carmine huic Epistolae adiecto sqq. i).

astrologiae studio, cuius superstitionibus tas contacta erat, eum non alienum fuisse, Eclogarium. Christianum fuisse dubitare licet; etsi multa occurrunt, quae antiquam non meliorem sapientiam. Verum in poetica libertate vti et sensus poeticos dices. Miraberis forte, in ista temporum doxiae seueritate, propter *ethnica* illa effata et *haereticis propiora* non adductum eum esse in gnas calumniationes et accusationes; at enim sunt, quae in scriptoribus istarum aetatum are licet: primo eos, qui a patriis religio- ad Christiana sacra transierant, plerumque is tantum labiis doctrinas recens receptas de- ; secundo, non valde quaesitum esse de no- quas quisque sibi parasset, placitorum Chri- stiano-

i) De hoc homine eiusque Apologis v. Wernsdorf Poet. Lat. min. Tom. V. p. 664 sq. Maximini Cae- saris magister fuit in rhetorica.

stianorum, dummodo in nullam quaestionem i pingeret, quae illa aetate proscripta erat tanqu haeresis; fere vt nostra aetate fuere tempora, quibus desipere licebat, quantum cuique libe dummodo non de certis placitis ac decretis al se sentire testatum faceret; altera tamen ex p id ipsum vanitatem hominum stimulabat, vt his, quae pro grauissimis habebantur, ipsi aliis rectius sapere videri vellent.

Nunc Ausonio, eiusque seu laude seu cens missa facta, ad officium redimus, quod indi iubet sollennia noui magistratus capessendi in d crastinum, simulque significare, propter anni clementiam decretum esse, vt concio habeatur auditorio aestiuo intra aedes, quae conciliis p fessorum habendis dictae sunt. Vos, Commili nes, frequentes adeste et noui obsequii in nou Prorectorem auspicia fausta edite, fauentes o ribus, vota publice pro salute academiae vestra felicitate facientibus.

P. P. pridie Kal. Mart. cIↃIↃCCCII.

III.

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTAE
PRORECTOR
IOANNES TOBIAS MAYER D.
CVM SENATV
ANNIVERSARIA INAVGVRATIONIS SACRA
LXV.
IN KALENDAS SEPT. cIↄIↄCCCII.
CELEBRANDA
INDICIT
SIMVLQVE
SVCCESSOREM
IN
MAGISTRATV ACADEMICO
CAROL. FRIDER. STAEVDLIN D.
CIVIBVS SVIS
HONORIS ET OFFICII CAVSSA
COMMENDAT.

Censura ingenii et historiarum Ammiani Marcellini, nonnullaque ex iis memorabilia.

Ammianus Marcellinus, si non arte, fide tamen et auctoritate grauissimus scriptor eorum temporum, quae cognitu vtilissima videri possunt scire cupientibus, quae, post sacra christiana ab ipsis principibus publice suscepta, rerum mutatio, quaeque melioris doctrinae vis ad hominum vitam,

 mores,

mores, et imperii administrationem fuerit. C
enim non expectet, in vita, cum priuata
publica, post abolitas superstitiones et rece
doctrinas, quae in vita sancte pieque agenda
rum summam ponant, magnam quoque in
ius mutationem esse factam. Enimuero hi
riarum monimentis, ingenuo studio excussis n
et vitia pristina malis et vitiis nouis aucta
meliorem, sed deteriorem vitae publicae priua
que conditionem intulisse, ipsis rerum eue
docti non sine dolore et indignatione discim
Iniquum tamen esset, omnia ea ad nouas relig
nes earumque ministros referre, qui a praece
saluberrimis mortalium studia ad doctrinar
spinas ac sentes opinionumque ludibria auoc
malebant; dominationis enim male constitutae
erant mala, principum ignauiae et imperiti
fastusque, pessimo exemplo ex oriente illati, eu
chis et spadonibus in aulas receptis, assentatori
artibus principem tanquam reti circumdatum v
dique vrgentibus, et ab omnium bonorum
prudentum virorum alloquio prohibentibus; m
nerum ciuilium et militarium partibus male c
fusis, ex aulicorum iudicio et optione, pr
auaritia et dominandi cupiditas suadebat, m
datis, et ex eorum voluntate administratis. Ce
inquis, ad homines aulicos et administrationi i
perii admotos Christiana doctrina aut non peru
aut intimis sensibus haud inhaesit! Inter h
omni luxus et libidinis genere ab aulicis et p
tentibus in vulgus manante, sensus et mores h
minum ad bona vera et recta studia occalluera

inger

geniis partim ad leuia et friuola abiectis, partim calamitates publicas efferatis, et ad liberalium litterarum studia obtusis. Ita euenit, vt ii quoque, qui diuiniore ingenio et generosiore indole instructi bonis litteris operam dedissent, ex saeculi faecibus non minus in iudiciis et opinionibus, quam in moribus, multa contraherent, quibus ingenia, quamuis praeclara, foedarentur; nihil enim est, quod difficilius animis euellitur, quam errores ex pueriili institutione et publico communique saeculi exemplo suscepti; alioqui enim, nisi ipsa probaret, quomodo putabimus fieri potuisse, vt ii quoque, qui optimis litteris imbuti erant, auguriis, ominibus portentisque fidem haberent aut magicarum artium efficaciam aliquam sibi persuaderent? Huic perniciosae persuasioni tantum abest vt funditus tollendae profuerit, potius ei firmandae et per ratiuncularum commenta fundandae inseruierit, philosophia subtilior sanctior Christianorum doctrina.

Vtinam seruati essent integri Ammiani Marcellini libri XXXI. rerum gestarum inde a principatu Neruae *a*) vsque ad excessum Valentis, per cursum annorum 282. ab a. C. 96. vsque ad 378. Quae eorum restat pars a libro XIV. ad libr. XXXI. complectitur Constantii acta inde ab

a) Quid eum adduxerit, vt ab hoc tempore initium scribendi faceret, non constat; potest videri Suetonii vitas continuare voluisse: cuius tamen in his, quae supersunt, nulla fit memoratio, vt nec Taciti; neque vllum aut lecti aut imitatione expressi vestigium occurrit; memorat Sallustium; Ciceronem et Maronem laudat saepius.

anno imperii XVII. Galli, Iuliani, Ioviani, Va-lentiniani, Valentis; qui sunt anni fere XXV. a a. C. 353. ad a. 378. quo Valens Gothos bell adortus in fuga periit; vnde apparet, fortu aliqua propitia partem operis potiorem esse se vatam; nam in libris XIII. prioribus, qui in riere, non nisi strictim expositae esse potuere superiorum temporum ex aliorum memoratio in iis autem, quae seruata sunt, historici Amm nus vere et proprie nomen ac personam susti partesque explet, narratis iis quae ipse vidit ab iis qui interfuerant comperit. Militauit *b*) cohorte Vrsicini, Magistri militum, summi eor temporum viri, cum eodem ad opprimendum S vanum in Gallias profectus, (Lib. XV, 5. p. 4 p. 30. ed. Lipf.) et in Mesopotamiam aduers Persas (XVIII, 6. p. 143 et al.), mox Iuliani quo que in Persas expeditioni interfuit (XXIV. pr.) Ad acta publica prouocat, lib. XVI. extr. Na rat autem eo cum candore, vt facile agnos virum probum et prudentem, rerum vsu versatu nec litterarum expertem *c*); nec narrat nisi e quorum

b) Eum inter Protectores domesticos adscriptum fuiss aiunt. De his ac reliquis quae de Ammiani vi disputantur v. in Chiffletii libello de Ammia Marcellini vita.

c) Memoratu digna sunt, quae ipse de se profess est in fine libri XXXI. qui et operis finis e *Haec vt miles quondam et Graecus, a principa Caesaris Neruae exorsus, ad vsque Valentis i teritum pro virium explicaui mensura; opus, ver tatem professum, nunquam, vt arbitror, scie silentio ausus corrumpere vel mendacio. Scriba reliqu*

rum notitiam iustam habuerat, non autem ia eorum temporum acta; vt, si vere rem mare velis, in multis commentarios potius historiam scripsisse dicendus sit; ita de se lla interponit, inprimis in rebus Persicis, et ida oppugnata et capta, quae in magno histo- corpore locum vix haberent. Si quid est, magnopere desiderandum esse putemus, est, non meliore saeculo vixit et scripsit Ammia- quo liberalior institutio, exemplorum, quae eretur, prudentior dilectus, oratio purior et maior simplicitas, cum dignitatis historiae liore iudicio, suppetiisset. At ista aetate bona itas a natiua simplicitate et elegantia desciuerat orationem turgidam et fastu inflatam, mixta eticorum troporum audacia, lyricaque insolentia m pedestri sermone; nec rerum narrandarum erius iudicium et dilectus suppetebat, aut in quae vulgaris superstitio iactabat, subtilior in- gatio. Bonorum scriptorum exemplo passim di- ssionibus vtitur, sed ambitiose quaesitis, partim mis, ex interpretatione eorum, quae in naturae

 euentis

reliqua potiores, aetate doctrinaque florentes; quos id, si libuerit, aggressuros, procudere linguas ad maiores moneo stilos: Scilicet elegantiam et dignitatem orationis quaerebant tum in stili tumore. Iam senem se haec scripsisse aperte declarat, et docet idem memoratio seriorum euentuum passim iniecta. Intra Iuliani Imp. res et tempora continere se ab initio voluisse significat, lib. XXVI. pr. ne notiora apponeret; partim quoque ne periculosum esset vera scribere, partim, si propositum teneret et potiora tantum apponeret, ne videretur multa praeteriisse.

euentis insolitis occurrunt, parum opportu- plerumque infeliciter, arcessitis. Sanum tam- iudicium et felix ingenii sagacitas, quoties n- docta rerum scientia destituitur, nec falsa saec- persuasione corrumpitur. Itaque in rerum ge- rum consiliis, modis, caussis, nec acumen n- prudentiam desideres; in moribus, (nos charac- res appellamus) designandis eximius passim artif- vt Constantii (lib. XXI, 16.) Iuliani (XXII, et XXV. 4.); nonnulla interdum vrbane et s- perstringens; vt Constantium *imperatoriae aucto- tatis cothurnum vbique custodientem*, et oris maies- tem statu corporis immobili affectantem; cum- que ille curru Romam inueheretur: — *talem tamque immobilem, qualis in prouinciis suis visebat- ostendens; nam et corpus perhumile curuabat, port- ingrediens celsas, et velut collo munito rectam aci- luminum tendens, nec dextra vultum nec laeua flecteb- tanquam figmentum hominis; non, cum rota concuter- nutans, nec spuens, aut os aut nasum tergens vel f- cans, manumue agitans, visus est vnquam;* (lib. XV- 10. p. 81.) aut vt magistrum armorum Lupicin- exhibet, *supercilia erigentem vt cornua, et de tragic- quod aiunt, cothurno strepentem:* (lib. XX, 2. p. 180. Nec illepidum est, quod de Constantio dicit: *doct- narum diligens affectator; sed cum a rhetorica per in- genium desereretur obtusum, ad versificandum tra- gressus, nihil operae pretium fecit.* Dignus omnin- scriptor, cui meliore apparatu instructa recens- obtingat; sed obstitit superiorum aetatum studiu- ex critica magis et verbis gloriam quaerens, qua- ex rebus illustrandis. Multa ille habet no-

aliunde

... nota, alia praeclara et cognitu vtilia, aut ... aliis vtiliter comparanda, inprimis, quae ad ... dominationis luxu corruptarum morem, ... cognoscendum fuit opportuna. Ea quae ... historiam temporum spectant, exposuere cum ... enarratores historiarum, tum Tillemont, Le... et Gibbon, cuius narratio grauitatis, qua ... tur, multum ex Ammiano mutuata est, ... conspicua in sequentibus. Alia ad Codi... Theodosianum sunt illustrata a doctis com... tatoribus. Nos pro consilii nostri ratione ... bimus pauca, quae temporum hominumque ... et mores declarare possint; adiiciemus alia ... singulari aliqua de caussa notabilia esse visa sunt. Omnino si quis corruptelas omnis generis, ... aulas et palatia potentum obsident, cogno... voluerit, si artes adulantium, tortuosos in ... principis irrepentium meatus et cuniculos, ... entium in mutua exitia aulicorum studia, ... itiarum vafra commenta, quibus princeps ... cohorte circumueniri solet, si quis, ad... vani fastus, tetrarum curarum, et anxieta... inuidentium metuentiumque, contemtum et ... rationem animo vult concipere cum indigna... ex cogitatione infinitarum calamitatum, quae ... paucorum prauis studiis in omnem publicam ... promanant, ita vt tributis et vectigalibus ex... regna et prouinciae opibus virisque spolia... in solitudines vertantur: si quis, inquam, ... voluerit tanquam in tabula proposita cogno... is adeat Ammiani libros, quibus Constan... principis res expositae sunt. Nutu suo omnem

se terrarum orbem quassare putans, et subind
lege solutum dominum, ex arbitrio suo ius
stituentem, ostentans, seruiliter obnoxius
assentatorum voluntatibus; in summo rerum
gio constitutus puerili tamen vanitate leuissimi
coribus superbiens, plaudentium, immodic
quamuis et mentitarum laudum, auidissimus,
narum muliebriter impatiens, in *d*) suspicion
formidines misere pronus; ita malignis sus
patulas aures praebens, bonis viris obstru
quos a principis occursu arcere, alienatam a
mentem odio et ira inflammare, offensas co
nisci, inter aulicorum artes habetur. Ita quo
Iulianum Caesarem in suspiciones et pericu
vitae adduxerant, vt saluti suae consulere se a
non posse videret, quam vt periculo ipse obu
iret, et ex confesso se inimicum monstraret. H
obtrectationibus criminantium et accusation
cupide admissis, tandem ad incredibilem saeuit
prolapsus, delatorum malitiae et auiditati opt
cuiusque salutem vitamque praedae paratae lo
in quam inuolarent, permisit. In Galli Caes
palatio, stimulante vxore, ad muliebres simult
et odia procliui, aulicorum artes occultius gra
bantur, clandestinos rumores deferendo, com
miscendo falsa aut in deterius versa et interpre
etiam ea, quae clam in penetrali secreto a p
familias vxori in aures essent susurrata. At
le

d) Lib. XIX, 12. *vt erat angusti pectoris, obsurdes in aliis — in hoc titulo* (rerum genere) *ima, q aiunt, auricula mollior, et suspicax, et minu acri felle concaluit.*

iani Augusti animus veneficiorum et artium carum terroribus percussus ad aliud suspicio- genus conuersus per delatorum fraudes sup- s tormentorumque cruciatibus saeuiebat pro- e. In Constantii palatio paria optimus quis- verum ne a viris quidem patiebatur; spado- s enim et eunuchorum praeualens erat potentia; s semel in aulam inductis, quicquid rectum mque habetur, exclusum expulsumque esse, dixeris; cum muliebri impotentia dominandi itas et auaritia horum hominum animis insi- t; iidem inter ministeria vitae secretioris per os rumores principis auribus nutrimenta omnia ionis instillare poterant. Plura horum homi- , et in his Eusebii, cubiculo praepositi, sce- commemorat, et in hoc portentorum genus ehit, Ammianus multis locis (vt XIV, 11, VIII, 5. add. Aelium Lamprid. in Alex. Seuero 66.) vnde prodigii instar visus erat honesta se- ens Eutherius cubiculi praepositus (de quo mul- agit lib. XVI, 7.); et monstri instar apparuit, e Iulianus Imp., qui si qua alia re, fastu prin- pali e palatio eiecto, magna illa in se hominum ia concitauit: turbam enim inutilem in mini- rio imperatorio repererat incredibilem adito im- rio, coquos quidem, memorante Libanio, mille, idem tonsores, pincernas autem plures, mi- strorum omnis generis examina, quae Ammia- s (XXII, 4.) *vitiorum omnium seminarium* appellat; *sti enim ex his quidam*, Christiani scilicet, quos banius disertius declarat, *templorum spoliis, et ra ex omni odorantes occasione, ab egestate infima*

ad

ad saltum sublati diuitiarum ingentium, nec largi nec rapiendi, nec absumendi, tenuere aliquem mo aliena inuadere semper adsueti; vnde fluxioris initia pullularunt, et periuria, et nullus existimat respectus etc. Celebratum est, quod de Iu Imp. narratur: *euenerat iisdem diebus, vt ad de dum imperatoris capillum tonsor venire praeceptus, troiret quidam ambitiose vestitus. Quo viso Iuli obstupuit;* ego, *inquit, non rationalem* (procur rem, credere licet, etsi varia huius nominis fu ministeria) *interrogatus tamen ille, quid haberet arte compendii,* stipendium memorat longe lau mum. *Vnde motus, omnes huiusmodi cum c* similibusque aliis — *data quo velint eundi pot proiecit.*

Alia res quae Ammiani lectione attentiore a mum aduertit, est mira superstitionum vis ad m tes humanas, pro cuiusuis saeculi indole ad c genera procliuiores. Veriore enim christia doctrinae luce omnes tum imperii Romani te collustrante, occaecati tamen hominum animi pr dictionum, ominum, prodigiorum, magicar artium ludibriis non minus tenebantur, quam a patriis religionibus antiquae persuasionis aucto tate has superstitiones firmantibus; quid? qu ipsa philosophia, vano superstitionum princi quod omnino inficiandum erat, imprudente misso; tantum rationes et caussas commentitias c cumspiciebat, quibus doctrinae vanitas stabiliret Adeoque ii, qui in ceteris omnibus inter se ac rimis dissidiis odiisque distinebantur, pagani, Ch stiani et philosophi, in vna eademque vanissima

se conspirabant, vt prodigiis et miraculis haberent. Cuius erroris memorabile exemplum cum Iuliano Imp. noster est Ammianus: quidem philosophiae fanaticae a Maximo propoculis inebriatus, hic autem, ipsius principalem superstitionem ridens, non tamen dubitat vulgarem famam de rerum futurarum praesensionibus et per omina ac prodigia significationibus grauissimarum rerum narrationi vbique inserere, experientia doceret, vix fidem inueniret haec eiusdem hominis animo iudiciorum discordia rerum paritate. In consiliorum euentorumque et rationibus acute videns, quid que per dentes casus varietur bene intelligens, ab tamen praedictione, (nam si casus infelices dicti auerti nequeunt, quorsum praeuisos esse ?) euenta repetit; haud dubie pleraque ex ipso aut ficta aut in memoriam reuocata, saltem est, in vtramque fortunam vel paullum memorabile, cuius non omen aliquod antem etsi leuissimum memoretur. In eadem ditione mirationem facit hoc, quod etiam i, ante rerum incepta, auspicia captabant, tamen haud deterriti coepta peragebant, rum alia aliaque captabant, donec incideret quod pro omine exoptato haberi posset. in toto hoc genere nihil est quod cum vlla idonea factum esse dici possit, multo in ipsa ominum interpretatione. Quis a prudente expectet adscripta lib. XIX, 12, extr. *apud Daphnen — visu relatuque horrendum natum monstrum, infans ore gemino, cum dentibus binis et barba.*

barba, quatuorque oculis et breuissimis duabus auri qui partus ita distortus praemonebat rempublica statum verti deformem. Nascuntur huiusmodi portenta, indicantia rerum variarum euentus: quoniam non expiantur, vt apud veteres, publ audita praetereunt et incognita. Philosophia ipso in perniciem hominum vertebat, quod narum superstitionum firmamenta noua ex su opinionum commentis suppeditabat. Videre subtiles et argutas ratiunculas, quibus euinc credit Ammianus, (lib. XXI. pr.) sapienti contingere vtique posse arcanam futura pr scendi artem; quod si semel admiseris, nihi in hoc genere quod refellas. Eodem modo minum religiones antiquas tuebantur philos et miris argutiis veteres mythos interpretaba cuius studii quoque vestigia aliquot in Am occurrunt, vt *de Adrastea dea* (lib. XIV, 11. p *de Genio vnicuique nascenti assignato* XXI, 1 *Mercurium*, ait, *mundi velociorem sensum esse, m mentium suscitantem, theologicae prodidere doc* (lib. XVI, 5. p. 72).

Curiose quaesitum est, vt de aliis, ita q de Ammiano, fueritne professione Christianu ne. Est tamen obuia res in lectione scripto istius temporis, e prudentioribus plerosque patrias religiones abiecisse nec nouas dam sed in his quidem pro suorum ingeniorum fi tate probanda probasse. Ita Ammianus, vt Iu superstitiones, ex philosophia temporum et trectandi cupiditate susceptas, improbat (XXII, et XXV, 4.); et, Georgium Alexandrinum

st

Christianum, *professionis suae oblitum, quae nisi iustum suadet et lene, ad delatorum ausa desciuisse* (lib. XXII, 11. p. 260). Idem stantium ait *Christianam religionem absolutam* [illegible], diserte enuntiatam) *et simplicem anili super- confudisse, in qua scrutanda perplexius, quam [illegible]nenda grauius, excitauit discidia plurima; quae, [illegible]ssa fusius, aluit concertatione verborum: vt ca- [illegible]antistitum, iumentis publicis vltro citroque discur- [illegible] per synodos, quas appellant; dum ritum [illegible] ad suum trahere conantur arbitrium, rei vehi- [illegible]ae succideret neruos* (XXI, extr. p. 236.). [illegible]em meminimus de mala Imperatoris seduli- [illegible]erius censentem.

Superest nunc vt enotemus nonnulla memora- [illegible], in scriptore a paucis lecto tanquam latentia; [illegible] his quidem primo ea, quae per *digressiones* [illegible] inserta; quas Ammianum nonnunquam in- [illegible]pestiue affectasse iam supra monitum est. Sunt sane diuersi generis, aliae enim terrarum po- lorumque descriptiones continent; quas inter [illegible]graphicas et historicas exercitationes referre [illegible]; aliae ad physicas, cum rerum naturas et [illegible]ssas exponit; in his quidem scientiae subtilitate [illegible] plerumque instructus. Ex hoc genere, vt his ordiamur, sunt loca sequentia: lib. XVII, 7. 13 sq. vbi Nicomediae clades narrata est, de [illegible]tibus terrae eorumque caussis: lib. XIX, 4. de in Amida obsessa orta et de pestilentiae caussis; XX, 3. de defectu solis diuturniore in Orien- [illegible]ibus plagis a. 360. omninoque de defectuum [illegible]is caussis: XX, 11. de arcu caelesti, XXV, 10. de

de cometis; XXIV, 3. p. 315. de palmarum m
tandarum arte. Cereuisiae genus, sabaiae nom
in Illyrico habitum, XXVI, 8. *Est autem s*
ex hordeo vel frumento in liquorem conuersis pa
tinus in Illyrico potus, XXVI, 2. de anno Ro
Vtiliora sunt prioris generis disputata; in qu
sunt loca: lib. XIV, 4. de Saracenorum mo
(h. e. Arabum nomadum: cf. XXII, 15.) lib. XV
Galliae tractus et situs ex Timagenis fide, r
ris et historici aetatis Augusteae. XVII, 2. de
matarum moribus, simillima iis, quae de no
dibus Asiae nostra aetate narrantur; et hoc q
que, quod de Scythis et Sarmatis Strabo me
rat (VII. p. 480.), equis eos vti castr
XXXI, 2. de Hunnis et Alanis, nota inter hi
ricos loca. Lib. XXXII, 8. de situ Pontici sin
h. e. Ponti Euxini inde ab Hellesponto perip
XXVII, 4. regionum Thraciae recensus. X
14. 15. 16. de Aegypto et Nilo, belluisque et ce
animantibus: vbi significat, se res Aegypti
iam ante in rebus Adriani exposuisse. Quibus
dit quaedam de Aegyptiorum ingeniis lib. XXII
et c. 16 extr. Tum XXIII, 6. de regno P
rum, multis insertis, quae audita acceperat. V
nam in ipsa Iuliani expeditione geographicas
tiones subtilius exegisset! Antiquitatis milit
curiosis accepta esse potest XXIII, 4. expo
machinarum obsidionalium; ballistae, scorpion
helepolis, malleolorum. Luculentissima sunt lo
de Romanorum vita et moribus XIV, 6.
XXVIII, 4. in hoc quidem Senatorum primu
tum plebis; in isto luxus omnino diuitum,

cuiu

apparatu multa occurrunt notabilia. Ita in ...cis altioribus et ambitioso vestium cultu sum... decus ab iis positum videmus, *lacernis pluri... tenuissimo filo textis*, corpori circumdatis, ani...um figuras intextas exhibentibus; (*varietate ...um effigiatae in species animalium multiformes*). ...ntium patrocinia et studia aliis praeripiunt ii, curruum et equorum agitationes, aut artem ...riam profitentur, aut secretiores artes se fingunt: *homines autem eruditos et sobrios, vt ...os et inutiles, vitant.* Ita corruptelarum simi...inem videas per omnium temporum historias, ...um perraro. Adde lib. XXX, 4. de caussi...um prauis artibus; etsi desultorie narrata. ...alia locus de iis est: "*e quibus ita rudes sunt ...lli, vt nunquam codices se habuisse meminerint; ... si in circulo doctorum auctoris veteris inciderit ..., piscis aut edulii peregrinum esse vocabulum ...trantur.*"

Subiiciemus his pauca memorabilia e diuersis locis notata: Antiochiam *lucernis per vias dispositis noctu* lucentibus instructam legimus lib. XIV, 1. *in vrbe, vbi pernoctantium luminum claritudo dierum solis imitari fulgorem.* Ad *commerciorum ex India* notitias, quas numero paucissimas habemus, acce... locus XIV, 3. *Batne, municipium in Anthemusia* (Mesopotamiae) *conditum Macedonum manu prisco...rum, ab Euphrate flumine breui spatio disparatur* (disiungitur): *refertum mercatoribus opulentis; vbi ... sollennitate prope Septembris initium mensis, ad nundinas magna promiscuae fortunae conuenit multitudo, ad commercanda quae Indi mittunt et Seres,*

 aliaque

aliaque plurima vehi terra marique consueta. haec Palmyrae calamitate feriora. De *obi Constantii cura Romam aduecto* et in Circo Max posito (XVII, 4.) memorare, tanquam de nota, nihil attinet. Ex lib. XXI. extr. p *Constantium triumphales arcus ex clade prouincia sumtibus magnis erexisse in Galliis et Pannoniis, t gestorum affixis.* Lib. XVI, 10. in ingressu C stantii in vrbem memorantur aedificia et ornam publica, quae tum adhuc superfuisse ex his con Memorabile est, quod XV, 8. de more mil narratur: cum Iulianum Caesarem a Consta dictum audissent, *militares omnes horrendo fra scuta genibus illidentes: quod est prosperitatis* (al sus) *indicium plenum; nam contra cum hastis feriuntur, irae documentum est et doloris; imm quo quantoque gaudio, praeter paucos, Augusti bauere iudicium:* videmus diuersitatem pulsorum peorum parum notam. Nouum exemplum ar nuntii missi, membranae scriptae notarum figi in vaginae internis absconditae XVIII, 6. p. In motu terrae per Bithyniam, quo euersa est comedia, notabilis erat ingens fragor ventorum procellarum incumbentium (cf. XXVI, p. 385.); cum alias aere sine motu librato m anxietatem iniiciat. Ad naturas animantium ctant haec XVIII, 3. linquentes orientem an ob calorem, *plagamque petentes occiduam, cum tem penetrare coeperint Taurum aquilis abundan timentes, fortissimas volucres rostra lapillis occlua ne eis eliciat vel necessitas extrema clangorem; iisdem collibus agiliore volatu transcursis proiiciunt calc*

ita securius agunt; et lib. XVIII, 7. de leoni- Mesopotamiae excaecari solitis, cum culices ... insidentes amoliturі oculos vnguibus effo- ... Ad ea, quae de craniorum diuersa duritie ... Persas et Aegyptios in Herodoto III, 12. le- ..., addi possunt sequentia ex lib. XIX, 9. extr. ... facta cum Persis numerus vtrinque caesorum ... ita initus est, *quod* Romanorum *cada- ... fatiscunt et defluunt, adeo vt nullius mortui post quatriduum agnoscatur; interfectorum vero ... inarescunt in modum stipitum corpora, vt nec ... membris, nec sanie perfusa madescant; quod ... cior facit et, vbi nascuntur, exustae caloribus ...* Verum reuocandus est calamus currens de ... enotandis, ne videamur *pro sportula coe- ... ctam praebuisse.*

... estat enim, vt mandata exsequamur, quae ... iniuncta sunt, vt pronuntiemus noua ma- ... academici in semestre insequens auspicia; ... illa vir Venerandus,

... ROL. FRID. STAEVDLIN D.

... fausta ac felicia sint, ex animo precamur, ..., commilitones, rogamus et hortamur, vt, ... obsequio legum, officii religione, ani- ... pietate, ingeniorum morumque liberalitate, ... muneris semestris decursum conferri ... ingenue et studiose ad testandam viri non ... magis quam integritate et virtute venerandi ... ac reuerentiam exseratis.

P. P. in Georgia Augusta pridie Kal. Septem- ... ccciii.

IV.

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTA
PRORECTOR
CAROL. FRIDER. STAEVDLIN
CVM SENATV
SVCCESSOREM
IN
MAGISTRATV ACADEMICO
GEORG. FRIDER. DE MARTENS
CIVIBVS SVIS
HONORIS ET OFFICII CAVSSA
COMMENDAT
INDICTIS AVSPICIIS
IN KALENDAS MARTIAS cIↃIↃCCCIII.

Censura sex scriptorum historiae Augustae.

Mirationem vulgo facit, Commilitones, iriae scribendae et studium et artem Romanos cum Tacito et Suetonio ita defecis ab eo inde tempore nullus extet scriptor, operae pretium ea in re fecerit. Cuius rei accuratius inquirenti offerunt se plura; ipsum illud enuntiatum, nullos post Tacitum historiarum scriptores, admodum est circubendum. Fuere multi historiae Augustae scres inde ab Augusto cum ante tum post Tac et in his aliquot grauissimi; quorum labores p

... iniuria nobis inuidit, aut librariorum, qui ...berent, industria defuit. Tantum itaque ... vt post Tacitum repente omne scribendi ... studium exoleuerit, vt ingens potius nu... scriptorum laudetur passim ab iis, qui eos ...ibus habuerunt; Casaubonus, qui in his ...tiam collocauit, fere L. se memorare posse ...nos historiae Augustae scriptores; cum qui... alii, qui graece scripsere *a*). Fuerat ...eos scriptores Seuerus Imp. qui vitam pri... perscripserat (Spartian. c. 3.). Quo minus ... hi scriptores assequerentur laudes Taciti ...tonii, caussae altius repetendae sunt, par... ipsorum temporum calamitatibus, sublata ...bertate veritate, partim ex materiae idoneae ...tate. Quae enim domi agebantur, ad sollen... morem et formulam peragi solita, nullo ... agentibus iudicio, ex prudentia ciuili me...e, relicto, taedium fecissent legentibus et scri...tibus; vnde et regnorum historiae, pacis diutur... temporibus, plerumque rerum memorabilium ... laborare solent; bella autem seu externa ...interna scriptores idoneos non habebant, quia ...a militia et aut in castris aut intra castella ...bus excubatio ab omni studiorum assidui... ingeniorum cultu, post Antoninos vtique, ...erat militares viros; iam tum in ipso more ... belli gerendi a senioribus accepto ac...entibus iunioribus. Ita enim fere euenisse ... per omnes magnorum imperiorum aeta-

 tes,

a) Vide v. c. Lamprid. Alex. Sev. 48. Latinorum nomina partim videre licet in Vossio de hist. Lat.

tes, (Persas, Parthos, Mogolos, aliosque, b
ros, in memoriam reuocare satis est,) vt
ipsam bellorum perpetuitatem militaris sci
cum virtute languesceret tandemque exoles
Adeo, post cetera ingeniorum studia sublata,
landi scientia et ars ipsa extinguitur: vt perr
omnium bonarum rerum vertat tandem et
in sui exitium. Fuit quoque publicarum r
gerendarum et administrandarum ratio ea, vt
paucis illae innotescerent; intra palatium
cipis et cubiculum agebantur pleraque, veri
rum notitiis raro et ad paucos et de paucis
nantibus. Etiam boni principes, si Traia
Adrianum, et Antoninos exceperis, ea quae v
relata erant, non ipsi cognoscere et rescri
aut in consistorio adesse, audire et decer
verum publica negotia amicis tractanda ma
et ab his ad se relata firmare *b*). Iam ips

b) Ita de Alexandro Seuero Aelius Lamprid. 29. d
eius quotidiana et domestica: *vsus vitae eide
fuit: Primum — rem diuinam faciebat; si i
poterat, pro loci qualitate, vel vectabatu
piscabatur, vel deambulabat vel venabatur*, d
*si hora permitteret, actibus publicis post m
horam operam dabat*. Locus est impeditus, *pos
tam* horam bene se haberet, nisi antecessiss
hora permitteret; voc. *horam* Casaub. ex su
receperat, a Codd. melioribus id aberat: voce e
sententia sic decurrit: *actibus publicis post
postea*) *multam operam dabat*. Repugnant
sequentia, in quibus contrarium ponitur, cu
cesse ei non fuisse dicitur, vt multam opera
hiberet, quia *per amicos sanctos et fideles*
curabantur. Salmas. itaque *non* pro *post* s
malebat. Meliore putamus iudicio verba *po*

...rt, vt ii, qui in rebus administrandis versan-... nec satis otii nec voluntatis habeant ad ea ...ae mandanda quae a se curata sunt. Ita ...efecti praetorio et vrbis, in quorum fere ...summa erat rerum administratio, aut Quae-... principis, vix ad scribendum accessere; Se-...rii autem Ordinis viri, etsi consulares, ne ...quidem rerum locupletem notionem habuere; ...era animus iis esse potuit, vt Commentarios ...erent rerum publice gestarum et curatarum, ...quidem nec merito nec gratiae ex tali ... locus erat, periculi contra et metus pluri-... Rediit itaque omne hoc euentorum scripto-...dorum studium ad homines priuatos, qui ...res et notitias vulgares, exceptas a se, litteris ...dabant; neque euentorum caussae et rationes,

 neque

tam horam esse eiicienda; totus enim locus ita se habet: *dehinc, si hora permitteret, actibus publicis operam dabat; idcirco, quod et res bellicae et res ciuiles per amicos tractabantur, — et tractatae firmabantur, nisi quid noui etiam ipsi placeret. Sane si necessitas cogeret, ante lucem actibus operam dabat et in longam horam producebat*, et sequ. Fatendum tamen, otiosum ita esse voc. *idcirco*; ideo melius feceris, si *post* mutes in *per*: vt, per multum temporis eum consistorio adfuisse narretur, *idcirco*, quia *et res ciuiles et bellicae* in his consessibus, referentibus amicis, tractabantur; qua re consessus in plures horas protractos fuisse necesse est. Meminimus etiam Gibbonum, prudentissimum scriptorem, verbis haud satis expeditis laudem Alexandro, etsi dignissimo principi, haud veram ex his impertiisse, cum eum *maiorem matutini temporis partem in consilio exegisse, actus publicos ipsum peregisse, caussas priuatas cognouisse* memorat. *Gibbon Hist.* T. I. ch. 6. p. 155.

neque gerendarum rerum seu ciuilium seu b-
carum modi exponi potuere; satis esse de
summam euentorum vniuerse narrari. Ita o
studium historicum ad similem morem reuoca
est, quem in monachorum annalibus et chro
superiorum saeculorum regnare videmus, v
summam tantum recitentur euenta.

Quod autem, grauius quoque, est ferendum
stitui coepit ista nuda expositio euentorum n
explorandae veritatis studio, nullo dilectus iud
nullo dignitatis ac personae, quam sibi scri
imponeret, sensu. Quisquis enim ad hist
scribendas, multo magis ad res sui temporis
nalibus condendas, accesserit, eo loco se c
tutum esse meminisse debet, quo probitatis
et sanctitatis cum veritatis studio experiment
omnem posteritatem proponit, dum et test
iudicis integritatem ac fidem pollicetur. Ad
sus tales et laudes prorsus occalluerant haec
pora, per morum, ingeniorum et studiorum,
ruptelas. Ex quo enim dominationis mala,
foeda ditiorum luxuria et pauperum contume
inopia, militari etiam ferocia et lubidine cum
coepere: omnium ingenia, partim seruili adulat
corrupta, partim metu torpentia, ab omni re
actu refugere; otio inhonesto, turpi quoque
dedere; ii autem, qui se litterarum studiis
dixerant, in grammaticis et rhetoricis subsis
saltem non vltra causidicorum clamores fore
progredi; ita litterarum liberalium flos et d
euanescere, omnis scribendi ars et historiae
notio exolescere, prauo rhetorum omnia infuc

sti

lio, pro simplicitate stili historici, fucata et castrata quisque sectari, pro rerum et sententiarum pondere et grauitate probare aniles fabellas, prodigia venditare, portentosas principum libidines et luxus euulgare. Quis enim poterat sensus boni, honesti, pulchri, in litteris, inter homines, quibus, seruili obsequio mutuo obnoxiis, ad adulationem potentum prolapsis, ad illorum iudicia se componere, vera animi iudicia celare, coactis, quibus, inquam, ad sensum liberalem veri ac decori, et ad laudis bonae cupiditatem, assurgere, studiis honestis, vix licuit! Mira res est, vnum quodque saeculum fingere sensus ad eorum, inter quos adoleuerat, exemplum, corruptelas eorum tenaciter retinere, iis nouis corruptelis cumulare, ad meliora antiquiorum exempla proposita caecutire aut aspectum defugere. Itaque nec lectio veterum scriptorum talia ingenia excolenda vim habuit; extinxerat usum simplicitatis et elegantiae meliorem morbus saeculi rhetorico tumore et ambitioso verborum fuco sententias inconditas aut vulgares obducendi, vt ad classicorum suorum scriptorum bona ... sas afferrent mentes. Ita enati sunt libelli historiarum, singulorum principum vitas enarrantes. Successere, qui ex iisdem seriem plurium principum, tandem qui omnium inde a Caesare, el a Nerua, vitas vno aut pluribus voluminibus complecterentur. Ergo vanis et inertibus scriptoribus successerunt alii inertiores, qui ex iis sua eteriore stilo conflarent, et sic ad meras epitomas et breuiaria tandem omne studium historicum

 rediit.

rediit. Accessit, quod, cum in tantis ac conti temporum calamitatibus rara omnino essent li rarum studia, multo magis in prouinciis, vt m opera litteraria vix vno aut altero exemplari petita in paucorum notitiam et vsum venir ideoque maturius interirent, paucis casu serua iisque fere leuissimis, et breuitate se commend tibus aut tuentibus c). Vnum est quod be factum inter haec pronunties, quod principi nulla vera laude dignis nec meliores obtig scriptores.

Certe ii, qui supersunt, appellati vulgo *Scri res historiae augustae*, tanti nominis laude indi nec pro historiarum scriptoribus habendi sunt; e tomatores sunt et compilatores eorum, qui tam nec ipsi historias scripsisse dicendi sunt; non en nisi rumores vulgares in litteras redegerant. N vixere illi nisi saeculo tertio exeunte et ineun quarto; cum ad vltimam iam barbariem prolaps esse

c) Fuit in his *Marius Maximus*, saepe ab aliis partes vocatus, ex quo Spartianus plurima repeti Est tamen ille Vopisco in Firmo I. *homo omni verbosissimus, qui et mythhistoricis se volumini implicauit:* h. e. commentis et sermunculis ani bus. Cui similis fuit *Iunius Cordus*, qui inn mera memoratu indigna apposuerat, testante Iuli Capitolino in Macrino c. 1. *quae ille,* inquit, *omn exsequendo libros mythhistoriis repleuit talia scr bendo.* Idem in Clodio Albino 5. *haec atque ali signa imperii fuere, quae qui volet nosse, Aeliu Cordum adeat, qui friuola super huiusmodi omni bus* (ominibus) *cuncta persequitur*, et in Maxi mino iun. 5. *Longum est omnia persequi; quae qui scire desiderat, is, velim, vt saepe dixi, legat Cordum, qui haec omnia vsque ad fabellam scripsit.*

t prouinciae, ipsa Italia rueret; inscripsere
los suos Diocletiano, Constantio et Constan-
quos principes, si Romanorum rerum no-
non meliores habuere, quam quas ex his
s addiscere iis contigit, admodum indoctos
des fuisse credere licet; neque assequaris,
ex iis scriptoribus vtilitatem et fructum
perii administrationem ceperint; itaque nec
ndum est, si tales libros, et cum iis omnes
rae in contemtu habuere. Ita enim euenire
sse est, vt, quandocunque litterarum studia
nutilia et parum fructuosa deflexerint, tanto
ea negligantur et contemnantur a pruden-
bus, qui ipsi parum imbuti melioribus litte-
ipso rerum vsu vulgarique sagacitate ple-
e assequuti, nihil vulgaribus studiis inesse vi-
t quod suis vsibus inseruire possit. Inde quo-
fit, vt doctis litteris vix locum aliquem relin-
nt, tantum abest, vt perspiciant, opum impe-
et dignitatis gloriaeque fundum in iis litteris
quam radicitus inhaerere; sin eae, (vt interdum
vt in agro sterili et inculto stipulae passim ap-
rent), fortuito obstacula perruperint, nec satis
ualescere nec vigorem habere. Quod per
bariei saecula multis exemplis manifestum fit;
niam nullus studiis honos nisi ex superstitione
religionum seu magiae cognatarumque vanita-
astrologiae et diuinationis, haberetur; ex his
a fructus aliquis ad vitam publicam exspectari
rat, aut posse videbatur; nec minus eadem
um conditio apparuit postea quam ad dialecti-
aut criticas subtilitates summa omnis doctrinae

redacta

redacta erat; atque etiamnum veremur, ne su experientia, quam vere haec dicta sint, pateat, nisi mature a metaphysicis tricis et salebris ad beriorem philosophiae, rationi sanae consentan campum remeauerimus.

Vitarum quidem scribendarum ratio suum genus inter ceteros res gestas tradendi modos c stituit, nec historiarum aut annalium stadium tius capit; si iustos laudis numeros consequi vo dilectum desiderat prudentem: primo ipsius v in cuius rebus exponendis operam ponas; sin n lum est arbitrium, sed plurium seriem et ordin persequi necesse est, vt in imperatoribus, vni cuiusque saltem propria indoles, virtutes, stu consilia, diligenter explorata, sunt apponend rerum quoque publice gestarum; etsi ea euen rum expositio locum sibi in illis vindicat, qu cum eorum opera et consilio, ductu et imperi aut fortuna, coniuncta est; latius tamen euagan licentiam habet in iis, quae ceteris lucem afferun Nec vita priuata, nisi quatenus ad mores aut a ingenia fingenda aut ad fortunae casus vim h buit, enarranda est. At isti homines in his m nuissimis nullo consilio et vsu enarrandis omnem operam posuere, quae, etsi interdum nobis v litatem afferre possunt in doctis studiis antiquitatis versantibus, tamen iudicio et personae biographi nullo modo conueniunt. Quam parum autem homines illi de vitarum perscribendarum rationibus deliberauerint, multo magis ex eo perspicias, quod ne iustum quidem rerum enarrandarum ordinem sibi praefixerunt; habebant tamen Suetonii exem-

[illegible]plum, quod sequi possent; poterat ab ori[illegible] et natalibus per aetatis gradus procedere [illegible]io ad principatus primordia; tunc publice [illegible] siue per annos siue per rerum capita, ciui[illegible] et militarium, persequi; inde ad vitam pri[illegible], per certa rerum genera digestam; nihil [illegible] isti homines animo complexi promiscue [illegible] effundunt, perturbant, repetunt et iterant, [illegible]o quaeque loco. Multo itaque minus ab iis [illegible]ari poterat, vt, quae a singulis principibus imperii administratione mutata, quid in rerum [illegible] singulis praecipue propositum, et quae caussa[illegible] series ad imperii res inclinatas fractas et [illegible]sas, aut ad eas restituendas et inde a Diocle[illegible]ni temporibus in nouum, diuersum tamen, [illegible]am et locum collocandas, vim habuerit. Itaque ex summa rerum narratarum haec, pro suo quisque ingenio, diuinamus et colligimus; et Gibboni quoque de his iudicia lubricis passim vestigiis nituntur.

Scriptores historiae Augustae, vulgo *sex* numerati, nec integri supersunt, nec de omnibus libellis satis constat ad quemnam quisque auctorem referendus sit; variant enim in codicibus nec magnam fidem habent inscripta aut praefixa singulis scriptis auctorum nomina; nec ex stili indole comparata tuto iudicium ferri potest, quoniam nullus sibi propriam indolem habet, sed omnes omni historici virtute carent, et compilarunt alios, modo eosdem. Nihil enim, nisi forte Vopiscum exceperis, habent a se et opera sua exploratum aut cognitum, nihil, cuius ipsi testes fuerint aut a

testi-

scriberet, adductus erat hortatu Iunii Tiberi praefecti vrbi, (sub a. C. 291.) qui *ephemeri Aureliani* vsum, *etiam bella charactere historico dig* ei obtulerat, cum *libris linteis in bibliotheca V* seruatis *e*). Coniunxerat cum his *libros gra* ex quibus Vopiscus ea, *quae digna erant memor in vnum libellum se contulisse* ait *f*). Nec diffit dum est, melioris frugis plura inesse libello; primis de bello Palmyreno; verum mole rudi, indigesta, neque vllo delectu: laudem vnam h insertis epistolis imperatorum, cuius generis pa in reliquis vitis occurrunt. *Probus* Celso am est inscriptus, cui inseruit quoque acta Senat Ipse de se profitetur c. 2. *Vsus autem sum prae pue libris ex bibliotheca Vlpia, aetate mea ther Dio*

e) Aurelian. pr. et c. 8. *inueni nuper in Vlpia bibli theca inter libros linteos epistolam D. Valeriani Aureliano principe scriptam* etc. c. 24. cum Apol nius Tyaneus Aureliano per visum vrbis Tya euersionem exprobrasse narratus esset, *haec ego grauibus viris comperi, et in Vlpiae bibliothe libris relegi* — in Tacito c. 9. *ac ne quis me Gr corum alicui vel Latinorum existimet temere credi disse, habet bibliotheca Vlpia in armario sext librum elephantinum* (eburneum) *in quo hoc SC perscriptum est, cui Tacitus ipse manu sua sub scripsit.* In Caro c. 4. *in ephemeride quadam le gisse me memini.*

f) Fuere ergo libri graeci, in quibus vita Aurelia erat perscripta; verum nulla *latine* exarata *vita* erant tamen *ephemerides* et *bellorum* Aurelian *historiae*, latine scriptae, quas tamen Vopiscu nondum legerat. Ita concilianda sunt cum hi superius dicta: *neminem a me latinorum, graeco rum aliquos lectitatos.* Non autem hinc rite col ligas, *nullas omnino vitas Aureliani extitisse.*

letianis; item ex domo Tiberiana; (Gellius l. 19.) vsus etiam ex regestis scribarum porticus Porreticae, actis etiam Senatus ac populi. Me- quoque ephemeridem Turduli Gallicani. mus haec eo consilio, vt, quos auctores me- haec, quam aliae horum temporum, historia t. Ipse quo tempore vixerit, in Carino 8. declarat: Hic trium principum finis fuit, Cari, meriani et Carini; post quos Diocletianum et Maxi- principes dii dederunt, iungentes talibus viris rium atque Constantium: (ergo post a. 292.) — nor sane principes mundi fortes, sapientes, benigni modum liberales, vnum in remp. sentientes — m vitam singulis libris Claudius Eusthenius, qui cletiano ab epistolis fuit, scripsit: quod idcirco dixi, uis a me tantam rem quaereret; maxime, quum vel rum principum vita non sine reprehensione dicatur.

Proximus aetate ante Vopiscum fuit Trebellius lio, quem ille loco supra adscripto a duobus lippis vsque ad D. Claudium et eius fratrem Quin- in imperatores tam claros quam obscuros memoriae didisse ait; et alio loco, XXX tyrannos eum libros complexum esse, testatus est: conuenit ipsa inspecto libello de XXX tyrannis pr. cf. Sa- in. c. 1. et 3. At enim huius scriptoris priores lli periere, a Philippis inde vsque ad Valerianum; quo superest non nisi particula; post quem ille um uolumen orditur de Gallienis. Lacuna haec ad dubie repetenda est a lacero hac parte codice, reliqua servata debentur. D. Claudio librum ularem consecrauit, a quo originem ducebat nstantius Caesar; ergo de eo accurate adulatoria

 ambi-

ambitione ſcribit. Ipſe de ſe haud magna
tetur, nam in XXX tyrannis extr. *neque eg*
quentiam videor pollicitus eſſe, ſed rem, qui hos li
quos de vita principum edidi, non ſcribo ſed
et dicto cum ea feſtinatione, quam, ſi quid ve
promiſero, vel tu petieris, ſic perurges, (ad
haec ſcripta ſint, non conſtat) *vt reſpirandi*
habeam facultatem. Hoc quoque ipſa res teſt
ſocordius et indiligenter conſuit potius, quam
ponit, temere arrepta quaeque. Recte adeo
apud Vopiſcum (Aureliano l. c. c. 2.) *multa*
rioſe, multa breuiter prodidiſſe dictus eſt.

Licebit nunc *a certioribus* progredi *ad incer*
ad ſuperiores, inquam, aetate et loco pri
Aelium Spartianum, et *Iulium Capitolinum.*
Spartianus quidem in prooemio Aelii Veri ad
cletianum Aug. et iterum in extr. eiusdem
ipſe teſtatur *omnium Imperatorum* (addit: *vt*
ad diuum Adrianum feci) *Vitas* ſcribere ſe con
tum habere, *illorum etiam, qui vel Caeſarum n*
appellati ſunt, nec principes aut Auguſti fuerunt
quolibet alio genere aut in famam aut in ſpem p
patus venerunt: quod ſuum conſilium ad faſti
iterat in extr. Aelii Veri; Peſcenn. 9. Macrin
Vopiſc. in Firmo pr. Ergo inde a Iulio Ca
omnium principum vitas perſcripſiſſe videtur:
tamen ex iis quidquam ante Adrianum ſup
a quo volumen Scriptorum hiſt. Aug.
dium facit.

Quaeri poteſt alterum, an, quod ſibi pr
ſuerat, Aelius Spartianus vere ſit exſequutus, q
doquidem Vopiſcus in D. Aureliano pr. cum

ſi

...t praefectus vrbi: *quis vitam Aureliani in litteras ...set?* respondit, *neminem a se Latinorum, Grae... aliquos lectitatos esse;* probabile tamen foret, ...tiani vita talis extitisset, Vopisco eam inno... Nec tamen satis tuto ita colligas; nam ...t hoc volumen ei non in manus venire, etsi ...t; nimium itaque ei conclusioni tribuit Ca...us in praefat. p. XXXVII. ed. Lipf. incau... quoque Vossius de hist. Lat. Quae *Spartiani* ...trouersia esse creduntur Vitae, sunt *Adriani, Veri, Didii Iuliani, Seueri, Pescennii Nigri;* quidem omnes inscriptae: *ad Diocletianum Aug. Caracalli* inscriptionem non habet, habet vita ..., in qua tamen *Constantinum Aug.* alloquitur ...or: contra morem reliquorum; ita vt hanc alte... scriptoris esse censendum sit, etsi inuito Salmasio. Simile consilium sequutus erat *Iulius Capitoli...* quem iam vidimus a Vopisco (in Probo 2.) ...oratum inter eos, qui ante se imperatorum scripsissent: "*Iulium Capitolinum, Aelium Lam...um.*" Inscripsit ille eas *Constantino Aug.* eum... alloquitur in Maximinis duobus pr. vbi se ...ur in eius gratiam *singulos quosque principes principum liberos per libros singulos* dispescere. ... ergo plures vitae ab eo scriptae. Quaenam ... eae fuerint, diserte expositum non est. ... enim ei vulgo tribuuntur, magnam faciunt ...tionem, cum titulorum codicibus praefixo... neque magna auctoritas sit, magna etiam va...s; temere enim grammatici in iis apponendis ...mittendis, tum omissis alia nomina substi...o, sunt versati.

Par eſt dubitatio de *Vulcatio Gallicano*, nomen Auidio Caſſio praeſcriptum eſt, et de *Lampridio*, cuius nomen prae ſe ferunt *qu* *vitae: Commodi, Antonini Diadumeni, Elagaba* *Alexandri Seueri.* Salmaſius in Codice Pal omnes Vitas vsque ad Alexandrum Seuerum *tiano* tribui conſpicatus, ad opinionem, ante attigimus, admodum probabilem add eſt, vt diceret: *Aelium Lampridium* nullum a eſſe quam *Aelium Spartianum*, cuius nomen *Lampridius Spartianus* fuerat; vtque ita a *Spa* profectae ſint *omnes vitae ab Adriano vsque ad* *xandrum Seuerum; vnde a Maximinis vsque ad* *pos ſuccedant Vitae a Iulio Capitolino perſcr* (v. Salmaſ. ad Valerianos pr.) Sunt non quae ſatis conueniunt; repugnant alia. *Com* quidem vita manifeſte prodit eundem auct quem *Marcus Antoninus* habuit, is autem *Capitolini* nomen habet praefixum; et c. 19. tiſſimum Imperatorem *Diocletianum* appellat. *dumeniani* vita *Lampridio* adſcripta vix videtur auctorem habere poſſe quam *Macrini patris* ſane quidem *Iulium Capitolinum* auctorem ea fert ad *Diocletianum Aug.* itaque et hanc *Spartiani* verius eſſe dixeris. *Elagabalus* male ſe fert inſcriptionem: *ad Diocletianum Aug.* c. 2. de Antoninorum nomine, leguntur v "*quod tu, Conſtantine ſacratiſſime, ita venerari* *Marcum et Pium inter Conſtantios Claudiosque* *maiores tuos aureos formaueris.*" Idem auctor c. 34. vbi in Antonino Elagabalo definit, *Sc* *autem ordiar*, inquit, *qui mox ſequentur: qu*

Al

ander optimus — Aurelianus praecipuus, et ho- omnium decus, auctor tui generis, Claudius, de vereor — ne maleuolis adulatus videar esse; — ingendi sunt Diocletianus, aurei parens saeculi et miani, vt vulgo dicitur, ferrei, ceterique ad pieta- uam. Nouas haec dicta tenebras obiiciunt. eet scriptorem opus per plures vitas detexuisse; *nder* sane *Seuerus*, *Aelii Lampridii* nomen in : habens, subsequitur, adscriptis verbis: ad *intinum Aug.* (pro quibus perperam ed. Lipf. et *Diocletianum Aug.*) extremis c. 65 sqq. *ntinum maximum* appellans multis agit de ndri laudibus ac virtutibus earumque caussis, ibus memorat quoque hoc, *quod euunchos consiliis nec in ministeriis habuit, qui soli prin- ierdunt.* — Post multa addit: *Scio, impera- onstantine, quo periculo ista dicantur, apud impe- m qui talibus* (eunuchis) *seruit; sed salua re- i: posteaquam intellexisti, quid mali clades istae t et quemadmodum* (scil. illi) *principes circum- ; et tu eos eo loci habes, vt nec chlamyde vti* , (quod isto tempore honestiorum vestimen- erat) *sed necessitatibus domesticis delegaris.* hunc in omnibus his vitis meminimus lo- ccurrere dignum historici grauitate et liber- omana; nam, quomodo eunuchos aut ab toribus admitti in palatium, aut ferri ab otuerint, haud assequaris. Vix alia origo moribus Romanis et a religionibus christia- horrentis, esse potuit, quam stolida aemu- alatii ac fastus regis Persarum, quae impe- , multo magis Orientis Byzantinos, tenuit,

vt sui fastigii, ad quod erant euecti, immei vanitate incredibili, ad pudendam humilitat demitterent, exterorum regum fastum et l ipsi assumerent, ac si nunc demum pare regibus habendi essent, si eos, quos tamen tate et potentia superare videri volebant, e fastu aequarent. Cum semel pestis ista eu rum aulam inuasisset, tolli nequiit. Iam Elagabalus eos ex Syria adduxerat; at Ale Seuerus eos *de ministerio suo abiecit, et vxo seruos, seruire iussit* sqq. nam locus est viden eius vita c. 23. *Aureliani* Vita, quam in h ragine habemus, auctorem praefert *Vo D. Claudii Trebellium Pollionem ad Constantinu* Aut igitur istius, qui *Elagabali* et *Alexandri* scripsit, periere reliqua, substitutis aliis in locum: aut *Elagabalum* et *Seuerum Trebellii nis* esse dicendum est; ad quae miramur, sium nec alios attendisse. Certe in aper videtur, Alexandri Seueri vitam meliore cultuque se commendare inter veteres. quoque auctor tanquam epilogum c. 64. *imperium P. R. eum principem habuit, qui diu peraret — vsque ad eos principes, qui latius in tetenderunt, Aurelianum dico et deinceps, de q vita suppeditauerit, ea, quae comperta publicabimus.*

Ex *Iulii Capitolini* nouem libellis *trini* *Constantinum Aug.* de quibus nec ipse Sal controuersiam mouet, *Maximini duo, G tres, Maximus et Balbinus.* Eiusdem Vit *Marci Antonini, Veri, Pertinacis, Clodii A*

Macrini, Spartiano vt assignaret, Salmasius ...bat auctoritatem codicis Palatini; et Pius, Ve... Macrinus, Albinus, Diocletiano Aug. inscripti ... In Marco autem c. 19. Diocletianum appellat ...tor. Nec de ceteris intercedimus, nisi quod Clodio Albino non habemus, quod statuendum in ipso enim opere c. 4. Constantinum maximum ...quitur; vnde probabile sit fundum esse Spar... eum fecisse suum et adiecisse alia de suo ...itolinum.

Superest Auidius Cassius, cuius auctor Vulcatius ...licanus, ignoti nominis homo, inscriptus est; ...e et hanc vitam Spartiano tribuere malebat ...asius cod. Palatino tantum tribuens, quan... vix satis tuto statueris.

Secundum haec, quae adhuc dicta sunt, etiam ...annis quibus hi scriptores vixere, non nisi pro...biliter statui potest. Spartianum Diocletiani, ...lium Capitolinum, Constantini M. Trebellium Pol...lionem Constantii Imp. tempore, et Vopiscum iis... temporibus, etsi illis iuniorem, vixisse, ipsi ...tum fecere.

Numerus horum libellorum est XXXIV, qui ...pora inde ab Adriano vsque ad Cari mortem, ...i Diocletianus successit, hoc est ab a. C. 117. ... 282, eoque numerum annorum 165 com...ectuntur; vt Vitas Suetonii si non re, saltem ...ecie aliqua continuare videri forte possint; de...nt tamen Vitae Neruae et Traiani, interciderunt ...oque post Gordianos, et Maximum cum Balbino, ...que ad Valerianum, XV Imperatores, qui annos ...citer nouem aut decem de imperio inter se de-

certarunt, in his *Philippi*, *Decius*, *Gallus* *lianus*, *Voluſianus* et *Aemilianus*. Proba fuiſſe aliquem, qui ex ſcriptoribus diuerſ ea aetate, qua vixit, ſupererant, ſeriem ſiue inde a Caeſare, ſiue a Nerua et Traiar demum ab Adriano, contexere voluit, for ad Conſtantini tempora; Ex eo codice quod tempus foede lacero et corrupto f *eum codicem* conficeret, ex quo *noſtri codice* numero, in his quidem princeps Palatinu quiſſimus, quo Salmaſius vſus eſt, fluxere

Perplexe ſatis diximus multa de re i nec ſatis diluenda, ad quemnam vita auctorem referenda ſit; eſt tamen in hiſt fide haud leuis momenti res, auctoritate hoc eſt ſcriptoris, certe tenere. Grauior et fide digniora ſunt, quae ex Dione Caſſ

g) Ex cod. Palat. expressa esse videtur ed. Mediolanensis 1475 Salmasio testante; C tertiam editionem Venet. 1490 pro princi rat; idem cod. Parisino et Puteani v Verum litteraria huius generis haud a ex libris notis petenda; etiam ex Puttma ad ed. Lips. et edit. Bipont. Ceterum de si quam aliam, horum vtique scriptorum nem, mole commentariorum liberatam, i tamen iis, quae vnicuique liberaliter insti necessaria sunt ad eam lectionem; m iudicium eorum, qui editionem Lipsien runt, quod putarunt, ita se rem egre cisse, si indicem Latinitatis adiecissent; illud esset, quod in lectione eiusmodi paullo prudentior aliquis, nisi otio abunda siturus sit. Res ipsae, et quae ex mor et vsu horum saeculorum illustranda su nere curabit editor.

[He]rodiano petita legimus. Verum ex his scripto-
[rib]us, nisi forte Vopiscum exceperis, nullus alte-
[ru]m fide et auctoritate antecedit; nam nec ea
[scri]psere, quae ipsi viderant aut ab iis, qui inter-
[fue]runt, acceperant; rumores, vt iam dictum est,
[vul]gi exceptos ab aliis ac perscriptos iterum re-
[...]erunt. Insunt tamen his ipsis vestigia luculen-
[ta] et signate expressa temporum et principum;
[qu]ae si persequaris industrie, facile agnoscas, qua-
[lis] reip. administratio, palatii formula et disciplina,
[qu]ana hominum studia, seruientium adulatio, do-
[mi]norum fastus et superbia, inde luxus et mollities,
[fu]erint: etsi ad haec assequenda, non magno acu-
[mi]ne opus est, et in omni aetate, omnibus regnis
[et] palatiis, Persarum et Parthorum, Orientis et
Occidentis, occurrunt paria. Nihil tamen est,
quod aliunde tam plane ac perspicue intelligas,
quam sunt extremae calamitates, ad quas *imperium militare* necessitate, omni prudentia maiore, ducit,
mox praeceps ruit, enerue et debilitatum malis
internis, corruens et protritum, si externa vis,
vigor et virtus, labantes vires percussit. Effrenis
praetorianorum, tum legionum, licentiae, ad
quam aliquando illae prolapsae sunt, exempla vix
fidem reperiunt; tum largitiones, stipendia, do-
natiua iis facta, omnem fidem superant; ita vt his
solis expensis aerarium exhauriri, prouincias atteri,
necesse fuerit. Omnino non nisi attristati ab histo-
riarum lectione recedimus, maxime tamen ab
historia principum Romanorum, quod manifestum
fit, magna imperia perbreui flore iuuenili viguisse,
longo vero senio, tabe et torpore, vsque ad

 decre-

decrepitam aetatem defecisse; confecta esse suis viribus, ad se tutandum conuersis; o ciuium priuatas attritas esse et absumtas ad o publicas sustentandas; ita sine vi, sine metu, imperia non potuisse; metum autem, legion numero et disciplina contineri; imperium mili- ipsa re ducente verti in dominationem, discip- militari in ciuilem migrante. Iam, si mali p- cipes, seu praua institutione, seu ignauia luxurie, corrupti succedunt, meliorem rerum r- tuendarum praecisa est spes et expectatio om quia fons et scaturigo omnium malorum, palat- ipsum et aula, nec ab optimo principe, emen- potuit; militaris autem licentia omnem coerci- nem respuebat; sustinebantur quidem res aliqu- diu rei militaris cura diligentiore, ad quam - manos imperatores inuitos trahebant barbaro- incursationes; mox tamen, neruis rei militaris e- cisis, aerario exhausto disciplinaque laxata, co- ruere ipsum imperium necesse fuit.

Ad haec atque similia si quis in scriptoru Historiae Augustae lectione animum aduerteri non sine omni vtilitate ab ea recedet; multa al ad imperii Romani administrationem, officioru institutorumque sub Impp. descriptionem, ma- meque innumera ad iuris historiam spectantia, qu iam viri docti satis declaratum dedere *h*), rep rire licebit: ita vt ICtis, qui legum caussas rationes ab institutis fortunisque temporum rep

te

h) In his Gottfr. Mascov. nota Oratione a Puttmann repetita in ed. Lips.

e didicerunt, hos scriptores familiari lectione quentare necesse sit. Multa occurrunt alia, notabilia, qui ad temporum iudicia, ad po-lorumque opiniones et sensus, hoc' est, ad dos de rebus quibusque sentiendi et censendi usque aetatis, aut ad artes et litteras, ad super-iones et mores, animos attendunt. Modos clamandi in Senatu non alibi tam diserte ex-ssos vidimus, quam in his scriptoribus: in Com-do 18. in Alex. Sev. 6. 7. 56. etiam in exer-u v. c. Diadum. 1. et saepe. Abierat res tan-m ad ineptias, quas interdum intolerabiles dixe-nt in Tacito 5. Claudio 4. Quod tamen no-bile visum est, vt in acclamationibus, ita in Se-tus decretis, in orationibus et aliis actis publi-s affectatum est isto tempore, quo cum vera ertate verus quoque recti sensus dudum eua-ierat, *genus loquendi per mera incisa, abrupta et intia.* Exemplum apponere placet ex D. Clau-o c. 18. *Claudi, dux fortissime, aueas; virtutibus s, deuotioni tuae* (scil. bene sit!) *Claudio statuam mes dicamus. Claudium consulem omnes cupimus. ui amat remp., sic agit. Qui amat principes, sic it. Antiqui milites sic egerunt. Felicem te, Claudi, ficio principum,* et sic porro. Putes Gallo-Fran-m aliquem exercitum vel multitudinem allo-ientem audire; credas eos funem ex arena tor-iere! tam parum cohaerent sententiae ac verba. acuere tamen sibi in hoc homines; inuenti quo-ie sunt nuper inter Germanos, qui exemplum regium sequerentur. Alio modo memorabile est, uod Marcum Antoninum legimus vnum quemque

ciuium

ciuium iussisse apud aerarii praefectos intra tri-
simum diem, in prouinciis apud tabularios pu-
cos, liberos natos profiteri: (Marc. 9.) reuoc-
sic antiquo more, quem a Seruii instituto duct-
esse voluit Dionys. Hal. IV. 18. auctore Piso-
seruatus ille, certe repetitus est aliquoties *i*). N-
diu tamen post iterum neglectum esse morem -
lissimum credere licet; quandoquidem ea, q-
publice vtilia sint, raro durationem habent pa-
malis publicis, quae cum aliqua *priuatorum vtil-*
coniuncta sunt. Nouum inuentum fabricae mi-
mur in Pertinace c. 8. vbi in auctione rerum Co-
modi multa luxus instrumenta noua memorant-
tum quoque *vehicula arte fabricae noua, perpl-*
diuersisque (flexuosis) rotarum orbibus, et exqui-
sedilibus, nunc ad solem declinandum, nunc ad spir-
opportunitatem, per vertiginem; et alia iter metient-
horasque monstrantia, et cetera vitiis eius conuenienti-
Verbo: fuere currus rotis versatilibus, vt in co-
trarias partes verti possit cursus, adiuncto hodo-
metro et chronometro. Vidimus in loco aliqu-
Lampridii c. 27. (al. 26.) Alexandrum Imp. vo-
luisse *omnibus officiis genus vestium proprium dare e-*
omnibus dignitatibus, vt a vestitu dignoscerentur. —
Sed hoc Vlpiano Paulloque displicuit dicentibus pluri-
mum rixarum fore, si faciles essent homines ad iniurias:
scil. quia sic dignosci facile posset quisque cuius
ordinis esset. Nostrae aetati Vlpianus Paullusque
hoc

i) Mentio moris vtique fit in Suetonii Nerone 39.
An *acta publica* de eo accipi possint in Tiber. 5.
Calig. 8. dubitare licet. v. de his Arnzen. Actis
Societ. Traiect. p. 146.

idem persuadere haud potuere. Aliud memorabile visum in Alexandri vita 43. quem in Christianos aequum fuisse satis constat, non aeque eorum vulgo notum esse putamus: iam Adrianum voluisse Christum inter deos recipere, "*qui templa in omnibus ciuitatibus sine simulacris iusserat fieri, quae hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntur Adriani; quae ille ad hoc parasse dicebatur; sed prohibitus est ab iis, qui consulentes sacra, reppererant, omnes Christianos futuros, si id optate euenisset, et templa reliqua deserenda.* Habet haec pro commentitiis, quibus scriptor sibi a Christiano aliquo fraude imponi passus sit Gibbon (c. XVI. not. 115.) nec tamen omnino abhorret ab ingenio Adriani, qui, si quis alius imperator, multarum litterarum notitiis, ex peragratione prouinciarum auctis, instructus, nec philosophiae rudis, facile eo adduci potuit, vt de Christianorum religionibus prudentius statueret.

Vtiliter dicta et sententiose occurrunt pauca, etsi etiam ab aliis frequentata. Placet Pius c. 7. *nihil esse sordidius, immo crudelius, quam si remp. ii arroderent, qui nihil in eam suo labore conferrent.* Grauiora his sunt, quae dixit fecitque Alexander imp. cuius vita videnda est cap. 15. 41. 45. 49. al. 14. 40. 44. 48. *qui nec quenquam passus est esse in palatinis* (aulicis) *nisi necessarium hominem;* quid diceremus, si principem nostri aeui ad haec deuenire videremus! *Iureiurando deinde se adstrinxit, ne quem adscriptum, hoc est, vacantium,* (sine — cure) *haberet; ne annonis* (gratuitis stipendiis seu salariis

bene-

beneficiariis) *remp. grauaret; dicens, malum po[...] villicum eſſe imperatorem, qui ex viſceribus prouin[...] lium homines non neceſſarios nec reip. vtiles, paſcer[...]* Ita quoque in aulicos, qui *fumum venderent*, h[...] eſt, acceptis muneribus promitterent et falſo ia[...] rent ſe aliorum preces ad imperatorem retuli[...] acerbiſſime vindicauit. (c. 35. 36. al. 34. 35.) [...] ter ciuilitatis exempla quae in Pio fuit, eſt cap.[...] hoc: *quum domum Omelli viſens, miransque colu[...] porphyreticas, requiſiſſet, vnde eas haberet, atque Om[...] lus ei dixiſſet:* Quum in domum alienam vene[...] et mutus et ſurdus eſto; *patienter tulit.* Sed ſ[...] in ea vita, quae ex melioribus eſt, alia plura hu[...] generis notabilia. In Seuero 20. autem: *Et re[...] tanti mihi, neminem prope magnorum virorum optim[...] et vtilem filium reliquiſſe, ſatis claret.* Triſte effatu[...] Idem Seuerus c. 18. *ex humili* (loco), *per litte[...] rum et militiae officia ad imperium pluribus gradibus fortuna ductus*, poſtquam per omnia ſaeuitiae g[...] nera imperii habenas manu valida retniuiſſ[...] dixiſſe fertur: *omnia fui, et nihil expedit.* Vid[...] rerum omnium vanitatem barbare quidem, no[...] tamen modo, declaratam.

Conſtitutum erat, vt adiiceremus non nulla [...] ceteris hiſtoricis minoribus, ſeu puſillis veri[...] qui per epitomas Caeſarum vitas in aciem edux[...] runt: Abiiciendum tamen hoc videmus, ne qu[...] nobis acclamet ſollenne illud: *hoc age!* Praecon[...] itaque academici vicibus ſuſceptis agimus hoc, [...] pronuntiemus, depoſito magiſtratu per ſemeſt[...] elapſum feliciter geſto, Senatus academici accl[...]

mation[...]

ione, ex principali sanctione, successorem nunc datum Virum Illustrem,

GEORGIVM FRIDER. DE MARTENS Dr.

rina, meritis, vitae grauitate et dignitate, conuum, iisque ingenii dotibus animique virtutibus gnem, quae vestris animis, Commilitones, rentiam insinuet, inuitis quoque obsequium exueat. Habemus itaque, cur optima quaeque rep. nostra ominemur; vos autem, Ciues, auguur, cum paucorum, qui ex clandestinis sodalitiis efariis sicariorum armis licentiam facinorum sibi erunt, proteruia calcata sit et protrita, legum itatem iuriumque aequalitatem, cum modestiae et verecundiae laude, diligenter et religiose esse aturos.

P. P. pridie Kal. Mart. cIↄIↄcccIII.

V.

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTA
PRORECTOR
GEORG. FRIDER. DE MARTE
CVM SENATV
SVCCESSOREM
IN
MAGISTRATV ACADEMICO
HENR. AVGVSTVM WRISBERG
CIVIBVS SVIS
HONORIS ET OFFICII CAVSSA
COMMENDAT
INDICTIS AVSPICIIS
IN KALENDAS MARTIAS cIↄIↄcccv.

Cenſura XII. Panegyricorum veterum.
Commentatio prior.

Etſi bene nouimus, Ciues, in praeſenti rer conditione, nulla cum hominum offenſi intermitti poſſe morem indicendi nouos magiſ tus academici faſces; non tamen hac veniae fa litate abutimur, vt, non ſine calliditatis alic ſuſpicione, ſubducamus nos officio noſtro, et feramus inſtitutum Academiae noſtrae, leg auctoritate ſancitum, maioribus noſtris probatu et vtilitatibus ſuis commendatum. Abrogato en ſemel hoc, Academiae nomine, publice agendi

comm

mentandi officio: cum nulla alia sit opportu-
s, qua corpus academicum memorationem sui
lice faciat, rerumque suarum vices fortunasque
teat: si prorsus obmutescimus, nomini et fa-
Academiae aliquantum erit detractum, nec
m academicarum notitiae per vulgares libel-
litterarios cum pari dignatione edentur. Sub-
porro, post alia, necessitate hac latine, hoc
sermone litteris eruditis consecrato, scribendi,
obstabit, quo minus sensim tantum non
em litterarum latinarum vsum, et cum vsu
ltatem, amittamus? qui si prorsus exoleuerit,
t et quanta ipsis disciplinis superuentura sint
rimenta, et ante sensimus, et in posterum
tiemus multo magis. Praeterea rerum expe-
entis satis edocti sumus, quam periculosa res
vetera instituta ritus moresque ab incautis
axari: initio scilicet ab iis facto, quae, si omissa
rint, aut pro tempore nullum, aut non magnum
desiderium mouent, progressus est procliuis
alia grauiora, cum officii fide et religione
niuncta, et salubria, molesta tamen et negotiosa,
ea pari iure omittantur. Ita tandem euenit,
optima quaeque instituta neglecta euilescant,
senescant, intermoriantur. Sero tum paratur
dicina malis iam praeualescentibus; pristina
iplinae, legum, institutorum, sanctitas frustra
deratur; et munimentis, quae eluuiei obstare
ent, prorutis sero de struendo nouo legum
ere cogitatur. Hisce similibusque cogitationi-
s adducti, quantum pro nostris partibus fieri
est, ne deserta officia incaute omittendo poste-

ris iuſtam de nobis conquerendi cauſſam prae
mus, ſed ſpartam religioſe tuendo aliis exe
et auctoritate praeeamus, veterem morem e
iniuſſi ſeruare e re noſtra eſſe duximus.

Itaque nunc quoque, Viro Illuſtri,

HENRICO AVGVSTO WRISBERG D
in Prorectoris vices ſuccedente, officio noſtr
tisfaciendum eſſe arbitrati ſumus, vt ci
noſtris indicta in Kal. Martias fauſta magiſ
auſpicia publice nuncuparemus. De *magiſ*
quidem, per quatuor ſemeſtria continuato,
Eius, qui eum geſſit, nomen huic paginae p
ſcriptum ſit, intercedente modeſtiae lege, n
memoramus; *memorabilis ille in faſtis academicis*
omnem poſteritatem habebitur; quantopere au
reip. noſtrae incolumitas et ſalus viri ſummi p
dentia et vigilantia ſuſtentata ſit, tacentibus no
melius intelligitur quam noſtra oratione n
quidem declaratur.

Mirari licet, inter Romanos ſcholas rhet
cas tum maxime increbuiſſe, cum eloquentiae
et honos dudum defluxiſſet, nutrimentis ex
rerum actu ſubductis, cum eius vſus in rebus
rendis vix eſſet vllus; quandoquidem nec c
populo agebatur, in Senatu ſententiae caute
timide, non libere et diſerte, dicebantur, in f
autem cauſſidicorum mercenariae voces ſonab
Nunc tamen rhetorum exercitationibus, ſuaſor
deliberationibus, accuſationibus, perſtrepeb
pergulae et diſcipulorum cathedrae: non aliter
ſi mimum agerent priſtinae vitae et dignitatis
quibu

ibus erepta erat veritas: etsi nondum eo deue-
nit res, quo in nostris academiis, in quibus
ni iam eloquentiae vsu abrogato Professores
quentiae constitui solent, vt artis memoriam
nem saltem retineat. Si tamen iis, non tam
braticas et scholasticas litteras docendo, quam
is temporibus pro concione dicendo, exercendi
neris facultas publice daretur: possit forte ali-
. eloquentiae vis esse ad iuueniles animos,
do suadendo et hortando, modo conciones fu-
res habendo; cum nunc ne Collegarum qui-
Elogia desiderentur. Nunc vero, pro rhe-
ica atque pro ipsa eloquentia, habentur scriptio-
et recitationes, in quibus nec perspicuitatem
ionisque proprietatem, multo minus elegantiam
venustatem requirimus; satis habentes verba
ipendiorum et systematum effundere; ita vt ne
dem subtiliter cogitata sermone populari red-
e et repraesentare aliis, quam scientiae et artis
abulis, didicerimus. Posteaquam autem disci-
a philosophica in tot sectas inter se dissidentes
mta est, schola quaeuis non nisi verbis suis
nnibus sensus suos et cogitata declarare valet,
vt si, alius sermo substituendus est, obmute-
dum ipsis sit: si modo philosophus suas opi-
nes tuendo vnquam obmutuit. Adeo recessum
ab vsu veterum, qui eloquendi artem ad
licas orationes fere solas retulerunt, de scriptione
stilo ne quidem in scholis praecipiendo; nos
tra, scriptionem in chartis tantum non pro ipsa
quendi arte habemus. Verum istis, de quibus
nus, aetatibus, omissis disciplinis ceteris, omnis

fere litterarum doctrina continebatur scholis gr maticis et rhetoricis, quibus iuuenes assequere facultatem qualemcunque dicendi ac scrib qua si instructi erant, ad munera obeund petendos palatii honores satis praesidii ex li rum studiis habere credebantur: quemadm nostra aetate, si iuris prudentiae qualemcu notitiam imbibissent iuuenes, ad omne mun publicorum genus egregie instructi esse exi sunt. Sane quidem in reipublicae libertate n erant scientiarum scholae publice constitutae, quod ex Graecorum disciplina proficiebat iuue Romana: verum exemplis dicendi et agendi q tidie in conspectu positis fingebantur ingenia iu nilia, moxque ipso rerum actu acuebantur, p gressu ab alia ad aliam reipublicae partem, ei que administrationem et curationem, facto.

Inter haec tamen, cum omnis alia orati laus silentio obscurata iaceret, vnum perora genus ad laudem publicam emersit, quod *pan ricum* appellant: de quo cum varie ac parum curate plerumque pronuntietur, nonnulla a n praefanda sunt. Scilicet iam antiquis Graeca litterarum aetatibus celebratum est dicendi ge ἐπιδεικτικὸν dictum, seu *demonstratiuum*, cum berentur orationes, ἐπιδείξεις, *demonstrandae*, est ostentandae, *artis* caussa, indictis *auditionibus* Iam, cum eius qui ad dicendum prodiret ani haud magnopere commotus et affectu percu esset, sed in ingenii et artis meditatione esset

cupa

a) ἀκροάσεις dixere, erantque eae plerumque ἔρα et ἔμμισθοι.

copatus: huius dicendi generis vanitas, cum ex sententiarum speciosarum praestigiis, ex scita vocum coassatione, et verborum numerose cadentium suauitate, ingenii et orationis laus quaereretur, quantas verae eloquentiae corruptelas afferret, mature intellectum est; id quod ex philosophorum contra sophistas disputationibus constat. Argumenti quidem dignitate aliquantum sustentari potuit vmbraticum eloquentiae genus, vt in Epitaphiis orationibus, in Isocratis Panathenaico et Panegyrico. Cum isti rhetores in hominum non modo circulis, sed conuentibus, interdum in ludorum, vt Olympiorum, celebritate, verba facerent: ipsi coetus, πανηγύρεις, nomen fecere *panegyrico;* vt proprie eo nomine dicerentur orationes omnis generis in sollenni coetu habitae a sophistis Graeciae et Asiae vrbes peragrantibus, ostentandae artis et quaestus faciendi caussa: magis forte opimi, quam nostrorum hominum, qui nuper declamationes et recitationes oppidatim in circulis facere instituerunt. Orationum istarum argumenta, inde a Gorgia, Hippia et Prodico, saepe erant petita a laudatione modo deorum et heroum, modo vrbium et ciuium; qualis est Isocratis panegyricus, etsi cum hortatione ad bellum cum Persis suscipiendum adiuncta; interdum quoque factorum illustrium ac virtutum: in quibus locum communem fere constituebant Athenis laudes maiorum, et in iis Marathon, Salamis et alia, quorum recordatione ii, qui tum erant, pudore potius suffundi debebant, quam vt aliena gloria se iactarent; vt solent maiorum nomen ac famam ii osten-

 tare,

tare, qui ex fe nihil habent quo fuperbiant. haec euenit, vt nomen, quod genus aliq publice dicendi omnino declarauerat, ad cert aliquam partem τὴν ἐγκωμιαστικὴν reuocare diceretur que *panegyrica* oratio proprio aliquo *laudatio;* inualuitque adeo, vt omnis fere quentiae vfus intra laudationes fubfifteret *b*).

Recte ac cum laude facta fatis eft memo fi quid praeterea defideres, eft, vt cauffas, a bus profecta fint, confilia, prudentiam, om animi virtutem, qua ad euentum ea ad fint, in luce collocari, et confentanea tione ornari velis. Atqui eae partes funt b

b) Horum, quae dicta sunt, illustatio petenda ex Cresollii Theatro rhetorum III, 7. vbi et de genere encomiastico per rhetorum ineptias ad ludicras, interdum et viles turpesque elapso adscripta sunt. Inter antiquiores locus fere c munis erant laudes Herculis: e quibus multa fabulas veteres migrarunt: v. de Hercule Musa in Commentationum Soc. R. G. Vol. VIII. San ipsi, qui artis praecepta tradidere, Aristoteles Theophrastus, seiunxerant encomiasticum gen pragmatico, quod in caussarum veritate vers ita vt illud vellent in ostentatione ingenii se tinere. Videat aliquis vulgatum ab Heerenio nandri rhetoris libellum, vt cognoscat tenuita argumentorum, quae ille tractare iubet. V ieiunum est caput in quo de eo agit Quinctil. II et de laudum fontibus ac caussis in Aristot. rhet., I, 9. Res inter se diuersissimas vno *Elo rum* nomine complexus est eloquentissimus scri Thomas *sur les Eloges.* nuper prodiit *spicilèg Litterature ancienne et moderne* — p. *J. L. Co* ancien Professeur de l'Université de Paris. *Pan riques.* deux Parties. 8. 1803. de toto ge panegyr. tum verss. et excerpta Panegyricorum *et rec.* verbose, sed docte collecta.

riae, habentque fundum veritatem. Sane quidem, si intra narrationis ad rerum veritatem factae fines se contineret oratio laudatoria, posset illa magnam vim et vtilitatem cum ad eum, qui vere laudatur, tum ad audientes, quibus in rebus vera laus spectetur, edocendos. Enimuero omnis oratio, in mera laude occupata, per se est suspecta et aleae plena. Laudatio enim flagitat virtutem non quamlibet, non vulgarem, sed magnam, per se illustrem, generosam, per res magna animi vi, prudentia, constantia, non suae, sed vtilitatis publicae caussa, molestiis, laboribus, periculis superatis, forte cum ipso patrimonii dispendio, vitae discrimine, gestas et curatas, declaratam; quae enim, vt officio tuo satisfaceres, peregeris, ea probantur, non laudantur; vt laudentur, requiritur aliquid, quod vltra officium cumulatum sit. Haec sunt illa, quae audientium animos admiratione percutiunt, simili gloriae studio aemulantium pectora inflammant, quibusque efficitur, *vt panegyricus cum laude oratoris, et cum fructu ad alios, audiatur.* Iam talis virtus vt est perrara, ita eam quilibet affectat et simulat, ideoque lubenter audit facta ac merita sua ab aliis tanquam ab haud vulgari virtute profecta amplificari. En insidias laudanti oratori structas, laqueos tecte positos; dum odium studet effugere, gratiam captare, adulatoris partes ignarus sui agit. Ipsum illud studium molliendi duriora et cauendi offensiones obtundit dicendi impetum; cui grauiores stimulos subiecturum esset contrarium argumentum, accusandi improbos: in quo facile ad pathos euectura esset ingenium ipsa actio. Rara

itaque ſunt tempora, rarae conciones, ...
cauſſae, quibus ingenium dicentis et audien...
ſtudia poſſint excitari et teneri. Panegyricus ...
quirit affectum, qui et inflammatus ſit et inf...
met. Materiam idoneam et fomitem raro ...
ciuilis ſuppeditat; mirationem faciunt, ſenſus ...
animosque percellunt ea, quae, cum per ſe ...
praeclara, vtilia, ſalutem publicam contine...
magno animo, magna et rara virtute, conſta...
qua vulgo humana ingenia haud facile emin...
ſunt effecta. Etiam is, qui irae, etſi iuſta...
cauſſa, imperauit, iniurias et odia remiſit, ...
ſcendi opportunitates praetermiſit, mirationem ...
ciet; ſic Iulius Caeſar ignoſcendo Marcello, ...
gario, Deiotaro.

Dicat aliquis: ita melius eſſe, vt ab ...
laudum et rerum faſtigio deducta oratio ſe co...
neat in ea laudatione, quae mitiores et mollio...
affectus mouet memoratione et exornatione vir...
tum ciuilium; laudationes eſſe habendas viror...
bene de republica meritorum, grata factorum m...
moria, vitae priuatim publiceque exactae comm...
datione: egregiam e philoſophicis praeceptis m...
teriam, ſententiarum vtilium copiam, huic ge...
propoſitam eſſe, vnde magna vtilitas ad audien...
manare poſſit. Recte haec, modo aetas no...
alienas laudes patienter ferret, nec, de ſua tan...
gloriola quisque ſollicitus, mallet detrahere ...
quam bonorum merita ante oculos ponere. ...
nec multi de iuſtitiae, honeſtatis, moderati...
laude magnopere laborant; ingenioſi, docti, ...
volumus, et vel pudoris impendio, cum bono...

inſe

insectatione, litterariam laudem venamur. Inde fit, vt meritissimorum virorum memoriam cum funere elato videamus esse extinctam et sepultam; nam nec hoc satis certo ac tuto pronuntiatum esse censemus, inter viuos regnare liuorem, post fata quiescere, aut, inuidiam supremo fine domari, et eundem, qui fulgore suo vrebat, et artes infra se positas praegauabat, extinctum amari. Immo vero arrodunt ossa, qui carnes viuis detraxerant.

At enim repones, non omnem laudationem panegyrico eloquio contineri; nullum dicendi genus, nullam formam esse, in qua laudatio locum non habere possit, eoque illam modo assurgere, modo ad simplicitatem et suauitatem, disputando quoque, se remittere, vt in Platonis Phaedro de amore *c*). Vere ac recte haec; haberi quoque possunt orationes, quae non in ipsa laude nec vnice sint occupatae, etsi cum laudibus coniunctae; solent quoque illae panegyricorum nomine comprehendi: vt si gratiarum agendarum caussa, cum gratulandi officio, ad consolandum, ad cohortandum, habentur: hae vtique, si res ipsae laudem mereantur, laudes quoque sibi pro parte vindicant; est enim harum rerum magna cum laude cognatio; nam laudantur ea quae suadentur, quae desideramus, ad quae hortamur et impellimus.

Nescio tamen, quo fato fiat, vt, cum sensus et affectus animi ex eo, quod seu gratulandi ac laetandi seu gratias agendi caussa susceptum erat, lar-

F 5 gam

c) τὸν πανηγυρικὸν Πλατωνικὸν λόγον appellat Hermogenes de formis orat. lib. II. p. 477 sq. ed. Colon. 1614.

gam materiam orandi haberet, hae tamen orationes totae fere conſumantur laudibus, et ab eo quod principe loco propoſitum erat, recedant *d*). Quid enim Plinius? cum gratias agere vellet Traiano in conſulatus auſpiciis, quid aliud egit, quam vt totus eſſet in Principis laudibus, iuſtis quidem, ſed vltra propoſiti cancellos euagantibus? Eo minus mirabimur, ſeriores panegyricorum auctores, etiam meliores, dum ſe ad Plinii fere exemplum compoſuere, in Imperatorum laudibus ſummam orationis poſitam eſſe putaſſe. In republica quidem libera laudationum vnum genus memoratur funebrium, non omnino illud improbandum; niſi et ipſum vanis falſisque laudibus maiorum fuiſſet corruptum. Atque hoc vnum eſt ex iis, quae ex maiorum inſtitutis vel maxime deſideramus; ſermones funebres, qui ad tumulum vel feretrum virorum meritis inſignium haberi ſolebant. Quid? quod praeclaram amiſimus opportunitatem mouendi affectus et excitandi ſenſus in iuuenilibus animis ad defunctorum corpora in dormitorium demittenda! Ex quo vero ſumma poteſtas in vnius manu fuit conſtituta, laudum quoque immodicarum illecebras inter argumenta ſuaſoria relatas videmus ab ſummo oratore Cicerone in deprecationibus pro M. Marcello et pro Ligario. Sub Imperatoribus vero nemini cum populo agere licuiſſe facile expectes, cum rerum ſumma apud Principem eſſet, pericu-loſa

d) Ipse Plinius testis c. 4. *Sed parendum est SCto., quo ex vtilitate publica placuit, vt Consulis voce, sub titulo gratiarum agendarum, boni principes quae facerent, recognoscerent, mali, quae facere deberent.*

Cum autem esset licentia priuatis concessa publice de republica dicendi; nec locus fuit eloquii sollennis nisi in Senatu, siue sententiis ad Principis voluntatem dicendis, siue in iudiciis capitis in Senatu habitis, gratia forte Principi agenda, si discrimen reus effugisset, tum inprimis a Consulibus creatis sub ipsa magistratus auspicia: quas orationes praesente Principe dictas prorsus ad adulationem compositas fuisse vel ex Plinii panegyrico discimus, cum *nihil ante tam vulgare, tam paruum in senatu aliud esse dicat, vt non laudibus principum immorarentur, quibuscunque censendi necessitas accidisset; — patiebantur illi, et, quasi meruissent, laetabantur* (c. LIV.). Ita adulationibus assuescere Principes necesse fuit, inprimis si sollenni more per singulos annos idem officium perageretur, alio post alium idem argumentum retractante, variante, certatim ornante; audiret autem idem ille, cui non modo placendum erat, verum etiam adulandum: quomodo enim is, qui nullius virtutis, nullius verae laudis sibi conscius est, non sibi placeat ac plaudat, si socordiam in leuibus et nugacibus rebus occupatam industriae pro salute publica exsertae nomine commendari audiat!

Ad seruilem prorsus adulationem processum est deinceps a rhetoribus, quos Sophistas appellabant, cum in panegyricis, quibus eloquii ostentationem faciebant, Imperatorum quoque laudes pro argumento adhibuerunt; tum ex iis delecti legati vrbium Asiae ac Graeciae, ad Principem missi ad impetranda, quae vellent, beneficia, eius laudes oratoria copia amplificabant. Ita subnatus tandem

est

eſt mos inprimis ab vrbibus Galliae, quae rhetoricis ſtudiis florebat, frequentatus ſub D tiani et Maximiani, tum Conſtantii et Conſta tempora, vt mitterentur ad Principem rhetore gratulandum de fauſtis euentis aut ad gratias a das pro beneficiis acceptis. Atque ex hoc ge peruenere ad nos XII. Panegyrici, de quibus ſcriptione paucis agere conſtitutum habemus.

Quod antequam recte fieri poſſit, de toto nere horum panegyricorum dicendum eſt. Om in locum iniquiſſimum deducta erat oratoris tuna. Vt enim laudare poſſis, vt antea dixi eſſe debent, quae laudem mereantur, virtus magna, non vulgaris, non fucata, non affect non ſimulata; res animo magno excelſo, gener geſtae, in publicum fructuoſae; iam, dice partes non minus arduae ſunt habendae: inſid neceſſe eſt, eius pectori mens magnarum reru ſententiarum, iudiciorum rectorum capax, a nihil tenue et ieiunum proficiſcatur, nihil n cum dignitate et grauitate dictum, nulla lau vanitas, nihil quod adulandi ſtudium redol Contactus rerum magnitudine orator ex ſua ip mente ſenſa eius, cuius virtutes celebrat, f cauſſas euoluit, ex animi receſſibus elicit, quae iis praeclara, magna, generoſa ſunt, verbor claritate et dignitate in apertum profert, do illuſtrat. Hae tamen animorum dotes ac virt per iſtas aetates a neutra parte poterant exped Imperium ab hominibus tenebatur, ſi qua fo non tamen niſi militari, virtute inſtructis; vi tum ciuilium nulla, aut vix aliqua, erat digna

ſeru

sientium ingeniis, dominatione ipsa, per tot
ates tolerata et laudata, non ad obsequium in-
ta, sed ad adulationem foedissimam proiecta.
a aut his ipsis Principibus audientibus orationem
oebantur, aut praesentibus iis qui ad summas
gnitates imperii erant euecti, in coetu hominum
uilis adulationis iugo colla submittentium: quid
his potuisset a dicente proferri, nisi quod et
um esset adulatorium? Quam indigni laude
ra essent isti Principes, vel ex hoc intelligas,
uod tales laudes coram se pronuntiatas auditu
lerabiles censuere! Omnis iam tum sublata erat
ritas et dignitas laudum, cum praesente Prin-
pe orator prodiret; exclusa erat tanquam per
tellitium libertas, fides, veritas *e*). Ita omne
oc orationis genus prorsus adulatorium habitum
duerat. Non, facta praeclara ornare, illustrare,
uid in iis admiratione dignum sit exponere, saltem
ampliora et magnificentiora reddere, fuit pro-
ositum; sed communia quaeuis et vulgaria in
aius extollere, hyperbolice exaggerare, fuco
ommentitio incrustare. Quid vero, si oratorem
videas

e) Plinii panegyricus, qualem habemus, coram Traiano recitatus non est; vt nec Dionis Prusaei, etsi hic effutiit magis philosophica praecepta, quam orationem habuit in dissertationibus de Regno. Recte itaque celebratum est a multis Imp. Pescennii Nigri dictum (Spartian. c. 17.) *cum Imperatori facto quidam panegyricum recitare vellet, dixit ei: Scribe laudes Marii vel Hannibalis vel alicuius ducis optimi vita functi, et dic quid ille fecerit, vt eum nos imitemur.* Eius exemplum aemulatus est Alexander Seuerus, narrante Lampridio c. 35, an plures alii, ignoramus.

videas factis iniustis, crudelibus, impiis, m
excusationem, modo consilium reipublicae fru
sum ac gloriosum subiicere? et haec in ma
coetu! et sollenni die. Hisce orationibus, de
rimo hoc laudationis genere, vel bonus prin
veneno adulationis infici, malus ad vecordiam
tremam agi debuit. Ab audientibus autem
animo, quo sensu, excepta esse putabimus!
dentiores, qui mendacium et vanitatem lau
bene tenebant, quique rerum, consilior
factorum, caussas et rationes norant, gemitu
spiritum ipsum pectore presserunt; obtusiori
genii et seruile vulgus per acclamantium pla
multo magis quam ante stupore obtorpuit.

Per hoc amplificandi et exaggerandi studi
vt sententiarum, ita verborum quoque corrup
nata est. Iam ab initio a sensus et affectus v
tate, (quis enim ei in ementitiis et falsis his l
dibus locus esse potuit?) ad ingenii lusum
inanes verborum sonos oratorem abripi nec
fuit, vt captaret acute dicta, scite opposita, in
cem pugnantia in speciosum consensum addu
cumularetque aculeos, figuras, tropos alios
aliis aptos; corrupta per haec audientium inge
vt hos orationis cincinnos, hunc fucum pro
rent. Ita oratores multo magis placendi cupi
tate incensi nouos calamistros et phaleras circu
spicere, ad tumores et ampullas prolabi, hype
bolicis lusibus et antithetis indulgere. Per h
ipsas orationis fastidiosas delicias oratorem cred
licet tenuisse audientium animos, et ipsum Pri
cipem: cuius patientia audiendi per plures hor

homin

ominis ineptias mirabilis fuiſſet, niſi, quanta cum uoluptate adulantium voces audiri ſoleant, memineris. Animi magni eſt, laudatione ſui erubeſcere.

Inter XII. Panegyricos, quos fortuna ad noſtram aetatem ſeruauit, argumento et eloquio praeſtat, et ſtudia noſtra ad ſe conuertit, *Oratio Eumenis pro inſtaurandis ſcholis.* Argumentum iam habet, quod per ſe viris prudentibus ſe commendare poteſt, quodque ſententiarum grauitatem et copiam ſuppeditat, oratoris autem ingenium excitare, et orationis vim concitare potuit. Eumenius Auguſtoduni Aeduorum in Gallia natus et nutritus, a rhetorica cathedra in palatium ad munus magiſtri ſacrae memoriae erat vocatus a Conſtantio Chloro Caeſare. Superioribus annis, multis Gallia calamitatibus fuerat afflicta, tributorum acerbis exactionibus, vexationibus magiſtratuum, eorum qui rerum ſumma potiti erant mutuis certaminibus, tum vero barbararum gentium incurſionibus, tandem inteſtinis ſeditionibus. Inter haec iam a Claudii II. inde temporibus (a. C. 268 - 270.) Bagaudarum tumultus acceſſerat, agreſtium hominum, qui ſalute deſperata armis ſumtis igni ferroque omnia infeſtabant. Ductis a Carino aduerſus Domitianum copiis, Gallia inermis (a. 284. 285.) eo audaciae progreſſos vidit Bagaudas, vt Aelianum et Amandum Caeſares nuncuparent: qui tamen paullo poſt (a. 286.) a Maximiano cum copiis aduolante ſunt oppreſſi. Ab his Bagaudis Claudii II. tempore Auguſtodunum obſeſſum, ſuppetiis fruſtra ab Imperatore petitis, tolerata per ſeptem menſes obſidione, de-

ditionem

ditionem fecerat *f*). Vaſtities terrarum per h… tempora facta incredibilis *g*), vrbs autem r… foedata. Eam itaque Conſtantius recreare co… tuit, maximis pecuniis in eam rem ſepoſitis. Cum autem artium liberalium officina illa … antea fuiſſet, non ſatis habuit ille aedes refic… et proſpicere neceſſitatibus; verum, cum bene… telligeret, principum conſilia effectu carere, … ſtrenuus conſiliorum exſequendorum adſit exa… circumſpexit virum, qui conatibus vires adde… Itaque Eumenium, quem iam tum ad otium … quietem ſe contuliſſe apparet, ex receſſu eu… tum ſcholae Auguſtodunenſi praefecit, vt lo… quem ex antiqua dignitate in Palatio ſeruab… nouo muneri dignitatem adſtrueret *i*); ne aut… nouo profeſſoris munere priſtinae dignitati de… gatum eſſe videretur, eius ipſius ſalarium mun… rheto…

f) Orat. VII, 4, 2.

g) Orat. VII, 6 et 7. v. *Salvian.* V. p. 91. (De Bag… dis repetierunt ea, quae de iis in scriptoribus hu… aeui dicta sunt, quotquot de iis agunt; etiam … libris periodicis de iis memorata videre licet, … nuper in *Magazin encyclop.* Août 1805. p. 30… in *Lettre sur la Colonne de Cussy*, quae colum… in Maximiani honorem posita esse creditur. Ad… *Prunelle* ap. *Millin* V. C. Voyage Tom. I. 298.)

h) Orat. III, 4.

i) C. 14. in Epistola Principis: *Saluo igitur priuilegi… dignitatis tuae, hortamur, vt professionem rheto… ricam repetas, atque in supra dicta ciuitate, quam… non ignoras nos ad pristinam gloriam reformare… ad vitae melioris studium adolescentium excola… mentes; nec putes hoc munere ante partis aliquid… tuis honoribus derogari; cum honesta professio… ornet potius omnem, quam destruat, dignitatem.*

...ris aſſignauit, ſimulque illud duplicauit, vt ...trecenis ſexcena millia numum *k*) numeraren... ...quo quidem ſalario ita vſus eſt Eumenius, vt ... partem ſcholae inſtaurandae ſeponeret; ...aedes docendis litteris deſtinatae, Maeniana ...iat, per temporum calamitates euerſae erant. ...pſo igitur muneris aditu, vt principis libera... ...m et animum ſuum generoſum declararet, ...ice coram Galliae Lugdunenſis primae prae... ...a. 296. orationem habuit, quae inter Panegy... ...tertia eſt, inſcripta *pro inſtaurandis ſcholis.* ...ſato inſolito hoc publice dicendi conſilio, ...urandum et exſequendum ſit exponit, tum ...ratione id fieri poſſit nullo publico ſumtu, ... dimidia parte ei operi addicta, docet. Lenis ...oderata, nec tamen grauitate caret oratio: ... praeſtantiora eſt locus, in quo auditorium ...praecipua vrbis parte, in ipſa ciuitatis fronte, ... duo Apollinis et Herculis templa, ſitum ...dicat: etſi hoc eum ad rhetoricum acumen de..., vt aedes Muſarum dedicata eſſe videatur ... Herculis Muſagetae et Apollinis aedes (c. 7. ...). Rhetoricum quoque eſt, quod de tabulis ...graphicis in porticu pictis monet (c. 20.) ex ...iuuentutem diſcere oculis et *ſpectare quotidie ...s terras et cuncta maria et quicquid inuictiſſimi ...cipes vrbium, gentium, nationum, aut pietate re...unt, aut virtute conficiunt, aut terrore deuinciunt.* ...eclarum eſt (c. 8.) quod ait principes ſenſiſſe, *litteras*

...III., 11. ingens stipendium: nostra aetate 10,000 ...aurei ducati.

litteras omnium fundamenta esse virtutum, quae — in consuetudinem in tenera aetate venerunt, ad o deinceps officia vitae, et ad ipsa, quae diuersissim dentur, militiae atque castrorum munia conualej Appellat mox easdem scholas *omnis industriae omnis laudis nutrices aut, vt verius loquatur, m* Recitat quoque (c. 14.) Constantii Caesaris scriptum lectu dignum; quod subscriptum est: *Eumeni carissime nobis.* Memorabilis admodum Constantii Caesaris prudentia, cuius exemp aliud non meminimus, quod instaurandis sc virum ex palatio eximiae dignitatis praefecit, t que litteras, quarum studia resuscitare vol docere iussit, viditque conatus generosos e generosis mentibus ad exsequendum mandandos

Admonet nos haerens iam in ora extrem tera, vt reliqua ad aliam commentationem se mus; subiectis in fine bonis votis pro repu et vniuersa et academica; quae facimus ad O. M. cui intimi quique mentis humanae re patent. Vtinam pace terris reddita paneg omnium optatissimi indicendi facultas votis n publicis priuatisque obtingat! Faustum habe semestre, faustus magistratus, qui illam vot summam impertierit optantibus.

P. P. pridie Kal. Mart. cIↃIↃcccv.

VI.

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTAE
PRORECTOR
ENR. AVGVSTVS WRISBERG D.
CVM SENATV
SVCCESSOREM
IN
MAGISTRATV ACADEMICO
CHRISTOPHORVM MEINERS
CIVIBVS SVIS
HONORIS ET OFFICII CAVSSA
COMMENDAT
INDICTIS AVSPICIIS
IN KALENDAS SEPT. cIↃIↃCCLXXXV.

Cenſura XII. Panegyricorum veterum.
Commentatio poſterior.

I

anegyricorum veterum XII. cenſuram ſuperiore
ieſtri peracturi, cum praefandum eſſet praeco-
, quo noui Prorectoris auſpicia ſunt indicenda,
ipſa panegyricae orationis natura, de toto hoc
itionis genere, de laude et laudatione, a qui-
s ea principiis ſit petenda, agebamus; tum
ius ex iſtis Panegyricis, *Eumenii de inſtaurandis*
olis, notitiam breuem apposuimus: eſt illa ora-
o ex genere medio, non nimis exili, argumenti
t humanitatem et inſtitutionem publicam ſpectan-

tis vtilitate se commendans. Properandum nunc est ad reliquos Panegyricos, breui censura perstringendos: breuitatis enim studium eo magis sequendum esse putabimus, quo ipsa res, de qua agimus, voluptatis et iucunditatis commendatione caret; nostra inprimis aetate, in qua haud facile aliqua lectio nisi otii fallendi aut oblectationis capiendae caussa instituitur; ipsius vero generis huius eloquentiae, quod in panegyricis se iactat, vsus nostra aetate, aut auditionis ex suggestu fructus, omnino est nullus; quae enim potest esse voluptas recitationis ex charta factae maior, quam ex lectione tacita?

Sunt autem hae orationes, vix vna et altera excepta, gratulatoriae: orationes vero funebres omnino vix supersunt vllae; cuius tamen generis ingens ad animos mouendos vis esse potest per ea, quae cum pietatis officio sunt coniuncta. Laudationum funebrirum apud Graecos praeclara extant exempla, Periclis apud Thucydidem, Platonis in Menexeno, et aliorum. Romae in rep. libera legimus in principum funere sollenni habitas esse laudationes ex more: (cf. Polyb. VI, 54.) sub Imperatoribus vix memorantur aliae quam ab ipsis principibus habitae; Augustus laudauit pro rostris Marcellum, et Drusum, et Octauiam sororem; Augustum Tiberius, hunc Caius; Claudium Nero; idem Poppaeam vxorem; Titum Domitianus, Pium M. Aurelius; Pertinacem Seuerus; Priuatorum laudationes raro, vt Paeti Thraseae et Heluidii. Miramur diuinos Augustis decretos honores cum oratione funebri coniunctos haud memo-

memorari. Priuatorum hominum laudationes a sophistis extant nonnullae graece scriptae, in his Aristidis in Eleonei et Alexandri funere, fuco sophistico ita oneratae, vt meretriciam artis, non honestam faciem agnoscas. Ergo Panegyricorum, quos habemus, *primus* est, qui et tempore prior est, *Claudii Mamertini* ad Maximianum Herculium a. 289. XI. Kal. Maii die Vrbis natali Treuiris aut alia Galliae vrbe habitus. Carusius cum classe in Britanniam e Gallia missus, purpuram sumserat. Ad classem aduersus eum parandam Maximianus Imp. tum in iis locis commorabatur; eius tamen conatibus euentus haud respondit; adortus enim Carusium, re infecta pepigit cum eo vt Britanniam concederet. Rhetor de Romae incunabulis memoraturus adulatorie nomine Herculiani arrepto Herculem celebrat Euandri hospitem in Pallantio seu Latio, pariterque Maximiani, ne Romani quidem, sed exteri e Pannonia, natales et institutionem laudibus effert, res ab eo in Galliis aduersus barbaros incursantes gestas *a*), Bagaudarum

G 3 inpri-

a) Memorantur in his barbaris inprimis Franci, c. 11. vbi ductu ducum Maximiani, *cum felicissimis* eius *auspiciis vterentur, lubrica illa fallaxque gens barbarorum, vt merebatur, affecta* (h. e. afflicta, male habita) *est.* Hac notatione, vt solent inimici mutuis inter se probris grassari, designantur Franci: vt ap. Saluian. de prouid. dei VII. p. 172. c. v. *gens Saxonum fera est, Francorum infidelis, Gepidarum inhumana, et Hunnorum impudica:* cf. Paneg. VI, 11. Vopisc. in Proculo, Procop. b. Goth. II, 25. Erant tamen Franci ex populis germanicis collecti, quorum fides a Romanis quoque laudatur. Ad mores emendandos adducti esse creduntur, ex quo sacris christianis fuere imbuti.

inprimis motus ab eo compressos, tum expediti
maritimae apparatum narrat. Si qua laus h
vti earum quoque, quae eam excipiunt, or
num esse potest, posita ea est in rerum et
porum memoria ex hoc potissimum rhetore
tenda: cum tam pauca alia aeui huius monum
extent; abstergendus tamen narratis est fucu
tumor rhetoricus, ne eorum auctoritas nim
eleuetur a morosioribus.

II. *Genethliacus Maximiani:* dictus in eius n
libus XXI. Iulii a. 291. Auctor panegyrici h
tur idem *Mamertinus;* facit auctoritatem op
color et tumor orationis, etiam lusus in
Herculis et in voce *numinis*, qua Imperatore
gari vsu tum appellabantur: vt c. 2, 4. *si qu
vos diis esse genitos, et nominibus quidem vestris,
multo magis virtutibus, approbatis, quarum insat
biles motus et impetus vis diuinitatis exercet* etc.
vocis saeculo isti facile condonandus, cum a mu
inde tempore mos vocabulum hoc pro maiest
nomine substituisset; nec est quod in princip
honoribus vulgo vsurpatis nimium tricemur: hab
aetas nostra alia, quae facile possint comparat
Etiam c. 3, 2. cum naturae diuinae perpetuo mot
comparatur imperatoris celeritas in itineribu
Omissis bellis et victoriis praedicat rhetor pietate
Maximiani in deos et felicitatem, tum pietate
inter Maximianum et Diocletianum mutuam, h
est concordiam: quam quidem partem bene ex
quitur c. 6, 5. 6. c. 7. et 8.: in cuius fine: *Eteni*
inquit, *eum nihil sit animo velocius, vos, quon
igneae immortalesque mentes minime sentiunt corpo*

mor

...ra, peruecti estis ad vos mutua desiderii celeritate; ...licet conuentu Mediolani facto, hieme anni 291. ...r hoc c. 9. inepto acumine ornatur; vbi haec ...oque: *ceteris hominibus atque regionibus vi frigo... adstrictis et oppressis, vos solos aurae lenes verni... flatus et, diductis nubibus, ad itinera vestra directi ...s radii sequebantur.* Felicitatem inter imperato...n merita refert *b*); qui communis laudum locus ... etiam in pessimis principibus; vnde et vulgata ... comparatio imperii cum aureo saeculo, passim ...nia, etiam in numis. Eumenius c. 3, 1. Paneg. VI. ...nstantini auribus ingerit verba: *imperium nascendo ...isti.* Ergo nascendi casus pro merito habetur; licet pari iure quam fortuna et casus.

IV. *Eumenii panegyricus Constantio Caesari* dictus, ...tannia recepta, Allecto, qui Carausio successerat, ...to, sub finem anni 296 aut sub anni 297 initia, ...te Kalendis Martiis, quibus ante aliquot annos ...91) Caesar renuntiatus fuerat *c*). Nam priore

 anno

b) II, 18, 1. *iam, inquam, fortunatissimi Imperatores felicitatem vincitis soli* (f. *felicitate*). De pietate in deos c. 6, 1. locus occurrit, qui arguit artibus architecturae et sculpturae materiem, quod vix credideris, ea aetate haud defuisse: *quanta est vestra erga deos pietas! quos aris, simulacris, templis, donariis, vestris denique nominibus adscriptis, adiunctis imaginibus, ornastis, sanctioresque fecistis exemplo vestrae venerationis:* non, quod aiunt viri docti ad e. l. nominibus Augustorum diis additis, sed titulis ex more subscriptis, quibus aras et statuas diis dedicarunt, et suis imaginibus iuxta positis, quasi in deorum tutelam traditis.

c) Itaque paullo ante alteram orationem eodem anno 297. ab Eumenio habitam Augustoduni pro instaurandis Aeduensibus scholis, de qua superiore commentione fuit actum.

anno Constantii classis a Gessoriacensi littore altum euecta, cum per nebulae caliginem latu aduersam classem apud Vectam insulam in spec et insidiis collocatam, Britanniae littus inuas et pugna facta Allectum occiderat (c. 14. Habita oratio Treuiris coram Constantio Ca (c. 4. *stante Caesare, cum loquimur*). Mod quidem est Eumenius in celebrandis laudibus mertino: fastidiose tamen (1. 2. 3.) dign Caesareae Constantis auspicia ornat praedic veris, quo facta erant, magnam amenitatei solis eius diei serenitatem c. 2. 3. ipsos Aug comparat cum sole omnia prospiciente et fou c. 4. Disertus est in memoranda expeditione (stantii in Britanniam c. 13 sqq. dilectu earum rum facto, quae propriam aliquam Constantio dem habere possunt.

V. *Incerti Panegyricus Maximiano et Consta* Treuiris in Constantini nuptiis cum Fausta, M miani filia, celebratis a. 307. post quas i Maximiano Augustus est dictus. Procedit r a laudibus Constantini virtutibusque quibus p exemplum expressit; reliqua adulatorie sunt texta in laudes Maximiani, qui imperium (situm iterum receperat. Habita oratio c Augustis, quos vix credas risum continuisse au tes rhetoris putidi ineptias, cum is nec sen quam iniquo animo Constantinus ferret, f Augustum ad recipiendas imperii habenas siluisse, a quo insidiae in generum struebat Locus est c. 11. quo rhetor Romam inducit Maximiano expostulantem, quod sui curam (

su

...at; ſtolidus homo meliorum oratorum exempla ...do, nihil apponere potuiſſet quod magis ...rum veritate abhorreret. Perniciosiſſimae ...ales laudes vel propterea, quod Principes ...ſibi perſuadere ſolent, ad artium ſuarum calli... ...m omne caecutire vulgus *d*).

G 5 VI.

d) Occurrit in huius orationis c. 6. locus, quo imago ...cta et in coenaculo posita memoratur miro cum ...dicio de arte: futurum Constantini cum Fausta connubium fuisse, quasi praesagio, adumbratum imagine *in Aquileiensi palatio ad ipsum conuiuii* (h. e. conuiuantium) *posita adspectum*, qua ea puel...laribus adhuc annis puero ei offerebat *galeam auro gemmisque radiantem et pennis pulcrae alitis* (an pauonis?) *eminentem*. Addit ille *quanquam ipsi* (pictores) *ferant, difficillimam esse praecipuae cuiusque formae imitationem; quia certis sui notis cito deformitas exprimatur, similitudo tamen pulcritudinis tam sit ardua, quam rara est pulcritudo; non tantum tamen ille* (pictor) *cepit laboris ex ore vestro diuinas species transferendo, quantum voluptatis hausit cominus vos inspiciendo, intuendo sollicite, et curiose ab hilaritate illius aetatis vultus immobiles et serios exigendo*, (in puerili vultu dignitatem exprimendo, reddendo: nam quae perficiuntur, efficiuntur, *exigi* dicimus; ait igitur: omnino facilius reddi posse faciem deformem, quam pulcram: scilicet quatenus similitudo oris spectatur; verum in formosis istis imaginibus maiorem *voluptatem* pictorem cepisse ex intuitu formosi pueri et puellae quam laboris in iis reddendis. Quasi vero in picturae admiratione ratio habeatur pictoris, quo cum incunditatis sensu eum, cuius imaginem pingit, adspexerit. Doctior est altera lectio: *quantum diuinitatis hausit* pictor *cominus vos inspiciendo*, ita vt numen futuri imperatoris sensisse et expressisse dicatur;) *promendo denique amoris vestri tacita praesagia:* quo factum esse ait lepidus homo, *vt, quod vobis verecundia negabat, libere vos in imagine cerneretis.*

VI. Qui inſcriptus eſt *Eumenii Panegyricus Co ſtantino Auguſto dictus* vix eſt Eumenii, certe eſt indignus, ab eiusque ingenio liberali ani que ingenuo abhorrens; neque eſt ſatis grau firmandam opinionem, quod auctor ſe Aug dunenſem praedicat, c. 22. et ſenem §. 7. et liberos ſuos commendat c. 23. *praecipueque iam ſumma fiſci patrocinia tractantem*, (aduo fiſci) *in quem me totum transtulit pietas*, (quem paterno amore amplector) *cuius felix ſeruitus* nus quo fungitur ille in aula; nam qui in verſantur, *ſeruire* et *ſerui imperatoris* eſſe dicu *ſi quando reſpexeris* (eius inter ceteros ratio habueris) *maxime tuae conueniet aetati*, Conſtan tum inueni viro XXXVIII annorum; dictus e eſt Panegyricus a. 310. Treuiris, die vrbis natali, Conſtantino audiente. Prior pars laudi Conſtantii patris conſumitur, multo cum ver rum tumore, vt, cum eum ad extrema inſu Britanniae exploranda profectum eſſe dicere vel c. 7. eum neque Hiberniam nec Thulen viſ *ſed, quod eloqui nemo voluit*, iturus ad deos *ge rem illum deorum, ignea caeli aſtra refouentem ſpexit Oceanum, vt, fruiturus inde luce perpetua, videret illic diem paene continuum.* Ait igitur, luiſſe eum quaſi aeternae, qua aliquando fruitu erat, lucis aliquem ſenſum guſtumque capere experimentum facere, ex adſpectu Oceani, e ſidera oriuntur, et in extremo ſeptentrione, quo ſol vix ex conſpectu decedit, nocte in br ſpatium contracta. Ineptiora ſunt cap. 8, 4. 5. recuſata purpura, c. 9, 4. de Conſtantino, qu

Brit

tannia prima Caesarem vidit. Inde Constan- ri res gestae enarrantur: quarum quidem me- moria, miro aliquo fato, non nisi per panegyricos, episcopos et abbreuiatores, adulatorie aut parum explorate perscripta ad nos peruenit. Ideo noster tor palpat Constantino tam impudenter, vt eius vanitatem in Francos, quorum reges bestiis cit, multa laude commendet c. 10. 11. quod Rheno traiecto Bructeris inopinato oppressis late ferro ignique vastauerat, *puberes omnes poenas spectaculo dati, saeuientes bestiae multitudine fatigarunt:* c. 12. Inde de oppressis Maximiani rum renouantis consiliis multa memorat c. 14. 15. quo merito mireris rhetoris imprudentiam co- m genero narrantis infaustos soceri conatus et ta. Quod, dum ad Galliae res constituendas limite, Rheno, discesserat, barbaris nouas res olientibus, ipsoque, nuntio accepto, confestim eos opprimendos properante, *audito eius reditu, ut attoniti barbari conciderant:* hic, acumine scias quo, ad Apollinem faustum rerum suc- sum refert *e*). Ceterum in hac oratione locus insignior de laudibus Britanniae c. 9. lectu dignus.

VII.

) C. 21. Versari tum debuit in vrbe aliqua Galliae, pulcherrimo Apollinis templo celebri, quod etiam donariis ipse locupletauit; Lugdunum, Viennam, Tolosam, (hanc satis probabiliter), memorant viri docti. Videtur in eo templo signum Apollinis Victoris positum fuisse, adstante Victoria; cum ille manu coronas laureas prae se ferret, in omen rhetor illud vertit, noua sed obscura interpreta- tione ex Sibyllinis oraculis, si recte suspicamur, petita de saeculo tribus aetatibus, et aetate (γενεᾶ) huma-

VII. *Eumenii gratiarum actio Conſtantino Auguſto Flauienſium nomine*, etiam Treuiris habita a. 311. Hanc quidem orationem non ſine voluptate legimus ex ipſo argumento profecta. Vaſtatis per Bagaudarum incurſationes Aeduorum agris, et vrbe eorum Auguſtoduno miſere direpta, mox autem tributis et exactionibus praeſidum acerbiſſime vexata, tandem Conſtantini in vrbem aduentu Auguſtodunenſes fuerant recreati, cum aliis beneficiis, tum abolitis reliquis luſtri, hoc eſt quinque annorum tributis, et porro in annum ſeptem millia capitum tributo exemta ſunt numero viginti quin-

humana tricenis annis computari solita, quam laurea adumbrari credidisse videtur. Verba sunt: *vidisti enim, credo, Apollinem tuum, comitante Victoria, coronas tibi laureas offerentem, quae* (sc. coronae) *tricenum singulae ferunt omen annorum: hic est humanarum numerus aetatum, quae tibi vtique debentur vltra Pyliam senectutem. — vidisti, teque in illius specie recognouisti, cui* (de Constantino accipe, non de Apolline) *totius mundi regna deberi vatum carmina diuina cecinerunt* (agnoscimus verba Virgilii: *tuus iam regnat Apollo:* ad Constantinum translata; nam pergit): *quod ego nunc demum arbitror contigisse, cum tu sis, vt ille, iuuenis et laetus et salutifer et pulcerrimus imperator.* Obseruandum est haec memorari sub ipsa tempora illa, quibus sacris Christianis iam se publice addicturus erat; fitque e toto loco probabile, carmen illud Sibyllinum (de quo ad Eclogam IV. Virgilii disputatum est) de Iesu Christo a Christianis acceptum, a nonnullis eo tempore ad ipsum Constantinum interpretando fuisse translatum. Adulatio enim a lubentibus semel suscepta diu vagata non inuenit, vbi subsistat. Aliud est Apollinis templum quod paullo post commemorat, in luco calidis aquis nobili, in vicinia, vt apparet, Augustoduni §. 7. c. 21, 1 sq.

inque millium, quae censebantur: c. 12. 13.
c Imperatoris liberalitate ad effectum adducta,
e, nomine Flauiae adsumto, Eumenium ad
tias agendas Treuiros miserat *f*).

VIII. *Incerti Panegyricus Constantino Augusto*
us: Nazarii esse, ex IX, 30, 2. colligitur; Tre-
s habitus a. 313. post Maxentium sublatum,
quam victoriam Constantino gratulatur rhetor.
ratio solitis panegyricorum ampullis et verbo-
n bombis amplificata; vt mireris Imperatorem
are potuisse ad audiendam hanc rerum suarum,
torum ac consiliorum, ab homine ex turba
olastica et vmbratica factam enarrationem.
gari tamen nequit, primis imperii annis magnam
sse in Constantino virtutem, prudentiam, mo-
ationem. Argumenti magna est similitudo
er hanc et nonam orationem. Peroratio nouo
mplo fit precibus ad deum, nec tamen chri-
nae disciplinae, sed philosophiae formulis.

IX.

f) Ceterum ad res et fortunam Aeduorum, qui fratres populi R. fuere olim appellati, discendam oratio haec nonnullas notitias suppeditat. Est in his c. 3, 2. Missus Romam *princeps* Aeduorum *in senatum venit, rem docuit; cum quidem, oblato consessu, minus sibi vindicauit quam dabatur, scuto innixus perorauit.* Ibidem §. 3. Idem Aeduus *Romanum exercitum Caesaremque cis Rhodanum primus induxit. Semita enim Galliae vsque ad id temporis Transalpina Gallia nominabatur:* aliena a vero narrantur. Delendae voces *Transalpina Gallia:* nam de *Rhodano* haec sunt accipienda, per quem antea Prouincia adiri solebat. Paullo post c. 4, 4. beneficia Constantii in Augustodunum memorantur: mirari licet, nullam fieri mentionem *scholae a Constante restitutae:* vt suspicio suboriatur, liberalitatem imperatoris effectum haud diuturnum habuisse.

IX. *Nazarii Panegyricus Constantino di* a. 321. Kal. Martiis, die natali Caesarum C et Constantini, votis quinquennalibus facien Habita oratio non praesente sed absente Con tino; quo tolerabiliorem censeas laudatio dubites forte, an omnino sit habita; si tame bita est, Romae habitam esse suspiceris. Ma operae partem orator consumit in Con patris laudibus, eumque filiis proponit exe virtutum, quod exprimant. Est in his c. 5 ille vitam priuatam haud occultat *g*); inde c. narrantur ea, quae Romae in Maxentio mendo fuere peracta; a. 312. Exercitum i mania cisrhenana coactum tanta celeritate stantinus in Italiam duxerat, vt caelo del esse videretur: quod in miraculum vertitur c. 14 cf. VIII, 2. etsi de labaro nil memoratur; it omnino et Christianorum et profanorum me rerum miraculis, nescias quibus, contactas fuisse appareat. Introitus in Vrbem c. 31 oratorie, satis probabiliter, describitur.

g) C. 5. *Existimare quidem de principibus nemin est:* (scil. excepta posteritate et occulto homi proborum inter viuentes iudicio) *nam et in bulo suo inquirentem repellit obiecta veneratio si qui propius adierunt, quod oculis in sol contendentibus euenit, praestricta acie, viden cultate caruerunt* (homo vtique dignus, qui priuatus caecutiret, tam adulatorie haec effuti *Verum tu facis, principum maxime, vt pate deantur, quae prius obstructa fuerant, qui optas totus videri, quam ceteri recusabant.* Ex tamen apparet, omnem laudem eo redire, *princeps* aditu facilis fuit.

X. *Mamertini pro consulatu gratiarum actio Iuliano Augusto:* primo eius imperii anno, et a. C. N. 362. Mamertino et Neuita Coss. (Ammian. XXII, 7.) Diuersus Mamertinus haud dubie a Claudio Mamertino Panegyricorum primi, forte et secundi, auctore; consul factus, cum iam praefectura aerarii et praefectura Illyrici ornatus esset, agit gratias Imperatori Constantinopoli agenti, et, progressus ab eius laudibus, de suo honore agit; homo vtique disertus et pro ea aetate artibus oratoriis imbutus; vis tamen eius dicendi non minus inquinata vitiis eloquentiae corruptae, non in rerum grauitate et affectus veritate, sed in vanis ornamentis, verborum fuco, et acute dictis per antitheta, praesidia sua petentis. Et de his quidem vt primo loco dicamus, habent sane acute dicta stimulos suos, quibus pungant, altius quoque penetrent animum, si ex ipsis rebus inter se cognatis et aptis sunt petita; non ab inani ingenii vel verborum lusu aut difficili ad assequendum subtilitate *h*). Comparatione modo diuersorum inter se, modo similium, magnitudo aut praestantia magis elucescit: dilectu tamen rerum et iudicio plurimum in his proficitur. Ita bene comparantur imperia Iuliani et Constantii; consulatus

h) Ita c. 10, 1. bene ista se habent: *Si quis mortalium — profecto mirabitur tam breui cuncta mutata;* at quod subiicitur, nimium ineptit: *desiliet e nubibus et viciniam caeli cupide derelinquet, vt tuis, imperator, terris fruatur.* Placent haec c. 27, 3. *videte, num secundis rebus elatus aliquid de prioris vitae mansuetudine et moderatione mutauerit. Mutauit plane, mutauit. Nam ciuilior factus prosperorum infregit inuidiam.* Adde c. 17. 18, 5. 6.

latus populi suffragiis et Caesaris iudicio acceptus *i*). Laudum fons est ab arte petitus, si ea, quae vulgo aut more fiunt, aut impetu, aut alio consilio et iudicio, ad animi affectum referuntur *k*). Ornamentis inanibus et otiosis passim onerat rhetor ea, quae per se magna et praeclara maiorem vim habebant, si simpliciter enuntiasset *l*).

XI. *Latini Pacati Drepanii Panegyricus Theodosio Augusto m*); Pacatus Gallus Theodosio gratulatur, Maximo victo, Romam reduci a. 391. praesente principe. Rhetorem agnoscimus in schola

i) C. 19. v. c. *nunc non petuntur honores, sed deferuntur.* add. c. 21. c. 22. at vltra modum protracta c. 23. excepta §. 4.

k) v. c. si custodia corporis mandata armatis repetitur a fide militum, inuito principe c. 24, 7. si ingentes labores et curas suscipit princeps, non suis sed aliorum commodis vnice studens c. 10. 11. 12. 13. at inepta est c. 13. §. 4. affecta fictio personae loquentis, virorum ex inferis reuocatorum. Parum caute Mamertinus honores in se cumulatos ait nondum meritum, c. 31 et alibi; detrabit enim sic principis iudicio; subsistere debebat in promittenda fide, industria, constantia. At hoc bene c. 15, 5. quod consulem creatum se esse ait *sine impendio.*

l) Vt post illa de comitate principis c. 28, 3. 4. dum §. 5. pergit: *Poetae ferunt altissimum illum* etc. Ceterum notabilia attingere liceat alius generis. c. 9. leuati equorum pretiis enormibus dicuntur Dalmatae ibid. reparata Nicopolis, Athenae, Eleusis, cum aliis Graeciae vrbibus.

m) Sequimur numerum editionis Norimbergensis Iaegeri. Diuersus numerus est aliorum, qui modo XI. memorant Panegyricos, modo XII. relato in numerum Panegyrico Plinii. Omisso Pacato tantum denos edidit Arnzenius.

[..]la ad artis formulam et antiquorum imitatio[ne] informatum; itaque laudes Theodosii perse[qu]itur a parente, a genere, a corporis specie, [aeta]te integra et rebus agendis matura, ab animi [vir]tutibus, et sic porro; ita vt statum ponat: cum [i]mperator esset quaerendus, quibus virtutibus ille [i]nstructus esse debuerit, iis omnibus Theodosium, [n]ec quenquam alium, instructum fuisse. Inter [vi]rtutes memorat frugalitatem c. 13. 14. qua aliena [vi]tia corrigere voluerit: *a te voluisti incipere censu[r]am et impendia palatina minuendo, nec solum abun[d]antem recidendo sumtum, sed vix necessarium vsur[pa]ndo dimensum, quod natura difficillimum est, emen[da]ri volentes.* Praeclarum ac diuinum hoc Theo[do]sii sub imperii primordia iudicium. Haec regni [a]uspicia, facile dixeris fuisse faustissima, vnicum [v]tique satisque efficax malorum remedium [e]x superiorum temporum calamitatibus, vitiis et [f]raudibus, contractorum. Sunt huius generis [mu]lta, quae de nouo principe praedicari lubenter audias: in his est, quod amicitiam coluit et pristinos vitae priuatae amicos eodem quo antea modo habuit c. 16. si modo illi digni fuere, quos coleret, non scurrae, plani et assentatoria turba ad nouam praedam aduolantium. At promissorum fidem et facilitatem c. 17. 18. 19. ambiguam et dubiam dixeris laudem! Ab eadem profecta est illa, quae sub Theodosio increbuit, facilitas largiendi dignitatum insignia, et immodice augendi aulae officia, c. 20. In enarrandis rebus ab eo gestis inde ab c. 23. in Maximo tyranno a Theodosio profligato vela pandit et oratorias artes exserit

exserit *n*): in quibus displicet, quod Maximu haud multo aliis principibus deteriorem, on opprobriorum genere acerbissime exagitat, sum cum Theodosii adulatione; quod adulandi gen iniquissimum est. Falsi acuminis exempla in occurrunt multa *o*).

Memorandus adhuc est paucis, qui XII. lo adiectus est nouissime, *Fl. Cresconius Corippus Af canus de laudibus Iustini Augusti minoris libris V.* In

n) Sunt in his loci qui δεινότητα habent, vt c. 25. pressis per exactiones ciuitatibus: *quid ego refer vacuatas municipibus suis ciuitates, impletas fu tiuis nobilibus solitudines?* et sqq. — *et senes f tunarum superstites, et infantium sub ipso sect ludentium flendam securitatem* sqq.

o) Vt c. 39, 3 sq. de celeritate qua milites ad tyrann opprimendum aduolauerint: *negant se suis vec esse corporibus, sed, tanquam aliquas imagi somniorum ferrentur absentes, praebuisse gestan bus ventis otiosorum ministeria membrorum* Multa huius generis c. 41. vt §. 5. *quis vnqu vltra spem timuit?* etc. cum tantum hoc verum quando nihil vltra sit sperandum, mortem vl esse expetendam. Meliora sunt c. 40, 2. Virtutes Fortunam contendere inter se, quantum sibi c que debeatur a Theodosio; etsi fortuna praedica laudem virtutis minui dicas. At clementia be laudatur c. 46. Locus de clade Maxentii c. 36. o torius est; vbi tamen: *illi mutilis excisisque me bris reliqua sui parte fugiebant, hi dolorem vul rum sequebantur:* quo sensu dicta putabim forte, pro: dolori cedebant, succumbebant. Doct est quod c. 18, 3. ex Euripide Parcas memorat c tabulis deo adstantes. Vim vocabuli *superbus* be declarat in Tarquinio superbo dicto c. 20, 4.

p) E codice vno, qui nec superstes nunc est, a Mi Ruizio Hispano editus Antwerpiae 1581. inde quoties repetitus, etiam a Iaegero, nuper iterum a Franc. Fogginio in Noua App. hist. Byzant. Ro. 17

ſſimae adulationis famelici hominis opus mere ſtoricum, metrice redditum, nulla dote ſe com- ndans, niſi quod multa ex vita eorum tempo- a deſcripta ante oculos ponit, inprimis in ſol- nibus imperatoris funebribus, in imperii au- ciis, in conſulatu adeundo. Nuntiata a Senatu 565. Iuſtiniani morte, heres regni Iuſtinus cum phia, ex aurea domo (I, 97.) multa nocte pro- ad palatium occupandum; pro augurio eſt lorum cantus I, 197. Inuidioſae ſunt Iuſtiniani is laudes; cuius innocentiam adhuc in ore rtui ſpectabilem fuiſſe ait (v. 244.). Conuenit pulus ſub primam lucem in hippodromo. In- ea funebris pompae apparatus adornatur. An- quam Iuſtinus cum Sophia procederet, factae uiis recitantur preces; (II, 5 ſq.) a Iuſtino qui- m in templo Angelico II, 8. (forte archangelo- n in Stiro: nam ab Interpretibus nihil de his ſimilibus monetur) a Sophia in templo matris iparae, θεοτοκου, II, 47 ſq., ad quam ipſam illa eces facit, tum *placuere Parenti orantis pia vota i, Genituſque precanti annuit, et ſanctus, Regnato, iritus inquit.* Nunc in palatium redux, indutus bitu imperatorio, prodit Iuſtinus; impoſitus peo in ſublime attollitur (137.) a Ioanne Pa- rcha conſecratur; cum coniuge Sophia ſedet in io et verba facit, Corippo poeta digniora quam ncipe; inde ad hippodromum progreſſus po- lum alloquitur; interpellant loquentem qui o pecunias crediderant, oſtentantes ſyngrapha, ouum ſpectaculi genus; ſiue funebri illud dixe- ſiue auſpiciorum regni!) obtinentque vt cre-

ditae pecuniae foluantur. Reditu in palatium facto effertur funus (lib. III.) inde follenne conuiuium (v. 85 fq. enumeratione vinorum ifta aetate praeftantiorum).

Sunt omnino in hoc carmine multa ad antiquitatem Byzantinam notabilia I, 276. memoratur veftis purpurea mortuo Iuftiniano iniecta, *auro gemmisque intextis eius bellis*. Locus de hippodromo et factionibus I, 314 fqq. de Imperatorio habitu II, 84-136. In eo *fibula* eft chlamydis, *gemmis* ornata *e fpoliis Gothicis et Vandalicis* II, 123-126. vt intelligas, artis antiquae opera barbarorum manibus tractata iterum Byzantium rediiffe, paullo poft aliis barbaris praedae futura, inde in Italiam et nuper ad Gallofrancos migratura. En compendium hiftoriae artium et operum! Fifcum Iuftiniani incuria et focordia effe expilatum ipfe fatetur Iuftinus v. 261. Quantum in Iuftiniano ftolidi faftus et oftentationis ftudium fuerit, ex hoc difcas, quod *vafis in menfa appofitis victoriae et triumphi expreffi erant* III, 111-125. *aurea purpureis apponunt fercula menfis pondere gemmarum grauia plus: pictus vbique* (leg. grauia: illis pictus vbique) *Iuftinianus erat*, etc. Officia domus auguftae fplendide comparantur cum Olympo 179-190. Defcriptio atrii, cum folio, cui infidens Auguftus legatos Auarum admittit, 191 fq. cum antiquis diptychis eft comparanda. Stultam plebem ore et oculis in haec inhiaffe facile credas; at quod praeterea adiicit, ftuporem verius feu hominum feu poetae declarant. Attoniti enim hoc adfpectu barbari comparantur cum *tigribus in caueam amphitheatri immiffis*,

quae

ae conspecta tanta hominum multitudine *exmescunt:* vt intelligas saeuissimas belluas metu stripi multitudine hominum inclusas: *non solita ritate fremunt; sed margine toto* (caueae), *intrant plenum, populorum millia, circum suspiciunt ignoque metu mitescere discunt, deponunt rabiem, udent fera vincla subire* etc. III, 246 sq. At taen isti barbari non fuere deterriti quo minus uaderent, diriperent et vastarent prouincias et si vrbi terrorem immitterent. Sedes in hippoomo principi posita IV, 114 sqq. gemmis — ex arte opere tessellato, ornata: *miscentur teretes quaes, viridantibus albae; chrysolithi mireque micant, mmasque pyropos afflans, et propria depellens luce ebras.* — Inde die septimo instructa domo auista legati Auarum admissi 151 sq. Tandem b. IV.) consulatus a Iustino initus; munus polo datum per missilia in hippodromo; exstructo genti tabulato ligneo; distributione munerum u sportula prius inter Senatores facta, recitatis e albo nominibus. Sportularum distributione eracta IV, 154 sq. in munificentiam Principis ratores in hippodromo panegyricos habuisse viemus: *tot laudatorum numerus! — quanto conamine si tunc phaleris phaleras et laudibus addere laudes!* atos homines dixeris obtusis adeo ingeniis, vt iseriam suam ipsi laudibus praedicarent. Verum his disertius enarrandis consilio harum pagirum excludimur. Festinandum enim nobis est l peragendum aliud praeconium Noui Mastratus academici, translatis fascibus ad Vim Illustrem

CHRISTOPHORVM MEINERS

quem ſi bonis votis proſequimini, Ciues, ſ vtique, quod et pietas ſuadet et gratus in v animus, qui veſtris commodis aſſidue inuigil incolumitati reip. academicae conſulit: De publica vota facimus vniuerſi, numen ſum adorantes, vt calamitatum finem ac modum ſta malorum ſolatia ſubmittat, et, ſi mutari nequ ad ea ferenda animum fortem, prouidentiae ſi tem, pia et ſalubri conſtantia obfirmet, meliorum ſpe recreet.

P. P. in Georgia Auguſta pridie Kal. Sep bres cIɔIɔcccv.

VII.

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTAE
PRORECTOR
CHRISTOPHOR. MEINERS
CVM SENATV
SVCCESSOREM
IN
MAGISTRATV ACADEMICO
THEOPH. IACOBVM PLANCK D.
CIVIBVS SVIS
HONORIS ET OFFICII CAVSSA
COMMENDAT
INDICTIS AVSPICIIS
IN KALENDAS MARTIAS cIↃIↃCCCVI.

Cenſura ingenii et doctrinae Saluiani Maſſilienſis, librique de gubernatione dei, poſt ſimiles Auguſtini in volumine de ciuitate dei, Oroſiique in hiſtoriarum libris conatus, ſripti.

Sacris Chriſtianis in Imperio Romano publice receptis, patriisque Romanorum religionibus imo coercitis mox abolitis, contigit, vt in eam tempora imperii Romani ruentis fata inciderit. Exorti ſunt clamores paganorum, qui exercituum clades, vaſtationes prouinciarum, et barbarorum victorias, a patriarum religionum contemtu, tanquam cauſſa, repeterent, et florentes imperii res per ea tempora, quibus religionibus

patriis honos suus constiterat, iactarent. M
inde conuicia, accusationes, imputationes,
caussa vtrinque parum explorata et male consti
Mala quidem publica ac priuata a religion
seu violatis seu neglectis repeti, sollenne esse
manae imbecillitati, omnium gentium docet l
ria; sunt quoque rationes obuiae in notion
numinis ex sensu affectuque humano pleru
adumbratis, vt illud, contemtum aequo an
haud ferre, maiestate laesa exardescere, ini
poenis suppliciisque vindicare, calamitat
omnis generis immittendo saeuire, credant.
desunt alia, quibus permoti, prudentiores
que, res aduersas ad deorum iras retulerunt, i
venientibus partim naturae fortuitis, tan
diuinitus immissis; calamitosa autem et ex
quomodo humana infirmitas non credat a nu
irato et infesto sibi infligi? casibus quoque ir
visis luctuosis consilia prudentissima euertent
interdum etiam malorum caussas ex discip
publicae priuataeque corruptelis, quae cum
gionum neglectu admodum coniunctae sunt, fl
videbant; Ita euenit, vt praetermissis c
caussis in postremum hoc toto animo incu
rent, et caerimoniarum, quamuis superstitiosi
neglectum pro fonte omnium calamitatum
rent. Quae opinio Romanorum maxime a
insederat, quorum respublica religionibus it
plicita et illigata erat, vt religionum conte
ipsam quoque legum institutorumque auctori
infringeret, etsi earum vanitatem prudenti
quisque facile perspectam haberet. Rebus i

[...]tibus, compage imperii soluta, prouinciis a [...]baris occupatis, exercitibus deletis, cum in [...]ssas malorum inquirerent, nulla grauior oc[...]rebat, quam patriae religiones per noua sacra [...]tae, deorum irae et poenae: quippe cum [...] ista tempora, quibus noua sacra recepta fue[...]nt, nullae prouinciae Romanae a barbaris in [...]tionem essent redactae, nec tanta malorum nubes [...]nquam ingruisset.

Imposita est per haec Christianis necessitas, vt [...] calumniam a sacris suis auerterent: quod [...] vno modo factum est. Increbuerant atroces [...] Christianorum insectationes per tempora [...] vexationum, iam inde a Traiani Marci[...] annis, multo magis sub Maximino (cuius edictum v. ap. Euseb. H. E. IX, 7.) circa a. 238. dum odio suo pagani praetexebant mala publica per Christianorum impietatem inflicta *a*). Nunc tamen obseruasse satis esto, has inter paganos et Christianos contentiones saeculo maxime quarto exeunte nobilitatas esse, caussa pro patria religione a Symmacho acta, vt ara Victoriae in Curia Senatus reponeretur. Sublata illa erat Gratiani iussu a. 382. Flagitauit Senatus vt reponeretur, nec tamen preces admisit Imperator; post eius mortem iteratae preces a. 384. misso a Senatu ad Valentinianum III. Symmacho, tum Praefecto Vrbis; nihil tamen impetratum; nec magis res post haec

H 5 iterum

a) Sunt de his loca Tertulliani Apologet. 40. ad Nationes I, 9. 10. Arnob. adv. gent. lib. I. pr. Ambros. Epp. II, 12. iam a Kortholto in Pagano obtrectatore notata: lib. III, 15. p. 618.

vera an falsa indole expectabimus: etsi ad vir
excitandam et inflammandam religiosi a
magna interdum vis fuit. Verum ea, qua
rum temporum fuit doctrina et disciplina, a
multo magis ad inertiam, iniuriarum patie
submissam ad humilitatem mentem, inclinab

Prodiit mox in arenam *Prudentius* car
seu, verius declamatione versibus conscripta,
duobus *contra Symmachum*, ita vt priore lib
ligionum antiquarum historiam contexeret
ad Theodosium patrem, qui superstitiones e
Roma a. 394. sustulerat *d*); in libro secun
Sy

d) Lib. I, 410 sq. *Cum princeps gemini bis victor*
tyranni etc. est is Theodosius victor Ma
(388. a.) et Eugenii (394). Quae de sublatis a T
dosio sacris paganis memorat (interpositis, tanq
a Theodosio narratis verss. 467-496. de Constan
Imp.) ea vulgo ad a. 389. referunt, Tillem
praeeunte ad h. a. Rationes tamen rerum et
porum ita perturbari, aliquoties sensimus: d
animaduertimus, ad a. 394. haec spectare:
eo ipse poeta, cum Theodosium *gemini tyr*
victorem appellat, atqui alter Eugenius non
a. 394. victus est: etsi verum est, iam ante
389. post Maximum tyrannum deuictum The
sium vna cum Valentiniano iuniore et Hon
filio Romae fuisse, id quod multi scriptores te
tur: v. Chronol. Cod. Theodos. h. a. Verum di
ad a. 394. ea, quae Prudentius memorat, Zos
adscripsit IV, 59. Theodosium in Senatum ven
et Patrum peruicaciam increpuisse. v. 507. *Ta*
edictis Vrbs informata refugit errores veter
ex quo, vt ille vs. 524. profitetur, Roma *inque*
Christi pleno transfertur amore et 545-578. *I*
tare Patres videas — e quibus nobilissimas fan
ad sacra Christiana se conuertisse ait; pauci
iis in pristina superstitione persistentibus vs.

It

chi verba impugnat, quae etiam in Pru- editionibus inserta reperiuntur *e*); sub finem num hortatur, vt ludos quoque gladiatorios quod cum factum esse constet a. 404. ne- sit ante hunc annum ista Prudentii carmina scripta, et quidem anno superiore 403. quan- dem Gothos victos et pugnam ad Pollen- (ad Taenarum in Pedemontio) factam com- vs. 689-719.

tamen barbari ab inuadendis prouinciis Italia deterriti sunt, etsi paullo post a. 405. aisso ad Florentiam ingenti clade victo et caeso; quo tempore, cum trepidaretur Ro- hoste pagano vrbis arcibus imminente, pa- in vrbe continuo de repetendis celebrandis- sacris multis cum clamoribus egere, nomen- Christi, tanquam lues aliqua praesentium tem- num, opprobriis est grauatum (Oros. VII, 37.). era ex parte, partim vecordia sua, partim Sti- liconis

Itaque *SCto ex Theodosii sententia facto abrogata sunt sacra patria.* Faustinum Areualum in Prolegom. Prudent. p. 48. cum Tillemontio Tom. V. p. 349. ex Ambrosii Epp. II, 15. et Concione in obitu Valentiniani (Tom. V. Opp. Par. p. 108,) videas omnia ad a. 391. reuocare, quia Constitutio eius anni extat (Cod. Theodos. XV, 12.) qua sacrificia idolorum prohibentur; non tamen et reliqua a Prudentio memorata cum eo anno conueniunt. Omnino in his annis, dum similia edicta et facta sunt, in nostris libris multum turbari videas.

e) In his quoque superiora: *Romam nunc putemus assistere* sq. Romam, post vs. 947. alt, potius nunc gratias agere Imperatoribus, quod per eos senectam exuerit, Christianis sacris inductis et priscis superstitionibus *expulsis.*

liconis consilio et virtute, deletis barbaris, t peruicaces in detrahenda virtutibus ciuilibus la et vindicandis religioso cultui faustis euenti erant Christiani, vt, non virtute, sed miracu diuinitus edito hostes prostratos esse contendere ac si maior laus esset, miraculo aliunde seu c seu diuinitus oblato vicisse, quam virtute innata e consiliorum prudentia. Itaque Augustinus quoqu pronuntiare haud erubuit, (de Civ. Dei V, 23.) *v die tanta celeritate Radagaisum victum esse, vt ne vno quidem, non dicam extincto, sed nec vulnerato, Romanorum, multo amplius quam centum millium prosterneretur eius exercitus f).* Enimuero cum aliquot annis post (a. 408. et iterum 409.) Alaricus non nisi magnis muneribus placatus ab vrbe recessisset, tandem autem a. 410. eam captam expilasset: tum vero perculit animos res inopinata, vrbs inter sacra patria inuicta, nunc, iis per Christiana sacra expulsis, barbarorum armis capta et direpta; multoque magis sequentium annorum calamitates, clades et vastationes Italiae, prouinciis iam in ditione barbarorum habitis; iis enim malis similia nulla antea aetas viderat g). Nunc vero bona caussa patrono indigere visa est sagacitatis et eloquentiae spectatae; suscepit eam *Augustinus*, et tum alia, et in his nonnulla satis speciosa dictu perorauit h), tum vero inprimis, Christianae pieta-

f) Bilem mouebat narratio etiam acuto scriptori Gibbon Vol. III. c. 30.

g) Grauissimus hanc in rem est locus Zosimi IV, 59. §. 4 sq.

h) Est in his vnum, quo intelligas, quantopere se premi rerum argumentis senserit, dum vim Christianae

statis felicitatem non hac in vita esse expectan-
m, sed futurae vitae sepositam esse; magnitudi-
m autem priscam imperii Romani, rem per se
nam, praemium fuisse a numine constitutum vir-
ibus nonnullis Romanorum vanis et inanibus *i*).
dit res, profitente ipso Augustino Retractat.
, 13. locum disputationibus, ad innumera alia
re aliena deductis, quibus Libri XXII. *de Ci-
tate dei* sunt referti; opus inchoatum statim post
a. 410,

stianae religionis ad Gothorum mitigandos animos tantam fuisse praedicat, vt vrbis calamitas non tanta fuisse censenda sit, quanta, antiquis sacris vrbi illudentibus, a Gallis vel a Nerone illata fuerit: Augustin. C. D. I, 7. Oros. VII, 39.

i) Tam soluta, tumultuaria et incondita opera Augustinus librum hunc condidit, vt omnino difficile sit ad explicandum, quomodo non senserit, nullum rerum sententiarum, argumenti, esse consensum, ordinem, nexum; neque vllo modo consilio scriptoris tam operose ac verbose simulque tam perturbate dicta respondere. Libris enim decem prioribus religiones Romanas, vna cum philosophorum placitis, exagitat; nec Romanos inter religiones suas felices fuisse, nec religionibus amplitudinem ac diuturnitatem imperii Romani esse debitam (qui illi fuerint, lib. VI, c. 1 sq. dixerint, deos a se coli non propter vitam praesentem, sed futuram, haud dixerit quispiam). Repente tum libro XI. duas ciuitates constituit, alteram caelestem, alteram terrenam; sacrasque historias persequendo ad hanc refert res humanas ac profanas, ad illam res diuinas, quae ad pios homines, eorum dicta, facta et fata spectant, eademque ad Christum et ecclesiam refert; haecce est denique illa Ciuitas caelestis, in qua vita beata et praesens et futura sit expectanda. Pro his malimus, ex hoc libro a viro docto chrestomathiam condi eorum, quae ad antiquitatis antiquarumque litterarum illustrationem vtilia et memorabilia esse possint.

a. 410. libris primo tribus, tum aliis editis, per diuersa temporum interualla continuatum, ac nisi sub extrema vitae, quae in annum 429. inciderunt, absolutum. Deflexit inde quaestio ad subtiliora, de origine malorum, de liberando homine a malorum culpa, de prouidentia et iustitia dei, de libero hominum arbitrio: et quantopere in his per subtiles argutias constituendis laborauerit Augustinus et post eum alii, non necesse est dicere. Satius erat acquiescere in liberali professione, iustam harum quaestionum enodationem vltra humanae imbecillitatis limites esse positam, nosque subtilissima quamuis explicatione in nouas impingere offensas inexplicabiles; sufficere, hoc vniuersum ita esse constitutum, vt, caussis effectisque deinceps se excipientibus, nostrum terrarum orbem et physicis et ethicis malis laborare iam ab origine necesse esset; omnino, an, quando et quomodo, numen effectibus intercedat et praeter ordinem se interponat, mortalia ingenia nec assequi nec assequi posse; appellare autem nos mala, quae elementis et materiae naturaeque humanae, (ita, vt est, constitutae) sunt tam propria, vt abesse nequeant, sed naturae legibus caussisque eueniant; pro bonis autem malisue ea haberi secundum vires et effecta in nos resque nostras; esse itaque ea, quae in damnum vertunt, aut ingenii sollertia consilioque emendanda, aut forti constantique animo ferenda, necessitate, ex naturae nostrae fragilitate et imbecillitate, semel constituta; posse vtique fieri ac solere, vt prudenti consilio auxilioue ab iis, qui remedia parare debebant, haud occurratur, quin

noua

qua quoque mala parentur; nec tamen hoc semper et vbique deprauatione voluntatis, scelere, flagitio, parari, sed plerumque iudicii errore, imperitia, leuitate, vanitate euenire; quicquid sit, illa inde orta ferenda esse; ita status socialis legem et necessitatem in inchoata hac, nec absoluta, rerum constitutione, per naturae humanae imbecillitatem, ferre; bella, clades, victorias, exactiones, contingere ciuilibus de caussis; ad religiones, cultusque diuini modos ac formulas ea haud esse referenda. Ferre ferenda, et aequo animo carere negatis, summam esse omnis humanae sapientiae, confidendumque numini sapientissimo, optimo, maximo, et habendum persuasum, fieri ea suis de caussis recte nec temere. His aliisque quae forte dici poterant, homines isti, qui sibi sapere, et religiones colere videbantur, substituerunt crassiora illa de ingenita humanae naturae malitia, daemonum consortium prauitate et sic porro; tum vero deum in caelo sedere, orbem hunc terrarum inspicere, actis gestisque hominum modo laetari modo irasci, tum punire vel remunerari seu pro certis rationibus seu pro lubidine et arbitrio: pro poenis autem esse mala vitae, modo ex naturae necessitate, aeris corruptelis, terrae motibus, tempestatibus, aquarum eluuie, et aliis, quae pestes et febres gignunt, quas illi parari extemplo a numine naturae turbato ordine et temere immitti putabant; modo ex generis humani, societatis vitaeque vitiosa constitutione et informatione, a cuius perfecto aliquo exemplo multum adhuc absumus, nata. Premuntur tum ii qui ita disputant,

ea animaduersione, quod iisdem malis et bonos et malos, noxios et insontes, pari poena affici fatendum est. Ita in nouas difficultates et dubitationes implicitos se esse sentiebant.

Excitauerat Augustini vibrantis arma exemplum Orosium, discipulum; vt et ipse arma sumeret k), etsi imbellibus manibus; sollenni tamen more adolescentium, in controuersiis litterariis incalescentium feruore aut vecordia magistros suos stipantium, iis acclamantium, sibi ipsis plaudentium, et ex suffragatione aut adulatione partem aliquam famae sibi aucupantium. Arripuit ille potissimum hoc, quod pagani "*praesentia tantum tempora, veluti malis extra solitum infestissima, ob hoc solum, quod creditur Christus, et colitur deus, idola autem minus coluntur, infamant*"; congessit igitur ex omnium saeculorum historiis quicquid malorum bello, peste, fame, terrarum motibus, aquarum eluuie, ignium eruptionibus, vel etiam hominum parricidiis flagitiisque, euenisse narratum est; non satis reputans, ita quidem ad vulgare solatium, quae mala nunc sint aut nobis eueniant, aliis quoque iam olim euenisse, rem esse deductam; non autem ita constare, quidnam boni per abrogata patria sacra Romani sint consequuti, aut quibusnam in rebus ostentata ex nouo cultu humani generis felicitas manifestata et vere repraesentata fuerit; etiamsi fatendum sit, per haec quoque recentia, pristinis paria mala, Christianorum animos ad pietatis praemia in altera vita expectanda esse erectos. Hominem nec ad historias

k) v. Gennadii verba edd. Orosii praefixa et ipsius Orosii praefationem.

...dendas ingenio aut arte sellbem nec iudi-...m facile agnoscas; quod tamen e libris ...tis nonnulla inserta legimus, ei in laudem. Detexuit operam suam Historiarum aduer-...anos *l*) libris VII. vsque ad sua tempora ...ptam Romam, finemque imposuit a. 417. libris Augustini de Ciuitate dei iam tum ...

...haec Imperatorum socordia, ducum, im-... perfidia, exactionum acerbitate, potentum et luxuria, imperii res multo magis pro-... barbarorum incursationibus vallari prouin-... Nunc vero non modo pagani incusare reli-... suarum contemtum, verum et Christiani ... calamitates, pietati suae parum respon-... *deum negligere res humanas, bonorum et ma-... parem esse curam, parem fortunam.* His oc-...dum erat nouorum argumentorum acie; circumspexit *Saluianus, Episcopus Massiliensis,* circa 440. scripto imperante Valentiniano III. iam Vandali Africam occupassent regni sede

L 2

l) Optime de Orosio egit Schönemann olim noster in Biblioth. PP. Tom. II. p. 481. Quod librum doctis-simo scriptum admodum paucorum manibus teri aiunt, pro argumento est, totum hoc eruditarum literarum genus inter nostrates effluxisse: quem quidem doctioris illius studii contemtum grauiter in se vindicari sentiet posteritas. Ceterum variis modis inscriptum librum Orosii reperiri, veram inscriptionem ignorari, constat: mirum vocabu-lum *Ormesta* s. *Ormesta mundi* videtur resolui posse in *Or. mesta*, h. e. *Orosii moesta*, s. tristia *mundi*. Nec tamen displicet Schönemanni acumen, codicem fuisse inscriptum *Or. m. ista*, h. e. *Orosii mundi historia*.

a Genserico Carthagine constituta. Facit e
(Lib. VII, p. 141.) mentionem Litorii, Roma
ducis, Hunnis auxiliaribus praefecti, Theodoricu
regem Gothorum I apud Tolosam temere ado
ab eo victi et caesi a. 439. Tum non modo A
eam memorat a Vandalis occupatam, (428.) I
rum et Carthaginem captam regnique sede
factam (439.): libri sunt VIII. ad S. Salonium
Episcopum *de gubernatione dei:* addunt alii, *de iu*
dei praesentique iudicio. Primo et altero libro
prouidentia diuina disputat; inficiantes refellit
dubitantes redarguere sibi visus; vt tamen verb
potius loquacitate obtundat, quam argumentoru
delectu, vi, pondere et diserta expositione vinc
et persuadeat; si pleraque testimoniis et locis com
munibus verbisque similibus librorum sacroru
memoratis exsequitur.

Incuriosus, inquit, in ipso libri exordio, *a
quibusdam et quasi neglegens humanorum deus dicitur,
vtpote nec bonos custodiens, nec coercens malos; et ide
in hoc saeculo bonos plerumque miseros, malos beato
esse.* Expectes igitur probatum iri, aut, hoc ita se
non habere, aut, si ita se habeat, alio modo, eo-
que fere exemplo, quod paullo ante proposuera-
mus, de his esse iudicandum; boni et mali notio-
nes perperam a nobis constitui, et temere ea, quae
ex naturae legibus procedunt, et vniuersi rationibus
a nobis ignoratis respondent, pro bonis malisue
haberi; nos, quicquid de diuina natura philoso-
phamur, ad naturae humanae modulum effingere
et adumbrare, mentique diuinae tribuere modos
prouidendi, puniendi, remunerandi, a nostra imbe-

cillita-

...tate translatos; ipsa iudicia nostra, ex notione ...ctae naturae petita, tamen pro fundo habere ...ram finitam. Pro his Saluianus haec subii- ... "*sufficere quidem ad refellenda haec, quia cum ...ianis agimus, solus deberet sermo diuinus:* (bene ..., si argumenta in eo recondita eruantur rite, ...cleentur, et illustrentur) *sed, quia multi incredu- ...tis paganicae aliquid in se habent, etiam paganorum ...litan electorum atque sapientum* testimoniis *delectentur*; ...nimuero testimoniis talis demonstratio non effi- ...ur, sed argumentis eorumque idonea prolatione) ...*mus igitur, ne illos quidem de incuriositate ac negli- ...tia ita sensisse.* — Commemoratis nunc philoso- ... qui deum ediderunt esse animum per omnes ... mundi diffusum, quo ipso constet, etiam ...rae curam ei esse debere, contra Epicureos ...utat, nec tamen eorum rationes conuellit, sed ...tim ad vulgaria transit: "*quod meliorum status ... hoc saeculo deterior est*" et respondet: "*sanctos ...n. esse miseros, nec aliud esse posse quam beatos.*" ...ccurrit nunc in locum hunc communem declama- ...onibus haud incommodum; delabitur quoque ... monachica placita. — Nec vere dici posse *deum ...sua iudicio futuro seruare*: immo vero deum etiam ... hoc saeculo iudicare, quia gubernat; nam gu- ...rnationem ipsam esse iudicium; — nisi hoc esset, ...orsum deo supplicaremus? Nunc, vt probet ...um regere et iudicare, res a Moyse narratas ...o exemplis commemorat: quibus appareat deum ...rare homines, praemiis poenisque afficere.

His probationibus ille satis defunctum se esse ...bitratus, quarum vim excurere necesse non est,

 libro

humanitatem diuitum ac potentum, et ad dedec miseriasque plebis fuisse comparata; tantum absu vt disciplinae Christianae sanae ac verae seu vi et vis seu vestigium aliquod superesset.

Saepe et identidem iterat scriptor, non mo non meliores esse Christianos barbaris, sed mul deteriores; et barbaros prouincias ingressos fla tiosam Christianorum vitam obstupescere, horr et contemtu correptos. Intelligit autem Christianos Romanos; nam et Gothi et Vand erant Christiani, etsi haeretici, quippe Ari meliore morum disciplina instructi; erant quic etiam Romani haeretici, eorumque magna mu tudo; hos *infidelitate* ait *esse Romanis deteriores, foeditate vitae barbaris turpiores* (lib. V. p. 9 quae, superioribus parum consentientia, odium viano expressisse patet. *Inter haec*, pergit Sal nus (p 90.) "*vastantur pauperes, viduae gem orphani proculcantur in tantum vt multi eorum, non obscuris natalibus editi, et liberaliter instituti, hostes fugiant, ne persequutionis publicae afflictione riantur; quaerentes scilicet apud barbaros Roma humanitatem, quia apud Romanos barbaram inhum tatem ferre non possunt, — itaque passim vel ad thos vel ad Bagaudas vel ad alios vbique domin barbaros migrant n); et migrasse non poenitet; ma*

n) De Bagaudis, quorum in Censura XVII. Pan vet. Comment. pr. mentio facta erat, et de m eorum conditione per vexationes, similes iis bus aliquando rustici Germaniae exagitati ad

gitiis et corruptelis Christianorum decantandis
e et hunc librum et sequentem. quintum porro-
ue reliquos consumit; in hac tamen operis parte
tori prudenti melius ea suppeditat, quae ad
uaestionem propositam responderi possint, quam
s argumentationes parum plerumque idoneas
. subtiles, interdum quoque sophisticas et cal-
las verius quam validas: quas quidem vlterius
rsequi operae pretium haud foret. Enimuero
orruptae istorum hominum vitae et disciplinae
hristianae exempla nonnulla commemorare, con-
ntaneum est, e quibus melius, quam vllo alio
odo fieri potest, apparebit: *cur tot tantisque malis calamitatibus oppressum fuerit genus humanum.* Nam
nperii, principum fatuitate et inertia, aulicorum-
ue prauis artibus, aut imperite aut socorditer per
ultos annos administrati, vires fractas et ex-
ustas, populos tributis, exactionibus, domina-
ne acerbissima, ad seruilem stuporem proiectos,
nittimus: at, quam discors a doctrina christia-
et a disciplina omni publica priuataque vita
omanorum fuerit, ostendamus, vt inde intelli-
tur, nulla elementa vitae bene et feliciter agen-
e illa aetate superfuisse; sed omnia publice pri-
timque ad infamem mollitiem et atrocem in-

 huma-

pauperes referens clericos et monachos; maxime autem sub exitum vitae memorem esse oportere legandae partis ex hereditate ad pios vsus: h. e. ad augendas ecclesiae et monasteriorum opes. cf. Ernesti Prolus. de auaritia eccles. in Opusc. theol. p. 250. inpr. p. 560 sq. et Oelrichs Commentarios de Scriptoribus ecclesiae Latinae priorum sex saeculorum p. 300.

cum malint apud eos esse, quam apud nos. R
Itaque fratres nostri ad eos non transfugiunt,
linquunt. — Narrat porro eos, qui suum ag
familiamque deserere nequeunt, dedititios se
tum facere et in ius eorum ditionemque tra
iam istos suum patrocinium ita vendere, vt p
res omnia sua bona iis addicant; ita, vt p
habeant defensionem, filios perdere heredit
Iam porro *iidem pauperculi, exterminati agri*
cum rem amiserint, amissarum tamen rerum tribu
tiuntur, cum possessio ab iis recesserit, capitat
recedit; proprietatibus carent, vectigalibus
tur; — itaque *nonnulli, qui quorsum fugiant*
habent, fundos potentum expetunt et coloni di
fiunt, — *iugoque se inquilinae abiectionis addicun*
ita domini incipiunt eos habere quasi proprios, et,
constat esse ingenuos, vertuntur in seruos.

Bonum Episcopum haec indignari tanc
Christianae doctrinae repugnantia facile exp
nec mireris; verum hoc miraberis, eum haud
qui, ab iis, qui summam imperii administrant
que inspiciunt, solis remedia malorum, n
doctrinae formula, fuisse expectanda, nec a
plina, quam vocant, ecclesiastica. Nam ea
cile veniam dabimus pio homini, quod no
tellexit, mala a calamitatibus per bella illatis
insequuta pace prudentibus consiliis posse repa
enim vero, profusione et prodigalitate opum p
carum continuata, in summa hominum ege
pacem bello non vtiliorem sed etiam exiti
rem esse.

Non licet haec vlterius persequi: sunt innumera, quae de nostrorum temporum moribus, flagitiis, luxurie, insolentia, narrata esse putes; sunt tamen alia, quae saeculi nostri vitia excedunt, et mores nostrorum hominum mitiores et humanitatis sensu emollitos agnoscas; inprimis quod ad hominum, religiosis ritibus doctrinaeque Christianae docendae consecratorum, ingenia moresque spectat. Exagitantur libro sexto spectaculorum flagitia, ad nostrum sensum incredibilia, amphitheatra, circi, theatra (p. 105 sq.) etiam die dominica celebrari solita, in multis locis propter populi egestatem intermissa, at Rauennae et Romae summo cum furore expetita. Deficeret charta apponendis iis quae de Treueris, de prouinciis, de Gallia, narrat. "In Aquitanis et Nouem Populis: (lib. VII. p. 132 sq.) pene vnus gurges, omnium gula; pene vnum lupanar omnium vita — offenduntur barbari ipsi impuritatibus nostris. Potuissent ne homines sacris Christianis addicti ad tanta flagitia prolabi, si litterarum studia viguissent, e quibus omnium bonarum rerum primordia procedunt, bona institutio, morum humanitas, sacrae doctrinae sanctitas ac veritas? — De Afris vero Christianis vix auditu toleranda memorat p. 145 sq. vbi: "nam sicut in sentinam profundae nauis conluuiones omnium sordium, sic in mores eorum quasi ex omni mundo vitia fluxerunt; — omnes denique gentes habent sicut peculiaria mala, ita etiam quaedam bona; in Afris pene omnibus nescio quid non malum; — impuritate autem etiam

etiam vitia sua vicerunt." — Quoniam ... modum excedit, vbi omne scelerum et flagiti exsecrationisque genus in Carthaginem ... effuse cumulat o). Vix tibi temperes quo ... credas bonum Saluianum veritatis limites i... interdum amplificandis esse egressum; est q... eius oratio propior declamationi e pulpito ... Habebat tamen per haec caussam suam cu... calamitates Christianorum pro poena impi... esse inflictas.

Ceterum his lectis auditisque manifest... si tempora nostra comparemus, nos habere ... prouido numini gratias agamus de meliore d... nae Christianae vitaeque nostrorum temp... cultu; quamuis enim de corruptelis aetatis ... iure meritoque conqueramur: non tamen e...

o) Institutionem Christianae doctrinae admodum ... dicam et mancam in ipsa Carthagine tum q... fuisse, ex hoc discas, quod cum cultu Christi... gio Deae Caelestis fuit publice coniuncta, ... p. 163, 164. Vnum est, quod tamen forte aeg... ras, quod in ciuitatibus Africae et maxime ... Carthaginem adspectum monachi aut coeno... aut anachoretae ex Aegypto haud admiserunt, ... vitio et exsecratione eos insectando lib. VIII, ... Ceterum multis Saluiani locis vsi sunt viri ... in describendis Christianorum vitae corru... huius saeculi; suo quisque iudicio ac consilio ... taceamus Tillemontium ac similes, memorari ... sunt Montesquieu, Gibbon, Meiners noster ... stor. *Vergleichung des Mittelalters* p. 90 sq.). I... virum *Kortholtum*, qui in Pagano obtrect... lib. III. c. 15. p. 664 sqq. de malis et calamitat... publicis Christianismo imputatis sedulo egit, ... e Saluiano afferre miraberis.

orat infamibus his flagitiis et sceleribus, quibus contaminatus fuit orbis Romanus vixdum saeculo ulo; ex quo cultus Christi religiosus publice fuerat receptus. Ei tamen cultui immerito teterram istam luem pestemque tribuerit aliquis; imperantium socordia et imperitia, aulicorum fraude et malitia, nobiliumque, potentum ac diuitum vecordia et iniustitia, omnis legum ac iudiciorum vis et sanctitas, ius et fas, erat sublatum, omnis disciplina publica priuataque euersa: ad animos, partim luxurie auaritia et inhumanitate efferatos, partim nulla institutione imbutos, potentum iniuriis foedissimis obnoxios, quam quaeso vim habere potuit doctrinae Christianae sanctitas, cuius ne notio quidem aliqua iis instillata fuerat? vnde ad intelligendum in promtu est, ab institutionis et administrationis rei publicae, quaecunque illa sit, prudentia et constantia, a iudiciorum sanctitate, morum cura, litterarum bonarum cultu, procedere imperiorum salutem; atque ita quoque, melioris disciplinae Christianae bona si accesserint, altiores eam in animis radices agere, et reliqua salutis publicae praesidia firmare ac stabilire; istis autem praesidiis orbatam, inermem et imbellem esse.

Actae sunt partes praefantis; sumendae sunt alterae praeconis, vt pronuntiemus praeconio nostro ac promulgemus succedentem in vices magistratus academici per instans semestre virum summe reuerendum

THEOPHILVM IACOBVM PLANCK D.

sollicita salutis publicae cura, prudentia et constantia, vestrique caritate, Ciues, eodem iam olim

magi-

magistratu gesto, spectatum. Contracta ex nuper nonnullorum fraude, et adspersa academiae nostrae labes eluetur obsequio vestro, modestia et tranquillitate. Cumque ea vtinam confestim coniuncta sit, GEORGIO III, rege ac patre patriae rebus nostris prouidente, reddita tranquillitas publica, quies et pax integro et incolumi rerum statu, cum felicitate publica priuataque. Illucescat tandem aliquando illa lux, omnium quae fuere, festissima et faustissima! *o Sol pulcher! o laudande!*

P. P. in Georgia Augusta pridie Kal. Martias cIↃIↃCCCVI.

VIII.

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTAE
PRORECTOR
THEOPH. IAC. PLANCK D.
CVM SENATV
SVCCESSOREM
IN
MAGISTRATV ACADEMICO
IOANN. PETRVM WALDECK D.
CIVIBVS SVIS
HONORIS ET OFFICII CAVSSA
COMMENDAT
INDICTIS AVSPICIIS
IN KALENDAS SEPT. cIↄIↄcccvi.

Cenſura Boethii de conſolatione philoſophica.

Etiam libellos ſua fata habere, notum eſt dictum, Commilitones, ſaepe quidem cauſſis fortuitis, interdum tamen merito ſuo, raro praeſtantia ſingulari; interiere opera ab aequalibus immortalitatis laude conſecrata, ſeruata ſunt plura, quorum iactura vel vnum ex altero genere redimi poſſe velles. Quae quidem res nec minus ad retundendam confidentiam eorum vim habere debet, qui ingenii ſeu doctrinae ſuae fetibus aeternitatem tam prolixe

prolixe promittunt; vt intelligant, durati
famae, quae per se est fluxa et incerta, vt m
saepe negatam, ita saepius esse indebitam: vt
sola ac nuda nominis celebritas habet, quod
deres; quod enim nomen est vulgatius,
pueros quoque, quam Prisciani aut Donati?
libros celebratissimos est *Boethii* de *consolatio*
losophica, per tot saecula lectione et vsu do
morum hominum commendatus. Qui quide
bellus quo tandem merito suo tantam celebrit
obtinuerit, facile quaeratis. Et habet vtique
laudes suas, quibus se commendet; multo
si, quo tempore ille scriptus sit, memine
profuit nec minus posita ab eius auctore Bo
opera in libris Aristotelicis latine vertendis et
strandis, opera, inquam, inter homines d
per superiora saecula summa in laude ha
maxima tamen ex parte celebritas libelli *de co*
latione philosophica debita est miseriae humani g
nis, quod per omnia saecula, multoque m
Boethii aetate, et multis inde temporibus, c
mitatibus aerumnisque omnis generis vexat
solatia malorum circumspexit cupideque arr
oblatum sibi munus ad leuandas aegritudines
que ab homine probitatis et integritatis l
spectato, fortunae lusibus iactato et per inuido
calumnias in vinculis necato. Lectus itaque
libellus a multis millibus; mitigati, quod cred
licet, multorum animi, dolore exulcerati;
quoque aliquos carminum dulcedo; conuersus
libellus in multarum gentium sermonem, ab R
Alfredo etiam in linguam Anglosaxonicam; edi
ne

curatae complures, et conscripti commentarii. autem vita nostra iis oppressa est calamitatibus, obsepta terroribus, vt facile aliquis tantarum mnarum et malorum medelam anquirens in- t in recordationem libelli tot hominum mani- triti, vtque, eo in manus sumto, videat, id ex ista consolatione in se medicinae loco ipse hibere possit. Quo magis nobis in praesentibus Boethium deuertere licebit, cum superioribus nonnullorum scriptorum Romanorum cen- egerimus ex iis aetatibus, quae in vulga- studiorum cursu raro tractari solent, magnam habere possunt vtilitatem ad ipsas tempo- notitias, hominum, morum, studiorumque nes; vt nuper in Salviano haud poenituit ussas cognoscere malorum saeculi, in quo Chri- na doctrina in imperio Romano primas partes cupauerat, nullo aut exiguo ad felicitatem publi- m fructu, imperio Romano contra multis magnis- que calamitatibus afflicto. Videamus itaque et nos, n ex Boethio noua moeroris fomenta propinare equalibus nostris possimus; sequuti illa Ennii pud Ciceronem: *O Tite, si quid ego adiuero cu- mque leuasso, quae nunc te coquit et versat in pectore u, ecquid erit pretii?*

Multi sunt libri, quorum caussas et consilia auctorum fortuna repetere necesse est, nec ostra modo aetate, qua venter summus est litte- turae arbiter. Liber de consolatione scriptus a viro de summa dignitate et fortuna per auli- rum hominum malas artes deiecto et in carcere etento. *Anicius Manlius Torquatus Severinus Boe-*

thius a), vir consularis, auctoritate et gratia Theodoricum, Ostrogothorum in Italia re pollens, Consulatu tertio cum Symmacho ge gesto anno 522. improbissimorum hominum tiosae malitiae, auaritiae et libidini, in menda exactionibus rapinisque Italia, forti stiterat, nec pro republica ac ciuium fortu tentiorum inimicitias suscipere refugerat; q calumniis anno sequente in regis odium add tandem, cum à Senatu falsae delationis peric depulisset, in suspicionem ipse venit, cum s consilia agitasse de restituenda re Romana stinum statum, Italiaque in libertatem vindica Erant tamen alia quoque quae regis animu eo alienauerant; etenim istis temporibus c tiones inter Arianos et Catholicos cum m agitabantur; quibus Boethius se interpos quippe qui cum alia, quibus orthodox dogmata defenderat, tum libellum de Sancta nitate scripserat, opera ingrata Arianis, qu de

a) *Boethium*, non Boetium, scribimus, ex Dip Consularis, (quod ad patrem Boethii nostri rendum esse, post tot virorum doctorum di tiones de diptycho Brixiano, in Gorii The vet. diptychor. Vol. I. p. 154. 202. probabile auctoritate et sermonis ratione, vocabulo a β ducto; etsi vulgaris scriptura codicum et m mentorum, quodque mireris, etiam Procopii in cuius edd. Βοέτιος est exaratum.

b) Ipse haec exposuit in Consolatione lib. I. pro p. 24 sqq. (cf. quae post ista a me scripta disse exposita sunt a Collega Ge. Sartorio V. C. in varia eruditione instructo et ab Instituto Franc. l praemio ornato, *über die Regierung der Ostgot* p. 134.)

nta refelli videbant; rex Arianis partibus ad-
tus, et Catholicorum erga se odiis exacerbatus, m de tranquillitate publica sollicitus, cum consilia cum Iustino Imp. Orientis com-icasse comperisset, qui edixerat, vt omnes orum aedes sacrae orthodoxis redderentur, dem aures expugnatas accusatorum Boethii cla-ibus praebuit. Ita Boethius caussa indicta inum, Papiam dixere seniores, anno 524. est gatus, exutus dignitatibus, bonisque publica damnatione, quod ipse ait, infamatus, quan-quidem "ita fit, *vt existimatio bona prima omnium at infelices*," carceri inclusus, in quo paullo anno 526. gladio est percussus; idem suppli-de Symmacho socero est sumtum.

In carcere illo Ticinensi libros de consolatione philosophica ad suum ipsius dolorem leniendum composuit: librorum copiis destitutus *c*), fortunae ae solatia moerorisque remedia sedulo conquirens. se philosophiae Peripateticae innutritus, lectione latonica eximie imbutus, (Eleatica, hoc est Dia-lecticam, et Academica studia ipse commemorat, ib. I, 1.) ad philosophica potissimum fomenta currit, prudenterque eam studii rationem ani-ditur, vt non modo ista sapientiae placita me-tatione prosequatur, verum etiam stylo expressa te oculos sibi ponat: quod quidem consolandi enus, quoniam eo animus detinetur, facile pro-

 bes.

c) Lib. I. Prosa V. vbi bibliotheca ei olim fuisse narratur, quae *comtos ebore ac vitro parietes* haberet. *Vitrum* accipimus de opere musiuo ea aetate frequentato; ebore ornati loculi et scrinia.

bes. Ingenium suum litterarum varietate orna ipse approbat in descriptione operis; dum et logi formam amplectitur, et Philosophiam se carcere invisentem et de sua fortuna conquer solatia impertientem fingit, et, quod studi ardorem excitare et scripti austeritatem disputatio que exilitatem suauitate aliqua perfundere pote carmina breuia lyrica, sententia modo ex ant dentibus ducta, modo ad sequentia ducente, terponit, multa cum arte et vi poetica: ins certe placitorum subtiliorum per ornamenta p tica animum demulcentium praeclara specimina

Videamus iam, quaenam solatia et vnde d Torquatus noster adhibuerit. Omnino omn consolationem, tanquam ex fonte, ducit a pe sione prouidentiae diuinae *e*); scilicet a deo mundum, et quidem certo proposita fine, casuum temeritati, sed diuinae rationi subdit Tollitur (lib. II, 1.) falsa opinio de bonis et fortuna; exspatiatur inter haec rhetorica copia fortunae instabilitatem, fortunae superioris re dationem, et in falsa iudicia hominum de n litate, de dignitatibus, de gloria. Promittit i (lib. III, 2.) veram felicitatem, *cui nihil desit*, (c

ta

d) Carmina pedestri oratione interponere, nisi mur, Ennii exemplo in Satira ausi sunt Luc tum Varro, scriptionis genere, quo variet vitae, fortunae vicissitudines et mores homi ipso actu, sermone et mimo exprimere inst rant; aemulatione forte mimorum Sophronis, soluta quidem oratione, per κῶλα tamen et ῥυ scripti erant.

e) Lib. I. Prosa VI. vti enim licebat distinctio his edd. e codd. receptis.

omnem humanam sortem exsuperat, nec in vita cuipiam contigit, nec contingere aut habere potest). Veterum philosophorum, nis maxime, placitis appositis, promittit se velle, quae sit vera felicitas, quid reddat beatum: scilicet bonum summum, quod in se contineat bona; deum enim esse bo- summum, summam beatitudinem. Obscura tota disputatio confusa notione boni, quod est deus, quodque nemo nisi tropico et my- sensu suum facere potest, et boni, ea no- dicti, vt sit, quod homo appetit quodque in humanam cadere, et quo illa potiri, eo- frui potest. Ducunt haec (lib. IV, 1.) ad tationem, per omnia saecula et a tot prae- ssimis ingeniis agitatam, si deus bonum est bono ac per bonum omnia reguntur, cur bonis, et bona malis obtingunt? Reponit sophia illa vulgata: non esse malos felices, bonos infelices, tricasque sophisticas solennes quitur, in quibus quidem insunt multa vere ste dicta; haud dubie enim boni multa in bent infortunii fortiter tolerandi ac leuandi dia; mali contra bonorum fructu et vsu spe- multis modis excidunt; nec tamen vel sic ocabulorum lusu ac Stoicorum more, alter te et perfecte felix, alter absolute infelix otest. *Infelicior est, qui facit iniuriam quam titur*; recte, si animi mores spectes, at qui corporis iniurias seu fortunarum iacturam non est felix. Ambigue adeo et duplici voces, mores ac sententiae iactantur plures,

vt illud: *Malos ait, esse miserandos, non odio* *bendos*: etiam hoc speciose, non vere, dictu miserari licet, etsi cum contemtu et indignatio conditionem hominis a ratione et virtute ad vit flagitiosam proiecti miserabilem, at odio habe praua indoles, praua actio. Post haec omnia re quaestio: cur tamen deus admittit hoc, "vt sce rum supplicia bonos premant, praemia virtut mali capiant? quaeque tam iniustae confusio ratio videatur" (lib. IV. prosa V.). Respon Philosophia: "Sed tu, quamuis caussam ta dispositionis ignores, tamen, quoniam bonus m dum rector temperat, recte fieri cuncta ne dubit Sapienter lusque, pro ingenii humani tenuitat imbecillitate; et in hos satius erat acquiescer subsistere; non enim sapientiae mortalium c caligine obseptae, vt in tenebris micare videa licet vlterius progredi in caussis fatorum endc dis. Atqui ea ad *animum confirmandum* vide bere possunt, vt fortiter feras mala, non vero *consolandum*; sunt haec interusta quaeda, per ta tamen disputationem confusa et ad eandem m riam retracta et coarctata. Subiungit Philoso subtilitates alias, primum de *fato*, "quod i esse ait cum *prouidentia*, scilicet respectu re quae ex diuinae mentis stabilitate caussas, o nem, formas, sortiuntur. Nam *prouidentiam* ipsam diuinam rationem, in summo omnium p cipe constitutam, quae cuncta disponit; *f* vero inhaerentem rebus mobilibus dispositio per quam prouidentia suis quaeque nectit or bus." Tandem (libro V, 1.) adiicit disputatio

quaestione, quid sit *casus?* quae multis cassa agitationis imago aut sonus vocis inanis est; annon, si fatum et casus sit, *libertas arbitrii* tollatur? an ne tum quidem, si numen *praescit futura?* Expediuntur haec, confusis diuersis notionibus mali physici, metaphysici, et ethici, per vulgata philosophiae decreta, satis arguunt, frustra de his, quae ingenii humani facultates exsuperant, nos argutari; diuinae autem menti esse omnia praesentia, quae nobis praeterita aut futura; nil nisi optima quaeque eam velle, perficere autem, quae velit, omnia. Suspicati sunt viri docti opus a Boethio non absolutum; forte etiam eum alium librum iecturum fuisse de Consolatione Christiana. tamen apparet, non de vniuersa quaestione agere voluisse, nec nisi quatenus ad suum infortunium ea se referret: quae essent *so- eius qui, bona consilia sequutus, malorum homi- scelere fortuna meliore exciderit.* Atqui innu- sunt alia infortunii genera, quae consola- sui generis requirere videri possunt. Omni- de ipsa *consolatione* multa quaeri possunt, cum uerse de eius caussis, natura ac vi ad animum manum, tum de diuersis consolandi modis ac eribus, et de prudentia in consolatione adhi- da. Conueniunt ita in hanc quaestionem multa, e, nostro loquendi more, ex psychologia, an- pologia et ethica, sunt petenda. Vagatur emere omnis disputatio, nisi antea de re, tum ipsa voce, accuratius constitutum fuerit. Si ris mortalibus succurrere volumus, est sane

quod primo loco in votis habet humanitatis sensus ingenuus, vt a malis, quibus premuntur, alios liberemus, bonorum autem, quibus priuatus aliquis est, compotem eum reddamus; vt eo modo pristina conditio, in qua acquiescebat, ei restituatur. Cum porro inter vitae humanae bona et mala etiam spes metusque habeantur: te optatis potiri et malis liberari, pro optima consolatione habendum esset. Nec tamen ne vsus quidem loquendi vocem *consolandi*, nisi improprie, ita constituit; sed subest vbique aliud quid, votis expetitum, studio et opera allaboratum, etsi manente malo aut bono sublato, *vt dolor inde manans*, si tolli nequit, saltem *minuatur*; reditque, si dolor animi est, omne solatium *ad sensum et opinionem*: vt quae tolli nequeunt mala, leuentur, quae bona, erepta aut negata, si restitui nequeunt, *vt sensus vel opinio et dolor inde perceptus minuatur ac diluatur*.

Si itaque vniuerse de *consolatione* quaeritur, vsu hominum notionem eius modo latius modo angustius constitui apparet. Omnino enim, vsu vulgari, *consolari* est, aliquem in malo versantem compellare, aut eius malum quocunque modo leuare, aut a sensu mali eum abducere, tum vero etiam argumentis idoneis animum ab opinione mali liberare. Postrema haec ratio ea est, quae a philosophia vel sanctiore doctrina petitur: quae vt locum habeat, quatenus non res sed *opinio* curam gignit, in promtu est videre, *hominem requiri, iam antea adsuetum rationibus philosophicis, assequendis, expendendis et assensu sub admittendis, tum vero sensu et affectu ita recipien-*

dis,

vt iis animus seu voluntas aduersus dolorem metur, moeror dissipetur, et affectus animi moderationem componatur. Non enim per- ientia veri rectique per se, et sola, aestum animi primit, nisi accesserit animi vis excitata ad nem, et voluntatis constantia ad eam vim rendam; itaque nec solatia admota per se ere sollicitudinem ac metum, retundere cu- atem, leuare aegritudinem possunt, nisi im- entiae adiunctum sit robur animi ac virtus itus insita ad agendum quod volueris et exse- dum. Propterea est pro potissimo consolatio- enere habendum, si animum circumferre audeas matum ad dispiciendum, quaenam mali reme- spectari aut vnde peti possint. Ita forte ipsa spe nde elucente animus recreatur: quod et ipsum consolatione facile habeas. Quae in re iam magnam vim habet, quod est efficacissimum in consolatione, vt cogitatio auocetur a reputa- mali praesentis ac doloris, in quo mens esse vnice occupata, atque transferatur ea ad quid, in quod sit defixa; ita enim aestus componi solet; quod ita fit cum maxime, ies in contemplatione caussarum et rationum; onsideratione argumentorum, occupata mens colligit et intendit; ita vt *non tam ipsarum ium vis*, (nam non vbique haec, si rem subti- excusseris, tanta est, quanta esse creditur.) *mentis intentio, qua a* caussis doloris et a sensu tudinis *auocatur ac distinetur*, ad minuendum stiarum sensum valeat. Ita quoque Boethii itationis subtilitatem, si vere ea solatium bono

 viro

viro attulit, non per se, sed per adiuncta profi putabimus; mens scilicet a miseriae reputati ad scriptionis curam, carminum fingendorum iuc ditatem, ad tot alia, inter haec animo obuersai deducta impetum doloris fregit, insidentem an mali speciem tanquam lumine subducto obuml vit, eorumque, quae vere aliquam vim ad re randum animum habere poterant, vim liberio et efficaciorem reddidit, quam argutiae metap ficae, per se spectatae, debilitabant potius, q firmabant. Hactenus probare non potui eo operam, quos inter *solatiorum* censum referre spem melioris aeui, et posteritatis fortunae b affluentis, aut commodorum ex praesentis tem ris calamitate, qua tu ipse premaris, ad alios pulos ac terras promantium; bene esse a prosperis rebus aliquando vsuros esse poste lubenter audias; at tu vrgeris malis praesenti Non haec ad consolationem spectant; sed ad i cium de vita humana et conditione, qua sumus *f*), rectum, ad firmitatem animi et cons tiam, ad moderationem et fiduciam in summi bitri nostrarum reum sapientia et bonitate posit vim habere possunt; atque hoc ipso praepa pectus humanum ad solatia vera admittenda. mili modo notiones diuersas confundere existi mus eos, qui in progressu generis humani ad fectionem et felicitatem fontem solatiorum ruisse putarunt iis qui aut deterioribus aetati vixerunt aut etiamnum omnibus humanitatis i

f) Γνόντα τὸ πὰρ ποδός· οἵας εἰμὲν αἴσας. Pin P. III, 148.

bonisque orbati sub immanium dominorum perio et nutu pecudum more degunt. Quanto praestat mentis humanae imbecillitatem in his constituendis peruidere et mentis aeternae ... oribus rationibus permittere! Longe alia et ... ora solatia posita sunt in spe meliorum rerum ..., eaque post hanc vitam: quandoquidem incerta ... que spes illa, qua in hac vita duci solemus, ... m vim ad animos nostros habet. *Credula enim* ... *spes fouet, et melius cras fore, semper ait!* ... nino maiorem ad animum erigendum et re... ndum vim habent *petitae a sensu communi rerum* ... *u et experientia rationes*, obuiae quidem ac ... notae, ab animo facile arreptae, sensu in... ore probatae, et ad res, in quibus versamur, ... licatae; multoque magis, si iam antea notae ac ... miliares fuerint; maxime si superioribus vitae ... mporibus meditatione et consideratione expensae, ... vt etiam nunc vestigia pristina in animo super... nt. *Omnis* scilicet *consolatio proficiscatur necesse est* ... *impulsu sensus, specie aliunde menti obiecta, qua* ... *stuantis animi impetu fracto, subsidente tumore, mot...* *o et lenito mentis affectu, persuasioni meliori via et* ... *gressus paratur*: quibus omnibus efficitur, vt sen... s mali minuatur, speciesque animo insidens fal... m obscuretur, si, non sublato sed durante malo, ... nnino extingui non potest. Atque haec ita se ... bere, ex iis facile colligitur quae in consolandi ... a et ratione intentiori contemplationi se offerunt.

Et primo quidem *omnium vsitatissimum et ad ple...* *sque efficacissimum consolandi genus* esse videmus, ... sidere dolenti, condolere, confabulari, confes...

fionem

ad tempus id effectum esse videamus, quod philosophia perficere haud valuerat. Sunt alia quae e simili fonte fluunt; ita si ei, quod aegre nos habet, alia succedit aegritudo maior ac praesentior; si luctum nostrum deponimus solando alios *i*), si vlciscendi cupiditate extenuatur iniuriae sensus et aegrimonia. Sed sunt duae res quae ad consolationem omnium sunt efficacissimae, *spes* et *tempus*; hoc quidem, quandoquidem, natura ita ferente, vsu et duratione assuescimus: ipsoque vsu asperitas et vis mali minuitur, multaque succedunt aut interueniunt, quae sensus et animos ad diuersa abducent, nec cogitationem in malis fouendis subsistere patiantur. *Spes* autem in eo quoque salutaris, quod animum erigit ad remedia fortunae exquirenda et admouenda; specie quoque fortunae melioris obuersante firmatur animus ad tolerandum ac perdurandum; ita vtrumque obtingit, vt quod vetere dicto habetur, aut facias fortunam aut feras. Consuluit natura humanae fragilitati etiam in hoc, quod *spes* temere concepta similem saepe vim ad animos leues habet, quamuis grauior interdum dolor elusa spe succedat. *Tempus* autem quis non expertus est potentissimum esse malorum lenimen, medicumque felicissimum: de quo notissimi sunt versus *k*); remissione, scilicet doloris animi et corporis, et ipsa assuetudine laboris et aerumnae.

i) Timocles ap. Stobaeum Serm. 123, ὁ γὰρ νοῦς τῶν ἰδίων λήθην λαβὼν πρὸς ἀλλοτρίῳ τε ψυχαγωγηθεὶς πάθει, μεθ' ἡδονῆς ἀπῆλθε παιδευθεὶς ἅμα.

k) Λύπης δὲ πάσης γίνετ' ἰατρὸς σοφός, et similia alia plura.

mando, amplificando, animos, et delinitos ab ritudine abducit; multoque magis poetarum, imis tragicorum, exempla et sententiae id effi- . Ita ipsa miseriarum humanarum apud poe enumeratio, et rhetorum declamatio *g*), dum at ornamentis suis, audientium animos tan- m magico carmine defixos sopore opprimit, s soluit; vnde fit, vt vulgo quoque in consol mis numerum et locum ea res referatur. Hac m ratione, grauiore sensuum appulsu accedente, icorum dramatum ad spectatores fortitudine et nte imbuendos mirifica est vis, per exempla et sententias *h*). Quae cum ita sint, difficile in- dum dictu est, quidnam inter cetera solatia d fuerit, quod maxime animum aut mouerit delinierit. Cum ipsis solatiis influit saepe in mum aliud quid, quod eum afficit iucunde; vt haud raro naturae imbecillitatem seu miserari mirari liceat, quod leuissimas res pro solatio nittit. Quid quod et ipsi sensus recreati et sua- er affecti curas leuant, aegritudinem depellunt; vt et potu ac venere, poetarum monitu, saltem ad

g) Vt vitae miseriae, per omnes aetatis gradus, luxu- riante fere ingenio, ante oculos positae in Axiocho, in Teletis fragmento praeclaro ap. Stobaeum XCVI. p. 533. et in nostro lib. II. prosa IV. p. 72. Sic loci de vitae fuga ac breuitate, de rerum humanarum mortisque contemtu: contra, quae sint bona se- nectutis, paupertatis, et alia. (Conferri ad haec possunt ea, quae a Collega nostro *Meiners* sunt disputata in *kleinen Schriften* Vol. II. p. 166 sq. 265.)

h) Praeclari versus Timoclis comici ap. Stobaeum, Grotium, Brunckium quoque: τοὺς γὰρ τραγῳ- δοὺς etc.

ſitate malorum, quibus quis mederi vult. I
num enim ingenia, mores, vitae vſus, co
et animi, tempora quoque et anni, modo ſ
vim addunt, modo adimunt aliudque requi
quod idem in morborum medicina occurrere
Alius naturae beneficio fortior ad labores fe
et ad moleſtias tolerandas facilius conſolat
admittit, alius molliore corpore et animo ſ
mouetur ſolatiis mitioribus, ſi amanter com
tur; cum miſeratione fortunae et cum beneuol
amici, promtaque ad ſuccurrendum vol
Pro habitu et conſuetudine leuant alterius c
quae alterius aegritudinem augent, adum
ſimilium fortunae caſuum iniuriarum exe
multo magis exaſperatur. Ipſi ſenſus affectu
mobilitate ac duratione quam varii! alius
alius ridet, alius iraſcitur, ſaeuit, furit, ſimi
cauſſa. Adeo in ipſo homine ſunt multa,
conſolationis vim et effectum variare po
Malorum autem ipſorum, quibus conſolationis
dela adhibenda eſt, quanta eſt diuerſitas! vt
appareat, fruſtra hoc conſolationis officium
artem et ſollertiam, ad vnam aliquam certa
formulam reuocari. Sunt alia corporis mala,
animi. Reſtituere valetudinem, aut dolorem
lere, eſſet vtique optatiſſimum; ſatis tamen
medici opera habetur, dummodo dolorem mit
corpus leuet. Ad dolorem ſi non fortiter, ta
patienter tolerandum omne plerumque conſol
officium reuocatur: quod quam variis modis
rationibus praeſtari poſſit, iam ſupra expoſuit
In malis animi ſunt plurima quae ab ipſo cor
n

affecto orta aut cum eo sunt coniuncta, ti ipsa animi aegritudo: ita vt animi medela ipsa corporis sanitate sit expectanda, consolatio n animi sine hac vix magnam vim habere t. Alia mala aut affectus animi excitant aut affectibus et perturbationibus animi proficiscun- r; quis non videat, omnem medelam malorum n remediis affectuum esse coniunctam! Quando- dem autem alii affectus animi in intentione ltatum nimia, alii in remissione spectantur, alii appetendo vel auersando, quidam in rerum eteritarum memoria vel praesentium sensu vsu- e immoderato, vel futurarum praesumtione, alii ii metu, alii desiderio amissorum, quae re- rari nequeunt, et desperatione: ipsa conso- di genera, rationes ac modi, quantopere va- nt, quid opus est commemorare aut repetere Cicerone (Tusc. Disp. IV, 27 sq. et III, 31 sq.). io ipso intelligitur, multa prudentia, circum- ctione ac cura, officium hoc consolandi indigere, solatia recte et iusto tempore ac modo, et pro iusque ingenio ac sensu adhibeantur. Qua in vulgaris quoque prudentia perhibetur, quae net, primos doloris impetus nolle increpare, iica compellatione ei indulgere, dolorem commu- are; adde nunc etiam illa, vt sensus et phantasiam ctumque animi primo loco ad alia conuertas, s rerum visis phantasmatibusque occupatum eas; a mali sensu abstractum iam ad rationes gitatione expendendas adducas, persuasionem e circumspecta elicias, expugnes, temporisque, timi medici, medelam sic anteuertas; qua in re erdum ipsi affectus vtilitatem habent; iracundia,

animi excelsitas, vel elatio, audacia, contum
si prudenter in auxilium vocatae fuerint, ad
animi colligendas vim habere possunt.

His expositis, vel ipsa consolationis noti
accuratius enucleata, elucescit, valde angustam
Boethii nostri operam consolationis, quippe inclu
vno tantum malorum genere, eiusque medela
conclusiunculis philosophicis petita: quae et i
habere vtique possunt vim suam in animis ad s
litatem cogitandi adsuefactis, tanto tamen minc
vim habent, quo magis eae vacant ab iis, c
animum humanum impellere, afficere, mot
possunt. Exosculemur propitiam prouidentiap
hoc quoque, quod ea, cum nullus homi
ordo, inde ab indocta rudique plebe ad meli
a miseriis vacet, validissima vitae humanae so
tam expedita, facilia et perspicua, esse iussit,
indoctissimus quisque ea facile arripiat, persp
et probata habeat; multoque magis hoc in C
stianae doctrinae laudibus est praedicandum, c
miseris inprimis et egenis paratissima solatia et
ac praemia ante oculos posuit *l*). In Gra
similis spes melior non nisi initiis Eleusiniis
posita memoratur. Praeferamus saltem ea pl

sop

l) Sunt tamen in iis quoque multa rationibus p
sophicis superstructa: vt clare patebit imprim
scriptore recentissimo de aerumnis vitae hum
Io. Sam. Fest, cuius libelli commendationem l
mus in Recensibus nostris litterariis Gottin
a. 1784. p. 1091. admodum memorabilem, qu
a Collega olim nostro Hissmanno scriptam
tum in stadio luis phthisicae ad extrema p
rante, quamque sine viri optimi desiderio et
ratione sortis humanae vix legeris.

ae placita, quae in animis ad virtutem forti-remque in agendo ac tolerando erigendis ver-r. Habent itaque Stoicorum praecepta hanc me laudem, quod hominem ad dignitatem ac lantiam naturae suae tuendam, ad fortitudi-constantiam, magnanimitatem, erigunt et unt. Contra spinosae istae quaestiones de et malo, eorumque fine, vix vllum aliquem nem reddiderunt fortiorem, aut ad virtutem s exserendam incitarunt; Stoicorum autem a animi neruos roborant, fortunae impetus dunt. Haec eadem philosophandi ratio pul-imas sententias peperit, quarum lectio et itio animum vltra sortis humanae modulum re videtur. Vnus Epicteti libellus, si ita ntiare licet, ad veram humanitatem, quae in recte aestimandis et fortiter tolerandis cerni-fructus maiores afferre potest, quam omnis ntium et opinantium philosophorum subtili-Verum haec ipsa, quae efficacissima ad con-um sunt, iam ante Stoicos, in ipsa natura a, vi sensus hominum communis, fuerant ata. Vbi enim omnia, quae a summis phi-is disputata, quae a Cicerone et Seneca tam sunt exposita, edidiceris: iuuabit compa-a solatia, quae ab Homero, a sapientissimis Pindaro et Tragicis, tum ab iis quos gnomi-pellamus, aliisque fuere proposita, et intel-ea, quae ad animorum motus componen-int efficacissima, esse a sensu communi in-eaque numero paucissima; redeunt enim fere ad haec: esse nos homines, et esse

 adeo

adeo aequo animo ferenda, quae in naturam humanam cadant nec euitari possint; habere, si viri esse volumus, robur aliquod animi et corporis, quod si exserimus, mala fortiter tolerando minuimus, et remedia circumspiciendo, aut capimus consilium salubre, aut sensum mo obtundimus, tandem superamus; — esse bona mixta; (meministis duo dolia Iouis;) esse na imperio parendum, ita vt lugeas et doleas: m tamen et satietatem lugendi esse adhibendam menta esse muliebria et indecora; grauiora que mala acciri; moerore animum incassum corpus confici; reluctando et recalcitrando illos altius infigi; bene ferendo onus leuari; necessitatis legi esse parendum, siue fati aut fo siue alio nomine eam designaueris; virtute et fortitudine omnia mala superari, eam esse firmandam omni virili robore ac vi exci meditatione quoque et consideratione, in m rerum conditione in antecessum facta, malis ing tibus *m*). Contra autem in ipso malo, superuenerit, aut in bono erepto, auocan esse animum ab omni eius cogitatione, et eij dum desiderium, conuerso ad grauiora et m studio *n*); nunquam animo esse dimittendam s me

m) Quid aliud est: diuturna praemeditatione fr aduenientes malorum impetus: de quo Tusc. 14 sqq. quam, animum, mali, quod serius en rum fit, reputandi consuetudine, esse praepara ad accipienda quaeuis alia solatia; hactenus o niónis quoque ac spei bonae aliqua vis est.

n) Auocanda est mens a recoquenda molestia: hoc summum in consolatione: si cum reuocatio ani

meliorem, ea vero vt ad euentum bonum nos de-
eat, annitendum esse rebus agendis, consilio,
dentia, audacia. Haec vulgaria, quae videntur
ornarunt multis modis et orationis copia
plificarunt cum antiquiores poetae et scriptores,
sequiores; isti quidem, dum ipsam deorum
uram fato esse obnoxiam narrant, dum heroum
ores, potentium casus, enumerant, alios gra-
ia passos *o)* aut similia fortiter ferentes ante
los ponunt: sequiores, dum philosophica
do rhetorice tractant, modo rhetorica philoso-
is admiscent: quo in genere cum in Consola-
um libellis tum in Epistolis (v. c. Ep. XCIX.)
neca mirabilis est artifex. Sunt alia, quae tem-
rum, vitae, morumque nouae rationes extor-
unt; vt solatia, quae maleuolorum obtrecta-
nibus, calumniantium malitiae, immodico sui
ori et natae hinc cupiditati omnia communia
iis, publica et priuata, ad se rapiendi, et aerumnis
de capiendis, medentur. Nullum itaque est
latii genus, quod non in antiquioribus memo-
tum videas. Sane id, quod ad nostros animos

L 3 salu-

animi ad contemplandas iucunditates vitae peractae, aut ad spem meliorem, aut quiduis aliud; nihil attinet, dummodo aliquatenus cum eius, quem solamur, habitu animi et more conuenit. Quicquid enim egeris, non malum tollitur, sed sensus mali minuitur. Haec eadem moneri forte possunt in iis quae a Cicerone loco laud. Tusc. Qu. disputantur.

o) Quis non Virgilianum illud meminerit: *O passi grauiora*, — aut Homericum Vlyssis: τολμήεις μοι θυμός, ἐπεὶ κακὰ πολλὰ πέπονθα κύμασι καὶ πολέμῳ· μετὰ καὶ τόδε τοῖσι γενέσθω.

salubertimum est, et esse debet, esse numen qu
nostris rebus prouideat, bona ac mala moderet
et praemia virtutis in alio rerum ordine iam nu
praestituta habeat, in istis facile desideres; n
tamen omnino ea ab istis abesse dixeris. Refer
enim ad deum auctorem bona ac mala iam Ho
merus, vt in notissimis Achillis verbis ad Priamum
orantem Hectoris corpus sibi reddendum; quoti
alii euentum rerum a diis et deorum volunta
vel interuentu repetunt! enim vero diuina natur
ad humanam rudiore iudicio adumbrata, nondu
aditum parauerat ad philosophiae placita, quib
meliora iudicia subnata sunt, cum quibus constitit
mentem diuinam omnia complecti, hominibus pro
videre, eorum vtilitatibus consulere. Nunc tan
dem emendatior sapientia viam ad meliora placit
struxit. Adeo ipsa natura prouidisse videtur, vt
quo maior malorum copia cum vitae cultu maior
ingruisset, eo maior solatiorum copia miseris mo
talibus suppeteret. Inde quoque solatia ethic
meliore modo elaborata sunt, et constare coep
omnis fortitudinis ac virtutis fundum esse, si
teneris animum bonis praeceptis munitum habea
et frenandis cupiditatibus et affectibus mature cu
ram vsumque adhibueris.

Et in his acquiescendum est et vobis, Com
militones. Omnis enim vitae sapientia non ta
ex doctrina varia, quam quis memoriae tradideri
quam ex matura veri rectique perspicientia, virt
tis praeceptis menti infixis et habitu animi inc
formato, affectibusque et motibus animi ad
compositis, procedit. Quae ipsa cum ab antiqui

rib

s tam praeclare, et verbis et sententiis p),
ntelligenter prudenterque ad ipsum vitae vsum,
exposita, eo ipso studium antiquarum littera-
quam maxime commendant.

nter haec, consolationis naturis modis et
ibus expendendis, ipsa rei dulcedine, graui-
et vtilitate, (qua enim re his temporibus
indigemus quam consolatione?) abducti
ab eo, cuius caussa hanc scriptionem susce-
nus. Indicendae sunt, Commilitones, nouae
a Kalendis Septembribus magistratus acade-
vices translatae, ex academiae lege ac more,
dinem iura docentium, et in his ad Virum
aequitatisque doctissimum, Vestri, Commi-
s amantissimum, publicae disciplinae stu-
imum,

OANNEM PETRVM WALDECK D.

vt obsequio, voluntate et studio vestro
eamini, eiusque prouida cura, beneuolentia
itate, dignos vos monstretis, et rogamus
et amanter hortamur. Nolite ex animo
ere, ipsam temporum rationem satis sua-
vt omni morum licentia deposita legibus
titutis obsequium praestetur, cauendumque
ne commodis vestris deesse, temere in pe-
ruere, fortunas ac vitae spes euertere, in
n vestram falcem malam ipsi immittere
nini; contra vero operam esse dandam, vt

Magna earum est copia a Stobaeo enotata in Ser-
monibus CXIV. et sqq. adde Grotii Excerpta Tra-
icorum.

in tanta rerum vicissitudine, malorum im
dentium metu, euentu rerum incerto, dum
tunae vestrae tanquam fundamenta nunc
maxime ponitis, animos et mores et ingeni
beatis ad omnes casus instructa, expolita,
agendis apta et habilia. Cetera *fluminis rit*
putate: nihil esse tutum, nihil certum, ac
proprium, nihil in vestro peculio haberi,
quod ex doctrina bonaque disciplina mentibus
conditum hinc in discessu abstuleritis.

P. P. in Georgia Augusta pridie Kale
Septembres CIↃIↃCCCVI.

IX.

VNIVERSITATIS GEORGIAE AVGVSTAE
PRORECTOR
O. GODOF. EICHHORN
CVM SENATV
SVCCESSOREM
IN
MAGISTRATV ACADEMICO
CAROL. FRIDER. STAEVDLIN D.
CIVIBVS SVIS
HONORIS ET OFFICII CAVSSA
COMMENDAT
INDICTIS AVSPICIIS
IN KALENDAS MARTIAS cIↃIↃCCCIX.

Alexandri Seueri Imp., religiones miſcellas probantis, iudicium illuſtratum et ad cauſſas ſuas reuocatum.

Pars prior.

Alexander Seuerus Imp. ingenio, virtute, litterarum, hominumque litteratorum amore, vitaque actuoſa mirabilis, contaminatiſſimi ſaeculi moribus intactus *a*), propter Chriſtianorum amorem

a) Anno aetatis XIV. ad imperium euectus (V. C. 975. a C. 222.), et annos fere XXX. natus, concitatis a Maximino seditiosis militibus occisus (V. C. 988. a. C. 235.). Virtutes eius fuere tanto magis insignes, quod principem in prima adolescentia constitutum serui-

rem et studium passim a nostris hominibus cele-
tur; quod, si iure meritoque fieri dixeris,

seruilia deprauatissimi aeui ingenia, aulicorum
modo, sed et senatorum et principum viro-
assentando et adulando haud corruperunt.
enim magnificentius esse potest, quam quod
praedicatum legimus (c. 41. Lamprid.) "*pr-
censuram suis temporibus de propriis moribus
sit; imitati sunt eum magni viri; et vxorem
matronae pernobiles. Aulicum ministerium in id
traxit, vt essent tot homines in singulis offi-
quot necessitas postularet.* Cum autem flagiti-
simum regnum Elagabali praecessisset, docuit
exemplo, perditissimas quoque res iis art-
quibus vsus est princeps praestantissimus,
paucos annos restitui posse. Cum tamen longi
temporis vsu et seueritatis constantia opus sit,
mores hominum non modo reprimendos, ver-
etiam in melius refingendos: elusit consilii
cessum fatum, morte Alexandri, per scelest-
homines maturata. Non est res consilii nost-
optanda tamen, vt ex ea vita enotet aliquis ta-
quam *chrestomathiam*, vero nomine dicenda
praeclare institutorum ab hoc principe. Litter-
et viros litteratos incredibili studio et amore pr-
sequutus est; verum iam tum *litterati quid-
erant, nullae tamen litterae*, hoc est litterae bonae
ad ingenia fingenda, et ad vitam publicam priua-
tamque fructuosae. Legebat Platonem, Ciceronem
de officiis, Virgilium (ibid. c. 30. 31. 34. 35.) *ad-
hibebat maxime eos, qui historiam norant, requi-
rens, quid in talibus caussis, quales in disputa-
tione versabantur* (h. e. de quibus agebatur), *vete-
res imperatores, vel Romani vel exterarum gentium,
fecissent.* Est autem omnino principum virorum
vnica haec institutio conueniens et fructuosa, vt
ex auditione doctorum virorum et ex historiarum
cognitione proficiant; ad legenda volumina male
reuocantur principum ingenia. Mater Mamaea a
pueritia bonis artibus eum imbuerat, et adolescen-
tem iam Principem monitis consiliisque regebat;
vtinam

tamen mirationem, imperatorem Romanum triarum, quibus imperii lege obstrictus erat, igionum tam parum obseruantem fuisse, vt re-iosum peregre allatum cultum publice probaret, que tamen ea re Senatus populique Romani ensiones concitasse. Haec miratio cum, vt fieri iet, partim a caussarum ignoratione, partim a ipsius factiue non satis accurate exacta ratione oficiscatur: agite, Commilitones, exigite nostro ctu et explorate tum rem ipsam tum caussas, primo loco narrationem ipsam, auctoritatem et rba. Ante omnia enim de ipsis verbis senten-isque scriptorum videndum est, a quibus aliqua es seu traditur seu tradita esse putatur.

Vtinam scriptor melior obtigisset optimo prin-pi quam Lampridius iique ex quibus ille, ali-uot aetates post Alexandrum, centonem suum itae, non vitam, consarcinauit, et Constantino mp. obtulit; nimium fortasse procliuis ad laudes Alexan-

vtinam muliebre ingenium, imperiosum et domi-nandi cupiditate flagrans, comprimere aut ipsa, aut filius, potuisset! Cum semel in huius princi-pis laude et vituperio versemur, liceat apponere singularia haec: quod *agros in limitibus donauit ducibus* c. 58. adeoque *dominia* quae nos dicimus constituisse videtur; vnde paullo post prosiluere XXX illi imperatores, quos tyrannos appellarunt historici, de imperii summa contendentes et bella ciuilia stragesque mutuas miscentes. Notabile est hoc quoque, quod *omnibus officiis et omnibus dignitatibus genus vestium proprium dare voluit, vt a vestitu dignoscerentur. — Sed hoc Vlpiano Paul-loque displicuit, dicentibus, plurimum rixarum fore, si faciles essent homines ad iniurias.* Haec tamen in vitam et vsum inducta esse vidimus aetate nostra.

rant, omnes Christianos futuros, si id optato euenisset, et templa reliqua deserenda." Vtinam narratorum horum grauiorem haberemus auctorem! saltem disertiorem et sagaciorem! Eum vtique, qui haec tradiderat, Christianum fuisse, facile suspiceris. Varium omnino hominum istarum aetatum fuisse intelligitur studium, aliorum, saeua et atrocia Imperatorum Romanorum imperia et edicta in Christianos omni acerbitate infamantium, aliorum qui imperatorum consilia non modo mitiora, verum etiam voluntates in Christianos admodum propitias ac procliues iactarent: vtrumque in maius auctum forte, quam pro modo ac veritate; quod facile assequaris, si in ipsam rerum conditionem, hominumque tum viuentium sensum, te mente et cogitatione insinuare, statumque et habitum publicarum priuatarumque rerum, qui tum fuit, animo intueri volueris. Studia hominum omnino multis de caussis erant varia ac diuersa, odia mutua, religiones patriae partim neglectae ac contemtae, partim nouis superstitionibus peregre inuectis posthabitae; et in hoc opinionum et sectarum diuortio nouae odiorum caussae; aliis philosophorum, aliis indoctorum placita et ritus sectantibus; Imperatores vix in alterutras partes prolcliuiores, nisi consilia et vtilitates imperii, aut adulan-

piendum esse de iis, qui ad inspicienda sacra missi fuerant; qui inuisentes ea et infrequentiam templorum animaduertentes, monuerunt, verendum esse, ne sacra omnino deserantur: erat nimirum religiosorum coetuum christianorum iam tum magna frequentia. Ad h. l. conf. supra Comment. IV. p. 36. 37. adscripta.

blantium et amicorum artes subdolae, alia sua-
rent. Alexander superstitiones omnis generis
idius videri potest amplexus esse. Ita non mi-
s desideramus fidem certam eorum quae de
lriano commentitiis similiora supra allata sunt,
iis probabiliter conficta, quae passim de eius su-
rstitionibus narrantur, cum imbutus esset
gyptiis Syriisque religionibus, dum eas regio-
s peragrabat. Verum, cum ea a nemine alio
riptore, ne a patribus quidem Christianis, qui
nilia commenta de Tiberio referunt, de Adriano
t narrata, probare praestat Casauboni acumen,
ui templa passim in vrbibus Asiae in Adriani hono-
em exstructa, Adrianea vulgo dicta, sed eius morte
terueniente haud absoluta, censet locum famae
edisse, quam Lampridius temere sequutus est,
um simulacrum in iis consecrandum nondum
positum esset: id quod de consilio eius, templa,
hristianorum et Iudaeorum more, absque deorum
gnis positis condendi, interpretati sunt. Iudaeo-
um tamen seditio templum Hierosolymis instau-
re volentium Adrianum mouere vix potuit, vt
rum sacra, templis sine simulacro exstructis, pro-
uret. Verum, vt ad Alexandrum redeat com-
entatio, sunt alia praeterea loca, quibus saltem
pparet, eum omnino aequa et iusta de Christia-
s ac Iudaeis statuisse *d)*; scilicet inualuerat iam
tum

d) Inprimis quod c. 51. traditur: *clamabatque saepius, quod a quibusdam siue Iudaeis siue Christianis audierat et tenebat, idque per praeconem, cum aliquem emendaret, dici iubebat:* quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris; *quam sententiam vsque adeo dilige-*

tum inter homines liberaliter institutos doctri- e philosophorum scholis in vulgus progressa, nu- men esse *mentem inuisibilem*, non corpus, mul- minus saxum arte effictum; a plurimis itaque pr- babatur Iudaeorum et Christianorum religio: as- sumtis tamen aut daemonibus aut heroibus magnis- que animabus in cultum religiosum. De religio- nibus itaque ipsis earumque auctoribus quid Alexander iudicauerit, ex superioribus commemo- ratis colligendum est, scilicet *inter animas sanctio- res* retulisse *Christum*, *Abrahamum et Orpheum*, et cum his *Apollonium*, hominem illa aetate inter philosophos theurgicos valde celebrem; vnde colligas Alexandrum iisdem in Syria disciplinis insti-

diligebat, vt et in palatio et in publicis operibus praescribi iuberet (puta tanquam titulum et in- scriptionem, ea que vtinam ipsis hominum, inpri- mis potentum, animis inuri possit! Inter Iudaeos talionis tantum praeceptum viguit in puniendo: at Christi disciplinae hoc est praecipuum, sum- mum, et vnicum iustitiae fundamentum.) Porro c. 49. *Cum Christiani quendam locum, qui publi- cus fuerat, occupassent, contra popinarii dicerent, sibi eum deberi*, rescripsit, *melius esse, vt que- modocunque illic deus colatur, quam popinariis de- datur.* Idem c. 45. vbi aliquos voluisset vel recto- res prouinciis dare, vel praepositos facere, vel procuratores, narratur nomina eorum praeposuisse, hortatus populum, vt, si quis quid haberet crimi- nis, probaret manifestis rebus; si non probasset, subiret poenam capitis; dicebatque *graue esse, quum et Christiani et Iudaei in praedicandis sacer- dotibus, qui ordinandi sunt, non fieri in prouincia- rum rectoribus, quibus et fortunae hominum com- mitterentur et capita.* Et c. 22. *Iudaeis priuilegia reseruault, Christianos esse passus est.* Vnde et ab Antiochensibus conuicium in eum iactum est appellando eum *archisynagogum* c. 28.

stutum, et litterarum studiis, sui maxime aeui, e imbutum, miscuisse et in vnum ordinem, cinnum potius, retulisse religionum et disci- arum arcanarum auctores, et in iis celebratos, aeorum quidem stirpis Abrahamum, Christia- um Christum, Graecarum teletarum Orpheum, ntiumque theurgorum auctorem celebratissi- m, Apollonium Tyanensem. Quid? quod idem 6.) *Isium et Serapium decenter ornasse memoratur in signis et deliacis et omnibus mysticis:* h. e. s, mensis, ex aere Deliaco, omninoque ap- tu ad mystica celebranda facto. Videmus tatem et liberalitatem iudicandi et sentiendi io isti satis accommodatam, nondum notio- s et doctrinis instructo Christianorum erga rsa sentientes seuerioribus. Neque mirabimur rstitionibus deditum Alexandrum fuisse, si me- erimus eum inter Syros, superstitiosissimum iinum genus, fuisse educatum, Emesae, in qua Solis erat sacrum sub nomine Elagabali, cuius ien etiam adsciuerat Bassianus, consobrinus, sacerdos, post imperator, cui Alexander suc- t. Visebatur autem deus in templo sub specie mellae aut metae; antiquo more Syrorum umque Asiae populorum, Cypriorum quoque, olem et Naturam ea symbolica effigie exhi- ium.

In iis, quae de Alexandri institutione ductu amaeae narrantur (Lamprid. c. 27), sunt, post facile probanda, tandem notata et haec: *spicinae eum fuisse peritissimum,* auspicem *magnum*

 vt

vt et Vascones et Hispanorum et Pannoniorum
res vicerit (quos ista aetate ea arte celebratos
hinc intelligas); nec diligenti dilectu eum
tias probasse, apparet inde, quod *eius iussu*
matici publice proposuerint Romae, ac sint pros
docerent; tum ex eo, quod promiscue *rh*
grammaticis, medicis, aruspicibus, mathematicis
chanicis, architectis salaria instituit, et auditoria
vit; et discipulos cum annonis, pauperum filios,
ingenuos, dari iussit (hoc est, quod nos dic
lemus, *stipendia* studiosis litterarum cons
Quae quidem satis declarant, primo, ing
Principis studiis, sui maxime saeculi, quum
excultum, tum vero, quod multo magis obs
dignum, quae, eius exemplo proposito,
hominum illis temporibus sentiendi, cog
ac philosophandi ratio; vulgus, cuius eru
nulla cura erat, nunc primum coepit institu
aliqua morum ac vitae imbui, qua antea de
tum erat; honestiore loco nati et liberaliore d
plina vtentes Christianam "doctrinam tamquam
losophiae genus et sectam" amplectebantur,
scebantque formulae alicuius doctrinae; nec
mile iudicium fuit eorum, qui "pro initi
genere" Christianam disciplinam habuere:
ipsum aliquando ad varias mistasque religiones
ligiosasque disciplinas diuersas, fouendas, ded
Ceterum haec omnia ad disciplinae Christiano
sanctioris incrementa profuerunt, vt ea tam
tura et laeta incrementa caperet, quae diffici
et tardiora fuissent, nisi philosophia religi
pristinas patriasque in contemtum adduxisset,

proc

clinitatem animis ad amplectenda noua quae- instillasset; etsi eadem nec minus obfuit, quo s noua religio intemerata prodiret, sed su- ititiosis passim opinionibus et ritibus mature minaretur, ab eo inde tempore, quo philoso- fuit partim subtilitatibus vanis, partim theur- aliisque commentis superstitiosis inquinata; niente quoque nouis commentis et fauente olica ratione interpretandi antiqua philoso- ata, qua suis ea placitis accommodare possent: his quoque satis appareat, non minus pro- dum esse, ne sanior philosophia inanibus itatibus corrumpatur, quam, ne disciplina et pta religionum iis onerentur et interpolentur. i est, subtilitates et argutias humanae rationis de *ad sensum communem* reuocare et tanquam lapidem Lydium exigere.

His ipsis tamen insanientis philosophiae quam imus progressibus praeluserant multae res ca- que, viamque patefecerant, vt longe antea a semina esse intelligas quibus illae herbae les spinosique frutices sunt enati, inter quos ior sanctiorque disciplina prouenit et inualuit; vel sic continuo infelix lolium succreuit; nifesto documento, eam esse mortalium condi- nem et proprium esse hoc naturae humanae, per errores, qui ad longe diuersa tendebant bripere homines visi erant, ad veriora defera- ; vna cum solatio, premi quidem ac retardari lora et veriora, extingui tamen et submergi on posse, sed improuiso iterum erumpere, ema-

 nare,

nare, increbescere *e*); ita tamen, vt paullo p
ea, quae in luce aliqua constituta erant, no
opinionum, errorum et superstitionum, nubecu
mox tenebris, obducta iterum obscurentur;
natura humana ita ferente, et vniuersi humani
neris conditione ita ab initio informata, vt
ad veram claramque veritatis rerum lucem
veniamus, et, vbi singuli forte ad eam pro
accesserimus, mox ipsius lucis aura perstrictis o
lis seu lippientes seu caecutientes ad noua visa
spectra deferamur: quandoquidem ita compa
est mens humana, vt in exploratis gra
sistere nequeat.

Iam primum antiquiora, quae Alexandri Seu
temporum indolem et colorem informauer
paucis attingemus. Res publica Romana eius
disciplina publica ac priuata patriis religioni
superstructa erat: quibus aut sublatis aut la
factatis ipsas quoque res Romanas serius oc
corruere necesse fuit. Necdum vidimus vll
regnu

e) Hae rerum humanarum vices, contentiones, ca
in animum reuocant illa Horatii Serm. II, 3, 268.
*haec si quis, tempestatis prope ritu mobilia,
caeca fluitantia Forte, laboret reddere certa si
nihilo plus explicet, ac si insanire paret certa
tione modoque.* Caussas suas habere res mo
lium quis neget? qua vero sapientia prouisae
regantur, quis ex ipso actu ante oculos ha
assequatur! At hoc docent rerum euenta, ab aete
sapientia res constitutas esse sic, vt meliora i
dem obtineant, et turbatissima ordinem suum
turalem, etiam sine ope hominum, recuper
sensu hominum communi, vera ac recta, speci
falsis cedere iussa aut etiam proscripta, proba
et in locum suum restituente.

tum, quod vitiis, quae temporum longinate subnasci solent, mature satis ac prouide, extrema, subuenerit, aut, id quod etiam mirafit est, in ipsis saltem primordiis, mala praepraeuenerit. Graeca disciplina cum Graeciis Romae increbescente, religiones antiquas rstitionibus substructas, cum moribus antiquis, tum iri, facile expectari poterat: vtrique labinae consiliis idoneis debuerat succurri. Romani? alii antiqua rigide et pertinaciter alii Graecas disciplinas litterasque cupide ere; nemo id operae dare, vt caute ac pro antiqua emendarentur, noua peregre illata hiberentur, vt ne antiquorum omnium poeidum esse crederetur. Enim vero talis pruia, moderatione et diuturnitate consiliorumque abili constantia per longum tempus, opus t. Malunt homines impetu ferri et vno ictu ja exscindere, quae improbantur, sine delectu inferre; quo fit, vt quidem alia ac noua, non meliora substituantur, vtque bona ipsa saepe in vertantur ipsa festinatione et imprudentia. ii opera et studio annixi sunt doctiores, vt phiorum Graecorum subtilitates et tricas disputarm de rebus physicis seu diuinis in vulgus imtim euulgarent; disciplina publica iam tum labe ta, legibus, iuribus, institutis, per luxum ex ndi et praedandi studio dilabentibus; contemtu rum religionum disseminato; cumque eo disciplina Romana infracta, institutione cor, vita publica ac priuata licenter effrenata: rant tamen vel sic malis superesse per longum

tempus Romani, si intra fines Italiae suas op continuissent. Enim vero successere duae r quae populum etiam optimis artibus imbuti et legibus assuefactum corrumpere possunt: be ciuilia et imperium multis populis prouinciisq conflatum: quae, vt legionum numeris au coercerentur, tributis vectigalibusque oppressae vi opibusque exhauriebantur. Confluentibus in bem tot populis exteris, et militibus iam arn rum licentia efferatis ex diuersis terris immigr tibus, et numero viribusque praeualentibus, pl per inopiam ad superstitiones procliui: dum, speratа salute, et ope humana ad leuandam m riam haud suppetente, diuinam opem homi respicerent: nouae religiones, sacra fanatica, r stica, fuere illata, vt pacem deorum nouis riti exposcerent, cum pristinis sacris et supplicati bus calamitatem nec sublatam nec imminu viderent. Hos enim esse superstitionum pere assumtarum ortus et progressus, veterum popu rum historiae passim docent; Israelitarum exempl meminisse satis est. Concretis, ita in vnum pat quae iam pene exoleuerant, tum nouis, diue inter se, ab ipso Romanorum sensu habitu discordibus, extitere philosophi, non de re ciuilibus, de iustitia, virtute ac prudentia, ea neque de iis, quae ad vitam recte instituenc ducunt, monentes, sed in vanis disputationi de caussis rerum abditis occupati. Interea li rae meliores euilescere, languere, mox inter studiis ciuilibus, historicis, liberalibus, cum tutibus ciuilibus, sublatis; nec nisi rhetoricis

neg

pricis probatis, qui verborum pigmentis, tan-
m in floridis areolis enitentibus, plausus mo-
ant; quid mirum si opinionum commenta et
rstitiones nouae ex ipsis subtilitatibus enatae
es propullularunt! aut quis miretur, eam tan-
i rerum hominumque conditionem extitisse,
acra ac profana miscerentur, et ex tam diuer-
im populorum religiosis opinionibus, doctri-
institutis, disciplina aliqua miscella prodi-
varüs modis vicibusque renouata, iterum-
mutata et retractata per plures sacrorum ar-
rum et *disciplinae mysticae* auctores. Euenit
em per haec, vt aditus aliquando pararetur
inae saniori, puriori, et naturae humanae
is consentaneae; quod ipsum ne putemus, vno
mento et actu esse factum; nimium faciles su-
, si id a Constantino et coeptum et profliga-
esse censemus; quid quod illum ne quidem
apparet meliore consilio id aut suscepisse aut
ecisse; nam, suis rebus ille aduersus imperii
usos stabiliendis firmamentum circumspiciens,
Christianos iam ad ingentes coetus excreuisse
aduertisset, adiungere eos suae caussae suis
partibus maluit. Quod si ille veram rerum
onem aut tenuisset aut cordi habuisset, melio-
doctrinae asseclas non ad inanes disputationes
ontentiones tricis aeui philosophicis subnixas
asset, sed, iis aut oppressis aut coercitis, in
moribusque ad religionis praecepta compo-
tis, in sensu et habitu religioso, et in studiis
uae beneuolentiae, communem vtilitatem et
peritatem procurantis, nouae religionis asseclas
inuisset: qua de re, qua nouae religionis sa-

 luber-

luberrima indoles continetur, cum nequaquam cogitasse apparet. Ea demum veritas publicam curam sibi poscit, quae non tam formulis opinionum, quam potius vitae, rerum actui, moribus animi, et indoli seu emendandae seu perficiendae prodesse videri potest.

Verum haec, quae summatim attingere exorsus sum, vt ex historiarum fide, comparatisque inter se rerum temporum vicissitudinibus declarentur, maiorem apparatum longioremque disputationem postulant. Delibabimus ea quae breuiter exponi possunt, saltem potiora, in alia commentatione; licebit forte alia ex ipsis Romanarum religionum originibus subiungere. Vrget nunc officium, cuius caussa scriptio haec nostra suscepta erat, vt pronuntiemus, tanquam praeconio auctoritate publica, munus Prorectoris vniuersitatis academicae, vice semestri, Kalendis his Martiis transferri ad Ordinem Theologorum venerabilem, inque eo ad virum grauissimum,

CAR. FRIDERICVM STAEVDLIN D.

cuius de rei academicae nostrae incolumitate consilia salubria, studium recti iustique ab omni ambitione alienum, vestrique, Commilitones, amorem paternum cum satis perspectum habeamus: vestrum obsequium, legum obseruantiam, morum verecundiam, fidem ac religionem officiorum vestrorum haud defuturam, vota autem nostra de salute et felicitate Regis nostri Indulgentissimi, et de prosperitate rerum publica et priuata, euentum optatum habitura esse auguramur. Faxit Numen O. M.

P. P. in Georgia Augusta pr. Kal. Mart. cIↄIↄcccix.

ALEXAN-

...LEXANDRI SEVERI, IMP.
RELIGIONES MISCELLAS PROBANTIS
...DICIVM ILLVSTRATVM
...T AD CAVSSAS SVAS REVOCATVM.

PARS ALTERA a).

...ndrum Seuerum Imp. Christianas religiones ...a, si non adoptasse, tamen probasse, etiam ...de conciliandis et consociandis religionibus ...inis cum patriis cogitasse, vt non modo ... colerentur istae, sed eodem quoque loco ...his haberentur b); non tantam mirationem ... facere,

a) Primae huius partis secundae Commentationis de Alexandro Seuero lineae iam ductae a me et exhibitae sunt in expositione prioris partis in Recensibus litterariis Gottingensibus 1809. p. 377. 379 sqq. nec tamen prelo euulgata est ipsa commentatio. ...e etiam pertexerem, intercesserunt caussae, quas hic commemorare nihil attinet; quo factum est, vt omni hoc scriptionum academicarum officio abdicarem.

b) Scilicet Syncretismum, quem recentiores vulgo appellarunt, aut ἑνωτικὸν religionum omnium populorum, saltem plurium, constituere voluisse imperatorem dixeris; vt idem assequerentur, alio modo allaborarunt philosophi, plerumque placita interpretatione in consensum redigendo; dum deriuationibus et propagationibus religionum aliarum ab aliis, aut etiam ab vna, incubuere; modo ritus et cerimonias sacrorum, modo doctrinas prose-

 quende

facere, quam forte prima auditione susceper superiore commentatione declaratum esse ar ab vna saltem parte, quatenus ex Alexan genio, institutione et scriptorum auctorit fide, quaestio erat constituenda; altera erat e temporum ratione hominumque seu studi iudiciis ducta: quae cum per libelli angustia dum satis diserte sit exposita, subiicienda sunt ea, quae rem idonea luce illustrent. enim satis declaratum esse, quomodo Ale ingenio procliuior illa in christianos volunta venerit: aliam tum mirationem facit alterum "quod Romanorum ingenia et sensus studium alienarum religionum, posthabitis sacris p patienter perferre maluerunt," quod si per vicissitudines rem eo deductam esse dixeris: hoc ipsum, vt exquiramus, "quibus mo caussis ea paullatim rerum mutatio facta sit imperator legibus et religionibus patriis adiu et admiscere peregrinas, atque etiam, se ea bare, palam profiteri, impune auderet." alia rerum erat conditio, cum posthaec Co tinus in bellis ciuilibus partes suas christian studiis firmauerat. Cum enim eorum caussa ita esset superior, facile armorum minis ac ribus noua, bona an mala, instituta in i legem verti potuere.

In promtu vtique est perspicere, omnin tempora, in quibus Alexander Seuerus vixit, rel

quendo et comparando; nec negandum est, c religionibus subesse notionem aliquam senu communem.

...nes peregrinae omnibus ex terris Romam ...am in sentinam confluxissent, omni iam ...stitionum, inprimis mysticarum, astrologica... et magicarum, labe contaminata: ea, inquam, ...us quam antiquiora, patriorum institutorum ac ...onum tenacia, tulisse et admisisse hanc in... ...tionem patrii moris, quandoquidem Romani, ...s semel seruitutis iugo ceruicibus, nulli in... ...: et libidini dominantium vllam moram aut ...m iniicerent. Ita enim res se tum habuisse ...i potest, vt, non dicam libertatis, sed omni ...initatis sensu extincto, dominationi quicquid ...et, liceret; eo enim, seruitutis iugo semel ...to, res deduci solent; quaeri tamen vel sic ..., quomodo iam ante Alexandrum, quibus ...s et progressibus, religionum patriarum ille ...ctus, illa leuitas, mox contemtus, Romano... ...animis se insinuauerit. Redeundum itaque ...ltius ad superiora tempora, primaque mali ...na et incrementa per gradus et successiones ... exquirenda; donec ad ea ipsa tempora, ...Alexandri Seueri fuere, temporumque ratio... ...peruentum erit; quas et ipsas paullo diligen... peruestigabimus.

...eligiones Romanorum antiquissimae nullae ... fuere quam Latinorum, quandoquidem ...a, si recte censeas, colonia fuit ab Alba ...a ducta; Alba Longa autem metropolis Latii; ...atini Aboriginum seu Ausonum nomini ac... ...bantur: quorum numina memorantur fuisse ...tia, agrorum gregumque custodes, informes ...es, vt in aliis populis melioris cultus vitae experti-

expertibus, nomine inter nos peregrino *Fa-rum* vulgato. Ipsi Ausones, suspicor, *Lares* eos pellarunt: quod nomen de domesticis numinib permansit; idem Etruscis vsu habitum, magistra suos appellantibus *Lartes*, *dominos*. Per Pelasg seu antiquiores Graecos dixeris, qui mediam liam migratione facta insederant, nonnullae nes antiquarum Graeciae religionum, seu rum, (nam si religiones antiquas nominas, nisi de ritibus et caerimoniis est cogitandum) illatae. Itaque dii partim domestici aut memorantur antiquissimam simplicitatem vitae guentes: Saturnus, Faunus, Picus, Pilumn Ops seu Maia et Maius, Ianus, cum al Postea Romani partim eosdem deos a Pelas acceptos ad Hellenicas religiones informari partim alia ab his acceperunt numina, Iove Iunonem, Mineruam et sic porro *c*). Cum dium aetatum religiones non nisi ritibus et ca moniis, vt paullo ante dixi, continentur, na tionibus, seu historicis mythis cum iisdem a ma ribus propagatis, seriore tamen interpretatio saepe interpolatis, opinionum quoque diuersit obscuratis: Italici mythi partim ad terram, ag rum cultum, frugum prouentum, ipsis nominil

test

c) Nolo his declarandis vacare, cum exposita e me sint in Excursibus IV. V. ad Virgilii Aen. Facta est in plerisque mutatio antiqui Latii et A riginum religionum, partim confusio, permixtio triis et Hellenicis, inprimis comparatione f Opis et Vestae cum Matre deum, Saturni c Crono, Apollinis et Dianae, Veneris, Dio et sic. al.

[illegible]tibus, spectarunt, partim ad priscos reges heroes. Cultus erat pari vitae antiquae simpli[illegible]te constitutus, per dies festos, tripudia, can[illegible] sacrificia frugum, vini, hostiarum; simili [illegible]dem, ex ipsa humani ingenii natura ducto [illegible]re, qualis Graeciae erat, nec tamen origine [illegible]ademque. Atque intra haec substitere fere [illegible]rum hominum religiones. Ceterum vita rege[illegible] nulla religiosa praeceptione, multo minus [illegible]rinae aliqua subtilitate; verum, quando melior [illegible] cultus se insinuauerat, moribus ac legibus; [illegible]rum sanctitatem domestica institutione, exemplo [illegible]disciplina, reuereri et colere assueuerant. Quae [illegible]en locum habere non potuerunt, nisi vitae [illegible]nquillitate ac quiete parta; nam per vim et [illegible]na *leges* quidem possunt scribi, non autem *mores*, [illegible]tem non boni; vitae felicitatem autem homi[illegible]m constituit *morum simplicitas et sanctitas*, quae [illegible]ges et religiones ipsas, qualescunque sint, emen[illegible]t et perficit.

Ad certum morem religiones Romanorum [illegible]egisse narratur Numa rex; ab Etruscis alia fuere [illegible]mam translata, postea etiam ex Graecia Magna. [illegible]m deorum prouidentiam non ex notionibus et [illegible]gumentationibus certis, sed ex bonorum spe, [illegible]alorum metu constitutum ad incorruptae huma[illegible]e mentis modulum metirentur: quandoquidem [illegible]orum nutu, voluntate, arbitrio, omnia geri [illegible]tuebant; non modo consilia, successum, bona [illegible]meuis, a diis expectabant et petebant: verum [illegible]iam, dum ad eorum iram mala et calamitates [illegible]blicas referebant, iram eorum placare, ipsos placandi

placandi modos ab iis expetere, voluntates explorare; miros modos excogitare per au auspicia aliasque diuinationes ac praenotione parte aliis populis minus frequentatas, a rant. Cumque publica negotia eodem m lege tractari et peragi solerent: euenit, vt reipublicae gerendae ratio ac fundus ni aruspicina, auguriis, auspiciis, eorumque generibus, tempore et vsu probatis, reiectis Atque haec quidem potissimum animo te sunt, quando *religio metusque deorum* in Ro scriptoribus memorantur; per haec seuerita rum aliqua ingeniis Romanorum insita poterat, ab Etruscorum tristitia quidem fe a Graecorum leuitate pariter diuersa, et prodigiorum et ostentorum terrores Etruscis piore. Igitur, quandoquidem Romani suc et euenta ex earum religionum obseruatione genti, tanquam a caussis suis, repeterent et di catione aestimarent, non miraberis, tandem peruentum esse, vt hae religiones, etsi te susceptae, opinione tamen, vsu diuturno, maio auctoritate firmatae tantam vim ad hominum ani haberent, vt eos metu, spe, fiducia, viri audacia quoque, implerent, iisque moribus le indolem et nomen induendo, magistratus et pulum obsequio ac fide continerent. Quo anin verso, non magna sagacitate res indiguit, vt i ligerent callidiores, haec auspicia, libros Sib nos et tripudia solistima inter artes habenda quibus plebs coerceri, populus regi possit. C tate semel ad hunc modum constituta, iisdem

gion

albus seruanda erat mutua fides consensio et equium. Auctae reipublicae opes, et prosperi essus, pro certis argumentis pacis deorum per giones et ritus patrios expetitae habiti, relinum sanctitatem aliis vinculis firmabant. Cum ue, patriarum religionum cur poenitendum , Romani haud haberent: *nulli*, vt Propertii is vtamur (lib. IV, 1, 17.) *cura fuit externos rere diuos, quum tremeret patrio pendula turba*; etsi vel sic ex victis Italiae vrbibus, cum lis, Romam traductis deos et sacra admitte: Omnino enim in rudi et cultu ingeniorum tuto populo vix publica aliqua cura religio habetur. Italia, Etruria, Carthago, victa uebant antiquas superstitiones, moris et insti- similibus exemplis. Cum autem Graecia victa s victores subegisset: illatis in Italiam litteris, tum philosophiae per Graeciam luce diffusa, btae superstitionum Romanarum dispelli et, pecta diuinationum futilitate, metus deorum , patriorum rituum religio labefactari, auspicia uguria rideri coeperunt, cum his ipsis autem ublicae fundamenta subuerti; magistratus, an- o more contemto, auspicia negligere, aut ea ad lia perniciosa corrumpere; nobiles et potentes itione et cupiditate effrenati nouas res moliri, a ciuilia ferere, rempublicam in eum locum icere, vt de principatu plures inter se digla- entur; donec per fortunae ludibrium vnus, nec virtute nec prudentia cum ceteris com- ri posset, regnum casu, tanquam hereditatem tam, occuparet, et, quod non minus fato

euenit,

euenit, vt eam diuturna possessione retinere ad alios, se multo deteriores, transmitteret. ribus autem semel per auaritiam, luxum et ditates nobilium et potentum corruptis, nulla philosophiae seu alius cuiuscunque doctrinae tilitas mores populi restituere valet, nisi m optimatum emendatis, et virtute restituta exemplo inter populum reuocata et restituta.

Graecorum artibus vrbem inuadentibus nit id, quod aliis temporibus in simili n statu factum legimus et ipsi vidimus. Cum dentiores prouidere debuissent, vt maturi consulto nouitatis studium regeretur, vt ne mium illud exardesceret, nec antiquiora vnd petu abolerentur, noua vnice placerent; vt nec altera ex parte antiqua, rerum homin temporum, quae successerant, vicissitudinib congrua, peruicaciter retinerentur: Romae, superiore commentatione iam attigi, fuere qu prudentiores, qui futuros euentus praeuid nec tamen aut prudenter satis aut constante praeuerterent aut praestruerent; Cato autem consilio, sed solita acerbitate et peruicacia an exasperare; non a studio nouarum rerum hortatu auocare, sed studium, quo ceteri fer tur, iracunde obiurgando, intendere. Ita i tus Romana repente ad noua probanda et plectenda prosiluit, ab omnis doctrinae subti ignorantia ad subtiliores philosophorum Gr rum disputationes delata, quarum nec caus tationes perspicerent, nec modum ac finem scerent, nec viam, qua aliena et noua ad n

instituta Romana accommodarent, tenerent. ...que maiorum instituta ridere et explodere, ...guria et auspicia contemnere, et intellecta ...rum vanitate sibi plaudere; quibus de rebus ...is vel ex Cicerone constat. Interea Italia bello ...ciali vastata, bellis ciuilibus viris opibusque exhausta, paucorum opibus immodice ex praeda locupletatis; bellis externis, inprimis Mithridatico, cum luxurie et praeda inferri coepere noua opinionum et religionum monstra, inque his sacra ...ca, Phrygia et Mithriaca, paullo post Iudaica. ...m enim Romani victoriis rapinisque omnem ...rarum orbem peragrassent, gentes vniuersae ... cum ipsa vrbe Roma calamitatibus omnis ge...is oppressae, ope diuina humanaque frustra ...plorata, nouas malorum medelas vndique circumspicientes ex ipsa Syria et Aegypto, ad foe...ssimas superstitiones sunt prolapsae, easque ipsam vrbem intulere: nouo vlciscendae iniuriae modo ...Nemesi inuento, vt in auctores miserandae fortunae suae verteretur eadem malorum pestis quae ex iniuriis istis erant subnata. Ita enim aeternum ...us et fas sancitum est, vt mala victis immerentibus illata in victorum capita serius, ocyus redundent; vtque aut ipsi aut posteri patratis paria experiantur. Si Romani saltem intra Italiae fines se continuissent et patrias religiones, seueras quidem et austeras, retinuissent: imperium illi condere potuissent firmum et validum, viris fortibus, libertatem et vitae simplicitatem tuentibus, agrorum prouentu abundantibus. Finibus autem vltra omnem modum productis, terris populisque diuer-

 sissimis

ssimis in indigestam molem coactis, ipsi in p
seruientium infimam et contemtissimam cesse
Prima mali labes fluxisse videtur a Bac
sacris per Italiam disseminatis, de quibus qu
habita Sp Postumio Albino, Q Marcio Phi
Coss. V. C. 568. v. Liv. XXXIX, 8 sqq
ex Etruria morbum tanquam contagio propa
esse, ait. Notum est SCtum de Bacchana
apud Liuium, illustratum a viris doctis; e
bus vnum nominasse satis est Bynkershoek
Opusculis Num. IV. de religione peregrina,
ad principum Rom. tempora maxime spectat.
tamen Bacchi religio tum primum potuit e
vecta, quippe quam multo antiquioris mo
vsus fuisse testantur tot monimenta, inpri
vasorum picturae. Sed initia sacrorum
iam constituta, tum fuere corrupta, aut
illata. Graeculum aduenam auctorem fuisse L
monet, ignobilem, sacrificum et vatem; n
ex Graecia trans Ionium mare aduenisse dix
forte ne ex Graecia quidem Magna aut Si
sed ex Alexandria, Ptolemaei Epiphanis aut P
patoris temporibus, nouarum superstitionu
tum fecunda parente *d*). Ita etiam assequi
vnde in Etruscis et Campanis, multo magi
Graecis vasis pictis, Aegyptiaci moris vestigi
pareant. Foribus ita semel apertis aliarum
perstitionum pestis agmine facto irrupisse vide

Is

d) Mirari licet, etiam in Graeciam religiones S
dis et Isidis et Harpocratis illatas memorari,
tamen id euenisse arbitror ante Ptolemaeor
tempora, quibus et arma et auxilia ex Aeg
Atheniensibus missa et commercia Alexandriae
gionibus Aegyptiis locum fecere.

[illegible]aca, Phrygia, Sabazia. Notabile est cum his [illegible]cris commemorari fere sortilegos, astrologos, [illegible]aticos et agyrtas: qui inter istarum caerimonia-[illegible] nouitatem praestigiis suis vulgus tanquam [illegible]scino defixerant. Liuius quidem XXXIX, 16. [illegible]m ante Bacchanalia prolata *innumerabilia* ait ex-[illegible]tisse *decreta pontificum, senatus consulta, aruspicum* [illegible]*nique responsa*, et saepius magistratibus negotium [illegible]e datum, vt sacra externa fieri vetarent, sacri-[illegible]culos vatesque foro, circo, vrbe prohiberent, [illegible]ticinosque libros conquirerent comburerentque, [illegible]nem *disciplinam sacrificandi*, praeterquam more *[illegible]mano, abolerent.* Dicta ab eo sunt ista e per-[illegible] Postumii Cos. in oratione habita de Bacchana-[illegible]is: nescio an a Liuio magis oratorie dicta, [illegible]am a Cos. Saltem ab ipso Liuio antiquiora in [illegible]rioribus libris memorata haud memini, praeter-[illegible]uam, vnum L. Papirio Crasso, L. Iulio Coss. lib. [illegible]V, 30. De peregrinis superstitionibus ex vrbe eiiciendis post haec passim decreta et acta legimus. Nam M. Popillio Laenate C. Calpurnio Coss. V. C. 615. *Chaldaeos* C. Cornelius Hispallus, praetor inter peregrinos, *edicto intra decimum diem abire Vrbe et Italia iussit e)*, narrante Valerio Maximo. Ideo mature *astrologorum* fraudes vrbi ingruerant: vnde Tacitus (Hist. I, 22.) vbi de *mathematicis nouos motus et clarum Othoni annum obseruatione fi-*

 derum

e) Valer. Max. I, 3, 2. *leuibus*, adiicit, *et ineptis ingeniis fallaci siderum interpretatione*, quaestuosam suis mendaciis *caliginem iniicientes*. — Paullo post: *Idem* (C. Cornelius Hispallus) *eos, qui Sabazii, Iovis cultu simulato mores Romanos inficere conati sunt, domos suas repetere coegit.*

derum affirmantibus: genus, inquit, *hominum poti tibus infidum, sperantibus fallax, quod in ciuit nostra et vetabitur semper et retinebitur.* Praecla auguratus est Tacitus ea, quae euenire c buere, litteris bonis semel corruptis, libertate c pressa, seruilibusque hominum ingeniis ad relig nes et superstitiones, firma dominationis praesid prolapsis. Eodem anno V. C. 615. *Sabazia*, sacris Thracicis et Orphicis ducta esse suspicc ex vrbe fuere eiecta, eodem Valerio teste. hunc annum refero quoque verba Tertulli (Apologet. c. 6.) *Liberum patrem cum myste suis Consules Senatus auctoritate non modo vrbe, vniuersa Italia eliminauerunt.* Idem post ista add *Serapidem et Isidem et Harpocratem cum suo Cy cephalo, Capitolio prohibitos inferri, id est, curia d rum pulsos, Piso et Gabinius Coss.* (a. V. C. 696 *uersis etiam aris eorum, abdicauerunt.* Apparet, n luisse Consules deos Aegyptios inter publicas ligiones haberi, sed eas priuatas coli haud vet runt. Contrarias his leges scribit Cicero LL. II, 8. pr. sed a se rogatas cf. c. 10. extr. N enim abolita omnino ea sacra esse, docent ea, q Valerius Maximus paullo post memorat, de Isi et Serapidis fanis e SCto dirutis *f*). V. C. 70 At Cicero volebat omnia sacra contineri in priscas patrias religiones, nec nouas addi; que admodum etiam Maecenas in suasione sive v hat

f) Valer. Max. I, 3, 3. *L. Aemilius Paullus Con* (V. C. 704.) *cum Senatus Isidis et Serapis f diruenda censuisset, eaque nemo opificum attin auderet, posita praetexta, securim arripuit, t plique eius foribus inflixit.*

ebita siue ex antiquiore adumbrata auctore a lione Lib. LII, 36. sub a. 726. cum vterque iam ɔsis euentis didicissent, quot et quanta mala per eregrinas religiones et superstitiones remp. inua- rant. In *astrologos* autem animaduersum est a I. Agrippa Aedile V. C. 721. (apud Dionem LIX, 43.) et interdictum ab omni vaticinio et raedictione ab Augusto V. C. 764. (ibid. LVI, 25.) um antea iam fatidicorum librorum quicquid rat, combussisset: id quod paullo post Pontificis laximi nomen adsumtum (V. C. 711.) factum sse suspicor e Sueton. c. 31. pr. Quae quidem le non tam veri et recti studio, quam periculo- um inde sibi a callidioribus imminentium reputa- ione, facta esse facile est ad intelligendum. Au- uria enim et auspicia in manu senatus, magi- ratuum et Pontificum erant; (quemadmodum se- oribus aetatibus religiones et sacra a Pontifice omano eiusque Senatu Purpuratorum teneban- ur;) enimuero nunc Senatus auctoritate in ludibrium ersa, superstitionum coetus tanquam factionum mites, cumque iis astrologicae caeteraeque di- ndi et vaticinandi rationes, sollicitudinem inii- re potuere, quandoquidem promiscuo hominum u habebantur.

Ingrauescentium malorum remedia esse quae- ta, ex his patet; verum ea malis medendis haud ppetiisse, morbumque tanto magis increbuisse, ocent ea, quae de superstitionibus inter haec mpora latius sparsis, professione ipsorum scripto- um, et monumentorum fide, satis constant: fre- entata enim sacra arcana, initia Isiaca, Mithriaca,

Phrygia, fanaticorum furores, haud raro legimus. Per haec religionum ludibria, inter Isiacos coetus, eiulatus et cantus, antiquae virtutis Romanae quicquid supererat extinctum esse facile credas. Ne Bonae deae sacra commemorem, expendere licet, quae quantaeque morum corruptelas per sacra Isiaca propullulare debuere, inter matronas praecipue Romanas, et ad disciplinam domesticam liberorumque educationem vitiandam g). Res igitur ipsa docuit, frustra leges scribi, poenas, supplicia quoque, sanciri, dum interea morum ratio nulla habetur. Quantopere praestat, sapientum monita tenere: leges sine moribus parum proficere, corruptelisque ciuitatis non satis occursum esse vel seuerissima prohibitione, aut interdictis, quibus defungi se munere suo credunt forte magistratus, et propositis poenis, nisi publicae priuataeque disciplinae per optimatum exempla et vitae innocentiam satis prospectum fuerit; idque mature esse prouidendum, antequam et morum corruptela cum malis, et mala ex illis subnata, cum ipsis moribus, ita inualuerint, vt de medela desperandum sit.

Scilicet inclinatis semel ad externa et a patriis ritibus deflectentibus animis, mira Romanorum procliuitas ad probandas externas religiones, quae in Vrbem confluxerant, insequuta est; ingenii humani natura ad noua quaeque rapiente; cumque in republica libera peregrini ne admitterentur quidem

g) Inspiciat aliquis enotata a *Böttigero* nostro, ingenioso scriptore, in elegante libello *die Isisvesper*, et repetita in Gött. Gel. Anz. 1809. p. 171 – 6.

n ad facra Romana, quippe quae tantum
i erant, nec nisi a ciuibus frequentanda;
ina facra non magis ad se pertinere iidem
int, eaque ciue Romano dedecori esse sta-
it; nunc noua et peregrina placere, patriis
rri, ambitiose affectari, et honore haberi;
rem in cuiusuis populi exitium verti, et re
ialium exemplis obuium est. Neque tamen
nc quidem, cum admittere placuisset, patrias
ones *abdicare*, aut cum aliis permutare ani-
uit, sed *tantum iis adiungere aliena.* Seruata
ie in actis publicis negotiisque ciuilibus,
ioque in vita publica ac priuata, instituta
ia, facrorum et caerimoniarum sanctitas per
ratus et imperatores custodita, etiam moribus
ier luxum, assiduum dominationis asseclam,
palatii probra et turpia adulantium studia,
e prisca, cum libertate, sublata. Quamdiu
inter plebis superstitiones referri solebant
Isidis, Matris deum, et alia, tum agyrtarum
dicorum praestigiae: nulla magistratuum aut
pum cura desiderata est; nisi clandestini et
rni coetus sollicitudinem et suspicionem in e-
t, aut abiurationes et detestationes, inpri-
ub Imperatoribus in sacramento militari, odia
mque mouissent; omninoque cum coeptum
ereri, ne Imperatorum vitae et imperii inco-
tati per malas artes cum superstitionibus pro-
tas insidiae struerentur: tum de astrologorum
ibus, magicis artibus, peregrinisque, per
in vrbem illatae erant, religionibus seu super-
nibus quaerere, ad remp. et imperii consilia

 perti-

pertinere visum est. Interea tamen, quod mi[...] saepe videas ipsos Imperatores consuluisse ma[...] maticos seu astrologos; in his etiam Augu[...] (v. Sueton. c. 94 extr.). Thrasyllum contub[...] habuit Tiberius. (v. eund. Tiber. c. 14. s[...] Dio LVII, 15.) Antoninorum autem Pii et [...] religionem in consulendis Chaldaeis multo [...] mirabimur.

Itaque sub Augusto, vt supra iam memo[...] in astrologos et fatidicos animaduersum est [...] rius; sub Tiberio autem ap. Tacit. Annal. II, [...] V. C. 769. a. C. 16. *facta et de mathematicis* [...] *que ex Italia pellendis Senatusconsulta: quorum* [...] *mero L. Pituanius saxo deiectus est. In P. Ma*[...] *Consules extra portam Esquilinam, cum classicum* [...] *nere iussissent* (ad populum conuocandum) [...] *prisco aduertere h*). Et paucis annis post (V[...] 772. a. C. 19.) ibid. II, 85. *Actum et de* [...] *Aegyptiis Iudaeisque pellendis;* deportati sunt, [...] libertini generis erant (numero quatuor mill[...] in Sardiniam, ceteri iussi Italia cedere, *nisi c*[...] *ante diem profanos ritus exuissent.* Haec sunt [...] quae Suetonius innuit Tib. 36. *Externas caeri*[...] *nias, Aegyptios Iudaicosque ritus compescuit; co*[...] *qui superstitione tenebantur, religiosas vestes cum* [...] *strumento omni comburere; Expulit et mathemati*[...] Ex hoc et similibus aliis locis apparere vide[...] nomine Iudaeorum et Aegyptiorum declarari fa[...] ticos et praestigiatores ex vtraque gente, supersti[...] nes astrologicas et magicas sectantes; idem q[...]

h) Cf. Lipsium Excurs. P. vbi docet alios retu[...] SCtum ad annum sequentem 770. Ruso et Flacc. ([...]

Christianorum nomini fraudi fuisse; cum ma- ... artium auctores ex numero eorum Romae ... num facerent; aut etiam essent, qui eorum ... mentiti, malas artes exercebant. Fuere ... e in numero horum praestigiatorum et cir- ... rum philosophi, aut philosophorum loco et ... ne habiti: vulgatae per hos omnes arcanae ... moniae, nomina et signa mystica. Iunguntur ..., vt vidimus, Iudaici Aegyptiique ritus cum ... maticis et philosophis, quoties de sacris ... rinis et ritibus Roma fugandis memoratur; ... logos in hoc impostorum grege ordines duxisse ... festum fit; iisque adiunctos qui magicas artes ... rent. Tam diuersorum generum superstitiones ... videmus, vt sub ipsa nominum confusione ... ras facile haberent impostores, etiam scele- ... res cuiusuis generis *i*). Atque ita per im- ... storum fraudes Iudaicae et Christianae religiones ... suspicionem prauorum studiorum venerunt. ... nino enim de placitis doctrinae Christianorum ... um laborabant Romani, referentes eam inter ... ras superstitiones: vnde etiam dixeris, non ... iosis, sed ciuilibus aut politicis consiliis, ab ... peratoribus in Christianos faeuitum esse ante ... nstantini tempora. Vitellio principe *iterum pulsi ... lia mathematici* (Tacit. hist. II, 62.), quippe *qui ... os motus et clarum Othoni annum obseruatione siderum ... rmauerant: vt iam supra notaui* (ibid. I, 22.). ... eo principes de sua salute, non de disciplina

N 5 populi

i) Haec si sic disposueris, recte se habet quod *Mursinna* in Diss. apud *Oelrich in Germaniae litterat.* Tom. I. ab Tiberii imperio superstitiones ortum habuisse *dixit*.

populi Romani laborarunt; angebantur suspici et metu, ne per astrologiam et magicas fra vitae suae insidiae pararentur, praedictione m aut successoris se dignioris. Inualuit is metu nonnullorum animis, vt in insaniam verte serioribus temporibus, Constantinorum, tiniani, Valentis. Erat enim inter artes a rum principibus adulantium, vt, cum de e vita solliciti et anxii videri vellent, parat insidias deferrent, quas ipsi finxerant, aut in maius augebant, quum intellexissent, his ribus, hoc metu, se principis animum et vo tem in potestate sua habere, modo metu ang modo terrore leuantes; habebant hoc ipso op tunitatem mouendi suspiciones de iis, quos cipi inuisos reddere vellent, abalienabant prin studium ab aliis, etiam ab vniuersis hominum dinibus, ab vrbibus et prouinciis; inde dela nes, accusationes, supplicia, iam inde a Tib principe lege maiestatis exercita. Ita bonoi quoque principum mentibus virus malitiae i instillarant mancipia palatina, principem obside et viros probos ab aditu eius excludentia; vt pl mala ab iis manasse intelligas, quam, non m principum, sed ipsis naturae elementorum c ruptelis. Harum artium exemplis referta est primis historia imperii Byzantini.

Non defuere inter haec nec in republica nec sub peratoribus illustrium virorum studia ad philosoph conuersa; ex his ii, qui philosophia Stoica er imbuti, antiquiorem morum seueritatem aem bantur, corruptelas temporis sui increpabant c

d

non tollebant; reliquarum scholarum aucto- fuit exigua aut nulla ad disciplinam vitae ae et priuatae; studiis omnium ad subtilitates tentiones inter se conuersis, nec coercitis. hilosophia, ad mysticas doctrinas procliuior, rrumpenda ingenia doctiorum, etiam optimo- principum Antoninorum aetate, properauit, interea superstitionibus suis deuincta et prae- circulatorum, inprimis in prouinciis, Asiae e et Syriae, obnoxia. Reuocemus in me- m Alexandrum Paphlagonem nouum ora- molientem apud Lucianum; et praestigias in Philopseude enarratas, tum Apollonium um.

rupit post haec omnia in effrenem licentiam nodus, qui inter fanaticos Bellonarios se inscribi et sacra Isiaca coluit, ita vt ipse iactaret ca- t Anubim portaret *k*); alias corruptelas morum eligionum Romam induxere imperatores e di- is prouinciis, etiam e barbaris, oriundi, et comitatu et satellitio palatium Romae oc- ntes; in his inprimis illi, qui in oriente ab exer-

) Lampridius in Commodo c. 9. et in Pescennio Nigro c. 6. Ministeria Palatina iussa erant sacris Isiacis operari cum imperatore; ipsum Nigrum, grauem virum, depictum in opere musico parietis porticus in hortis Commodianis se vidisse scriptor memorat, sacra Isidis ferentem inter Commodi amicissimos. Sacra Matris deum maiore quam antea apparatu idem celebrauit. v. Herodian. I, 10. 11. *Serapidem conseruatorem Augusti* in numis Commodus signauit Consul. VI. a. C. 192. in aliis numis se Herculem Romanum: eo progressus dementiae, vt se ipsum deum coli iusserit. cf. Eckhel Vol. VII. p. 128.

exercitu fuerant renuntiati. Verum haec fe
sunt euenta temporum; et praecesserant ia
quae patrias religiones Romanorum alienis
misere inquinauerant, Seueri, Caracalli,
Elagabali temporibus: per quae ad Alexan
veri tempora peruentum.

Prae ceteris enim *Iulia Domna*, Seueri
prauis religionibus et superstitionum omni
latam viam patefecit; illa quidem femina, p
probatis licet moribus, ingenio tamen, litte
amore, quas illa tempora ferebant, et stu
sophistas ac philosophos, clarissima; sed m
ingenium ad miracula et superstitiones p
bonis litteris et artibus plus obfuit quam p
Nota res est, qua Apollonii Tyanei, qu
tum e viuis excesserat, admiratione percussa f
vt etiam Philostratum, fatentem id ipsum (lib. I
iuberet ex Damidis stolidi hominis, qui fami
Apollonii fuerat, commentariis describere eius
et facta. Confluxere ad eam, et ei placuere,
praestigias et portenta narrabant. Scilicet in
sidia et luxu aulicorum inexpletum est de
rium nouorum spectaculorum, pomparum et
lennium. Habebantur itaque in ista aetate prae
in honore et amabantur ingenia fertilia nouo
inuentorum ludicrarum rerum, spectaculo
iocularium, aut portentosorum, ad otiosam vi
fallendam et ignauiae taedium mentibus exin
dum. Facit inter haec mirationem *ludorum J*
corum nullum vsum nec desiderium inter h
nes otiosae voluptatis auidos memorari. Scil
ludorum scenicorum inter Romanos fortuna

adi

...dum varia; iam sub Augusto ad oculorum ...mque voluptates omnis fere res scenica ...t; Pylade et Bathyllo auctoribus: omissis ...iis ὀρχηστικὴ primas partes obtinuit, salta...m musica coniuncta, Romanis *pantomimus* ...latus, Graecis, vt vel ex Luciano patet, ...s dicta: actione sola ante oculos ponens res, ...nte tibia vel cithara et choro, seu cantico; ...igitur nec histriones nec comoedi et tragici ...s, aut scena et actio, qualis olim fuerat; ...atus cum saltatione, h. e. gestu, actu, mo... corporis rem ipsam exhibente. Interdum ...ia vel cithara sola vel vox canentis memo... vt ex Sueton. Ner. 20. 21 sqq. discitur. ...haec tamen et musici et thymelici exoleuerunt, ...que iis omnino scenici; populusque Roma... acquieuit in circensibus, ludis gladiatoriis, et ...ationibus in amphitheatro. Neapolis maxime ... musica celebrata. Interea in Asia et Graecia, ...ria quoque, *ludi musici* celebrati sunt alio modo ...omine, in deorum imperatorumque honorem, ...uenter in numis memorati: ad hos ludos ha...dos operam locabant *Dionysiaci*, s. οἱ περὶ τὸν ...νυσον τεχνῖται, *scenici* dicti: quorum collegia ...nt et Θίασοι, v. Diodor. IV, 5. et Strab. XIV. 663. et Marmora. Itaque nec Iuliae Domnae ...ate, ludorum scenicorum mentio fit, quamuis ...n auidi homines tum essent nouorum spectacu...rum. Iam dudum studiorum bonorum et in...niorum honos nullus erat, cum bonae litterae ...olis et nugacibus studiis cessissent.

Innutritus his studiis *Caracallus* inter vetera ...ctacula probauit vnice ludos gladiatorios et sacra

pom-

pompasque religionum exterarum; *Caracallus* *Isidis* adeo excoluit et frequentauit, vt ea *R* *deportasse et templa vbique magnifica deae fec* *catur l*), *Elagabalus* vero etiam sacra pe ex Asia *Matris deum* et Solis in Palatium ad omne insaniae genus prolapsus; hunc, *mum ingressus est vrbem, omissis iis quae in pr gerebantur, in Palatino monte iuxta aedes imper consecrauit, eique templum fecit, studens et I typum* (διοπετὲς ἄγαλμα) *et Vestae ignem, ladium et Ancilia, et omnia Romanis vener illud transferre templum, et id agens, ne qu deus nisi Elagabalus coleretur. Dicebat pr Iudaeorum et Samaritanorum religiones, et Ch nam deuotionem, illuc transferendam, vt omnium turarum secretum Elagabali sacerdotium teneret* Voluit itaque Romae vere ita dictum *Pont* et se omnium per terras religionum *Pont Maximum*, constituere. Quae qui audiuit, amplius mirabitur, Alexandrum Seuerum si saniora tamen, ausum esse in vrbe nouare, n eam, temeritatem an nouationem, mirationem offensionem fecisse. Atque hoc erat, quo d cenda erat nostra commentatio.

(

l) Spartian. in Antonin. Carac. c. extr. Ipse t recte monet: *In quo quidem mirum mihi vid quemadmodum sacra Isidis* primum per hunc *mam venisse dicantur, quum Antoninus Comm ita ea celebrauerit, vt et Anubin portarit et pa* (h. e. mansiones, stationes pompae) *ederet; nisi iste addidit ei celebritati, non eam primus inu*

m) Lamprid. 3. Alia nefanda c. 6. 7. Moderatius ex haec Herodian. V, 5. et Dio Cassius, qui stri haec attigit, LXXIX, 11. Restituit ciuitatibu templis ablata signa et sacra Alexander: ibid.

Ceteroquin, etsi Alexander Seuerus Christum heroes veteres adoptauit, non tamen, vt iam ...i, inde tuto colligitur, voluisse eum patrias ...res deserere et in Christianorum castra ...e; quid, quod ne hoc quidem pro explo... habebo, eum praecipue aliquo studio suo in ...ones Christianas proniorem fuisse; aut omnino ...ium aliquod iudicium hac in re sequutum ... Si enim illorum temporum et hominum in... et studia recte teneo, omnino is multorum ...ur animorum fuisse habitus: cum philosophia ...tiqua seueritate et subtilitate nimium iam de... ...et, et Pythagorea ac Platonica doctrina fines ...gentiae et rationis solidae semel transsiliisset: ..., mira et insolita, ingeniis transuersim actis, ...is arridebant, quam vera et communia; ex ...nibus itaque Orientis philosophandi modis et ...eribus adoptabantur ea, quae nouis argutiis aut ...nniis propiora essent iisque velificarentur. Iam ... quoque Orientis philosophia e pluribus fonti... ... aut riuulis deriuata farraginem potius opinio... ... et cinnum praebebat quam philosophorum ...ntentias meditato excusas. Quod tamen maio... ... noxam attulit, fuit hoc, quod, in indocto... ... hominum circulos somnia sua disseminauerunt, ...cissimque ea plebis superstitionibus locupletaue... ...nt. Hoc modo ab hominibus istius aetatis, phi... ...sophica studia indocte sectantibus, superstitiones ...ulgi philosophica subtilitate sunt expositae, in... ...rimis de rebus abditis et occultis, quarum caussas ...noramus, ipsam autem facti et euenti veritatem ...n satis diligenter excutimus. Pertracti sunt in ...undem gurgitem multi e Christianis parum felici-

cet

ter philosophantes; quandoquidem aut ip istis philosophicis studiis ad nouam sectam tra rant, aut, imbuti doctrina Christiana, ist studiorum vana specie decepti fuerant. O enim disciplinam Christianam pro philos genere habitam, et inter philosophantium Christianos relatos esse apparet; vti alter ex Christianis ii, qui ceteris doctiores hab lebant, philosophandi morem et disciplinam doctrinam Christi intulere, Platonicam et l cam et quamcunque aliam Orientis: hanc dem a symbolicis effatis ductam, et eodem symbolice expressam, varieque acceptam e positam: ita vt iterum multa ambiguitate et o ritate symbolorum laborarent et corrumperer Inprimis confusae vtriusque miscellae doct incusantur *Gnostici*: quo nomine putandum diuersorum, generum homines male philosop tes esse insignitos. Fuere inter eos mani opinionum dissidia, subtilitatum et superstitio discrimina; quae res haud satis animaduersa doctis nubem obiecisse videtur, vt Christi profana et profanos Christiana studia misce passim confunderent.

Foedissimarum superstitionum genus quod men latissime regnauit, fuit hoc, quod *astrolo* et *magicis* fraudibus contextum erat, plurimo doctorum et indoctorum persuasione propaga de viribus naturae occultis; ad res tamen m et prodigiosas, si modo ars aliqua arcana a bita esset, perspiciendas valentibus; tum de monibus, angelis, geniis; omninoque de nat humana natura potioribus, per sapientiae tai

arca

...e vim et studium ad rerum miracula et propatranda facile pertrahendis et adigendis. ...stis et copulatis hunc in modum fraudibus ... generis et superstitionibus, etiam ex cor... istius aetatis initiis, sacris et profanis, disse... ...ae sunt artes magicae malis depellendis et arcessendis idoneae. Exercitae autem sunt ...istae partim ritibus certis arcanis, partim for... verborum ignotorumque, seu mysticorum ...num, aut etiam signorum et figurarum ludi... pronuntiatis, sculptis ac scriptis, quibus ea ...t inesse aut includi posse credebatur, vt, ...a corpori (περίαπτα) essent aut si quis ea ferret, aut domi seruaret, illaesos ac tutos ...nes praestarent; in talismanum et amuleto... numero habita. Incredibile est, quam late ... totum terrarum orbem Romanum animos pu... ...dis erroribus occaecatos tenuerint istae super... ...iones, quae ex primo illo fonte disputationum ... rebus humanae rationis limites excedentibus ...tentim emanauerant, ex iisque quanta prauarum ...um lues. A Christianis scriptoribus hae super... ...iones Gnosticis fere et Carpocratianis aliisque ...ereticorum nomine notatis tribuuntur. Enim... ...o habendae illae erant inter corruptelas temporum ...ginquis variisque de caussis, tanquam morbi semi... ...us, contractas et sparsas, certis aetatibus, inprimis imperiorum conuersionibus, contagio propagatas. ...t quoque inter eas superstitiones imago Christi, de ... paullo post dicam; nunc monuisse de iis satis est. Interea offert se obseruatio molesta, quoties in ... incidi, acerba et luctuosa, quod su...

 persti-

perstitiones istae et fraudes astrologicae et magi post Constantinorum tempora, tantum abest Christianae doctrinae auctoritate reprimerentur, etiam multo magis, quam antea, increbuerint effreni licentia grassatae sint: maxime si Valenti norum, Valentis et Theodosii tempora meminer Coniuratione quasi facta philosophiae sacrae et pr fanae, nihil de veritate et auctoritate praestigiar et praestigiatorum Christiani dubitare aut suspic sed in id tantum acumen mentis intendere, narrata de rebus et euentis, naturae legem egre pro certis et euidentibus haberent, nec ver narratorum explorarent, sed ratiunculis subt incerta commenta firmare et probare studere Adeo ad miracula et prodigia procliues omnium era animi, vt ea, quae naturae aeternas leges excedu etiamsi leuissima vel fide nulla digna, auide tam amplecterentur, ea autem, quae naturae more et o dine procedunt, adspernarentur. Tantum refert, s niorem cum bona mente philosophiam retinere, int fines eorum, quae, ex intelligentia rerum naturaliu indagatione sedula explorata, habemus, se conti nentem; cetera autem, quae nostrae cognitioni angustiam et tenuitatem exsuperant, aeternae ment seruata et consecrata seponentem; saltem non ni modeste, dubitanter et cunctanter, ariolantem nihil de tripode pronuntiantem; tantum abest, mundum hunc sensibus subiectum, legibus na turae notae spretis, ex legibus commentitiis, vltr fines rerum quae vere sunt euagati, constituere nos posse arbitremur.

AD COMMENTATIONEM

DE

LEXANDRO SEVERO IMP.

RELIGIONES MISCELLAS PROBANTE

EPIMETRA VI.

EPIMETRVM I.

De Christi effigie in Alexandri Seueri larario habita a).

Antequam Alexandrum Seuerum et omne hoc ...arum religionum et superstitionum genus, ...d vsque ad Theodosiana tempora prosequi con... ...eram, manibus dimitto, pauca adhuc subiun... ...: I. *de Christi effigie in Alexandri Seueri larario* ... Quaeritur enim, *vnde Alexander istam ima...* ... *acceperit? vnde expressa illa fuerit? quo* ...*plo? qua veritatis auctoritate?* Vix enim sibi ...suadeat aliquis, veram Christi imaginem, dum ... vitis fuit, a pictore aliquo delineatam et pictam ...sse. Nec magis probabile sit, primis ab eius ...rte annis et aetatibus imaginem eius pictam a... ...opiam fuisse, si Iudaeorum omnes imagines ...entium sensum, altera ex parte disciplinae ...ianae originum tenuitatem vitaeque simpli... ...tem et paupertatem, reputes; post haec autem ...n de Christi imagine quaeri coeptum esset, de... ...sse verum eius formae exemplum. Adoptata ...gen est in artium operibus Christi effigies, quae ...mnum vsu habetur; multa quoque de ea a ...is doctis rerum disciplinae Christianae antiquioris

 studio-

a) Delineata erant haec et informata animo sub idem tempus quo scripta fuit Commentatio de Alexandro Seuero.

studiosis disputata sunt: e quibus quidem compe
habemus haec: quarto demum saeculo increbui
curam imaginum, vt Christi, ita Apostoloru
Petri et Paulli; quod etiam traditur ab Euseb
(H. E. VII, 18.) Ab eo tempore prodiere co
menta de statua Christi Paneadensi, de imagi
Edessena ad Abgarum missa, et serius de imagi
Christi precibus Veronicae impertita. Quae q
dem commenta nunc recoquere aut refell
ineptum esset, cum a viris doctis res iam satis
diluta, religiosae inprimis fraudis aut supe
stitionis respectu, a Dallaeo potissimum et
Reiskio *b*).

Si tamen *Alexander Seuerus Christi imaginem larario* habuit, iam saeculo III. aliquam Chr
picturam circumferri solitam fuisse necesse
Narrantur quoque Carpocratiani iam saeculo
imaginem Christi ostentasse e domo Pilati Iuda
procuratoris ad se perlatam. Constat porro, v
primum de Christi effigie actum esset, non vi
de ea fuisse opinionem, aliis Christum mortali
pulcherrimum fuisse contendentibus, aliis def
et miserabilem: neutrum ex veritatis et narratio
fide, sed iudicio ex vaticiniis de Messiae forma
habitu facto, vnaque adeo opinione asseuerantit
Ex dictis patet, nec Alexandri aetate aliam e

b) *Io. Dallaeus de imaginibus libri IV.* L. B. 1
praeter ea quae *de credulitate in caussa hac ima*
ginum idem Dallaeus scripsit; inprimis *Io. Rei*
memorandae sunt *Exercitationes historicae*
imaginibus Iesu Christi, quotquot vulgo circ
feruntur 1685. De *Iablonskio*, qui post scrip
nem meam prodiit, paullo post memorabitur.

effigiem, quam seu fama seu opinione seu
...cis ingenio adumbratam; eodem more quo
...s, Abrami, et Orphei imago in eodem lara-
...tabat; et quo more omnino heroum illustrium
...virorum imagines ab artificibus expressae.
... Quo modo variatam, tandemque ad certam
...am in operibus artium receptam et frequen-
... formam docentum fuerit: ad liquidum forte
...uci poterit, exploratis narratis et delineatis
...stianis antiquitatibus sculpturae et picturae
...coemeteriis et sarcophagis apud Aringhium.
... tamen certior facta est ex opere ab illustri
... d'Agincourt Romae euulgando, qui doctam
...duam multorum annorum operam posuit in
...ienda antiquitate Christianae omninoque
...ersae historiae artium per saecula sequiora
... ab artium deflorescentium temporibus c).
... Vulgata virorum doctorum opinio imaginum
...isti, quotquot memorantur, commentum et

O 4 vsum

c) Prodiere posthaec *operis Agincourtii* aliquot fasciculi; sunt quoque *inter picturas* capita Christi: ...I. Tab. 22, in Musiuis tab. 16. Verum expositionem pleniorem expectamus in ipsa picturae seriorìs historia. Factum quoque est periculum persequendae historiae effigiei Christi a viro docto et ingenioso *Sickler* in *Almanach aus Rom für Künstler*, 1810. p. 173 sq. Sunt etiam *ibid.* ex antiquis sarcophagis sex capita Christi delineata iuuenilis et virilis aetatis. Fuit autem, si recte indico, exemplarium diuersitas Graecorum et Romanorum, hoc est Byzantinorum et Italorum; quod etiam numis Byzantinis comparatis apparet; nam falsariorum fraudes, hebraicis quoque literis inscriptis, ne verbo quidem sunt memorandae; de iis v. *Exercitationes historicas Ioh. Reiske* tabb. p. 183. p. 178 sq.

vſum ſuperſtitioſum Gnoſticis tribuit, quos omn
aiunt auctores fuiſſe moris et inuenti imagine
tiquorum heroum, philoſophorum et illuſtr
virorum comminiſcendi, easque cultu reli
proſequendi promiſcue cum Chriſti et apoſtolo
imaginibus: tanta et infeſta enim virorum do
rum in Gnoſticos fuere ſtudia, vt cupide ar
rent et in eorum accuſationes verterent, quic
vsquam ſuperſtitioſae credulitatis vel fraudi
ſaeculis primis a C. N. narraretur. Habe
quoque viri docti auctoritates quas ſequer
Irenaei maxime (adv. haereſes I, 25. 6
Epiphanii, quorum ille Gnoſticos narrat ha
imagines quasdam, alias ex alia materia fabri
(*dicentes formam Chriſti adumbratam fuiſſe a Pil*
easque propoſuiſſe cum imaginibus philoſophorum
Pythagorae, Platonis et Ariſtotelis et aliorum, ea
coronare ac colere profanis ritibus. Epiphanius au
haereſi XXVII, 6. *Carpocratem et eius ſectatore*
guit effigies pictas et ex auro, argento aliaue mat
fabrefactas habuiſſe, quas pro Pilati opere et Ch
imagine venditarint et iuxta eum Pythagorae, Pl
Ariſtotelis pluriumque reuerenter habuerint.
Auguſtinus de Carpocrate tradit ſimulque *fab*
tas imagines a Simone mago, primo hoc haeret
rum patre, arceſſit *d*).

Imaginum tamen virorum magnorum *cu*
non a Gnoſticis Chriſtianis, ſed verius *a philoſo*
rum ſcholis eſſe repetendum arbitror, magiſtro
ſuorum et ſectarum auctorum principumque pl
ſophorum memoriam honore proſequentium;
fac

d) V. Reiske p. 151.

m est, vt eorum imagines secum haberent; bibliothecis, cubiculis et secretis proponerent, eorum natales et emortuales conuentibus et celebrarent. Huic mori acceptas debemus imagines, thoraces, capita philosophorum ex more ad nostra tempora seruata, nonnulla ex aere; paucae tamen, et seriotis aetatis, quae ad nos peruenerunt. Nec minus hoc larum studium tantam gemmarum copiam pro- t, capitibus philosophorum scalptis, inprimis atis, Platonis, Chrysippi et aliorum; idque iam iam ante haec tempora efferbuisse, ex Ciceronis et Plinii *e*) de Epicuro satis constat. autem religio facile in religiosi cultus genus aut pro eo haberi potuit, quandoquidem in epulis et coetibus ante imagines tus accende- t; etsi hoc nondum pro supplicatione et adora- e, aut honore diuino haberi potuit, nisi forte quo tempore animae magnorum virorum pro diis ac Daemonibus coli coepere. Iam hunc em Christianos adoptasse quid miremur aut ac- mus? et cum in primis aetatibus Christianorum a et profana promiscue bona fide ac persua- te perinde haberentur, non mirabimur, cum risto Orpheum, Abrahamum, Pythagoram, pari

O 5 loco,

e) De Finib. V, 1. *nec tamen Epicuri licet obliuisci, cuius imaginem non modo in tabulis nostri familiares sed etiam in poculis et anulis habent.* Plinius H. N. XXXV, 2, 2. §. 5. *Iidem* (de sui temporis hominibus agens) *vultus Epicuri per cubicula gestant ac circumferunt secum* (puta, in anulis) *natali eius vicesima luna* (XX. cuiusque mensis die) *sacrificant, feriasque omni mense custodiunt, quas icadas vocant.*

loco, honore et cultu habitos esse. Adeo res plurimum, ad aetatis cuiusque morem sentiendi et opinandi narrata quaeuis exigere et inde constituere.

* * *

Haec cum iam tertio abhinc anno scripta essent, prodiere interea (quod in hoc litterarum antiquitatis doctae et studii earum ad tabem festinantium languore, vix expectassem) eruditorum virorum curae de arte et antiquitate, quibus non nulla iam in meliore luce constituta vidimus. Praeclare de *Pauli Ernestii Iablonskii* memoria meritus est vir doctissimus *Ionas Guilielmus te Water* Opusculis eius collectis, aliisque, nondum vulgatis, in lucem editis; in quorum To. III. (Lugd. Bat. 1809.) extat Dissertatio *de origine imaginem Christi domini in ecclesia Christiana*, docta et diserta, et maioris iudicii subtilitate scripta, quam eiusdem argumenti Exercitatio est, quae a *Io. Reiskio* iam a. 1685, erat vulgata *f*). Ex iis, quae a Iablonskio exposita sunt, video confirmata esse ea, quae in superioribus probabili ratione disputaueram, Alexandrum Seuerum Imp. ex notitiis saeculi sui opiniones de Christo inter claros viros aut heroes referendo hausisse. Video tamen eum aliorum iudicium in hoc sequi, quod contendit Gnosticos inprimis auctores harum Christi imaginum fuisse quandoquidem ipsas religiones Christianas profanis illi admixtis et confusis contaminasse feruntur. Praeter nota Irenaei et Epiphanii loca (p. 394

f) Cf. de Iablonskiana Diss. *Gött. Gel. Anz.* 1810. p. 1087. 88.

gustino de haeresibus c. 7: verba
, cum Carpocratem potissimum
auctores superstitionis edidisset,
rat: *Carpocratis etiam traditur*
Marcellina, quae colebat imagines
Iumeri et Pythagorae, adorando.
Me quidem minus proclivem
Gnosticos vniuersim, vt nec
illo discrimine facto, haereticos,
is sacris et religiosis sentientes,
superiore commentatione a me
Gnosticis tamen Alexandro Se-
primae aetatis institutionem ac-
stillatas esse statuit vir doctissi-
rstitionum notiones et propen-
s et arcanas doctrinas, cumque
iorum studiumque promiscuum
ium, philosophorum, iudaeorum
rum cultu, quoque eorum reli-
sententiam expositam disertius
iquando videre licebit in com-
ortem ab eo relicta *de Alexandro*
norum sacris per Gnosticos initiato,
opusculorum vulgabitur, ex pro-
Walter Tom. III. Opusc. p. 401.

EPIMETRVM II.

De superstitionibus aetatis Alexandri Seueri.

Superstitiones multas, variasque Imperatorum [Ro]manorum temporibus, iam ante Alexandri S[eueri] tempora, in philosophiam et Christianorum [disci]plinam sese insinuasse, inter viros doctos [satis] constat, qui ad haec studia, inprimis hist[oriae] philosophicae et rerum Christianarum, cur[am] admouerunt. De his quoque doctrinae [...] corruptelis ab iisdem viris doctis abund[e] disputatum. Mihi de certo superstitionum ge[nere] agere constitutum est, quod artium opera in[...] Magna scilicet est in Museis copia gemmar[um] quae vulgo *Gnosticae*, *Basilidianae*, aliisque n[omi]nibus appellantur, ductis a sectis Christianor[um] quos haereticos vulgata voce designant. [...] fit, vt in libris a) rem antiquariam tradenti[bus] [...]

a) *Basilidianorum gemmarum* nomen iam a *Ma[...]* et *Chiffletio* vsu erat receptum. *Magicas* app[ellare] maluit *Passerius* Tom. II. Gorii gemmar. as[tri]ferarum; hunc refellere allaborauit et a Christi[anis] omne hoc opprobrium transferre in ethnicos [...] vocant, Dominicus *Schiauo* (in *Dissertazioni* [dell'] *Accademia Palermitana* Tom. I. *Magicarum* [gem]*marum* nomen idem praetulit; quod tamen ad [...]tem earum tantum referri recte potest. Basili[...] omninoque Christianos ab opprobrio liberat qu[...] *Beausobre du manicheisme* Tom. II. lib. IV. p. 50. omne hoc lapidum genus ad ethnicos [...]rens, et a Solis cultu deriuandum esse contend[...] quod de gemmarum parte recte affirmes, at in

teriorum aetatum diuersa fint hominum docto-a iudicia, aut opiniones de earum gemmarum umentis, aetate et auctoritate. Diligentiore ien studio adhibito, apparet male ei opinioni quam scopulo adhaesisse viros doctos; esse po-s ad antiquiora tempora; ad religiones philo-phorum, placita et doctrinas redeundum, e bus istae superstitiones ad Christianos quoque uando; et cum iis ipsae quoque gemmae per-rere. Scilicet inde a primoribus aetatibus ex ersis Asiae partibus et ex Aegypto deriuata fluxerat aliqua *philosophiae miscellae* eluuies, quae er Iudaeos quoque, mox et inter Christianos, e sparsa, nouisque interpretationibus et opi-nibus cumulata, superstitiones eas, quas gnosti-vulgo appellarunt, peperit. Cum autem re-tiores ab antiquitate Christiana studiorum suo-m exordia duxissent: Patrum lectione imbuti, i docti consueuerant ex haereticorum, quos cant, erroribus omnem superstitionem repetere; quod tamen secus se habere compertum est. m ante rem Christianam superstitiones istae tene-nt populorum animos, partim per philosopho-m opiniones omnis generis, etiam inter vulgus, inter eos, qui liberaliore institutione vsi erant, disse-

bes alterum, quod vnice ille probat, philosophos Graecos formulas et nomina gemmarum figuris Aegyptiis addidisse, inuidiae, ludibrii et contume-liae caussa, odio in Christianos et malitia adductos. Ex quo tamen nostra aetate viri docti res Orientis diligentius peruestigarunt, inprimis Indo-rum et Persarum, praeeunte d'Anquetil et eius commentatore Kleukero, ad antiquitatem Orientis reditum est.

dissеminatas; quarum aliae in religiones Chinas fuere illatae, aliae ab iis adoptatae, et modis ornatae, a philosophis fuere probat in Graecorum philosophorum placita rec Eadem sors et ratio fuit Iudaicarum superstiti ab exteris populis petitarum, receptarum variis modis confusarum, mox et in Christi opiniones immigrantium. Ita euenisse existi dum est, vt antiquissimas Orientis opiniones omnem aetatem propagatas, temporum homi que vicissitudinibus interpolatas, aut videamus in philosophorum seniorum fo Christianorum doctrinas sese insinuasse. Inter perstitiones has sunt quoque habendae magi et cum his quoque *gemmae*, quarum pars ali etiam ad magicas superstitiones et praesti adhibita est, a Christianis quoque, nec ta ab his solis. Sane inter saeculi tertii max superstitiones memorari solent *amuleta*, eorumq frequentior vsus, in quibus praecipue fuere g*mmae scalptae*. Cum enim seu rerum ignoratio seu certorum philosophantium hominum frau eo adductum esset seu vulgus omnino seu ce hominum classes ac sectae, vt res et animas su naturam, quatenus quidem nos eius morem fell nem assequimur, positas noscere, in potestate suam redigere, iis pro arbitrio vti et noua mi atque incredibilia perficere se posse seu crederent seu iactarent: inualuere superstitiones, per omn quidem tempora et inter populos barbaros et litiores passim in vsu habitae, vt arcanis modis artibus fata mutari, bona ac mala arcessi

au

rti, morbos depelli, corpora corroborari, for-
as et opes cumulari posse, multis persuasum
t. Creuit mala religio deprauatis melioribus
eniis et disciplinis, inter dominationis mala;
rtate sentiendi, bonaque hominum institutione
ata, studiis melioribus neglectis, vi ac metu,
ide et malitia, extinctis. Itaque aut occultis
arae viribus, aut daemonum, geniorum, ani-
tumue ope ignota, multa perfici posse, quoniam
votis vt nossent habitum erat, creditum est, et
atum ab iis, qui eam artem et scientiam te-
e profitebantur.

Itaque *metallis et lapidibus* certis abditam vim
Te aiebant ad sanandum *corpus humanum* aut
olume praestandum validam; quae res si forte
octos ad fidem habendam adducere posset,
tentosum tamen erat, si aliis persuaderent, etiam
animos humanos similem aliquam vim in metallis
lapidibus latere, ad amorem, studium, odium
uendum idoneam; porro, quod prorsus incre-
ile, ad fortunas hominum, conditionem, vota
metus, vires *radicum, herbarum, metallorum,
dum*, abditas elici posse, et ad similes vsus
sferri, idque fieri seu certo apparatu, seu ver-
um formulis; tandem ad eam nugacitatem pro-
um est, vt etiam solis *nominibus* ac *formulis* ar-
is *litterarumque ductibus*, barbaris aut com-
ititiis, eadem prodigia a se posse peragi ple-
ulae persuaderent aut *daemonum* et *animarum*
m clam sibi subuenire iactarent. Cum his
dibus, antiquioribus iam aetatibus, coniuncta
alia *superstitio astrologica*, vt astrorum vires in
terrarum

terrarum naturas et prouentus, ignotis modis, manantes, ad res non modo naturalis naturae morem aemulantes, verum etiam fortunae casus, hominum voluntates, animi curas et desideria, deduci posse profiterentur.

Fuisse tamen inter eos, qui *gnosin*, quam *losophiam miscellam* appello, profitebantur, *cos*, si ita dicere placet, hoc est viros doctos, losophos, eo nomine aut ab aliis insignitos, nomen sibi ipsos sumentes, homines qui errores ipsi conciperent, dubitari nequit b) quidem respectu Gnosticis magiam, praet omne genus γοητείας ab aduersariis haud miramur. Nec tamen omnes istius fuere homines Christiani, nec omnes γόητες Gnostici. Ita inter Essaeos fuisse apparet Ioseph. de B. Iud. II, 8, 6. c)] *arcanam phiam sectantes, ad morbos curandos radices et dum virtutes exquirentes:* persuasione nescio ad

b) Attigi haec, quae olim disputata sunt ingenti tentione a viris doctis in tradendis iis qui litteras *hist. eccles.* pertinent, ex parte q *historiae philosoph.* Quae ex iis iudicio re aequo probari possint, collecta et digesta a *Moshemio*, a *Walchio* olim nostro, tum a *St* nuper a *Müntero*, Viro Rev. in docto et ele libello *Versuch über die kirchl. Alterthümer Gnostiker.* 1790. 8. Serius tamen animadue me fateor, minus bene me studium hoc an tatis exorsum esse ab hoc librorum genere religionum omnino antiquitatis et mythologiae dio obfuit hoc, quod a patrum christian lectione illud primum processerat.

c) Πρὸς θεραπείαν παθῶν ῥίζας τε καὶ λίθων ἰδιό ἀνερευνῶντες.

Eiusmodi autem superstitiosos homines aetas, singulos et plures consociatos; aetatibus mythicis Graecorum, in quibus et Medeam et alia nomina occurrere meminit! multa passim memorata in nec minus in Oriente, iam in libris Mosis, detestationes occurrere! Antiquiores gno- in christianae disciplinae alumnis habiti ra philosophorum fere Orientis castra philosophiae alicuius orientalis miscellae se continuerunt; Aeonum commentis eos esse facile agnoscere licet; postea et Alexandrini ad eadem castra transferre suis plurima attulere et cum iisdem miscu- altem inde a *Basilidis* aetate, saeculo inde II. sub Adriano, cum altera ex parte philosophiae isti miscellae addicti per peregrinantes vicissim Graecorum philoso- placita suis passim accommodabant, ut Cerintho suspicari licet, (saeculo forte I. et II. ineunte. Saturninus enim totum Orientis opinationes continuisse videtur, fere aequalis) cum Λογον Νουν genere, uno ex Aeonibus progenitum, et Christum a deo missum, tradidisse tur; post eum *Carpocrates*, qui Alexandriae vixit saeculo II. fere medio, etsi philosophia inbutus, totus tamen nouis placitis et partibus fuit addictus; summo Aeonum ordines et successio- mundum per eos creatum, materiae aeterni- n, mali ex ea originem et durationem, et

animarum ex ea ductam miseriam, [illegible]
etiam magiam, seu scientiam et artem, [illegible]
et genios miras et naturae morem sup[illegible]
peragendi, profitendo. Itaque gemmae [illegible]
dictae, Carpocratianis sunt attributae, cu[illegible]
num studio et cultu, vt Christi, ita e[illegible]
clarorum virorum, seu magnarum a[illegible]
corporum carceribus inclusarum. Eo[illegible]
t[illegible]pore inde ab Adriano fuit *Valenti*[illegible]
Aegypto oriundus, in Alexandrinis sch[illegible]
goreo-Platonicis enutritus, Orientis tamen
lae philosophiae studiosior; Romae vixer[illegible]
in insulam Cypri se contulit ibique sch[illegible]
sectam condidisse fertur *d*).

d) Loca classica sunt (siluam enim litterariam
notis serere haud placet): de litteris e[illegible]
declarantibus ordines angelorum et princ[illegible]
Epiphan. adv. haeres. XXIV. c. 6. 7. (v[illegible]
Abrasax.) ex [illegible]enaeo de Basilidi[illegible]s et [illegible]
siis XXXIV. c. 4 - 11 et sq. ex Irenaeo: [illegible]
c. 23. extr. et c. 24. c. notatis ad e. l. a [illegible]
Ad cons[illegible]m meum maxime facit locu[illegible]
adv. haereses: (haeresis XXVII. c. 6.) v[illegible]
[illegible]dixerat [illegible]m veniase ibique [illegible]
do[illegible]am vulgasse: *καὶ ἔνθεν γέγονεν ἀρ*[illegible]
κῶν τῶν καλουμένων· ἔχουσι δὲ εἰκόνας [illegible]
διὰ χρωμάτων, τινὲς δὲ ἐκ χρυσοῦ καὶ [illegible]
λοιπῆς ὕλης, ἅτινα ἐκτυπώματα εἶναι [illegible]
Ἰησοῦ· καὶ ταῦτα ὑπὸ Ποντίου Πιλάτου [illegible]
τὰ ἐκτυπώματα τοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ, ὅτε [illegible]
τῶν ἀνθρώπων γένει. κρύβδην δὲ τὰς τοια[illegible]
των εἰκόνας, ἀλλὰ καὶ Φιλοσόφων τινῶν
γόρου καὶ Πλάτωνος, καὶ Ἀριστοτέλους [illegible]
μεθ᾽ ὧν Φιλοσόφων καὶ ἕτερα ἐκτυπώματα [illegible]
τιθέασιν, ἱδρύσαντές τε προσκυνοῦσι, [illegible]
ἐθνῶν ἐπιτελοῦσι μυστήρια στήσαντες γὰρ [illegible]
τὰς εἰκόνας τὰ τῶν ἐθνῶν ἔθη· λοιπὸν [illegible]

...orum ille partibus accensus, in doctrina ...bus, post alios et cum aliis, multa sub... ...dere visus, diuersis eorum ordinibus, ex ...ris naturae gradibus constitutis XXXIV ...bus et Christus est numeratus. Quorum ...torum rationes qui expenderit, facile asse... ex vsu istorum hominum, non modo Va... ...norum, sed omnino eorum, qui de his phi... ...i sunt, vocem *Aeonum* declarasse *succe...es ...iborum*, entium intelligibilium, geniorum, ... daemonum, animarum atque virtutum ...butorum, tanquam substantias, seu subsisten... ...te naturas bonas seu malas; sub perso... habitu, nomine et imagine, figura, reprae... ...s *e*). Est quoque manifestum permulta ex

...aliis, qui de his ineptiis scripsere, nominabo ...onskium ... Miscell. Lipsiens. nouis Vol. VI, ... *...fleti* in *Macarium*, *Passerii* Obss. ad ...*rii* Gemmas astriferas, *Mariotti* congestae no... ...ae satis innotuere. Iudicio tamen potius res ...quam multa lectione.

... *...etas*, *vita*. Eodem more, quo *βίος* ipsam ...ndi rationem, studium disciplinae sectam... ...e declarat, (quemadmodum *βίος* philosophorum ...ctas et doctrinas apud Lucianum,) *αἰὼν* quoque, ... quod per temporis durationem agitur, fit, euenit, ...clarasse videtur. Aeterni temporis partes et ipsae ... *Αἰῶνες*; porro res per has partes distributae, ...quam euenta et acta; tum intelligentiae, per ...as eae res euenerunt. Cum itaque eae, quae inde ...rerum ortu successerunt, vicissitudines per *Αἰῶνας*, ex vsu vocis similis hebraicae seu alterius ...monis Orientis, essent designatae; nouae res ...atae, cogitatione tantum conceptae, nouae naturae intelligibiles, ad certa tempora a philosophantibus reuocatae iisque adstrictae; exinde, more Orientis

ex his in feriorum Platonicorum difc... infinuaffe, in alium tamen habitum, Py... placitis confentaneum, verfa et inflexa; ... tamen hic agendi locus haud eft. Plu... omnino phantasmatum philofophicorum ori... ftamina ex more fapientum enuntiandi ... petenda effe apparet, faltem iis commu... Permulta quoque cum Indorum philofoph... convenire, in confeffo eft; hoc eft cum a... vifis et phantasmatibus metaphyficae ... per hiftorias, facta et figmenta, expofitis.

Orientis omninoque priscorum hominum ... νοητὰ in αἰσθητὰ, res sensibiles, person... mutatae; ita Αἰῶνες habiti sunt daemones ... et sic porro. Habemus iam metaphysicam ... nam Orientis, et, an vera ac certa, rerum ... ex his prouenerit, hoc saltem exemplo ... Creditum autem est, ante hunc mundum ... tum plures mundos fuisse, etsi tantum ... cogitatione conceptos; nunc sunt Αἰῶνες ... telligentiae, per quas mundi conditi et ... esse putandi sunt; omnia igitur haec ... an... repraesentanda. Sunt, vt ver... Ae... vaga, nec satis definita notione ... tel...iles ab Intelligentiis, quae ex ... telligentia et mente prodierant, seu vt ... emanauerant, profectae, cum notione ca... effectus. Ita ex attributis in personas ... genios, daemones, aeones, effictos vide... demque modo daemones sunt γνῶσις, νοῦς, ὅρος, ἐνθύμησις. Notio autem successioni... effecti a caussa ducti, reddita est per sexu... men, maris et feminae coniunctionem, ... rerum ortus et effectus sollennem symbo... adumbrationem. Mutatio autem in person... perit acta et facta, eorumque narrationes et hi... rias, abstractis istis mente et cogitatione acc... modatas.

uerunt, exornarunt, immutarunt sequentes aeta-
, populi et homines, pro suis ingeniis, vita,
ribus, institutis; plerumque sic, vt non in no-
ibus se versari, sed facta, gestas res et euenta
are sibi viderentur, quas commentatione sua
erunt et illustrarunt; vnde euenit, vt tandem
figmenta pro metaphysicis venditarentur. Ita
habet versus Prudentii: *vna superstitio, quam,
non concolor error.* (in Symmach. I, 37.)

Epimetrvm III.

superstitionum, quae sub Romanis increbuerunt, originibus ex symbolorum vsu.

perstitiones variorum generum, cum nouis reli-
nibus, tanquam agmine facto, sub reipublicae
nanae libertatisque extinctae imperatorumque
ra saecula, erupisse et prouincias Romanas
in confesso est. In constituendis tamen
veris de toto hoc genere iudicii non erat
tendum in his post Christum natum saeculis;
o minus in doctrinae Christianae corruptelis
quam earum fontibus; immo vero aliunde eae et
nginquo, tanquam eluuie facta, in illam irru-
unt. Si de caussis quaerimus, redeundum est
superiora tempora, donec ad vltimam antiqui-
m et ad ipsas rerum generisque humani ori-
s perueneris. Duo sunt, a quibus tanquam
ssis omnes illae seu religiones seu superstitiones

 profectae

profectae sunt; primo, praeceps *ingenii temeritas* nimis propere et incaute de[...] vendas quaestiones, rerum naturis non[...] tis et rationis viribus nec maturis satis[...] tis; tum vero *sermonis humani egestas* ad [...] tiones animique cogitata et sensa reddend[...] duxit homines ipsa mentis humanae na[...] vt similia similibus copularent, ignota [...] notas intelligibilia exprimerent per re[...] perceptas; Ita ea, quae modo animi e[...] tata, habita sunt pro visis, et, more al[...] sorum, induerunt formas, et corpora; si[...] sciuere ea inprimis formas humanas: qu[...] euenit, vt notio et opinio *naturarum* [...] *manis similium* existeret, et cum eo *dii*, [...] *genii*, *humana specie induti*: qui ipse fons [...] huius religionis factus est, eoque simul my[...] rerum scaturigo.

Hae duae caussae, modo coniunctim mo[...] gulatim quaeque per se, errores necessario [...] ante veritatis cognitionem maturam; et [...] dum est hominibus antiquioribus, seu p[...] et tribus, seu per coetus et agmina co[...] aut vera accepta mox erroribus contami[...] aut ab erroribus et superstitionibus prima[...] tionis elementa duxerunt. Inopia quidem [...] nis, et rationis idoneae, sonos vocis accomm[...] notionibus mentis, homines coegit multa [...] lemcunque similitudinem, inde per rerum [...] brationes, figuras, symbola, declarare. [...] ii huic mori et vsui loquendi aut loquelam [...] plendi, induerunt habitum consociandi not[...]

...dines et *signa*, tum etiam *signorum naturas* ... cogitationibus; quo ipso procliuitas orta ... naturas et proprietates confundendas cum ...lis; et hinc via patefacta est ad credendum ... rerum naturas, per symbola declaratas, eas ...tribuendas signis, quibus ad notiones de... ...as vsi erant et vtebantur. Progressum est ... quae sensus ferirent, simili modo, aliis ad ...ferendis: eaque prima fuere logie... ...hoc est phantasiae lusus et errores. Iam ...eris alterum, quod dixi, homines pro... ...quaestionibus subtilibus de rerum origine, ... caussa, et rerum dispositione in hoc ..., et in humano genere per terras tam ... conditionibus vtente; antequam ii naturae ...que cognitionem satis locupletem et idoneam ...; si haec ante oculos ponimus, non tam ... subebit, vnde errores humani generis ... et cur necdum ex iis longe maior gene... ...mani portio se exsoluerit, quam potius ... videbitur, factum tamen esse, vt, nonnulla ...veriora per genus humanum sparsa sint. ...putandum est, easdem res, symbolice ac... ...traditas deinceps fuisse aliis, idque eodem ...per figuras, res sensiles, per symbola ac ...manasse quoque notitias ad vulgas: quam ...ampum patere videmus ferendorum erro... superstitionum, ineptiarum! Ex his tamen ...tati sunt alii, transtulere audita ad alia iis ... et dissimilia; ita figurae symbolicae excre... ...in numerum; hieroglypha fuere subtilius ...tuta: quo facto ne intelligi quidem illa

potuere nisi adstante inuentore et auctore sensum probabilem pro lubitu subiecere, interpres idoneus deesset: quam innumeros mox fraudes, propullulasse credas! Serius ignoratione quoque creditum est symbolis roglyphis non modo sensum occultum sed aliquam arcanam inesse; quo animaduerso, venere praestigiatores, nouum genus inter qui et verbis scriptis vel pronuntiatis, daemonum, litterarum quoque ductibus ris, etiam commentitiis, parem vim tribuerent; aut etiam noua monstra, et figurarum et imaginum, excogitata, vel ad similem fraudem adhibuere.

Omnino philosophia Orientis processerat *stione de origine mali*, et per eam praecipue ad alteram *de origine mundi*, et adducta ad illud *studium condendarum cosmogoniarum*, quam contagione correpta fuerunt ingenia rum philosophantium, etiam inter Graecos primam aliquam omnium rerum caussam credendum sit: *numen*, quocunque nomi landum, idque *bonum esse* necesse sit; vnde fieri potuit, vt mundus malis omnis generis sicis et ethicis, laboret? cum tamen bonam bona effecturam esse consentaneum sit. itaque intelligentia hominum percipere, iis iudicare coepit, quaestionem agitauere dentiores, quomodo hoc in naturam Boni vt Malum producat? voluntate et consilio esse nequit, hoc naturae et notioni Boni repugn ergo fuit alia caussa mala, vnane cum mel

...ens? et vnde orta? ei ne par? an maior?
...mentes hominum in varias opiniones
...atim in errores discesserunt et phantasiae
... Ab aliis creditum est, duo statim ab
...principia extitisse, cum bono alterum ma...
...asiis, materiam extitisse per se, eamque
...causam, neque eam a numine potuisse,
...c posse, tolli ac superari. Deducti sunt
...ad varia subtiliter excogitata, vt haec
...ponerent aut conciliarent inter se, aut
...probabiles eius, quod assequi non poterant,
... Commenti sunt eas, quas vulgo *ema-*
...appellant, intelligentias ex aeterna intelli-
...progressas, quae iterum alias procrearunt
...caussas, vires et facultates, effectrices alia-
...donec aliquando ad *mundum* hunc *sensibilem*
...m est. Phantasiae figmento, inductas
...lligentiae forma visibili, indita cum mente
... actio. Peracta haec sunt, more quem
..., verba propria iis commentis nulla ha-
... per comparata, symbola, hoc est alle-
...aenigmatice. Omnem fere Indorum my-
...si excusseris, patet, a metaphysicis doctrinis
...his symbolicis visis ac formis esse con-
...si v. c. ea perlegeris *a*), quae nouissime
...ssima femina *de Polier.* in lucem edita sunt.
...fa sen phantasmata varia a sensibus et rebus
...ducta, ab aliis tanquam vere facta, acta
...sunt accepta; inde generationes, ordi-
...sidia, praelia, motus, turbae intelligen-

P 5 tiarum,

a) Sub nomine, *Mythologie des Indous*: cf. Gött. Gel. Anz. 1810. 105. et 116. Stück.

tiarum; seu abstractorum, nunc corpo... obductarum; aut ipsa corpora caelestia ... tenuiora, vt ignis et aer, in eorum ... cessere. Sic assumta notio lucis et calig... et demiurgus; ab aliis symbolum ignis; ... astra, inde alia naturae elementa, ex ... fecti rerum ortus et prouentus; ab aliis ... (δυναμεις) inferiores, variorum quoque ... seu superiori caussae, numini summo ... seu repugnantes, daemones, genii, ang... tus, animae, naturis diuersis, ministri ... rerum creandarum cura et potestas esset ... vel propria vi et auctoritate materiam ... fingentes, malorum auctores ac promot... fautrices, vnde varia iis nomina imposita ... modo philosophantium dissidia et religio... tia sunt orta.

Talia fuisse philosophiae Orientis ... ab vna caussa ducentis omnia; vnumque ... aut duo saltem, alterum bonum, alterum ... pro explorato habemus. Facile est ad ... dum, manasse ex his fontibus doctrin... stream, et creationes ac transformatione... ab Indis consecratas, et Sabaismum do... Babyloniorum, seu astrologiam Chald... dummodo animo haud dimittas, quod ... et explorato habeo, "mature istas doctr... se fuisse commixtas et confusas;" qua ob... multae difficultates tolli possunt. In hoc ... notabili discrimine, recedit Hebraica doctr... omni vetere sapientia, quod simplicitate ... commendat, etiam in hoc, quod, dum in...

...sarum philosophicis commentis a summo ... inferiores ordines deorum generatos seu ... sum per daemones ad inferiores naturas ... que ad ortos ex iis homines, cosmogonia ... contra in Hebraica philosophia, nulla ... ente alia generatione, a deo homo creatur. ... haec aliter constituta esse a Graecis, ... rabimur; cum illi ab aliis principiis suas ... duxissent; vt paullo post opportunius ... tur.

...am post Indos, Magos et Chaldaeos habi... uerunt philosophica et religiosa commenta ... lteriore inter *Assyrios*, *Syros et Phoenices*; ... uidem subtiliora nonnulla de rerum origini... tiquitus docuisse ex iis constat, quae sub ... athonis nomine ad nos perlata sunt. ... ro mature vulgus ad pinguiores errores ... t cum ceteris populis finitimis, etiam ... cum vbique idola seu simulacra deorum ... in templis posita memorata videamus: ... ns ... minibus et figuris, humana tamen ... umbrata. Ad *Naturam* mentes hominum ... uersae genetricem omnium rerum, cum ... generationis et fecunditatis, eiusque caussa ... seu progenitore: ita ad vtrumque sexum, ... et feminam, connubium et amores, nouum ... symbolorum ordinem deductum videmus. ... *deam* haud vno habitu et ornatu proce... multis variisque nominibus denominatam, ... *Deam caelestem*, modo *Terram*, *Magnam deum* ... *Cybelen*, Graecis autem nominibus *Veneris*, ... *nis*, *Rheae*, *Artemidis*, *Bellonae*, a Syris *per*

Astharam,

Astharam, *Atargatin*, *Astarten*, *Derceto*, ... *Syriam*, designatam. Altera ex parte vi... tionis caussa plerumque *Sol* habetur. ... natura comparata est cum *Luna*; fecund... et ipsa habita propter rorulentum no... Ab his progressae religiones propius ad... iis, cum quibus postea tantum non coalu... mum permixtis Phrygiis sacris, tum Thrac... coniunctim inuasere Pelasgicas religione... indole profectas; Pelasgi enim colebant... familiarum, quae primitus stipites fuerant... auctore numinis loco habiti vel trunci, sa... ligiose coli solita, et maiorum ex ordine... stitione sibi tradita: ita vt pro Lare suo... tium, seu dei tutelaris loco, rem inani... informem vnaquaeque familia haberet... post, cultu vitae meliore, ea in speciem ... est versa, quam Hellenes proprio aliquo... tudinis sensu et affectu permoti ad pulch... absolutam elaborarunt. Sic apertus est... religionum, caerimoniarum et opinio... mentorum campus, finibus per Asiam ... mare, et in Graeciam propagatis; inferentib... que se aliis ex Chaldaicis, Magicisque do... vna cum domesticis Persarum nonnullis, cum hi a Medis Zoroastrea accepta fre... coepissent; verum de his iam alio loco ... tatum *b*). Tenemus iam religionum gen... versa origine orta, quae non vno modo pl... nusue coaluerunt, Indorum, Magorum, B...

b) Commentatione de dea Comana Tom. XVI. ... mentation. Soc. R. Sc. Gotting.

... Assyriorum, Syrorum, Aegyptiorum: ... [c]ensuerimus altera ex parte, antiquissimo- ... omnium, etsi ad speciem multum variata ... fuisse perpauca numero, eaque versata ... circa rerum originem omnino et cosmo- ... cumque ea ad theogoniam, siue circa ... rerum, quae ex terra nascuntur, coeli ... seu atmosphaerae, (ad quam solis, lunae ... [at]que propitius consensus refertur,) attempe- ... [na]turae: altera ex parte non nisi symbolice ... [ha]ec verbis propriis, fuisse, declarata; cogi- ... tandem, vnam eandemque mentis per- ... [r]em ab aliis alia ratione inuentoque sym- ... [f]uisse redditam; adeoque magnum symbolo- ... [n]umerum ad paucitatem notionum miram ... posse; Ita terrae fecunditatem, solis eam ... respectus, subnata semel generationis ... [not]ione, incredibili varietate esse enuntiatam; ... magna notionum egestate, symbolorum, ... [simi]litudine et cognatione seu rerum compara- ... [tion]e, verborum vsibus variis, frequentatorum, ... ingens copia, et perplexa; eorum obscu- ... [ri]ssa, complexio: etiam tum cum primitus ... [simplicissi]ma ipsa res esset. Delitescebant tamen in ... [ipsis sym]bolum semina occulta futurarum aetatum inter- ... [pretatio]nis, tam diuersa numina ad vnum idemque ... Solis, Iouis, Apollinis, et sic porro (v. c. ... Macrobium et Apuleium lib. XI.) reuocan- ... et ad *pantheorum* signa, *pantheismum*que, ... [d]icimus, nos deducentium.

... *superstitiones* antiquissimas fuerunt *astrolo-* ... a Babyloniis et Chaldaeis maxime frequen-

tatae:

tatae: a vicibus motus; anni temp... litate terrae inde ducta, et corporum ... ex coeli salubritate vel intemperie pro... ad res futuras ex motibus et apparentiis ... das progressis, mox, themate natalitio c... artem apotelesmaticam aberrantibus. ... nomen hisce de rebus frequentatur, c... niorum propria haec seu religio seu ... habenda et dicenda sit. Chaldaei enim ... bari, qui, ex montium Armeniae iugis ... facto regiones campestres occupauerant, ... occupata, Babylonios, Assyria origine, ... vitae cultu vtentes, in ditione habuerunt, ... tamen celebritate istos obscurarunt. So... vulgo Chaldaeorum superstitiones astrolog... morari. Mature quidem illae cum aliis ... nibus, praecipue Zoroastreis, fuere con... monumque et astrorum communia coeperu... munia; adiunctis quoque superstitionibus ... rum, apud quos astrologiam antiquissi... temporibus frequentatam esse docet H... lib. II, 82. Reuixitque ea sub Ptolemaeis, ... ceteris superstitionibus copulata, sub Im... bus Romanis, praesertim sub Antoninis; ... quod tot Aegyptiaci numi astris et zodi... signiti (apud Zoegam) et imperatorum nu... gemmae testantur. Multa ex hac supe... Aegyptiaca seruauit *Iulius Firmicus* in V... *matheseos* et in libro serius scripto *de erro... narum religionum*; multa latent in his libri... mysticis quoque studiis ministrantia. In... tamen eum tam parum explorate antiqua, ...

vera, falsa, commiscuisse. Mature cum astris ...is error animos tenuit, non modo solis ..., sed et ceterorum astrorum et planetarum ... metalla quoque et lapides, mox etiam ...ae arte inde facta essent. Inseruiisse vi... astrologeorum vsibus *metalla* et *lapides*, vt ...rologicam mutuare crederentur, vt equidem ...suadeo; quia iisdem inscribebantur nota... siderum et signa zodiaci; paullo post ... materiam transferri coepit fides ac religio, ... notationes et figuras, tanquam diuinas et ...s euentorum, stupide venerabatur *c*). ...locum suum astrologica superstitio, meliore ... astronomia in scientiarum numerum ac... latinsque est peruagata omnes terras Orien... Aegyptum, inde Graeciam et Italiam; et ...dem rei faciunt tot inuenta monumenta ... generum, laminae quidem aereae pau...aeque Persarum; lapides autem ac gem...gno numero; quodque inprimis humanae ...mastum fuit, transiit et ars et cum ea pra...nes in vitam humanam publicam et pri... Fuit in his fatum fatique necessitas ex astro ... seu genitali constituta. Petierant alii ex ...ica disciplina et in vitam induxerunt com... daemonum et geniorum, praecipue in ... ducta inde vulgata opinio est de Genio, ... multis modis cum aliis superstitionibus; vt

c) ...ta doctrinae huius breuiter et docte expo... vide a *Barthelemio* in Diss. *de numis Anto...nini nonnullis in Aegypto excusis* in Vol. XLI. *Memoires de l'Acad. des Inscript.* p. 509. 519. 533.

vt cuique homini suus adesset Genius ... cum ipso, eiusque vitam et fata aut regeret ... munia haberet; eoque mortuo in astra ... quod ab aliis de ipsis animabus pronun... aut creditum, animas in coelum e... inter deos receptas esse: dum vulgo Ma... post mortem, placari, in Orcum aut ... deduci opinabantur; et quae alia huius... sunt, quae etiam in mysteria immigrarunt...

Laminae extant insignitae sole, luna ... aliis rebus religiosis fere, aut e vita po... petitis, appositis; quarum tamen aetat... habemus quod constituat; commune ... omnibus his superstitionibus, earumque m... tis, vt antiquitatem habeant incertam. ... quod ne quidem de omnibus affirmare li... sculpta ad religiones arcanas spectasse, ... vsibus et ornatibus inseruiisse. Gemmae sculptae diuersorum temporum et homin... habendae; agnoscas vestigia Aegyptiae supe... et Alexandrinae, tum Persicae, sunt mul... gionum mixtarum, Orientis et Graeciae; ... iis, quas Etruscas vulgo vocant, Aegyptus ... cia confusa; sunt tandem gemmae agyrt... impostorum manifesta signa praebentes vo... ignotis, barbaris, iudaicis, christianis, ... his accensentur eae, quas a Gnosticis, Val... nis aliisque huius census repetendas esse ... persuasum habetur; nec negare licet multos ... dos et alia monumenta ad Gnosticos pro... referri; etsi vix pronuntiari possit de ... mine, sintne Basilidianorum, Valentinianorum

Mi...

arcionis, Priscilliani, et sic porro. Nec
nnes vniuersim gemmae astriferae ad id genus
nt referendae. Extat vtique genus gemmarum
raecarum elegantiae et artis doctae, mythos aut
s Graecas exhibentium, in quibus stella apposita
horoscopum spectare videtur, in aliis signum
odiaci appositum; nobilissima ex hoc genere est
emma Augusti cum horoscopo capricorni.

Iam etsi vere dictum sit, mentem et rationem
umanam inter vulgus pauca habere, nec nisi
usu communi rerumque experientia, percepta et
gnita, contra figmenta et opinata esse innumera:
tamen accuratius intuearis, non tantam esse opi-
itorum varietatem perspicies, quin et inter erro-
s et superstitiones communia et cognata, ante-
essa et consequuta, origines et propagationes simi-
s, nexus inter se arctiores et laxiores, animad-
ertas: ita vt etiam opinionum commenta ad ge-
era sua, stirpes et ordines aut classes, reuocari
ossint. Hocque idem in religionibus, seu philo-
phia et metaphysica orientis, locum habet, si
texueris et discreueris ab antiquioribus simplici-
us composita, addita serius, contexta, intexta,
opulata, variata, adiuncta, ademta. Ita, cum
astrologicis rationibus processissent alii, Chal-
aei vulgo habiti, alii a Zoroastrea doctrina de
aemonibus, geniis, animabus admixta, alii ab
telligentiis, subtiliore aliqua metaphysica: adsumta
t, praeter diuersos earum ordines, ad facta et
ta deorum historico more disponenda, etiam
mporum notio et per ea distributio; hinc quoque
amnum ab Indis ex astrorum motu multa sunt

 adsumta.

adſumta. Ad conſilium noſtrum ſpectant ea,
nos ad ſuperſtitiones magicas deducent.

Quae ſit notio Aeonum, ipſiusque vocis o
iam ſuperius attigi (p. 227.). Scilicet, quo
ea, quae exiſtunt, a numine aeterno pro
ſint, mentes et ingenia humana mirum in mo
tenuit; fuere igitur inter philoſophantium
quiores, qui, non vno iactu, ſed interual
progreſſibus quibusdam, a diuina vsque ad h
nam naturam, emanaſſe, (quo verbo vti
ſolent viri docti) ex ſummo deo alios deos,
res poteſtates, alios ex aliis daemones ſeu
et ex his ſeu ab his tandem prodiiſſe ho
ita natura humana, propiore aliquo comm
daemones attingere videri potuit; Sed hos
greſſus magnis temporum interuallis eſſe fa
fuiſſe ergo periodos temporum, per quas da
nes, ſecundum claſſes et ordines, diſtribu
pari modo atque is, quo viuimus, mundus tem
ſua computat: ſunt ea interualla, periodi, a
per nomen αἰῶνος deſignata. Cum itaque te
aeternum ante rerum originem, et poſt mu
viſibilem, diſtribuere placuiſſet per *Aeonu*
certas aetates mente ſeu phantaſia concep
definitas, per quas illa cogitata et opinata, in
gibilia, ſeu intelligentiae, in res et facta, v
diſtribuerentur: fores apertae ſunt infinitis, adſu
quoque et permixtis aſtrologicis, commentis
quibus duxere multa Orphici et Platonici cum
tis et myſticis. Deriuatae quoque inde ſunt ſu
ſtitiones in gemmis et in lignis Mithriacis, ob
vt altera ex parte inter Perſas et Indos phil

phe

phasmata et phantasmata geniorum et heroum, poetarum quoque ingeniis nobilitata d). Quo vero latius et per diuersa tempora et ingenia et saecula fuere ea cum sigillatim, tum iunctim propagata in citeriorem Asiam: eo magis ea implicita et corrupta philosophandi ratio increuit per istas intelligentias variis modis acceptas, perque doctrinas metaphysicas philosophantium ex Chaldaeis, Persis, Indis, Iudaeis, Aegyptiis, Syris, Phoenicibus (vt e Sanchuniathonis interpolato ex serioribus fragmento perspectum est), de natura diuina, rerum origine, materia aeterna, mundo, rebus diuinis et humanis; quae serius ad Christianos quoque deducta et eorum doctrinae accommodata, sectas illas, quas per haereses declarare solent, produxere. Ita credere licet, melius fuisse, si omnes has disputationes et controuersias in historiam philosophiae potius reiicere quam in Christianae religionis historiam intexere, et tot aliena ab ea de Gnosticis immiscere, placuisset.

Nouissimo loco commemoranda est corruptela promiscue illata religionibus Graecorum et Romanorum per peregrina sacra, ritus, notiones philosophicas et superstitiosas ex Oriente illatas, accedente studio comparandi ea inter se et, interpretatione indocta et commentitia, confundendi. Possunt haud dubie, recte quoque, multa mythica Graecorum et Romanorum comparari cum barbarorum superstitionibus; non tamen omnia ex eodem fonte aut fluxere aut eodem modo et sensu aut opinione

Q 2 fuere

d) Vberius de his cum alii tum *Richardson Dissertations on the Eastern nations* chapt 3. Sect. 3. p. 175.

fuere accepta, etsi similia. Ex hoc genere sunt praecipue, quae de Crono et Saturno, de Vesta, Iunone, Venere, Mercurio, aliisque, mythice traduntur, quae vt persequar sigillatim, haud est huius operae, in qua versor. Omnia haec ex vno fonte ducta esse si pronuntiamus, potest hoc recte pronuntiatum esse, si ab vna notione naturae rerum et generatarum et perpetuatarum declarandae duxeris, quam variis modis mens humana suscepit, finxit et sermone reddidit symbolico antiquioribus sollenni; at vero ista notio non vni homini aut vni populo fuit propria et peculiaris; casus mox et rerum vices aut nexus ita tulere, vt similia inter se diuersorum hominum et populorum occurrerent et concurrerent, facile inter se copulanda. Euenisse hoc videtur praecipue in *Orphicis* et in theogoniis Graecorum et barbarorum, similibus inter se comparatis, vt sunt Chaos, Nox, Cronos, Phanes, Protogonus, Rhea, Natura, Mater deorum, et sic porro: de quibus Hymni videndi sunt; consentiunt alia, Aegyptiis sollennia; quae, antiquiores [illegible]m, ex Aegyptiis religionibus in Graeciam intulisse traduntur: vt de Osiride, Iside, Horo, nominibus, non ipsa re, diuersa. Serius accessere alia ex Oriente, maxime in Mithriacis *e*), sed ex antiquis temporibus ad seriores aetates deducta. Infinitis itaque modis miscellae superstitiones subortae sunt; maxime Alexandrinis et Platonicis placitis accedentibus; e quibus et per

omnes

e) Locus de his classicus est fragmentum Damascii ap. Photium, seorsum editum et illustratum a Io. Wolfio.

omnes inde aetates alia ab aliis sunt probata et vsurpata, in Oriente vsque ad Arabes, in chemicis et astrologicis. Vulgata quoque haec sunt inter scriptores omnis generis, Christianos et profanos, praesertim in Nonni Dionysiacis, antiquiorum et recentiorum cinno et farragine; etsi diuersis et variatis modis et nominibus; vt vix tandem assequi liceat, vnde hoc, vel illud, quod occurrat, assumtum sit: vt v. c. de Demogorgone, seriore figmento vidimus *f*).

f) Sup. Vol. III. p. 296 sqq.

EPIMETRVM IV.

De religionibus et superstitionibus miscellis per figuras symbolicas effictis, inprimis in gemmis scalptis a).

Quisquis animum ad haec, quae superiore commentatione exposita sunt, aduerterit, confestim intelligit, symbolorum naturam res non ipsas, sed similitudine aliqua ab alia re ducta, declarantium, esse debere incertam, ambiguam, et passim obscuram nec enarrabilem, vt interdum relin-

Q 4 quenda

a) Prima huius iudicii elementa proposueram in Prolusione *de Demogorgone* 1786. Opusc. Vol. III. p. 291 sq. Add. *Commentatio de sermone mythico seu symbolico* a. 1807. in Commentationibus Soc. R. Sc. Gott. Vol. XVI. p. 285. Restat commentatio *de circumscribendo symbolorum vsu praesertim in doctrinis philosophicis*, quam iis, quorum res agitur, absoluendam relinquo.

quenda sint symbolis quae nec intelligere ... ... possis, quoniam similitudo inter ... sunt non perspecta est, aut varia est et ... Neque itaque symbolica, seu allegorica ... thica ratio eloquendi aut pingendi et sculp... idonea satis habenda erit philosophicis subtili... bus. Ferendum quoque et fatendum est, ... this antiquorum hominum plurima esse quae ... non satis consequi possint, siue a poetis siue ... artificibus expressa sint; nosque adeo ... interpretatione haud erubescendum esse. ... vix quicquam dixeris apertius esse ac ... quam, e sequioribus non esse constituenda ... quiora, nisi comparata inter se sint ad elici... ea quae sint e vita, actu, sensu et simplicitate ... quiorum hominum et temporum; a nostro ... gitandi more diuersa et aliena; etsi bene ... conuenire possunt vsui temporum et homi... seriorum aut etiam nostro: vt interdum haud ... tantum interpretatio recte locum teneat; ... nostro sensu; alia ex Platonicorum aut ... acceptione vocum et rerum; alia ex aliorum ... et vsu; vt tamen priscarum aetatum no... symbolum expressa vel sic nos fugiat. ... tamen eam rationem plerumque esse seu ... seu neglectam a viris doctis, inprimis in phi... phicis et religiosis opinionibus. Cum noti... non satis explicitae insiderent animis prin... philosophantium, seu in rerum naturas et cau... quirentium, saltem in eo occupatis, vt sen... communicarent aliis, vocum idonearum ... eos premeret: per similia, symbolice et alle...

sentirent, reddere vsu et experientia consue-
rant. Eodem subsidio symbolicae dictionis vsi
nt primi philosophantium in tradendis iudiciis
is seu opinionibus seu sermone seu scriptione:
n enim recte statui arbitror, quaesitas esse
mbolicas, allegoricas, hieroglyphicas, aenigma-
as, cogitata reddendi et exprimendi, rationes
ro aliquo *studio occultandi* et alios celandi ea
ne alios docere vellent: id quod serius forte
cidere potuit seu metu seu inuidentia seu vani-
e, aut ad poeticum oestrum aberrantium, aut
am fanatico impetu abreptorum philosophorum.
Enuero sapientes illi, in tirocinio philosophiae
adhuc versantes, verborum copia destituti, captando
um iam notarum similitudines, intelligibiles res
r sensibilia enuntiarunt; etsi mox accedere potuit
luptas ex ambiguitate et obscuritate sublata pro-
la. At ex symbolica loquendi et docendi ra-
ne orta est molesta res, quod inter antiquiores
nbolorum vsu et more videmus mentes abreptas
do ad contemplationes mysticas et fanaticas
eriore aliquo sensu, modo ad proferendum
ctrinas et praecepta concitatiore motu et impetu
mi, qui oestro prophetico similior ac propior
endus esset, ita vt ea, quae per symbolica
ita acceperant, phantasia viuidiore arrepta, tan-
am vaticinia et oracula proferrent, sibique
m, et aliis, a numine afflati consilia et monita
re viderentur; quae omnia subtiliori et accura-
ri veritatis cognitioni et perceptioni plurimum
fuisse apparet. Nec magis recte primos illos
ientes putatum est statim scholas habuisse et

magisterium exercuisse, aut continuo ad sy
aliquod doctrinae condendum prouolasse, vt
vulgo solemus; forte illi vix, nec nisi sero
plures opiniones inter se coniungendas et co
randas processerunt; sed a singulis, contempl
bus res et euenta vel casus, singula iudicia
municata sunt familiaribus, ab his vulgata
gentiles, tribules et populares; donec, plu
iudiciis inter se copulatis requireret res auditio
intentiorem; ita nomen magistri subnatum;
affectatum; pluribusque magistris se deinceps
cipientibus, exorti sunt certi ordines, class
tribus, et dehinc sectae, si diuersae opini
incidissent. Hoc modo Chaldaeos et Mago
Brachmanes prodiisse crediderim; vt philosoph
leges scribendas ciuitatibus arcesserentur, s
factum esse, putabimus: multô magis in Ori
quando ne nunc quidem, quod admodum
mirationem mihi fecit, philosophiae aliqua
habita est in condendis imperiis et scribendis
bus: etiamsi Magos et Brachmanes in regum q
contubernio habitos esse haud ignorem;
rioribus aetatibus philosophi adstupentes q
habuere multos, at paucos sibi assidentes;
auctoritatem non modo doctrinae, verum
diuinioris naturae, consequuti erant, et facile
sequi potuere. Fuere haec, et sunt adhuc,
munia populorum barbarorum, vt ingeniosi
seu prudentiorum, praecipue senum, iudicia et
silia ac monitus, vel opinionum phantasia
ceptarum ludibria, visa et fraudes, facile admit
quid? quod eos homines quoque in daemonum
me

socio versari credunt; ita vt ii facile inter cete-ros auctoritatem principatumque adipiscantur; ipsis quoque principibus ac regibus reuerentiam et metum iniiciant. Porro et illud commune est, iisdem hominibus alios deflectere studia ad divinationes, praestigias et artes magicas. Communia haec fuisse philosophantium in Oriente, observatum est a veteribus: v. Strabo XVI. p. 762. lib. I. p. 23. Diodor. II, 29. Scilicet iis, qui in his disputationibus versantur, ante omnia est tenenda vita, in qua ipsi degunt, et referenda est mens ad eorum hominum et temporum conditionem, morem et habitum, quorum opiniones sunt enucleandae, alioqui frustra laborant de toto hoc rerum genere.

Secundum ea, quae modo exposita sunt, ista phantasmata, (quo nomine appellare placet opiniones symbolice aut allegorice expressas, quae abstracta erant in personas mutata, mox pro diis aut geniis aut aliis habita naturis,) variis fuere instructa modis, formis, viribus et fatis, ex quo semel receptum erat; ea, quae iis tribuerant, vires et effecta, tanquam res vere actas et gestas enarrare, et opinata in historias mutare. Ita tradita pro veris factis habuere sectatores, vt Indorum philosophia, quae adhuc in nostris libris circumfertur, satis docet, ex similibus doctrinis, in narrationes versis, coagmentata. Multarum autem harum narrationum memoria intercidit, ita vt aliarum cum iis coniunctarum ea, quae supersunt, nec enodare, nec a qua origine, opinione et phantasmate processerint, assequi possis, ideoque per-

peram operam in iis eruendis ponas: quod
Indorum exemplo satis constat.

Iam hoc idem in antiqua Orientis philos
hoc est in opinionum illa, aquarum more vn
corriuatarum, colluuie sic se habet, quae a
ortae, ab aliis acceptae, aliisque iterum tra
tum per collegia doctorum hominum, Mag
Chaldaeorum, Indorum, propagatae, in do
abiere, atque etiam litteris fuere consignata
statim, quod iam monui, ab initio inter
auctori superstitem ac scholam ab auctore co
habuere, vt ad vnam eandemque formul
dem verbis conceptam ad seriores aetates d
magistri propagaretur; nec nisi serius schol
sectae extitere, maioribus incrementis po
subsecutis: ita multas antiquiores doctrinas m
aut intercidisse aut sensum earum non in
necesse est. Etsi in his memorabile discri
hoc, quod Magorum et Brachmanum
collegia et sodalitia, Aegyptiorum autem
dotum familiae coaluere: vnde etiam arg
Pythagoras, dum sodalitium ipse instituit, O
philosophis plus tribuisse quam Aegyptiis;
etiam ex symbolis ab eo adhibitis intelligitu

Fac porro has doctrinas nonnisi per sym
expressas et efformatas ad alios peruenisse, qu
sensus eorum et significatus esset eruendus; e
symbola, ritus et caerimonias propagatas e
finitimos populos, ab his ad remotiores: idque c
tigisse in omnibus Orientis religionibus in A
minorem, Graeciam et Italiam propagatis: m
bimur ne eas omnem fere habitum pristin

ext

fuisse b). Zoroastris doctrina, quaecunque illa fuit, per se et in primordiis fuit simplex; ab initio lux et caligo; at in eadem mox potestates, δυνάμεις, angeli; eaque doctrina infinitis interpretationibus iterata; vnde sunt orta placita accepta ab aliis, et improbata, mutata, submissis nouis variata, adiunctis aliis aut demtis; per haec via facta sectis earum placita nec ipsa intacta mansere, sed nouis opinionibus et interpretationibus ea aucta et variata; ita Zoroastrica et Chaldaica permixta, alia etiam adsumta e Mose (cuius tamen philosophia omnium aliarum erat simplicissima, et se etiamnum potissimum hac sua simplicitate, in rerum origine imprimis, commendat) et a Iudaeis, qui ipsi adsciscere alia ex istorum doctrinis; alia ab Aegyptiis petita. Atque hoc modo *philosophia Orientis*, quam dicamus, tam multa ac varia, temere ac consulto nexta, coniuncta et permixta habuit, vt omnis notio vocis et rei sit vaga et incerta; hoc habitu tamen ea insinuata, partim aucta, variata, coaluit cum philosophia Graecorum, Alexandrinorum, imprimis Pythagoreo-Platonicorum. Atqui, vt iam professus sum, fuit Graecorum philosophia ab aliis diuersissimis primordiis ducta, aucta postea doctrinis Aegyptiis Phoenicumque. Cum Graeci progressi essent a cultu rerum a maioribus pro sacris et sanctis, etiam potentiore natura iis indita, habitarum, per simulacra mox effictarum, et ritibus sacris celebratarum: iidem vtique, quod nec mireris, de origine

b) Multa huius generis exempla illustrata sunt in Comment. de dea Comana Vol. XVI. Commentat. Soc. R. Sc. Gotting.

origine mali parum laborarunt; etsi mala a nullis sibi ignotis metuenda esse censerent, ad ras et necessitatem ea referre contenti.

Diuersissima igitur fuere Orientis et Graec primordia philosophandi; coaluere tamen v aliquando; idque praecipue deberi puto ho bus et studiis Alexandrinis, partim ex situ in finibus Asiae positae, partim ex recepta ph phia Platonica, quae homines procliuiores dere potuit ad Orientis placita recipienda; Aristotelica, quae, recentior et nouitate fu praeferenda, tamen fuit posthabita. In G inducta fuerant mature nonnulla ex barb hoc est Orientis, Phoenicum et Aegyptior tibus, et placitis, seu philosophia, h. e. op num farragine. Serius tamen, philosophiae m luce inter Graecos sparsa, ea ipsa ad rationis me et politioris subtilitatem sunt exacta et tuta. Hoc est, quod videmus Graecos suo ligiosos mythos duxisse a Chao, elementis et naturis in personas mutatis; qua de re disputatum est in Commentatione de The Hesiodi *e*), et aliis in locis.

Prolusum tamen aliqua ex parte est in tibus serius peregrinis religionibus et parat aditus prauo Graecorum et Romanorum scripto vsu comparandi numina et religiones patrias diis aliorum populorum, hosque pro iisdem

e) In Soc. R. Sc. Gott. Commentationibus Vol. Hist. p. 125. In Theogoniis vtique prima ve sensus elegantioris et venustatis agnoscere videor.

is habendi; turbata ita est omnis religionum itas historica, et patriorum sacrorum sanctimoa. Successit alia subtilitas philosophantium de is, quorum multitudinem ad vnum louem seu lem referre studebant: qua de re vel vnum Maobium inspicere satis est lib. I. Saturn. c. 17 sqq. i etiam contenditur, Liberum esse eundem cum le, sicque etiam Martem, Mercurium, Herculem, alios. Etsi, si ad antiquiora animum referas, milem quodammodo rem actam esse videas a oicis, qui fabulas Homericas philosophico acumodo physicis modo ethicis rationibus accindas esse contendebant: qua de re in Excurs. Iliadem et ad Apollodorum satis multa sunt dicta. Iam si superstitiones, de quibus egi, magna parte a philosophicis quodammodo rationibus peti forte possint, successere tamen aliae pro comentis, somniis, et fraudibus habendae, mente er phantasiae errores obscurata: duobus maxime odis: primo enim coeptum est, diuersas ac dirsi generis superstitiones copulare et nouum inde gmentum componere, tum ad fraudem et ludificaionem aliorum nouis commentis id variare, refinere; et per haec ad *magiam* peruentum est.

Ex priore more miscendi superstitiones *Zoroastreas* et astrologicas, vulgo dictas *Chaldaicas*, processum est ad transferendas eas *ad religiones alias, Phoenicias, Iudaicas, Aegyptias, Graecas et Italicas, prius ad Christianas* quoque, cum his miscendas, et noua commenta ex iis confusis producenda; que modis, et artibus, variis: inque his, Pythagoreo-Platonicis subtilitatibus. Haec sigillatim perse-

persequi aliorum studiis relinquo: propo
mihi est, ea tantum delibare, quae ad genu
figmenta et monstra spectant. Itaque
satis esto, genera potiora attigisse, et anim
gentium aduertisse primo ad *communem hum*
perstitionum fontem, *symbolici sermonis vsum*
cessitatem, tum vero vt intelligatur, ea, qu
illo primo fonte manarunt, *per diuersas scatur*
riuulos et canaliculos diffusa et diducta, *admodu*
bata, *nouum colorem*, *naturam*, *et multiplicem*
ruptelam adsciuisse: quorum discriminis obs
cura diligens est adhibenda, si recte de
aut de singulis iudicare volumus.

Per tot superstitionum genera materiei
mensa suppetebat fabricandis erroribus, fran
et artibus hominum seu fanaticorum, seu imp
rum, cum plura essent, quae eorum studia i
derent: primum vitae mala, quibus ea ol
est, in tanto calamitatum publicarum et p
tarum assiliente vndiquaque agmine, aut ea
minitante et animum metu exagitante; a qu
vt liberemur aut incolumes praestemur, lub
audimus eos qui medelam certam pollice
altera ex parte haud desunt, qui ex credu
aliorum quaestum faciunt; cuius generis imm
multitudo per ista saecula, de quibus agitur,
titit, impostorum, agyrtarum, circulatorum,
gorum, quo quidem nomine interdum omnis
turba nuncupatur. Diuersa ex parte stolida et
fausta hominum propensio ad praescientiam fut
innumeras praenoscendi et praedicendi futura a
et superstitiones peperit et aliis impertiit:

q

is iterum alia fraudis nectendae et quaestus iendi via est inuenta. Superuenerat studium uum *miracula* et *prodigia* probandi, procliuibus ntibus, et affectibus in ea defixis. Inde itep nouae animorum corruptelae, superstitiones credulorum hominum, omninoque plebis, luria, et fraudes. Exstitere eorum, quae Iuorum aetatibus mira et prodigiosa euenerant, nuli praestigiatores. Ita Christi apostolorumque emplis paria perpetrando se tueri voluit notus Simon magus: adoptarunt quoque eas opinioalii imbuti placitis Pythagorico-Platonicis: quis male vtebantur ad γοητείας suas, vt etiam anes se cogere et in vitam restituisse exanimos larent.

Nec praetereundum est adminiculum fraudis ipso antiquo more per hieroglypha et symla reddendi sensus animi et cogitata. Ars findi et formas imaginesque lineis describendi ultum praesidii et adiumenti attulit nouis surstitionibus, et ex iis cepit lucri et quaestus, nrimum; in fictilibus, aere, lapide, res symbolicas allegoricas sensibus oculorum redhibendo. Cum ique superstitiones astrologicae et magicae increussent, etiam iis effingendis metalla et lapides hiberi coepere: vnde tanta inprimis gemmarum alptarum copia in medium prolata est; magna fius artis corruptela, formis et figuris nouo ore componendis et fingendis, monstrisque a tura abhorrentibus, abnormibus et odiosis: iius generis omnino sunt gemmae magicae, et his abraxas. Noua quoque monstra ex coagmentatis

tatis diuersarum religionum, sectarum et po
rum figuris, Persicis puta et Aegyptiis al
praecipue in mysteriis: vt plura sunt in Mith
Ex eo genere est ipse Aeon in Mithriacis,
illustratus a desiderato viro Zoega, et ex
glypho exhibitus *d*). Manifestum fit, in m
confusa esse Persica, Aegyptiaca, Chaldaica.
que hoc anaglyphum inter Mithriaca moni
sit repertum, vt alia similia: in comperto h
Mithriaca eiusdem esse indolis et supers
miscellae. Verum tanta est huius generis
mentorum antiquorum copia, vt alia co
tione diligentius de iis agendum esse vide

d) *Bassirilievi* Tom. II. tab. LIX. vbi v. a doc
obseruata, in quibus Orphica et Platonica
parat.

Epimetrum V.

De gemmis astrologicis et magicis in amuleta habitis.

Simulacris deorum effictis et publice cons
cum antea rudibus stipitibus saxisque rel
cultus habitus esset, ex hominum indoc
opinatione consentaneum esse visum est, ipsas
gines deorum prodesse et mala depellere.
garis itaque inter indoctum vulgus fuit pers
vt a deorum simulacris tanquam diis praesent
opem peterent, numenque aliquod simul
ipsis inesse crederent; tanto cum stupore, vt
modo, ratione et veritate, quaerere vix auderen

Transl

Translata est eadem opinio ad *materias* aut maginum aut rerum diis consecratarum, vt et numen inesse crederent. Itaque cum diis, qui telam vrbium habebant, ipsa eorum signa, eo- loco habita, incolumitatem vrbium praestare sunt: ex quo genere Palladia sunt notissima; cessere τὰ διοπετῆ ξόανα. Ita natae superstitiones ex aliis: vt solent errores hominum recta que ratione procedere, non animaduersa vanitate vitio principii, vnde omnia, quae sequi aiunt, dunt. Eodem modo cum *natura*, *elementa*, in numinum loco haberi coepissent: *iis* in ersonas mutatis par cultus habitus, ex iisque em vis tuendi et medendi, bona et mala pro- andi, manare credita est.

Secundum haec inprimis *astrologicae* supersti- ones obtinuere, vt vim illam commentitiam, ex erta obseruatione ortus et occasus siderum, aut orum positus inter se et respectu planetarum et odiaci, lapidibus et metallis includi posse crede- ent: assignarent quoque auro, argento, aeri et eteris metallis, planetas. Inde opinione occultae icuius emanationis aut communicationis virium, emmarum certarum et metallorum naturis inesse edita est relatio aliqua ad astra et intercursus ultus. Cuiusmodi superstitiones de lapidum utibus notae sunt vel ex Orphicis. Par fuit ersuasio de occultis, interdum ex solo nomine et ppellatione, herbarum virtutibus, et de appensis x collo vel brachiis, iam ex Homero et ex Pin- aro. (Pyth. III, 94.) notis. Pari modo satis esse isum est, si figurae siderum, earumue *characteres*, roprietates et *signa* arbitraria, aut vsu recepta, in

laminis ac gemmis scalperentur; ita et
res, veluti laurus inscripta vim habere c
est ad pericula fulminum auertenda, quia
rus iis non attingitur; simili superstitione o
seu laruae Bacchicae, ex arboribus suspensa
vel ex Virgilii Georgicis notum est, gra
auertere, mox et laruae in gemmis signatae

Antiquissima est memoratio huius superst
facta per *Theraphim* a Mose memoratos.
buerat illa primis temporibus inter Aegypti
hieroglypha, imagines deorum rerumque s
referentia; quemadmodum vsus *symbolicaru*
brationum eorum, quae sentirent et iud
homines, per *figuras*, variis attributis et sy
insignitas. Largam ex his succreuisse supe
num messem in aperto est. Est enim incred
quantopere pronum sit ingenium humanum
errorem permutandi caussas et effecta: qui
marum superstitionum fons et parens fuit, in
in iis, quae ritibus et caerimoniis vsu hab
Vt vno exemplo defungar: ad initiandos
et consecrandos etiamnum muneribus sacris,
quoque instanti, homines, vnctio frequentat
tiquo more honoris habendi, in aestiuis As
loribus, mox sollenni ac religioso, accedente
opinione, esse sacri olei vim ad medendum m
auertendas incantationes, et ad mortem plac
vitamque post fata meliorem consequend
cuius quidem generis opinata sunt plurima in
communi.

Accessit tandem altera superstitio *carminum*,
formularum, quibus, cum a diis opem implorai

obtinuisse ab iis crederent a), vim arcanam, cogendi quoque deos, inesse putarunt. Itaque his etiam, si *scripta* essent, parem vim inesse, vt inter τὰ ἀλεξητήρια numerarentur carmina seu formulae certis verbis conceptae. A nominibus deorum, geniorum ac daemonum, deuentum est ad *litteras*, *characteres*, *ductus insolitos et ignotos*. Contaminauit haec superstitionum lues praecipue artem medicam flagitiosa et pudenda seu impe-[illegible] seu fraude, obuia iam in Catone de R. R. in [illegible]o et in Geoponicis. Scilicet ab omni inde tempore ars medendi superstitionibus omnis generis fuit obnoxia; cum aut omnino experimentis solis [illegible]ose se committerent nec eorum rationes explorarent, aut a rationibus, subtilitate physica et metaphysica praeconceptis, medici morborum incerta et caussas constituere vellent ante ipsorum morborum studiosam et prudentem notationem et scientiam. Vulgata fuit ars medendi superstitiosa, astrologica et magica, sub Romanorum principibus, et iam inter bella ciuilia. Egitque de ea copiose ac docte auctor praeclari operis histo[illegible]artis medicae [illegible]dentis *Kurt Sprengel* V. C. in [illegible]l. II. Supersunt ex hoc genere sigilla medicorum oculariorum de quibus egere *Saxe* et *Walch*, et *Rich Gough* Archaeol. Britann. Tom. IX. p. 227. Aggregata sunt ac permista plura inter se ab Alexandrinis,

a) Reuocemus in animum Aeacum pro Hellenibus preces facientem ad Iouem in calamitate publica apud Pindar. Nem. V, 17. Conceptis autem verbis preces faciebant, formulis verbisque sollennibus, iisque aliquoties repetitis: fere ad modum nostrarum *litaniarum*.

tum a Iudaeis, qui nomen Iehouae arcai tum et Elohim, Adonai aliaque, suggesserunt; quoque Christiani, qui siue a profanis ad s siue ab his ad profana, errores et superstitiones duxerant. In quo genere nomen Gnostic vidimus celebratum esse.

Memorantur itaque passim gemmae ma gnosticae, orphicae, cabbalisticae, astrolog mithriacae, ophiticae, Persicae, Indicae: na etiam ad Arabes et Indos perlatae sunt su tiones hae et praestigiatorum fraudes. Vt ta dem, cum Passerio, *gemmarum magicarum* n tanquam omnibus communi. Praelatae c gemmae colore insignes, aut nomine ipso fra adiuuante, verbi caussa, haematites, cryst adamas, ophites b). Multa de his sunt qu carminibus celebrata, velut ab Orphicis et bodaeo. Mireris vero fuisse quoque viros do ac prudentes, qui vires has lapidum et me rum arcanas pro exploratis haberent, easq astrologicis rationibus repeterent, vt vires ast in metalla transferrent ac deriuarent. Mu men magis haec prodigiosa referam, quod superstitiones per tot saecula regnum obtinue per physicas et philosophicas rationes demo tae, (vt creditum est), primo per Platonicos seri theurgos, et mysticos; tum per Arabes, quos multi fanatici et impostores fuere, qui nulos, imagines et sigilla fabricati sunt ex

C

b) Collecta generis huius sunt multa et illustra viro Ven. *Velthusen*, in lib. *de amethysto* Adeundus quoque de Indicis Sonnerat.

terrae et aeris sympathia, hoc est, astro- lapidumque naturis consentientibus: tandem philosophos sequiorum saeculorum, maxime ab Alberto Magno, Marsilio Ficino, Hiero- Cardano, Agrippa aliisque *c*).

Has gemmas, lapides, et laminas, cum alia, sigilla, imagines, in domo habere satis, secum habere et gestare: mos et superstitio rat, vt ad auertenda mala, morbos, daemo- noxas, valerent, et pro *phylacteriis* essent; rigis circensibus, etiam a militibus, vsu ha- esse multas, ipsa argumenta gemmarum do- Scarabaeum, fortitudinis masculae hiero- hum, in militum annulis Plutarchus memorat side et Osiri p. 355. A. et Aelian. de Animal. X, 15. Aliae gemmae scalptae *annulis* fuere; sae, aliae, appensae e collo, vel brachiis, vt armillis essent, alligatae, appellatae sunt ex περίαπτα, περιάμματα, ἐγκόλπια, vnde superfunt perforatae, more Orientis anti- et seriore, etiamnum superstite; diuersae eae nularibus gemmis; ad signandum adhibitis. omine vulgari haec et alia, quae simili vsu ata sunt, ex auro et argento, vt de Alexandri gine narratum est ap. Trebell. Poll. in Quieto

 c. 13.

c) Ex eo librorum genere inprimis sunt notabiles: *Petrus Arlensis de Scudalupis* in *Sympathia septem metallorum ac septem lapidum ad planetas*, et *Camillus Leonardus Pisaurensis* in *Speculo lapidum* 1533. Augustae Vindel. edito; Coniunctim ii sunt repetiti Paris. 1610. et Hamburgi 1717: adiecta *Magia* astrologica Petri Constantii Allinei Villano- vensis. Conf. *Chiffletum* ad Macarium p. 125. et *Tiedemann. de magia* cap. extr.

c. 13. veniunt *amuletorum*, quod Plinio est vsitatum; in Oriente, *Talismanum*, quod ex hebraico alii ex Persico nomine deducunt: verum de his libri sunt inspiciendi, qui de toto hoc genere agunt; inprimisque *Tiedemann de magia* (p. 102 sqq.) nam *Athanas. Kircherum* (*Oedip. Aegypt.* Tom. III. Syntagmate 19) *Pignorium* et alios, qui de *amuletorum* superstitione ipsi superstitiose scripsere, nemo nunc cum fructu inspexerit; etsi et aliae res iisdem superstitionibus consecratae eodem nomine comprehenduntur, vt imagines, anaglypha e lapide vel aere facta.

In gemmis varietas notatur *naturae et artis*: Naturae, propter arcanas virtutes iis, ab astris impertitas, inesse creditas, interdum ex colore *d*); artis, ex sculptura aliqua mirabili. Eleuat superstitiosas inscitiora scalptu-

d) Ex vi electrica vel magnetica. Iam apud Plinium de hac superstitione magorum plura leguntur. Inter haec lib. XXXVII. S. 40. gemmis, colorem vini habentibus, magorum vanitate ebrietati resistere, aliis, alio colore, mala auertere creditis, subiungit: *nam smaragdis quoque similia promisere si aquilae scalperentur aut scarabaei: quae quidem scripsisse eos non sine contemtu et irrisu generis humani arbitror.* Fraudem geminatam deprehendimus eo, quod Plutarchi nomine venditatus liber de fluuiis p. 1155. de Sagari Phrygiae flumine memorat; reperiri in eo lapides αὐτογλύφους, a natura insculptam Matris deum imaginem referentes, quam qui secum habeat, omnis metus expertem habet animum: τοῦτον τὸν λίθον ἐὰν εὕρῃ τις εἰκαίως εὑρισκόμενον, ἀποτεμνομένων οὐ ξενίζεται, ἀλλ' εὐψύχως (non εὐψ.) φέρει τῆς παρὰ φύσιν πράξεως τὴν ὄψιν. nisi locus laborat, accipio de Gallis per insaniam praecisis sibi genitalibus, vbi ad se redierint, non obstupescentibus, sed aequo animo iacturam ferentibus.

calptura, argumentorum dilectus ex superstitionibus certi generis iam aliunde notabilibus et notatis, veris quoque et siglis, vsum, cui destinata gemma est, arguens; symbolicae et allegoricae, a Graecorum tamen Romanorumque more et indole alienae, ad religiones barbarorum Asiae et Aegypti, eorumque sensus, superstitiones et artes, plerumque fictae; ita quidem, vt aliae figurae scalptae Aegyptium, aliae alium morem et habitum referant, aliae certarum religionum arcanarum, superstitionum, artium et praestigiarum, indicia, vestigia et notas habeant. Inter barbaros fuere inprimis *Phrygum* religiones Magnae Matris deum seu Cybeles aliisue nominibus, specie et nomine multiplici, celebratae, cum qua Dea quoque Syria conuenit, ad naturam genetricem designandam. Subueniunt illustrandis gemmis numi veteres magno numero Asiaticarum vrbium.

Aegyptiacas religiones (v. Euseb. Praep. Evang. 7.) multae gemmae aperte exhibent, hieroglypha, Osirin, Isidem, Horum, Cneph, Anubin, Serapidem; antiquiores religiones et Aegypti aetates discernere aut declarare haud licuit; sunt figurae in iis obuiae ex temporibus Ptolemaeorum et Romanorum, sacris Isiacis in Italiam illatis; Alexandriae et ab Aegyptiis inde a Ptolemaeis regibus sculptas esse credere licet, commendantes quodammodo Graeca elegantia, continuato studio per tempora sequentia, florente etiamnum te sub Antoninis. Vtile erit iis, qui in hoc genere curatius explorando operam posituri sunt, cum gemmis numos Aegyptios comparare; de

quibus praeclarum Zoegae opus extat; mihi in singulis rerum partibus excutiendis oti opera haud suppetebat. Num antiquiorum Ae aetatum sculptae gemmae supersint, mihi qu haud liquet; doceant nos ii, qui earum ge rum copiam tractant, inprimis in Museo Napol. Paris. Etiam *vitreas* gemmas repertas suspicari licet ex iis, quae nostra aetate de politana fabrica gemmarum vitrearum et m n...m factitiorum memorantur; Praeiu Periplus maris Erythraei p. 5. Maior ta numerus formae monstrosioris per seriorem stitionem et artem, vt quatuor alarum, add Anubidi et aliis; in quibus tempestates an mundi plagas designari putant.

Multo maior est copia gemmarum, *Aegyptias* quidem religiones referunt, sed modis *variatas et corruptas* adscitis et admixti superstitionibus, figuris, attributis, litteris; sigillatim annumerare, haud esset pretium op nec magis volumina, in quibus hae ge cum ceteris expressae sunt aere aut illust Montefalconio aliisque vulgo notis *e*).

Aliam classem et ordinem constituere *astrologicarum*, aut nihil aliud quam astra, sin stellas, aut zodiacum, aut singula ex iis animantia, exhibentes, aut alia, etiam deorum mythica, Graeca et Romana, apposito astro. et Taurus, admodum obuia sunt, etiam in G

e) Adde Recensum gemmarum *Iacobi Tassie:* *scriptive Catalogue of a general Collectio* *R. E. Raspe* 1791. Tom. I. p. 38 sqq.

rum vrbium numis; dubito an ea ex Aegyptiis inslata sint. *Taurus cornipeta* vernum sidus esse test in caelum quasi enixum; an hoc quoque numis Siciliae, Italiae, aliisque inde ductum itabimus? Probabilius videri potest, translata se huiusmodi nonnulla ex Aegypto in Siciliam, aliam, vrbes Syriae Graecas, vt in numis Coagenes scorpius et capricornus.

In ea classe habentur quoque gemmae doctioris elegantioris scalpturae, forte nec ad hoc genus ferendae, cum nihil aliud superstitionem magiae referat quam Sol, Luna, astrum appositum: uod facile intelligitur inspectis *Gorii gemmis astriris*, a Passerio editis et illustratis. Ita capricorus Augusti horoscopus in gemmis et numis ccurrit. Contra habentur annuli et gemmae ad unc vsum non scalptae, serius forte amuletorum co adhibitae; ita imago *Herculis* Diodoro refente lib. V, 64. extr. et Alexandri imago, vt m supra monitum ex Trebellio Pollione. Quid? uod etiam argumenta libidinosa occurrunt, ex acchicis initiis, in censum tamen huius generis nientia, respectu, vt suspicor, mulierum fecuntatem et prolem votis expetentium.

Verum sunt aliae astrologicae, in quibus maifestum fit, seu praedictionis caussa, seu arcanae tis auerruncandi mala, *thema natalitium* esse exressum, aut aliis superstitiosis vsibus eas inseriisse. *Mythos Graecos Romanosque* eae passim exibent, etiam res e vita petitas. Credere licet, Te in his multas, quibus serius astrum incisum ierit, forte ab impostore, qui suis artibus eas

 accom-

accommodare voluit. Sollennia argumenta sunt ea, quae spectant *ad naturam rerum*, deo lutares, σωτῆρας, omninoque per religiones res et initia nobilitata numina: Cybelen, Dia Lunam, Hecaten tricipitem, Aesculapium, scuros, Herculem, Mercurium, interdum attri nouis, aut variatis formis *f*); etiam Aegypt Serapidem, Isidem, Horum, Anubin, app astris, etiam septem errantibus *g*).

f) Venus caelestis huc referri potest radio Scorpium in globo (apud Gorium tab. 68.) rius Musa est Vrania; vt tab. 69. Vraniam in tantur, tenentem globum cum Scorpii Genium tamen facile agnoscas; male quoqu datur e numo Pertinacis, mulier, quae gl caelo demissum excipit; est enim mulier ca versus manus extendens, cum adscripto: *Pr dentia deorum*; quod inspecto numo facile quaris. at LXVII. est Diana lucifera, apposito radiato: artis iam serioris. Ex religionibus rum expresea est passim *Athergatis*, et in ge ap. Gorium tab. 77. (Capello 209.) *Venus Pa* de qua nuper egerat, quem ereptum bonis li lugemus (*G. Lenz.* cf. *Gött. Gel. Anz.* p. 1073.). Occurrit ea quoque in numo Perg rum cum capite Eurypyli, quem in medium tulit Ill. (*hoiseul Gouffier* pl. 50, iam antea moratum a Spanhemio et Frölich *notit. Ele numism.* p. 131. Obseruaui quoque gemma numos passim consentire in vnum idemque mentum: vt in Ioue Argaeo.

g) Est quoque horoscopus vrbium, ex numis co tus et illustratus. v. *Barthelemy Mem. de l'Aca d. Inscr.* Tom. XLI. p. 513. cf. *Neumann.* Nu Tom. II. p. 30. Regiones scilicet, vrbes, terr erant assignatae certis signis zodiaci; variata op nione, qua *Genii locorum et vrbium* ferri vul solebant, vt Virgil. Aen. VII, 136. *Geniumque loci* Coniuncta notio *dei tutelaris*. ἐγχωρίου.)

Persicas religiones paucae gemmae referunt, et pauca anaglypha, et in his nonnulla cylindri forma facta. (vt apud Montfauc. *Antiq. expl.* tom. II. pl. 135, 1. et ap. *Com. de Caylus.*) Frequentiores sunt eae, quae Mithriaca offerunt, genus superstitionis maxime frequentatum sub Antoninorum et Commodi tempora. Impostores Iudaeos arguere videntur nomina dei Iao, Adonai et alia. Christianos in paucis deprehendi; ap. Macarium tab. 5. est columba cum fronde arboris, et in altera parte Ιαω. Αβρασξ. Αδωναι. Occurrit quoque vox Μεσσιας. Hactenus concesseris Iablonskio contendenti Christianorum, scilicet catholicorum; gemmas huius generis fuisse nullas sed tantum Gnosticorum et Basilidianorum v. *Diss. de Abraxas Miscell. Lips. nov* p. 79. Vol. VII.

Sunt gemmae, *Romanorum* deorum effigies et attributa, vt Cornu copiae, manus votiuas, apotelesmatibus accommodatas, exhibentes, pleraeque tamen cum attributis Aegyptiacis *h*), aut diuerso modo Isidem cum Fortunae attributis; eadem etiam *Panthea* signa, superstitionibus multo magis opportuna; nisi hoc commentum pantheorum mythis et religionibus miscendis nouam opportunitatem fecit.

Enimuero infinitae esset operae, omnes variandi modos enarrare: accedunt enim Phrygia, Chaldaica,

h) V. c. Apollo et Sol cum flagro; Osiridis exemplo, Mercurius criophorus, adscriptum tamen: ἐς Ζεὺς Σάρχπις. Et apud Macarium nro. 105. Iuno cum hasta adstans, a tergo Cχκαως σοφη Αδωνχι. Priapus cum Phanete Orphicorum permutatus esse videtur.

daica, Syria, ex quo coeptum eſt a Graec
mina patria Graecorum et Romanorum ſub
et miſcere diuerſa nomina et religiones;
re diſputatum eſt in Commentat. de dea
Commentat. Soc. R. Sc. Gott. Tom. XVI.
permutata aut compoſita aut confuſa fuit
antiquitas: fatentibus quoque ſcriptoribu
noto loco, Hieronymo, aduerſ. Iouinian.
(extr. p. 66. et haud longe a princ. p
ed. Frcf.)

At mihi procedendum eſt ad genera
rum notiora et frequentiora; et in his prim
ad *Abraxas*, nomine vulgatiſſimo, modo
modo recte de certo genere lapidum. Qui
ita dicuntur, magno numero obuii, exhiben
ram armatam cum flagello Oſiridis et clipe
pite galli gallinacei et ſerpentibus pro pe
exemplo petito ex Aegyptiis Oſiridis et Sera
ſed attributis mutatis, ſymbolicis haud dubi
de quibus ſollicitus eſſe nolim; apparet
auerruncum deum ſeu daemonem dec
ἀποτρόπαιον, malorum depulſorem *i*). V
tamen attributa, et ipſa figura ac ſpecies m
adiectis litteris Ιαω, etiam aliis vocibus, inte
et ſeptem vocalibus, reſpectu forte ſeptem
lorum. Permiſtas agnoſcas ſuperſtitiones Aegy
Iud

i) Caput galli gallinacei ex eo repetitur, quo
Soli sacer esse fertur: vt ap. Plutarch. de
Orac. p. 400. c. Apollinis manu eum tenentis si
memoratur. Et apud Pausan. V, 25. pictus e
scuto Idomenei, qui a Sole genus ducebat.
itaque per monstrum designari creditum est.
cum flagro etiam in numo Elagabali conspici

cas, Christianas; Gnosticas praesertim, vnde nomine gemmas eas appellare vulgo erat ; Basilidianas et Valentinianas appellarunt Mithriacas superstitiones multae gemmae, ae quoque, exhibent: addita in nonnullis a vox Ἀβρασαξ, de qua, Coptica forte, vt rus V. C. suspicabatur, multa disputata sunt; bile fit, nomen fictum declarare numerum litterarum valorem constitutum 365 dierum, eo annus, et per hunc Aeon declaretur: alii totidem numero caeli orbes interpreta- . Basilidem aiunt vocem reddidisse patrem ευῆ, et λόγον alios. Obseruatum est lapides se adhibitos iaspides virides sanguineis maculis tos, heliotropios nomine Plin. XXXVII, 10., vt superstitio etiam hunc dilectum constitue- Voces Ιαω et similia nomina (ludunt enim teris vocalibus A. E. I. Ω) occurrunt etiam gemmis, et pro monstro leo, ore mordens bouinum; quod ad astrologiam spectare ur; etiam vox Abrasax in gemmis cum Horo ente loto. Visitur in nonnullis Sol, alatus, virilibus erectis; tantopere variat superstitio oto genere; nec tamen digna satis, vt in his pereat.

In tanto figuras variandi studio sectari auctores stra apparet. Sunt ea vel mythica, et symbo- a Graecis et Romanis iam ante frequentata, Aegyptia aut alia; aut noua, ex pluribus for- composita, indocta pleraque et informia. In ribus habentur: Medusa, Harpyiae, Sirenes, yphes Apollinis, chimaera, laruae, locus, Comus,

Bonus

Bonus Euentus; in altera classe sunt nouae form ex superioribus compositae, maxime ex Aegypt additis quoque nouis symbolicis: quae inspecto pello et Gorio sponte se offerunt. In monstris superstitiones ad fraudes aliis faciendas, rerum miraculis ante oculos positis ab impostoribus agyrtis, cognoscere in promtu est; eoque merito inter *magicas*, seu magicis fraudibus inseruientes habendas.

Nec vero harum gemmarum omne genus seriorum aetatum, inde ab Alexandrinis, aut ab Antoninorum inde temporibus, aut, vt vulgo aiunt, tertii et quartii post C. N. saeculi *k*), fetus est habendum; increbuit tantum vsus et superstitio tunc inter homines vel maxime. Antiquior longe mentio est gemmarum *magicarum*. igitur etiam vsus. Memoratur apud Clementem e Graecis quoque Execestus, Phocensium tyrannus, qui duas gemmas habuit monentes de imminente malo et periculo *l*).

Ceterum in harum gemmarum numero paucas esse arte et opera probandas iam dixi, exceptis non-

k) Nec Zoega p. 149 sqq. et p. XXIII. est accipiendus, de inuento talium gemmarum, sed de vsu frequentato, cum ad noua mysteria, theurgica, gnostica, magica, chemica, traducti fuere characteres hieroglyphici, vero eorum sensu fere obliuione iam extincto.

l) Clemens Alex. in Stromateo I. p. 399. (Sylb. p. 334.) — δύο δακτυλίους φορῶν (Ἐξήκεστος) γεγοητευμένους, τῷ ψόφῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους διῃσθάνετο τοὺς καιροὺς τῶν πράξεων: ἀπέθανε δὲ ὅμως δολοφονηθεὶς, καὶ τοι προσημήναντος τοῦ ψόφου· ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Φωκέων πολιτείᾳ.

nnullis, quibus, olim in mundo et apparatu bitis, serius praestigiatorum manu et operi ap- ßtum est astrum, aut figura scalpta, magico vsui stinata; reperiuntur inter eas nonnulla, quibus indocta manu sculptura deterior monstri vel eoglyphi est apposita. Est in his Ptolemaei put ab Aulo scalptum, monstrosis figuris additis edatum. Contra immensa copia est lapidum vix gnorum, vt Musei partem constituant, indocte inscite scalptorum; etiam inchoatae operae, de- eatis tantum, scalpro terebrante admoto, figu- um extremis partibus: vnde, cum informi adhuc t adspectu, faciendae fraudi opportuniores eae ae sunt. In eundem censum referam icunculas aere vel argilla inscite factas, quae passim pro tiquissimis Etruscis habitae sunt, v. c. in iis ae apud Com. de Caylus occurrunt, Tom. V.). 37. et 32. Omnino in ista rerum antiquarum ragine multa huius generis occurrunt, gemma- n et sigillorum scilicet, inter Aegyptia et Etrusca, ae a magicis impostoribus sunt profecta. Infimo :o habendae sunt magicae gemmae nil nisi *verba bara* aut *litteras* solas et *ductus* obscuros exhi- ntes; etsi interpositis vocibus Graecis, appositis oque nominibus angelorum aut mysticis diuinae urae, saepe declaratis per vocales variante positu, nparari solitis cum septem stellis errantibus: de ibus videre licet nonnulla docte obseruata a thelemyo l. l. *Memoires* XLI. p 515 sq. in In- iptionem ad Miletum vrbem spectantem. Egerat oque de his vocalibus et sonis septem fidium ae *Gesnerus* noster in *Commentar. antiqu. Soc Gott.* 51. Tom. I.

Superest

Superest genus nomine et forma mira *scarabaeorum*, scarabaeum sacrum referens Aegyptiorum hieroglyphum fuisse satis co ad solem referunt, etsi incerta symboli n et caussa, iam apud Plinium (lib. XXX, 1 Euseb. Praep Evang. III, 4.) Egit de hierogl Aegyptiorum docte et accurate *Zoega* (de Ob p. 446.) etiam de vsu in gemmis scalptis, q iam antiquitus Aegyptiorum fuisse haud dubito, magicis artibus adhibitum. Mirationem tamen facit, quod scarabaeos multos seruant M Etruscos vulgo dictos, seu Graecae artis anti mae; quorum vnde tandem et quomodo copia ex Aegypto in Italiam allata est? fit mihi probabile, commerciis inter Italiam Aegyptum habitis, gemmas scarabaeorum f et forma elaboratas in Italiam esse apportatas quibus Graeci sua argumenta sculpserunt; serius eae affectatae sunt ab impostoribus ludibrio vulgi inseruiente. Aliae gemmae i his etiam scalptae, ex Asia mercatu per S et Asiam citeriorem, in Graeciam et Italiam apportatae, et simul cum his disseminatae superstitiones, quibus illae inseruierunt, cu de his nonnisi ea, quae mercatoribus narrata e comperissent emtores, rerum Orientis parum pe mirum non est, si noua, diuersa et aliena menta, ab his inuenta et excogitata, omnis anti tatis Orientis notitias corruperunt.

m) Cf. Beckman. ad Mirabil. Aristot. p. 268. Iam Plin. XXXVII. S. 40. scarabaei scalpti memorant

Epi

Epimetrvm VI.

artis fingendi et sculpendi corruptelis ex superstitionibus et peregrinis religionibus.

fecta quidem est ars fingendi et sculpendi ea, oculorum sensui occurrunt, a naturali ali- studio ea, quae sensibus cognita sunt, imi-; hoc tamen ingenia iam aliquantum exculta erabat, antequam artis nomen sumere sibi t; antiquior eius studii vsus fuisse reperitur ommunicandis notionibus et sensibus animi, proficiscebatur a necessitate in vitae huma- is elementis declarandi aliis animi sensa de- ntibus rebus, quas obtutui subiicere aliquis et, nec nomen ac vocem haberet, qua aliis designaret; rudi itaque manu sculpere aut gere studuit. Sequuta est mens humana in quoque eandem rationem, qua in sermone erat in vocibus inueniendis ad sensus animi is communicandos. A notis ad ignota, similitu- e aliqua, quae inter vtraque intercederet, ob- ata, ille progrediebatur. Vnde apparet, con- im exhibendi qualicunque modo aliorum oculi animi sensibus percipienda ea, quae vellet ab nosci, symbolicam naturam habuisse, vt, decla- entur res ignotae similitudine aliarum rerum n notarum. Fuisse haec prima plastices ele- enta, vti et sermonis, nominum rebus impo- ndorum, manifestum est: quod per ea, quae Americae populis obseruata sunt, pariter atque

in Aegyptiis, confirmatum esse constat. Sp
et formae rerum adumbratae, quamuis p
scite, dicta vulgo *hieroglypha*, multis n
postea variata, prima plastices et picturae
menta constituerunt. Vsu et temporis prog
etiam, si eaedem aut similes, nouae tamen
aut cogitata de iis occurrebant, quae decl
necesse erat, eadem aut similia delineata, adh
sunt; ita certis symbolis inuentis vti iam hon
videri poterant. Ex his primi mythi ortum
buere; ad imaginandi vim, ad phantasia
phantasmata, reuocare necesse erat cogitata
tis; et processum ita est, id quod docet anti
doctrina Graecorum, in principiis physicis et m
physicis scholae Ionicae, inde a Thalete, tum
racliti tenebrae, nouis symbolis inueniendis et
silio accommodandis, vsque dum copia vocum,
dem res denotantium, vsu succreuerat satis ido
ita enatae sunt voces, quae essent rebus qui
cunque propriae; nunc, sermonis vsus m
subsidiariam symbolorum operam indies m
magisque contemsit, adeoque etiam scriptu
symbolicam, et hieroglyphicam; nec nisi in sa
rum rerum ritibus et religionibus vsus symbolo
durauit: etiam in philosophantium conati
praecipue in mysteriis: cogitatis animorum
ritus et pompas exhibitis. Habuit ex his cau
suas omnis apparatus sacrorum; et ipsae sta
signa et effigies deorum; et per haec ars fing
et pingendi initia sua.

Notionibus naturae diuinae auctis et vari
noua inuenta sunt symbola ad eas declaran

lus itaque variauit quoque sua figmenta; robur virium, per centimanos, prudentiam per tria Iovis capita, et sic porro alia, reddidit; ducta inde monstra antiquitatis, et pari modo fabulae, vt adhuc apud Indos et alios, ita quoque apud Graecos. Seruataeque effigies et formae religionibus consecratae, etiam serius, iam quoque vsus ignorata necessitate ac caussa, et monstrosa simulacri forma iam diu displicente. Miramur Graecorum *theogonias* ac *cosmogonias*: atqui eae non alium habuere ortum quam necessitatem vtendi symbolicis caussarum et effectuum denotationibus in rebus physicis et diuinis constituendis. Vt in Oriente per Aeones aut Daemones deductae erant potestates, δυναμεις, demiurgicae, rerum, quae inde a primo Ente manasse vulgo sunt dictae: ita ab Hellenibus omnia uere per τὸ γεννᾷν, et per *stirpes et generationes* disposita; cum autem in mundo visibili subsisterent, ea ex chao deduxere per τὸ Νεῖκος (seu per Eridem) et τὸν Ἔρωτα, et inde reliqua, abstractis in deos versis, generatos alios ex aliis; hocque, seu Hellenicum seu iam antea Pelasgicum symbolum, ortum declarandi, non modo poetis, quibus inexhaustum fontem figmentorum suppeditabat, verum et in philosophandi elementis est seruatum; nec rerum ortus per Monadem et Dyadem abhorrebat.

Soli Graeci seu naturae aliquo beneficio seu felici casu eo fuere adducti, vt in corporis humani formis reddendis consisterent, nullo symbolorum vsu et respectu habito, sed id agentes, vt formae humanae similitudinem studiose exhiberent, mox et pulchritudinem, tandem absolutissimam,

S 2 imagi-

imaginandi vi assequendam, speciem; atque singulari studio factum esse credimus, vt G soli fuisse dicendi sint, qui sensum pulchri rent, artemque fingendi, tum artes omnin liquas, perficerent

Seruata sunt ex symbolica ratione tantu quae aut pulchritudinem variarent, per sexu aetatem, et statum, aut per attributa, ali externa, quae non obtunderent sed acu sensum pulchritudinis et voluptatem inde ceptam. Cum, in antiquiore ratione symb a *cogitandi* modo ductae essent species et fo nunc ab *imaginandi* vi et modo processit a ars, et placuere primo loco ea, quae formae gantiam insignirent et conspicuam redderent, que sensum commendarent ex ipsa re: maiest Iouis, Herculis virtutem, Veneris venustate sic alia. Prodiere signa ad formae praestan aliquam mente conceptam: Iuno, Minerva, Ap Musae. Quod si assumerentur peregrina, Bacchus, Cybele, Isis, refingebantur ea ad ean normam pulcherrimae formae; ita nonnulla T cica et Phrygia transiere in Graecam venustat Reiecta et spreta sunt alia quae notioni et se pulchrarum formarum repugnarent; seruata et cepta sunt alia ex mysteriis, praesertim Bacchi nonnulla quoque ex Aegyptiacis; verum om ad iucunditatem oculorum et sensus compar ipsa lasciuia Satyrorum et Silenorum. Cor nulli picti aut sculpti sunt *centimani*, nullus li ter oculis trinis, aut alia similia iis, quae h adhuc amant; non Apollo quadrimanus (v. Ze

b

nis Cent. I, p. 42) At Gigantes ὀφιόποδες non displicent oculorum sensui. Nec nisi sero, Ptolemaeorum temporibus, Osiris, Anubis, Sphinx, et Isa, ex Syris Astarte, placuerunt. Igitur in forma humana aut vnice, aut praecipue, occupata erat artificum phantasia seu mens.

Vita per artes exculta, superuenit philosophia, qua, quae accepta erant per sensus, reuocata sunt ad intelligentiam, seu a sensu abstracta; eoque ea, quae per phantasiam fuerant inuenta et perfecta, iudicio et subtilitati cogitandi subiecta. Nonnullis vero in artibus melius ex hoc ipso constitutis, ars ipsa coepit corrumpi; iterum illata est per eos, qui τὰ νοητὰ ad τὰ αἰσθητὰ et φανταστικὰ revocare, et diuina sensibus proponere volebant, subtilior cogitatio ad operum argumenta, et modos tractandi. Eaque res ingeniose, poetico fere more, cum delectatione audientium, peracta, a ratione vtique, reprehensionem non habuit. Ita tamen iterum se in artem insinuauit symbolicae rationis vsus; non quem aut poesis aut plastice postulat ab ipsa phantasia progenitum a). Primo loco ideo quaesitum est in arte, quomodo iudicium

S 3 animi,

a) Est locus Dionis Chrysostomi notatu dignus Or. XII. p. 395. ed. Reisk. vbi notiones diuinae naturae ait quatuor habere fontes; naturam hominis ipsam, qua innata nobis sit notio τοῦ θείου, sensum communem, poetas, leges latas, et artes effingendi τὰ θεῖα: τριῶν δὲ, ait, προκειμένων γενέσεων τῆς δαιμονίου παρ' ἀνθρώποις ὑπολήψεως, ἐμφύτου, ποιητικῆς, νομικῆς, τετάρτην φῶμεν τὴν πλαστικήν τε καὶ δημιουργικὴν τῶν περὶ τὰ θεῖα ἀγάλματα καὶ τὰς εἰκόνας. Vltimum hoc disertius exponit in seqq. dignis quae legantur.

animi, hoc est abstracta actio, redderetur pe-
ciem ad sensus accommodate. Nunc quoq
antiquis signis et simulacris contemplandi
hibita est ingenii subtilitas in declarandis
fabulis, attributis aliisque, quae non tam ad
et inuentum operis, quam ad argumenti scu
rae interpretationem spectarent *b*).

Noua nunc operum argumenta suppe
fuere ab ingenio primum, tum a commini
studio, per nouos mythos, nouas religi
ac ritus, per mysteria, et per philosophandi
genera et excogitata. Primo quidem ing
Graecorum elegantia in nouis inuentis praeu
cuius generis habentur allegoriae multae ar
et suaues, inprimis in *numis vrbium* maxime
quorum expectamus aliquando doctrinam ali
symbolicam: quae quidem multa habebit
munia symbolicis attributis signorum et
marum, passim quoque poeticis, multa
propria et peculiaria. Mox ea cessit ind
audaciae dissona quaeuis et inter se abhorr
iungendi: vt in signis pantheis. Prodiere se
ingratae, inconcinne compositae, inficetae,
strosae. Ita, inde a bellis ciuilibus et imperi
dominatione ab Augusto et Tiberio constituta,
lapsa est ars ad superstitiones mysticas et comm
philosophica, maxime Platonicorum serioris ae
et moris: quas superioribus commentation

b) In parietibus pingendis prima facta pericula
strorum adumbrandorum, vna cum aliis com
tis a naturae veritate alienis, colligo e Vi
memorabili loco lib. VII, 5.

Accessere superstitiones peregrinae Aegypti [...]rientis. Astutum, multoque magis per astro[...] [...]a et magica commenta insomnia et pudenda [...] ars est corrupta tandemque extincta.

Cum interea pulchritudinis ac perfectae artis [...]ino ratio nulla haberi coepisset, substitit ars [...]ineis extremis formarum ducendis; cum ele[...] [...] et pulchritudo formarum nulla requireretur [...]erat, *notiones*, quae pictura redditae esse debe[...] [...] assequi animo; omnis fere ars credita est [...]absoluta, delineatione. Retractam diceres ar[...] fingendi et pingendi ad sua primordia de[...] [...]ndi potius lineis cogitata, quam formas exhi[...] [...]. Frequentior quoque vsus habitus est pictu[...] [...] contentae, sola circumlitione, et in medio [...] colore, vt monochroma esset, aut colori[...] [...]iuidis, sine colorum lumine et vmbra *c*): nec [...] linearum cura docte satis habita; Mox nec [...] honos ac decus est seruatum; sed est pror[...] [...]honestata et inquinata ars permixtis infor[...] [...] figuris hieroglyphicis et mysticis Orientis, ac [...]icis, indocte delineatis scalpro aut penicillo.

Haec a me ab ipsa Graecae artis origine ad [...]ora tempora deducta, firmare videntur id quod [...] erat propositum, e symbolica loquendi ac [...]endi ratione, angusta ea et egena, effreni ima-

 ginandi

c) Quam *compendiariam* dixit Petronius c. 3. Aegyptiis et etiamnum Indis ac Sinis vsu habitam, etsi minus doctam. Num vero *compendiariae viae*, quas inuenisse fertur *Philoxenus* apud Plin. XXXV. S. 36, 22. eodem sensu dictae sint, dubito; nam nec eiusdem nec vnius generis illae viae esse videntur, et laudi potius habitae quam reprehensae.

ginandi luxuria licenter euagata, cum melioi aetatibus a praestantissimis ingeniis poetarum, lofophorum, artificum, intra fines iustos coercita, iterum carceribus emissam corru veri et pulchri infinitas, tandem monstra et protulisse: quibus iterum liberata est mens hum meliore sapientia et sensu veri et pulchri doct et exemplis propositis exculta. Quod si no dem euenere in Oriente, seu in Asia et Aeg etsi aliae quoque caussae commemorari po praecipue tamen obstiterunt religiones in mibus signis et adspectibus ex antiquis *sym doctrinis* deductis, mentes et oculos, ingen sensus, detinentes, ne ad sensum pulchri ac assurgerent. Regnabant autem, vt in superior expositum est, mira philosophantium placita symbola, allegorice et ambigue aut obscure d rata. Neque ab iis recessum est, nec per lu nec per Arabes; superstitionibus passim sub cum vel fingendo et sculpendo numine effi terdictum, vel barbarie et ignoratione in essent obscurata et ad meliora studia in lia facta.

Sane quidem iam antea, inter Hellenas qu ex quo rudibus stipitibus et saxis successerant et statuae deorum, necessitas obtinuit, vt sy lica ratione vterentur in diis seu ab Aeg Phoenicibus, Thracibus, adsciscendis seu religionibus condendis; Postulabant quoque dem operam sacra mystica et arcana Samothr Bacchica, Orphica, Eleusinia; ritibus varii mulata, qui et ipsi erant symbolici: etenim

I

a ista erant dramata, hoc est, res symbolicas
entia vt facta ac gesta, δρώμενα καὶ δεικνύ-
L vnde quoque factum est, vt religiones
no meris ritibus et caerimoniis continerentur.
o quoque symbolicus in mysteriis principa-
tenuit; etiam tum, cum verba propria iam in
ersabantur; Etiam vaticinia et oracula lusi-
x symbolorum ambiguitate petitis consulentes
cabantur: Intacta tamen mansere per com-
s aetates vt artium, ita litterarum et philo-
rum studia, quamdiu sensus veri, honesti
ulchri, humanitati meliori a natura insitus, in
ribus Graecorum ingeniis est seruatus; quo
ipto vel extincto, ad barbariem ruunt in-
mortalium, nulla suppetente ope satis va-
ad res in pristinum statum restituendas.

PROLVSIONES

INDICENDIS CERTAMINIBVS LITTERA[RIIS]

ACADEMICIS SCRIPTAE.

Certaminum litterariorum iuuentutis nostr[ae aca]demicae, superioris faeculi anno LXX[...] inftitutorum, et praemiorum perfolutorum, ind[ictio]nes publicas appofueram in fuperioribus vo[lu]minibus: in *Volumine* quidem *tertio* annor[um] LXXXV — LXXXVII, in *quarto* annor[um] LXXXVIII — XCV., in *quinto* annorum XCV[...] MDCCCI. Reftant itaque vulgata de his ce[rta]minibus programmata, a me quidem fcripta, an[no]rum faeculi huius II — VII. quandoquidem a[...] fequenti confultius vifum eft, operam hanc vtil[em] admodum et honorificam collegae Mitscherlich mandatam, a me deponi: continuatam a me p[er] annos XXIV. Cum ad annales noftros acade[mi]cos condendos haud parum interfit, vt hon[...] certaminum memoria feruetur, nolui committ[ere] vt poftremae hae VII fcriptiones in opufculor[um] recenfu defiderarentur. Me quidem, cum haec manibus haberem, haud vno modo affectum ani[mo] fenfi, cum nomina multorum praeclarae fpei iu[...]num recitata a me relegerem, qui ab eo i[...] tempore grauiffimis muneribus et honoribus [...] adm

ti, meritis quoque suis clari: quique et nunc
ina sua relegi laetabuntur: ita vt de vtilitate
i instituti nulla dubitatio esse possit.

st in his commentatio *de Alexandro M. id*
, vt omnem terrarum orbem commerciis mutuis
rt: Prolusioni *quartae* adiecta.

adiectae quoque *duae Memoriae* seu Elogia,
itu Car. Wilh. Paetzii Prof. et Georgii
de Asch, scriptae a. cIↃIↃcccvii.

I.

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTA[E]

PRORECTOR

IOHANN. TOBIAS MAY[ER]

CVM SENATV

CIVIVM SVORVM

QVI

IN CERTAMINE LITERARIO

IN A. D. IV. IVNII ANNI HVIVS cIↄIↄcc[c]

REGIS NOSTRI INDVLGENTISSIMI

SOLLENNE NATALITI[VM]

INDICTO

CONSTITVTA EX EIVS MVNIFICENTIA

PRAEMIA

ORDINVM ACADEMICORVM IVDICIO REPORTARVN[T]

NOMINA

SIMVLQVE

COMMENTATIONVM

QVAE

AD CERTAMEN IN A. D. IV. IVNII ANNI cIↄIↄcccii.

ADMITTI VOLENT

ARGVMENTA

AB ACADEMIAE ORDINIBVS PROPOSITA

PROMVLGAT.

Reuolutis menſibus et diebus redierat qua[r]
Iunii die iterum feſta lux, qua natale
Regis noſtri Indulgentiſſimi celebrauimus *a*)

Exe[g]

a) A. ſaeculi 11, pace ad Ambianum facta M. Martio

eramus a multis inde annis hunc diem in s ambiguis et incertis, inter metus ac terrores itatem publicam infestantes; neque tot ma- m et calamitatum prospiciebamus finem; quo- enim animis reputabamus, quorsum processura t haec irarum et odiorum certamina, hi fu- s ac mutuae clades, opibus populorum ex- stis, vel attritis, iuuentute caedibus ac praeliis, criptionibus, morborum contagiis, exhausta, terrarum sublato, solitudine per agros la- niis infesta, commerciis populorum partim ceptis partim in expilationem eorum, qui bona retinebant, conuersis, verbo, omnibus ue ad res euertendas, iuris rectique expulsio- , morum religionumque abrogationem festi- tibus; vt non iam de imperio et dignitate, de te et incolumitate, verum de ipsa humanitate tari appareret; haec quoties reputabamus, etsi uidentiae diuinae confidendum esse persuasum bebamus, attoniti tamen et defixi in rerum per- arum conditione, ac si conclamatum esset, hae- bamus, oculis tanquam praestrictis et animis cinatis. Ecce vero, antequam res ad extrema lli internecini deuenissent, et maturius, quam a mentis perspicacitate prospici poterat, con- rsis repente potentum consiliis, arrepto quasi et aliam partem deflexo gubernaculo, respublica uropae, tanquam iamiam voragine maris hau- endum nauigium, e naufragio est seruata, red- aque pax, saltem furoris mutui intermissio re- rciendis damnis mutuis idonea. Eo enim res ducta est, vt per multos annos non tam de

nouis

nouis populorum commodis, nouis bonis para
aut pristinis locupletandis sit cogitandum; ve
vt eo tantum prudentum consilia sint confere
quo malorum, quibus oppressi vix animam
cunt populi, summa minuatur, damna repare
donec in eum aliquando statum iterum dedu
tur res, in quo populi, iam tum satis affli
attriti, vitam saltem tolerabilem agebant.

Haec cum sit plerorumque Europae populo
conditio grauior leuiorue: etsi belli calamita
terrae Hannoueranae haud intactae mansere,
tamen belli procella nostras res haud co
penitus euertit; quod autem ad rempubli
nostram litterariam attinet, salua ea et incolu
seruata est; quid? quod etiam multis in parti
illa in mediis belli tempestatibus efflóruit, m
incrementa litteraria et decora noua accepit,
vlla in re studiorum et officiorum cursus est t
batus. Quod si recordamur, per decem hos
nos aliquoties de Academiae nostrae incolumi
modo metuendum fuisse, modo depulsa peric
gratulandum: fatendum est, singulari aliquo be
ficio diuino hanc Academiam bonis litteris ta
quam propugnaculum et arcem in his terris e
destinatam, vt esset earum refugium tutum, v
illae iterum, securitate publica restituta, ad al
terras se effunderent. Et sunt viri prudentes int
Gallofrancos, qui ex Germanicis terris, in qu
bus per quietum rerum statum litterarum incr
menta facta sunt, sibi nunc petenda esse videa
studiorum suorum noua fomenta. Quibus d
rebus cum gratulandum nobis sit, agedum, om

op

elaborandum nobis esse cogitemus, ne tantis s nostris indigni videamur, ne aut posteritas, praesens aeuum, et exterarum terrarum homi- , qui his litterarum copiis priuatos se viderunt dhuc vident, ne illi cum indignatione pro- tient: inter tanta haec prouidentiae munera, a in Academiam Georgiam Augustam fuere cu- ata, litterarum hoc vel illud genus, hanc vel a disciplinam, ab iis, qui eam excolere et cere debebant, quique in illustri hoc loco con- ti, omnibus copiis bene instructi, operam a collocare feliciter poterant, esse neglectam, ndore suo priuatam, nec ad eam lucem ad- am, quo adduci ea facile potuisset, nisi stu- n, fides et sacramenti, quo adstricti sumus, gio defuisset. Quotus enim quisque nostrum, ties perpendit et deliberat, quid sibi in ea sta- ne, in qua collocatus est, agendum molien- mue sit, non saepe ad animum reuocabit et ad se dicet: enitar vero omni ope, vt partes as expleam; quid enim? "si, vna alteraue ate post mortem meam elapsa, ii, qui tum su- stites erunt, praesentium temporum statum lit- rium recognoscent, et erit aliquid, de quo pronuntiare possint, me in vna vel altera re io meo defuisse, eaque ipsa incuria me bonum od Academiae mea opera ac studio praeter- re, litterarum genus, quod mihi vt ornem mplificem, mandatum est, mea culpa de- sse, honorem eius et dignitatem deminutam meaeque operae in ornanda sparta mea de- um aliquod memorabile deprehensum esse: intole-

intolerabilem equidem vitam esse ducerem, si esset eius modi, quod mihi metuendum esse rem." Hoc sensu, hoc iudicio, Patres A miae, haud dubito nos omnes animatos pariter ductos esse; neque officio suo quenquam ita turum esse, vt posteritati iustam caussam conquerendi, inertiam et socordiam accusandi memoriam damnandi, relinquat. Similibus agitatos et incitatos fuisse putabimus viros quorum laudibus creuit Georgia Augusta, illos litterarios, Halleros, Roedereros, Bu lios, Zinnios, Moshemios, Heumannos, G ros, Böhmeros, Michaeles, Gattereros, K ros, cum aliis, quos enumerare si vellemus, dium faceremus. Debet autem hoc infixum animis, non latere alias academias, alias te homines, ipsam multitudinem, si quis mu suo in hac nostra litterarum sede cum fide et l fecusue fungatur: non nostram Academiam ad vt olim, tantum illi, qui tirocinium in lit posituri sunt; immo vero, magna ex parte, peracto iam aliis in Academiis curriculo, a nos aut vltimum decursum facturi, aut expoli dis perficiendisque studiis suis et profectibus o ram daturi; hi de nostris litteris, studiis, m et laudibus cognoscere ac dispicere possunt, mamque de nobis ad alias terras perferre sec dam vel sinistram: quis autem de se ad ext manare vellet famam: per se stetisse, ne Acad miae nostrae existimatio esset integra, et omni numeris absoluta.

ad famam laudemque Georgiae Augustae in, ... oras perferendam haud parum profuit hoc ... gia munificentia institutum certamen littera... iis constitutum, qui profectuum suorum ... lum facere primumque industriae specimen ... t proponere. Institutum praeclarum: si ... recte eo vti volent ii, qui ad certamen sunt ... turi; non enim instituti consilium est, vt ... studia in forum protrudantur; non, vt, si ... ciliani verbis vti licet, tanquam immatura ... vindemia, quicquid est acerbum, proferatur; non, vt fundamenta impudentiae iaciantur, et, ... est vbique perniciosissimum, praeueniat vires ... ia; verum, vt, antequam in aream procedat, ... isque ingenii suaeque doctrinae in vmbra experimentum facere queat, nec, nisi illa iam vbertatem ... satis magnam, vt iudicari possit de pro... aliquando in vita publica priuataque futuro, ... orum suorum fructum promat.

Haec atque his similia cum in corona coetus ... demici essent pronuntiata ab eo, cui partes ... datae sunt *b*), vt publice iudicia Ordinum aca... icorum de scriptis, quae in certamen littera... a ciuibus nostris confluxerunt, praeconio suo ... tiet, processum est ad ipsam enarrationem cer... is, et ad exponendos successus, quos concer... m studia habuere. Accipite igitur, Commi... nes, quale primo loco

Iudicium *Ordinis Theologici* de commentatio... us ipsi exhibitis fuerit:

"Postu-

b) *Professore eloquentiae.*

"Postulauerat Ordo Theologorum, ut insig-
nes conuersiones, quas Theologia moralis seculo
octauo experta est, describerentur et a causis suis
terentur. Duae nobis oblatae sunt commentatio
altera insignita verbis *Ammonii* in decem cat
rias Aristotelis:

ὁ ἐξηγουμενος ὀφειλει κριτης ἀπλῶς των λεγομενων
χειν· και πρωτα μεν την διανοιαν του ἀρχαιου
νιζειν, και ἑρμηνευειν τα αυτῳ δοκουντα· επειτα
παρ ἑαυτῳ ἐπιφερειν κρισιν.

altera verbis *Quinctiliani:*

*Modeste et circumspecto iudicio de tant
pronuntiandum est, ne, quod plerisque
damnent, quod non intelligant.*

"Prima commendabat se admirabili indu
et partium dispositione egregia, causas conuc
num sedulo indagabat, diuersorum systema
rationem et ingenium subtiliter exponebat, i
que doctrinae moralis in scriptis popularibu
asceticis, et in moribus christianorum vi
effectum attingebat, totamque quaestionem p
sitam exhaurire videbatur. Altera eminebat
tionis puritate et ornatu, modestia amabili,
disciplinae morum cognitione eximia, lection
lecta et curata, iudicio sano et circumspecto,
Introductione viam sibi ad historiam conuersi
Theologiae moralis enarrandam parabat et m
bat. In tot ac tantis et tam aequalibus virtu
concertantium, Ordo Theologorum non aus
iudicare, cui ex ambobus praemium regium
cernendum sit. Si prima commentatio vna
tute vincere videbatur, secunda vincebat

a prima maculis et vitiis nonnullis laborare videretur, secunda laborabat aliis. Si ista nimium idebatur dare et praescriptos limites transgredi, aec nonnullas quaestionis partes negligebat vel ttingebat tantum, aliis diutius immorabatur. tramque igitur commentationem praemio dignam sse iudicauimus, et, permittentibus atque munificentissime largientibus viris illustribus, qui augustissimo Regi sunt a consiliis intimis, suum nicuique concertantium praemium regium totum t integrum decernimus, et hancce sententiam non ine insigni animi pietate et voluptate pronuntiamus."

Solutis inde schedularum, quibus nomina inscribi solent, vinculis lectum est, *prioris* quidem erbis graecis inscriptae,

Io. Horn, *Verdensis*,
Seminarii Regii Philologici, Seminarii Regii Homiletici, Societatisque Gottingensis priuatae litteris humanioribus addictae et Helmstadiensis Teutonicae sodalis.

osterioris:

Philippus Conradus Marheinecke, *Hildesiensis*.

"Praemium *homileticum* propositum erat oratori acro, qui optime verba facturus esset publice, raeeunte diuo Paulo 1 Timoth. c. I. v. 5.

De vinculo, quod inter fidem et virtutem intercedit, arctissimo.

Von der Unzertrennlichkeit des Glaubens u. der Tugend.

Concertauerunt de praemio in vniuersum *sermones quatuor*, quorum

primus, verbis Ciceroni insignitus,
fieri potest, vt fallat,

T 2 multa

multa continebat bene et egregie dicta, dignum omnino, qui coram concione haberetur, nisi fidem, quam libri sacri omnis religionis et virtutis fontem esse docent, versa vice ab officii et virtutis natura deriuandam esse putauisset auctor; qua quidem sententia vel in secunda orationis suae parte transuersum abreptus est. Cauit, ne in tantas se difficultates induceret,

orator secundus, Schilleri sententiam praeferens:
den himmlischen Glauben bewahre!

qui de summa orationis sibi proposita breuiter quidem, sed apte et clare exposuit, ita saltem, vt auditoribus, si non plane satisfecit, persuadere tamen inciperet feliciter. Maiorem notionum et argumentorum molem congessit auctor,

orationis tertiae, dicto Iacobi insignis:
βλέπεις, ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις·

ea tamen sedulitate, quae nonnunquam a fine proposito aberrauit et neglecti ornatus linguae inuidiam non effugit.

In *vltimo*, qui auditores suspensos tenuit, sermone, Ioannis epigraphe claro:
Αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν·
multa quidem occurrebant profunde cogitata; desideratus tamen est ordo, qui meditationi et memoriae lucem adfert, et quo oratio sacra inprimis caret aegerrime.

Subductis rationibus praemio dignus iudicatus est auctor orationis secundae:

AUGUSTUS PHILIPPUS PETRI, *Hannoueranus*,
Seminarii Homiletici Sodalis:

proxi-

proxime autem ab illo abesse existimatus est:
DIETERICUS AUGUSTUS GUILIELMUS TAPPE,
Hannoueranus.

Ordo *Iureconsultorum* desiderauerat:

Vt exponeretur nexus inter successionem ab intestato et querelam inofficiosi testamenti, ita quidem, vt quatenus ab illa ad hanc argumentum duci possit, definiatur.

"Concertarunt hac de re quinque commilitones his distincti symbolis:

I. *O curas hominum! quantum est in rebus inane.* JUVENAL.
II. πετομαι ελπισι. SOPHOCL.
III. *Quod quidem perquam durum est, sed ita lex scripta est.* ULPIAN.
IV. *Pia est causa.* VIRGIL.
V. *Magis in studiis timor, quam fiducia decet.*

"Quae *tertio* et *quinto* loco nominatae sunt commentationes, reliquis palmam dubiam reddere non potuerunt, quoniam in vtraque doctrinae studium et ingenii acumen multo quidem magis, ac in reliquis omnibus desideratur, praetereaque dissertatio *tertia* quaestionem ipsam nimis leuiter tractat, et *quinta* neglecto die exhibitionis longe serius, quam oportuerat, tradita est. Quamquam autem in tribus illis, quae restant, commentationibus plura reperiuntur, quae subtiliori iudicio ponderari, aut maiori in luce collocari debuissent, omnes tamen tanta eruditione tantoque studio compositae sunt, vt vnaquaeque praemio digna videri posset, si sine aemula spectaretur. Instituta autem comparatione intellectu haud fuit difficile, commenta-

tionem *primo loco* nominatam doctrinae copi subtilitate vinci ab illa, quam *secundo loco* caüimus, hanc vero cedere illi, quae *quarto* memorata est. In hac enim, quae ad rem tinent, non solum summa diligentia conqu verum etiam magna iudicii sagacitate adorn iustoque ordine et sermone satis culto prop sunt. Quae cum ita sint, vnanimi arbitr consensu praemium regium addictum est au commentationis quarto loco positae, cui scriptum est elogium:

Pia est causa.

Huic vero eam, quam *secundo loco* Sophocl bis insignitam, et vtrique illam, quam *prim* Iuuenalis sententia distinctam nominauimus, pr me accedere iudicatum est.

Victricis commentationis auctor, resig schedula editus est

Eduardus Schrader, *Hildesiensis.*

Ab *Ordine Medicorum* ad concertationem posita erat:

Accurata, et obseruationibus ac experimenti historia effectuum caloris et frigoris externi in humanum viuum.

"Exhibitae sunt scriptiones tres, his insignitae:

I. Ὁμως τολμητεον και ζητητεον το αληθες. ει γαρ κ τυχωμεν αυτου, παντως δηπου πλησιεστερον, εσμεν, ἀφιξομεθα. Galen.

II. *Fructum studiorum viridem, et adhuc di promi decet, dum venia et spes est, et pa fauor; et audere non dedecet.* Quinctilian

III. *Calor et frigus duae manus sunt, quibus p pue operatur natura.* Baco.

Tertiae huius commentationis auctor succincte et probe exposuit ea, quae quaestionem expedire possent; nec tamen ea cum industria studiique intentione, qua reliqui duo; quorum *is, qui graece inscripsit commentationem*, dispositione considerate instituta, perspicuitate, et lectione diligente et accurata se commendat; comparauit quoque sedulo, intelligenterque et modeste examinauit opinionem in scholis medicorum nuper diuersis iudiciis agitatam de caloris et frigoris vi in corpus humanum; ideinque iudicium suum substruxit coniectura admodum acuta. *Altera* commentatio verbis *Fructum studiorum viridem* etc. signata, et rerum momentis potioribus plerisque cum illa conuenit, nec diligentia curaque cedit; subtilius tamen in illa quaestionis capita inquisiuit, inprimisque in caloris temperamentum varium ex coniunctione cum materiis, quas ponderabiles vocant, per quas calor corpori communicatur. Occurrunt praeterea in libello plura, etsi in quaestione diserte non comprehensa, ex ea tamen sponte manantia, non vulgaria ab auctore scite obseruata, etsi sunt, de quibus monendum esset, suntque non minoris momenti. Comparatione itaque vtriusque commentationis instituta, cum non satis liqueret, vtri commentationi praemium esset assignandum, diu fluctuantibus Ordinis iudiciis liberalitate regia, et pro vno praemio hac vice decreta sunt praemia duo, quorum *alterum* commentationi inscriptae verbis: *Fructum studiorum viridem* obtigit: cuius auctor recitatus est:

Guilielmus Fridericus Bauk, *Allendorf...*
Societatis Scient. Physiogrum priuatae Gotting. Sod...
alterum Commentationi *graecis verbis* inscri...
cuius auctor est:

Carolus Ferdinandus Becker, *Paderborn...*
Soc. Scient. Phys. priuatae Gotting. Sodalis Ordin...

A *Philosophorum Ordine*
quaestio in annum saeculi secundum pro...
ordinaria erat haec:

Vt contexeretur historia doctrinae Graeco...
Romanorum philosophorum de statu anima...
mortem.

"Non nisi vna commentatio Ordini obl...
versu Homerico inscripta:

[illegible]

quae tamen lectione et doctrina, ex ipsis fo...
inspectis hausta, graecarum latinarumque ...
rum notitiae vestigiis haud obscuris, iudicii...
que acumine, Ordini se approbauit; etsi ...
ea, quae emendatiora esse vellemus, parti...
oratione latina, quae diligentiorem cura...
derat, in dispositione partium, et in oti...
nonnullis copia, cum inopia in aliis magis ...
ratu dignis. Cum tamen in his pleraque ...
parata sint, vt ea tolli aut elui possint, ...
quam prelo tradita fuerit commentatio pr...
quaestioni constituto studium auctoris ad ...
excitare decreuit Ordo philosophicus.

Aperta scheda lectum est nomen:

Carol. Ludov. Struve, *Holsatus,*
Seminarii Philologici Sodalis.

Ex superioribus annis restabant adhuc praemia suo tempore haud persoluta: ad haec conse-da quaestiones duae extraordinariae in hunc an- erant eulgatae:

Altera vice altera proposita:

Vt ex ingenii humani diuitiarumque ipsarum na-rà, atque ex historia tam antiqua quam recentiore, claretur: quam vim habuerit, quosque effectus, m bonos quam nociuos, morales, politicos, atque hysicos, metallicarum diuitiarum eminens, respectu alias gentes minus opulentas habito, affluentia; fit subito, siue pedetentim, quibuscunque de-ussis, exorta.

Non ignorabamus, quaestionem ita esse com-tam, vt desideraret ingenium iam exercitatum, cium paullo maturius et studii assiduitatem in plinae genere ab haud multis frequentato. ita est vna scriptio cum verbis: *Auri sacra* in qua lectionem librorum in hoc genere pum diligentem, prudentem et acutam, in- cura ac cogitatione institutam agnoscimus ac amus; ea autem desideramus quae ex histo-m penu erant promenda. Ipsae res, de qui- agitur, desiderabant sermonis Latini copiam facultatem haud vulgarem; quam auctori de- e aegre tulimus; veniam tamen ex ipsa argu-nti, in patrio sermone tractari, non ex antiquio-bus scriptoribus erui soliti, indole petendam esse, acile intelleximus. Itaque praemio auctoris in-dustriam ornare placuit.

Resignata scheda pronuntiatum est nomen;

FRIDERICUS JUNCKER, *Badensis.*

Altera quaestio extra ordinem pronuntiata:

Vt describeretur peninsula Arabum geogra ex Abulfeda, ita vt Abulfedea descriptio com tario perpetuo illustraretur.

Doctae huic quaestioni docta obtigit com tatio, cum lemmate:

Quod totum non scitur, tamen neque totam mittatur;

quae Abulfedae verba sunt. Eam tanto lube pronuntiamus votis nostris satisfecisse, quanto pius illa accedit ad exempla olim in Ha Africa Edrisii et Wilkenii historia bello Orientem a Christianis cruce signatis suscep ad imitandum proposita. Ipsa commentatio iudicio subacto et doctrina haud vulgari elabo commentarii in Abulfedam locum occupat, nem rerum meliorem in ipsam Abulfedeam Ara descriptionem intulit, magno cum fructu le tium; crisin in ipsis verbis, quantum sine co bus manuscriptis fieri potuit, adhibuit salub interpretationem emendatiorem; rerum illust nem prudentem, doctam et fructuosam; inqu etsi in magnum volumen excreuisse videri d libellus, non tamen temerariae profusionis re hensionem admittit. Hanc itaque, dignam p mio, commentationem honestissima quoque l lubentissimo animo prosequimur.

Aperta schedula prodiisse vidimus nomen:

CHRISTOPHORUS ROMMEL, *Hasso-Cassellanus*, *Seminarii Regii Philologici Sodalis.*

Mira-

...nni, Commilitones, rei nouitatem, quo-
...tandem euenerit, vt extra ordinem praemia
numero distributa sint. Videlicet duae pro-
...e erant extra ordinem quaestiones ab Ordine
...sophico; et, cum duae commentationes ad
...ionem Theologici Ordinis, vtraque praemio
..., exhibitae essent, scitote, tantum fuisse
...i in his terris rerum administrandarum Sena-
...beralitatem, vt extra ordinem alterum prae-
... adiungeret; similis munificentia obtigit *Or-*
...Medicorum, vt, dum de praeferenda alterutra
...entatione praemio digna, incertus haereret,
...e praemium assignare ille iuberetur.

...idetis, Commilitones, quae praemia maneant
...m intentius in bonis litteris positum. Nec
... aut vos, quibus tam felicibus esse contigit,
... reportaretis, aut alii omnem operae disci-
... ingenuis impensae fructum et dignitatem
... fortunae beneficio aestimate; immo vero
... bonis litteris consecratae, nominatimque cur-
... academici ex praescripto in solidiore doctrina
..., reputate praemia constituta esse maxima
...mplissima alia, in conscientia virtutis, consi-
...umque rectorum, quae sequuti estis, et matu-
...m aliquando fructuum ex academia reporta-
...m, tum, vbi in patriam redieritis, ex iudiciis
...um, qui exploratione facta de vestris profecti-
...s bene augurabuntur vosque ad munera publica
...cunda, eorumque praemia, dignitatem et am-
...tudinem euehent.

Vt vero alii in posterum annum simile suarum
genii facultatum et studiorum experimentum

faciant:

faciant: nouas accipite quaestiones in annum culi tertium propositas.

ORDINIS THEOLOGORVM

pronuntiata est in annum saeculi III.

Quum de *pleromate* multa occurrant in sacris: digna est, quae iterum exagi *quaestio de gnosi biblica. Inquiratur* ita *gnoseos sacrae veritatem, eius notiones vniuersa in Vetere tum in Nouo Testamento et apo totiusque doctrinae nexum cum sententiis eorum Gnosticos adpellat historia ecclesiastica saecu et secundi.*

Quaestio *homiletica.* Ex loco 1 Cor. VIII, 7. expo

Quantopere nobis a iudicio conscientiae err cauendum sit.

Wie sehr wir uns vor den Aussprüchen ei renden Gewissens zu hüthen haben.

ORDINIS IVRECONSVLTORVM quaesti

Exponantur principia de re iudicata, eius effectu, in caussis criminalibus, vt et de re quae contra sententias criminales competunt.

ORDINIS MEDICORVM:

Quaenam metuenda sunt detrimenta, ex ne doctrinae medicae crisium in morbis oriunda.

ORDINIS PHILOSOPHORVM:

Descriptio Caucasi, seu, regionum inter Nig et Caspium Maria, Armeniam et Campos Sira patentium, gentiumque Caucasiarum, ex Strab *lib. XI. comparatis scriptoribus recentioribus,* im

Güldenstädt et Reineggs, qui de his terris ac-ratius exposuerunt.

ronuntiatis his quaestionibus subiungendae iterato conditiones conatibus in iis tractandis criptae. Primo, vt videatis, Commilitones, udiorum vestrorum rationes turbetis, aut cur-um academicum importune et temere inter-patis, nec praecocia nimis studia ad hanc m protrudatis; nec nisi nouissimis curriculi mici stadiis ad hoc experiendarum virium accedatis. Porro ii, qui se accinxerint ad scribendi exercitationem, monendi sunt, vt on, nisi quae ipsa rei expositio, demonstratio robatio postulant, scripto comprehendenda statuant; a vulgaribus et satis notis et nimis eralibus ex doctrinae compendiis repetendis, non a locis vndecunque compilandis, absti-nt; parum necessaria non nisi per summam at-tint, et in rerum cardine sibi operam ponen-esse cogitent; ne in tantam molem, quantam vidimus, excrescant scripta inutili copia ptantia; praescripti memores, haud in censum ro admittendam, saltem non typis excudendam commentationem, quae vltra sex plagulas lo excusas temere excurrat. Tandem latinae ionis puritatem et proprietatem esse seruandam, barbarismis et soloecismis foedatae scriptiones idium faciant. Altera ex parte persuasum vo-habetote, veniam et spem et fauorem vestris atibus, etiam si successus non omni ex parte ponderint, esse paratum.

Restat,

II.

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVST
PRORECTOR
GEORGIVS FRID. DE MART
CVM SENATV
CIVIVM SVORVM
QVI
IN CERTAMINE LITERARIO
IN A. D. IV. IVNII ANNI HVIVS cIↃIↃcc
REGIS NOSTRI INDVLGENTISSI
SOLLENNE NATALITI
INDICTO
CONSTITVTA EX EIVS MVNIFICENTIA
PRAEMIA
ORDINVM ACADEMICORVM IVDICIO REPORTA
NOMINA
SIMVLQVE
COMMENTATIONVM
QVAE
AD CERTAMEN IN A. D. IV. IVNII ANNI cIↃIↃCCCIV
ADMITTI VOLENT
ARGVMENTA
AB ACADEMIAE ORDINIS PROPOSITA
PROMVLGAT.

Ab *Ordine Theologorum* propoſita erat quaeſ
Quum de pleromate multa occurrant in libris ſac
digna eſt, quae iterum exagitetur, quaeſtio de g
bibl

iblica. Inquiratur itaque in gnoseos sacrae veritatem, eius notiones vniuersas, cum in vetere, tum in nouo testamento et apocryphis, totiusque doctrinae nexum cum sententiis eorum, quos Gnosticos adpellat historia ecclesiastica seculi primi et secundi.

Incurrebat in oculos, omnem quaestionis am-
im in tres describendum esse partes; primam
osophitam, vel criticam, quae ambiguam gno-
notionem ad certos limites reuocaret; alteram
eticam, quae loca scripturae sacrae, quibus ea
m, mundum, Christum, ipsamque adeo ec-
iam, implere dicitur, excuteret, et cum gno-
, vel emanatismi placitis contenderet; postre-
n denique *historicam*, quae in Gnosticorum
esiae primaeuae doctrinam, eiusque cum scriptu-
sacrae imaginibus dictisue nonnullis nexum,
uireret. Monitum erat in praelectionibus:

Quanto exquisitiori ad hanc quaestionem feliciter tractandam opus sit doctrina, eo maiorem gloriam exspectaturam esse victorem.

ic itaque sententiam, quae concertantium
ulationem excitare atque incendere, non au-
reprimere vel exstinguere debebat, prae se
ns, vnus tantum fuit e commilitonibus, qui,
oriam sine puluere reportaturus, in arenam
enderet. Disputauit nimirum, in prima prae-
im commentationis suae parte, de gnosi in
iersum, copiose atque docte, eaque spem prae-
, fore, vt secundam adhuc, atque tertiam,
quibus profligandis ardor primus aliquantum
ixisse videri queat, reuocata in opus inceptum
gentia, feliciter absoluat."

Resignata, quae addita fuit libello, sche
nomen prodiit HORN: idem Io. Horn, Verde
qui superioribus annis duas palmas consecutus

Ad habendam orationem sacram praemio r
ornandam proposita erat quaestio ex 1. epi
Pauli ad Corinthios c. VIII. v. 7. deriuata:

Quantopere nobis cauere debeamus a iudicio scientiae errantis?

Wie sehr wir uns vor den Aussprüchen eines irre Gewissens zu hüten haben.

Redditae sunt Seminarii homiletici directori
tiones quinque, quarum indoles singularis p
diem in commentatione theodisca recenseb
Post delectum ab Ordine factum, singularum
orationum, iam publice habitarum virtutes ex
ratas, praemio dignus iudicatus est:

GEORGIUS ERNESTUS PLATE, *Gottingensis,*
Seminarii Homiletici nunc quoque Semin. Philologici So

proxime autem ab eo abfuisse decretum est:

CHRISTOPHOR. FRIDERIC. WESTPHAL, *Gottingens*
Semin. Hom. antea Semin. Philog. Sodalem.

Ab *Ordine Iureconsultorum* quaestio pronu
tiata erat:

*Vt exponerentur principia de re iudicata eiu
effectu in caussis criminalibus, vt et de remediis
contra sententias criminales competunt.*

"Exhibitae sunt commentationes quinque,
insignitae symbolis:

I. *Cedant arma togae, cedatque laurea linguae.*

II. *Neque enim laetabitur vnquam, nec moerebit ni
quod semper in se ipso spem reponet sui,*

III. Τὸ δὲ τυχεῖν,
Πειρώμενον ἀγωνίας
Παραλύει δυσφρόνων.

IV. *Satius esse, impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnari.*

V. *Non tam perficiendi spe, quam exponendi voluntate.*

Inter has commentationes, eam, quae sub N. III. memorata est cum symbolo Το δε τυχειν cet., reliquas antecellere censuit Ordo, tum studio et industria in conquirendis materiarum copiis, maxime ex ipsis fontibus, speciatim iuris Romani, tum et iudicii acumine, et dictionis genere; quamquam nec in ea desint culpanda, nimirum quod auctor passim nimis diffusus et abundans sit, nominatim in tractandis remediis aduersus sententias criminales, contra in definiendis principiis de re iudicata eiusque effectu nimis parcus, quodque erronea nonnulla principia, circa vsum hodiernum iuris Romani, et in effingendo peculiari remedio reuocationis ex articulo 91. Constitutionis criminalis Carolinae, posuerit.

. Proxime ad hanc commentationem accedere visa est Ordini illa, quae sub Nr. V. cum symbolo: *non tam perficiendi spe* cet. nominata est. In eius auctore laudanda quidem est diligentia adhibita, scrutatio atque meditatio accurata, et apta quaestioni propositae tractationis dispositio. Tamen vero haec commentatio, priori, non modo, quod ad fontium studium et vsum, itemque quod ad iudicii vim attinet, sed etiam ideo postponenda, quod orationis concinnitate careat, ac subinde ab obscuritate, et offensionis in alios specie liberari nequeat.

Quae cum ita sint, vnanimi arbitrorum co sensu praemium adiudicatum est auctori comm tationis tertio loco positae, cum inscriptum symbolum: Το δε τυχεῖν."

Resoluta scheda apparuit auctorem esse

EDUARDUM SCHRADER, *Hildesiensem,*

eundem qui iam superiore anno praemio ab O dine Iuris consultorum ornatus fuerat.

Eius autem, qui *accessisse* ad primariam laud iudicatus est, nomen est

FRANCISCUS BERNHARDUS GERICKE, *Hildesi*

"Proposuerat *Ordo Medicus* quaestionem:

Quaenam ex neglectu doctrinae medicae de Cri bus in morbis metuenda sint detrimenta?

Non nisi vna commentatio Ordini est redd cum dicto: *experientia et ratio ducant.* Etsi auc huius commentationis ad plura adhaesit, quae cu quaestione haud sunt coniuncta: ea tamen, qu ad quaestionem ipsam spectabant, docte ac sci exposuit, ita vt, quid de summa rei iudicand sit, facile inde intelligi possit: digna itaque com mentatio habita est, quae praemio regio ornaretur cuius auctorem edidit scheda resignata

WILHELMUM LIEBSCH, *Peina Hildesiensem.*

Ordinis philosophici quaestio:

Descriptio Caucasi, seu regionum inter Pontu Euxinum et mare Caspium, Armeniam et Campo Siracicos patentium, gentiumque Caucasiarum e Strabone libro XI. comparatis scriptoribus recentio ribu

ribus, inprimis Güldenstedt et Reineggs, qui de his terris accuratius exposuerunt.

Exhibitae sunt Ordini Commentationes tres: prima cum dicto: *Est quodam prodire tenus, si non datur vltra:* ab auctore illa profecta eximii ingenii, de quo, si maior rerum vsus maturitatem addiderit, praeclara quaeque expectare licet, adminiculis, quae habuit, vsus est satis dextre, et expositione rerum se commendauit commoda et perspicua. Pari fere inter se Marte congressae sunt duae caeterae commentationes; insignita quidem dicto altera: *Certandum est: nulli veniunt sine marte triumphi; et nisi certandi nulla corona datur;* tertia autem dicto: *Tantum aeui longinqua valet mutare vetustas.* Iam tertia haec haud dubie loco principe est habenda, si lectionis copiam et doctrinam spectes; maiorem forte ac locupletiorem quam aut quaestio aut ordo philosophorum desiderabat; eruditionis igitur specimen proposuit auctor praeclarum; admiramur studium ardens, euagatum vltra ea ipsa, quae ad quaestionem et ad Strabonis interpretationem et geographicam illustrationem faciebant. Diuersam expositionis rerum, etsi minore cum doctrina, laudem habet commentatio, secundo loco memorata, inscripta: *Certandum est.* Quaestionem auctor accurate constitutam animo nunquam dimisit, seuero cum delectu ex iis quae collegerat ea tantum apposuit, quae ad Strabonem illustrandum et ad geographiam declarandam vim habere poterant; obseruata disposuit industrie lucido ordine, et perspicua aptaque dictione; de commerciis Caucasiarum gentium in fine nonnulla

 adiecit,

adiecit, quibus etsi sint quae addi possint, pa
tamen reperias quae detracta esse malis. Prob
tum igitur est in hac scriptione iudicium in reru
dilectu, sollertia in dispositione et recta ac ca
dida dictio: censuitque ideo Ordo amplissim
has laudes, in iuuenilibus conatibus raro obui
mereri, vt praemio ornaretur commentatio haec i
scripta *Certandum est;* amplissima tamen doctrin
et industriae laude relicta alteri commentatio
dignissimae vtique quae typis excudatur. Vict
scriptio auctorem habet

GEORGIUM HENRICUM LÜNEMANN, *Gottingens*
Seminarii Regii Philologici Sodalem.

Recitatis his nominibus eorum, qui palma
ac praemia reportauerant, pronuntiatae sunt quae
stiones ab Ordinibus Academiae in annum prox
mum, Saeculi quartum, propositae:

"Ab iis, qui de praemio anni 1804 repo
tando concertaturi sint, requirit

ORDO THEOLOGORVM:

*Vt accurate examinetur ac ponderetur, quanti
valoris ac momenti tum in adstruenda veritate his
riae Christi, tum in demonstranda authentia et in
gritate librorum N. T., testimonia aduersarioru
qui fidem christianam, et haereticorum etiam,
fidem catholicam in tribus primis seculis impug
runt, habeant et habere possint.*

Orationis sacrae autem argumentum, e l
Psalm. XXXIII, v. 13 - 15. deriuandum, hac p
positione continetur:

De veritate prouidentiae diuinae e vitis clarorum, magnorumque hominum adstruenda.

Von der Gewisheit der göttlichen Vorsehung aus dem Leben grosser und ausgezeichneter Menschen.

In annum proximum ab ORDINE IVRECONSVLTORVM constituta est quaestio:

Exponantur effectus actuum iurisdictionis voluntariae et mixtae in alieno territorio secundum principia iuris ciuilis, publici Germanici, et gentium.

ORDO MEDICORVM desiderat commentationem:

De aëre, aquis et locis Goettingensibus.

Ab ORDINE PHILOSOPHORVM:

Quae sunt ea, quibus systema dynamicum in physica disciplina iure meritoque praefertur atomistico systemati?

P. P. in Georgia Augusta d. IV. Iunii CIƆIƆCCIII.

III.

ACADEMIAE GEORGIAE AVGV

PRORECTOR

GEORGIVS FRID. DE MA

CVM SENATV

CIVIVM SVORV

QVI

IN CERTAMINE LITERARIO

IN A. D. IV. IVNII ANNI HVIVS C

GEORGII III.

PATRIS PATRIAE INDVLGENTISSIMI

SOLLENNE NATALITII

INDICTO

CONSTITVTA EX EIVS MVNIFICENTIA

PRAEMIA

ORDINVM ACADEMICORVM IVDICIO REPORTARV

NOMINA

SIMVLQVE

COMMENTATIONVM

QVAE

AD CERTAMEN IN A. D. IV. IVNII ANNI cIↃIↃCCCV

ADMITTI VOLENT

ARGVMENTA

AB ACADEMIAE ORDINIBVS PROPOSITA

PROMVLGAT.

Quum anno superiore hoc idem sollenne batur, vt constituta academicae iuuen praemia ex Ordinum academicorum sententia

strib

uerentur, multorum animos metus incesserat, vltimum illud esset sollenne, quod Georgiae ustae fato concessum esset. Et erat rerum, in ous tum versabamur, ea conditio, vt ancipiti u trepidari posset. Recordantur forte, qui sollenni coetui interfuerunt, quae tum erat norum infractio ac demissio, qui vultus, qui iones; bene meminimus et ipsi, inter quas sol:udines metusque, inter rerum incerta, crebros iores, nuntios sinistros, illud tempus exegimus.)ias hostiles terrarum Hannoueranarum fines asse; nostras copias ad arma vocatas exiisse; publice legatos, qui de conditionibus cum :e agerent, in quas ad incolumitatem terrarum ınoueranarum conueniri posset; durissimas eas :, cum, per fata iniqua, ab ea parte, quae is superior erat, eae dicerentur, facile potera:s augurari; de copiarum nostratium fortuna, virorum fortissimorum salute, anxia nos tene- sollicitudo. Peracta tamen a nobis sunt eius sollennia animis firmatis et ad pietatem comtis, susceptaque sunt vota pro patria et pro :e patriae indulgentissimo, cuius natali cele- ıido sollenne illud erat indictum; et, quae ltituta sunt eius munificentia praemia, sunt ad- a merentibus et soluta. Proximis diebus cum ıtiatum esset, Hannoueram vrbem a copiis ncicis esse occupatam, decreta est legatio ad ımum exercitus Francici in his terris ducem, ım illustrem, *Eduardum Mortier*, his ipsis, quos nus, diebus inter Mareschallos Imperii Fran- um adscriptum. Vt tanto maior legationis

 esset

esset dignatio, haud dedignatus est eam obire ipse Prorector nostrae Academiae Magnificus *de Martens*, cuius merita de rep. nostra academica temporibus hisce difficillimis tanta sunt, vt, nisi gratissimis animis digna laude ea praedicemus, officio nostro ac fidei deesse videri debeamus; ea enim cum prudentia et industria commodis publicis prouidit, ea cum vigilantia et sagacitate, quod factu opus esset, dispexit, et cum celeritate, ipso rerum agendarum articulo et momento, peregit, vt seruatae reip. academicae meritum haud minima ex parte eius operae, consiliis, prudentiae, debitum sit. Nisi enim vir grauissimus rerum agendarum vsu imbutus academiae gubernacula tenuisset, his procellis iactata resp. nostra statum tenere vix potuisset; quandoquidem, vrgente rerum discrimine, ex formula solita, et per consultantium ambages et moras, nihil recte peragi potest; verum momento, et opportunitate oblata, e vestigio consilia prudenter capta ad actum sunt deducenda et fortiter ac constanter perficienda. Prorectori in legatione modo memorata comes ex Professorum numero delectus est vir illustris, *Blumenbach*.

Curata quidem erant iam ante hos dies alia, quae prouidis studiis ad placandos deuinciendosque Francorum animos vim habere poterant; inprimisque curatum, vt summi Francorum Consulis, nunc Imperatoris Francorum, propitiam haberet voluntatem academia, vtque ab eo securitati et tranquillitati, nostrarumque rerum incolumitati, iussu et edicto consuleretur; horum tamen consiliorum exitus ante plurium dierum decursum

resciscí

scisci haud poterat. Propiora loco et tempore nt ea, quae a legatis reducibus expectabantur. Cum ita inter spem metumque haereremus, iere legati Hannouera vrbe, et speratis laetiora untiarunt; admissi illi et excepti cum facilitate comitate (d. XII. Iunii) a summo copiarum duce luardo *Mortier*, responsum et pronuntiatum acerunt: "*Vniuersitatis Gottingensis dignationem habm iri respectu curaque rerum omnium, quae ad eam modo spectare possint;*" adiectum quoque, licere, re nostra visum esset, ephemeridibus Hamburnsibus haec ipsa pronuntiata inserere. Mox mpertum est, dignationem Georgiae Augustae itam esse tantam, vt, antequam preces nostrae summum rerum Francicarum arbitrum essent rlatae, statim in ipsis Conuentionis Suhlingensis nditionibus (d. III. Iunii) quibus de summa rum constituebatur, scriptum esset: "*relinqui vnirsitati Gottingensi reditus quibus illa aleretur.*" Ita acaémiae necessitatibus commodisque prospectum erat, emebat tamen animos tacita anxietas, ne, dispotis per loca idonea militum turmis, praesidium vrbem agrumque Gottingensem introduceretur; uo facto verendum erat, ne de securitate et tranuillitate academiae, eoque ipso de frequentia ad os commeantium, actum esset.

Iam antea per eos dies, quibus hostem ad fines lannoueranos aduentare nuntiatum erat, Curatoum academiae, etsi innumeris sollicitudinibus diictorum, prouida cura, ad incerta euenta parata rant rerum nostrarum praesidia alia: cautum erat e pensionibus semestribus praesenti pecunia ante

diem

diem numerandis; institutis publicis erat subi tum assignatis in menses proximos erogationi nihilque omissum, quo malorum instantium m minui, ingruentium leuari, damna sarciri, sal differri possent; aliarum rerum agendarum c silia salubria erant impertita. Quae si animis petimus, (nam memoria excidere nunquam poss quis est, qui ad omnem boni rectique sen adeo occalluisse videri debeat, vt, tanta in cumulata bona, virorum summorum tam pater nostri curam, recolendo, non grato animi aff moueatur. Nisi enim tales viros nostrae inc mitatis prouidos academia habuisset: veren erat, ne inter tantos terrores omnis res acaden subductis iis, quibus sustinenda erat, vel metu euentorum, labefactaretur.

Anxiis curis diu iactati, quae fortuna f precum nostrarum, Parisios ad summum Consu nunc potentissimum Francorum Imperatorem, latarum, vna cum litteris ad alios viros grati auctoritate valentes, de impetranda acade nostrae securitate et tranquillitate; ecce sub ex M. Iunii litterae allatae sunt summi rei bel administri, *Alexandri Berthier*, manu scriptae, cum litteris *Eduardi Mortier*, quibus nuntiatum *a summo Consule, nunc Francorum Imperatore, demiam nostram in tutelam reip. Francicae esse ceptam, cumque ea omnia Academiae instituta et demiae Ciues; ipsum summum Consulem vetare studiis nostris pacate et tranquille prosequendis vllo morum strepitu nos turbari;* significauit simul s mus copiarum in his terris dux litteris suis

cli

em voluntatem ad exsequendum hoc summi sulis mandatum, fecitque fidem promissis per m annum, quo rerum summae in his terris fuit; cognouimus quoque mite eius humanque ingenium, cum aliquanto post M. Nobri (d. XXI. XXII.) vrbem academiamque ram inuiseret nobisque eius conspectu aditu frui liceret.

Nunc itaque res nostra academica in saluo que versari videri potuit; supererat tamen solludo de praesidio Francorum vrbi Gottingae onendo, militumque turmis per principatum tingensem disponendis; qua ex re magnus erat us, ne casu consilioue tranquillitas turbaretur usque parandi facilitas interciperetur; nam um vendibilium pretia, annonae difficultatem, spitiorum locaria augeri, ciuium, cumque his ofessorum, rem familiarem atteri, aduenis milibus aedes ciuium insidentibus, manifestum erat. emtus est hic quoque scrupulus animis nostris fixus: impetratumque est, ne in terras Gottinenses vllus esset copiis militum, qui ceteras ras tenebant, aditus; satisque factum ita votis ostris, pro praesenti rerum conditione; neque icquam inde est detractum, nisi quod, cum, stigante homine seditioso, essent, qui tributa nposita soluere obstinate recusarent, essentque otus orti, suppeditata est opportunitas, vt in as quoque Principatus Gottingensis partes copiae aesidii loco mitterentur; prouisum tamen est cademiae tranquillitati, ne in propioribus vrbi cis vicis agrisque militaria signa conspicerentur;

ita

ita nos calamitatis publicae, qua Hannouera prouinciae afflictae contabescunt, minima pars totum hunc annum attigit.

Neque fortunam mutauit discessus summi piarum ducis, *Eduardi Mortier*, qui in Franc rediit, nuncque ad summos militiae honores euectus; omnia acta et commoda nostra rata hab litteris ad nos datis humanissimis animos ere tum ipsa re academiae incolumitatem praestitit qui in ductu summo copiarum Francicarum s cessit, *Dessolles*, vir humanitate et integritate l datissimus, ingenio litteris liberalioribus exce conspicuus. Memorandum quoque est aliud i men nostra laude dignissimum, viri polita cult et morum facilitate eximii, *Werle*, e praefe summis copiarum Francicarum per Principat Gottingensem, cuius litteris, adspectu, sermo mirifice nos recreatos sensimus: interdixit ille vere, et diligenter cauit, ne milites propius, qu necesse esset, ad agrum vrbis, in praesidiis col carentur, aut vrbem intrarent, nisi hospitum i ac more, sine omni molestia nostra.

Constituta hunc in modum respublica nost fortunae secundae aura afflante, eluctata erat ha vnius scopuli minas et vada: cum in aliud i discrimen incidit, ingruente ab aquilone temp state; qua, etiam tranquillis rebus, affligi i potuisset, praesentibus vero rebus facile tota su mergi videri potuit. Dum enim per Russiam, pientissimi Imperatoris studio et liberalitate mi bili, nouae academiae condebantur, inuitabant que e Germania lautis conditionibus viri docti

nou

nouas cathedras et professiones disciplinarum; dum porro in ipsa Germania subitae rei academicae vicissitudines multis mutationibus locum faciebant: euenit, id quod facile praeuideri poterat, vt ex nostra inprimis academia complures sollicitarentur, vt fortunas suas alio transferrent. Conatuum successus spem calamitas nostrarum terrarum fecerat, propositis insuper conditionibus ad speciem opiparis et lautis. Metus itaque incesserat haud leuis, ne contubernium nostrum vltra modum minueretur, ornamentis suis spoliaretur academia, praeferrenturque a multis noua speciosa antiquis vsu probatis; et sane, discessu plurium e nostro collegio vno tempore, eoque tam iniquo, facto, actum erat de splendore academiae nostrae. Seruauit iam nunc quoque propitium numen; nam cum securitas et tranquillitas academiae, summi Consulis, nunc Imperatoris Francorum, iussu edicta, innotuisset, moxque ab omni praesidii militaris metu liberati essemus: restinctus est impetus incerta experiundi; aliorum fides et religio academiaeque nostrae amor aduersis in rebus praeclare enituit. Vel sic tamen malum longius serpere potuisset, nisi virorum summorum, quorum consiliis et curis salutem nostram acceptam debemus, nunc quoque prudentia admirabili effecisset, vt consilia discessus a plerisque abiicerentur.

His iterum recognitis, grato pioque sensu permoti summum rerum nostrarum moderatorem Deum O. M. precibus religiose factis adoramus, et pro patria patriaeque parente ei supplicamus. Hanc enim libertatem affectuum nostrorum in Re-

gem

gem indulgentissimum nullo iussu, nullo interdicto, compressam aut coercitam videmus; id quod ipsa huius diei, natalis Georgii III. celebritas testatum fecit; pietatem nostram erga nutritorem nostrum palam profiteri, et cum praemiorum, quae hoc sollenni assignanda essent, memoratione, liberalitatem quoque munifici principis, litterarum et Georgiae Augustae amorem, meritis laudibus praedicare, et enumerare licet, qua indulgentia, cura et caritate, eam per tot annos complexus sit, quibus copiis litterariis, scientiarumque instrumentis, eam instruxerit. Quod hos sensus, quos natura et fides officiumque instillant, palam profiteri licet, hoc ad ea accessit, quibus Francos cultissimae et politissimae gentis nomen et gloriam merito sibi vindicare fatendum est. Quo enim alio tempore hoc factum nouimus, vt inter arma et belli terrores litterarum bonarum officinis ita prouideretur, ne detrimentum caperent; contra vero, securitas et incolumitas imperaretur et ediceretur, relictis intactis iis, vnde alerentur, concessis stipendiis, salariis, institutis; quae omnia aliis temporibus in bellicos vsus versa et consumta, iure belli tolli et euerti solebant: vnde bellorum calamitatibus ne in pace quidem medela reperiri poterat.

Cum piis votis factis progressi sumus ad ea, quorum caussa sollenne huius diei indictum erat; recitataeque sunt primo loco quaestiones ab Ordinibus academicis anno superiore propositae, quibus qui scriptis traditis inter ceteros apprime satisfecissent, nunc praemia, non tam operae remunerandae,

[...]ae, quam incitandae industriae et acuendi [...]ii caussa, adiudicarentur.

Ab *Ordine Theologorum*

"fuerat postulatum: *Vt accurate examinaretur [...]c ponderaretur, quantum valoris et momenti tum [...] adstruenda veritate historiae Christi, tum in de[...]onstranda authentia et integritate librorum N. T., [...]stimonia aduersariorum qui fidem christianam, et [...]aereticorum etiam, qui fidem catholicam in tribus [...]rimis seculis impugnarunt, habeant et habere [...]ossint.*

"Vnus saltem inuentus est, qui discussioni [...] adeo quidem facili nec tamen nimis impeditae [...]mmitteret, sed parum abfuit, quin vnus ille, [...]cuius commentatione Ordini exhibita iudicium [...]i potest, efficeret, ne plures desiderarentur, [...] laetissimum nobis euenisset, si plures ipsi simi[...]in certamen prodiissent. Ille enim in tractanda [...]teria ita versatus est, vt non solum in summa [...]a constituenda, quae a multis, quod mirati [...]us, ne perspecta quidem videtur, sed etiam [...] disquirenda et disputanda tantum acuminis [...]ue ingenii, quantum diligentiae, eruditionis [...]ectionis comprobaret: quae quidem eo maiore [...]de digna nobis visa sunt, quo certius plura [...] in Commentatione obuia primam iuuenis aucto[...] necdum sedatae inuestigationi adsueti operam [...]odere videntur. Quamuis itaque non pauca ex [...]is hac ipsa etiam excusatione egeant, nec excu[...]ri adeo festinata styli negligentia semper possit, [...]petrare tamen a se vix Ordo potuisset, quo

minus auctorem huius Commentationis prae[...] etiam sine concursu meruisse pronuntiaret, [...] alia sese ratio obtulisset, ea, quae instituto no[...] quae ipsis nostris literis, et quae auctori e[...] debentur, conciliandi. Cum enim — quod [...] nestissimum de auctore possumus iudicare — [...] ille nobis videatur, qui non de praemio solum [...] certaturus, nec laudis modo, sed litterarum [...]que amore ardens in certamen descenderit, [...] ei factum existimamus, si viam ostenderimus, [...] et illis inseruire, et se ipsum digniorem a[...] praemio possit exhibere: quod quidem pro[...] in sequentem annum quaestione, nouo certa[...] in quo ipsi iterum concurrere licebit, hoc [...] materiam praebitura, obtineri posse non [...] prorsus exemplo confidimus."

Sermonis e suggestu aedis sacrae habendi ar[...]mentum e loco Psalmorum XXXIII, v. 13 [...] eliciendum hac propositione continebatur:

De veritate prouidentiae diuinae, e vitis claro[...] magnorumque hominum adstruenda.

Von der Gewissheit der göttlichen Vorsehung [...] dem Leben grosser und ausgezeichneter Menschen

"Inter decem Orationes sacras Ordini ex[...]tas, de quibus alio loco sententia ferenda [...] praemio ille dignam iudicauit eam, quae [...] insignita:

Φανερωσον σεαυτον τῳ κοσμῳ! —

auctorem habuit

CHRISTIAN. HENRIC. AUGUST. GERMAR,

Wernigerodensis:

Proxi

Proxime vero ad hanc accessisse eam declarat, quam sententia notatam:

Longum iter est per praecepta, breue et efficax per exempla:

exhibuit Ge. Aemil. Guil. Arnold, *Lippensis*, et ab hoc secundo loco Jo. Chr. Frid. Holle, *Gottingensis*."

Ab *Ordine Iureconsultorum* constituta erat quaestio:

Exponantur effectus actuum iurisdictionis voluntariae et mixtae in alieno territorio secundum principia iuris ciuilis, publici Germanici, et gentium.

Mirari licet, ne vnum quidem in concertationem prodiisse.

Ordo Medicorum desiderauerat commentationem:

De aëre, aquis et locis Gottingensibus.

Ad tractandam hanc quaestionem Medici Ordinis tres libelli in concertationem prodierant: *primus* cum verbis: *Quicquid igitur visa* etc. delineationem exhibet omnium earum rerum, quae in tali proposito in considerationem venire possunt, ipsum propositum auctor persequutus haud est, corporis valetudine impeditus; itaque nec de praemio consequendo cogitauit; commendanda tamen est viri docti industria et debita laude ornanda; etsi fatendum est magnum volumen proditurum fuisse, si opus ipsum perfecisset, non scriptionem in certamen mittendam: cuius fines intra paucas numero plagulas continendos esse iam superioribus annis identidem edictum est, ita vt ab ea lege

X 2 recedi

recedi haud possit. *Alter* libellus inscriptus: *primi possunt esse omnes*. Commentatus est ... de singulis rebus, quae in quaestione propo... continentur, cum aliis quoque quae aut anim... verterat aut obseruauerat; cum iudicio recto ... industria: operi tamen compositione et oratio... idonea elaborando non satis curae adhibuisse vi... est. *Tertius* tandem libellus verbis insignitu... *habet profecto Gottinga saluberrimum coeli temperiem*, ... rerum ad quaestionem spectantium locuplete pe... iudicii subtilitate, tractatione et oratione co... eminet; rerum copiis cum dilectu adhibitis, c... mode digestis, multis acute obseratis, quae ... situm vrbis, incolentium victum, vitam, mor... que spectant. Huic itaque scriptioni praemi... et cum praemio laudem aliquam praecipuam ... creuit Ordo Medicus; libellum autem, altero lo... paullo ante memoratum secundo quoque lo... haberi voluit. Remoto sigillo solutaque ch... apparuit nomen

Carolus Julius Pickhard, *Holzmunda-Brunsuicen...*

Ab *Ordine Philosophorum*:

Quae sunt ea, quibus systema dynamicum in phy...sica disciplina iure meritoque praefertur atomistic... systemati?

Neque de hac quaestione, qui in certamen se demittere auderet, fuit.

Temporum iniuria euenisse credimus, quod certantium studia per hunc annum refrixerunt, ...

spemque

spemque concipimus fore vt in futurum certamen illa iterum incalescant, generosoque ardore, laurea, quae industria et doctrina eminentibus constituta est, potiundi inflammentur. Ea spe recreati euulgauimus Quaestiones in IV. Junii anni quinti huius saeculi propositas:

Ab ORDINE quidem THEOLOGORVM:

repetita prioris anni quaestione, iterum postulatur:

Vt accurate examinetur ac ponderetur, quantum valoris et momenti tum in adstruenda veritate historiae Christi, tum in demonstranda authentia et integritate librorum N. T., testimonia aduersariorum qui fidem christianam — et haereticorum etiam, qui fidem catholicam in tribus primis seculis impugnarunt, habeant et habere possint?

Orationis sacrae argumentum ex loco Matthaei XI. v. 29. petendum, ostendat:

Eam, quam doctrina Christi postulat, humilitatem iustam ac liberalem sui ipsius aestimationem non excludere.

Dass die wahre christliche Demuth mit einem edlen Selbstgefühl gar wohl bestehen könne.

"ICTORVM ORDO superioris anni quaestionem iterum proponit, his quidem verbis:

Exponantur effectus actuum iurisdictionis voluntariae et mixtae in alieno territorio secundum principia iuris ciuilis, publici Germanici et gentium.

MEDICORVM ORDO quaestionem propo

An principii azotici siue nitrogenii, atmosphaei aëre nunquam non inhaerentis, dum hic per respi tionem atque exhalationem corporis animale in nihil in eius interioribus deponatur?

"PHILOSOPHICVS autem ORDO pro quaesti hoc proposuit:

Vt religionum Latii veteris domesticarum not e libris Fastorum Ouidii eruantur et ex aliis scri ribus illustrentur.

Consulantur inprimis Varronis fragmenta cum Fi Arnobius, Lactantius div. Inst. I, 20. Augustinu Civ. Dei lib. IV. VI. VII. Macrob. Saturn. I, Pro fundo esse possunt disputata in Excursu IV. lib. VIII. Aeneidis.

Litteraria haec certamina ingeniorum, laude profectuum in litteris inter se certanti non nisi pace haberi posse videntur; est, ita admodum memorabile, licere nobis tale certa indicere ac proponere inter armorum motu terrores. Tanto notabilius hoc ipsum certan et reportandam ex eo victoriam tanto memoi liorem fore putare licet. Agite itaque, quotc vestrum, Commilitones, eos iam in studiis fec progressus, vt virium pericula facere possitis; putate et memori mente tenete, conatus vel tanto magis conspicuos fore, reddituros que conspicuos vosmet ipsos, et academiam nostr si quando tempus ipsum memorabitur, quo on

h

haec sunt peracta. Quanto tamen insignius esse putabimus sollenne hoc anno futuro, si, reddita cum pace et tranquillitate publica priuataque, cum pacis bonis restitutis, metu armorum depulso, hilaritate animos omnium relaxante, promissa certamini huic praemia persoluentur. In hoc tempus vitam nostram, et, quotquot nostrum sunt vita iam vergente, nostram senectam, vtinam seruet numen propitium! Quae vota nostra illud vt rata habeat, pie precamur, et, meliora ominando, euentura esse confidimus. Ergo, o boni, *reuocate animos maestumque timorem mittite; forsan et haec olim meminisse iuuabit. Durate et vosmet rebus seruate secundis.*

P. P. in Georgia Augusta d. IV. Iunii cIↃIↃcccIV.

* * *

Cum id, quod sub initium huius prolusionis p. 313. 314. narratum est, euentum sit ad omnem posteritatem memorabile, quanta cum humanitate et clementia a copiis hostilibus Vniuersitas nostra litteraria a terroribus minisque sit liberata, moxque ab INVICTO HEROE in tutelam recepta: ad pietatem gratamque memoriam pertinere visum est, vt ipsae litterae, quibus tum recreata est vrbs et academia, hoc quoque loco exhibeantur.

Beylage zu den Götting. gel. Anzeigen 101. Stück.

Göttingen den 20. Juny 1803.

Auf die erste Nachricht von dem Einrücken französischer Truppen auf Hannöverischen Gebiet, hatte die Universität sowohl durch den Hofrath von Martens, als jetzigen Prorector, als durch den Geh. Justizrath Heyne, als Mitglied des National-Instituts, sich schriftlich unmittelbar an den ersten Consul gewandt, und

dessen Schutz für die Universität und deren Mitgli
erbeten. Der erste Consul hat hierauf durch den Kr
minister folgendes Schreiben an den General Mort
Oberbefehlshaber der französischen Truppen, un
10. Juny erlassen:

Copie.

Paris le 21. Prairial an 11 d
République Française.

Le Ministre de la Guerre.

Au Général Mortier, Lieutenant-Général Commar
en Chef en Hanovre.

L'université de Gottingue, Citoyen Général, a r
dans tous les tems les plus grands services aux sci
et aux lettres, et l'institut national de France lui a d
des marques particulières de son estime en nom
associé l'un des membres de cette université. L'i
tion du Premier Consul est que vous accordiez une
tection spéciale à ses établissemens et à tous ses mem
faites leur connaitre que le bruit des Armes ne doit
interrompre leurs paisibles occupations, et que la n
française honore les gens de lettres et les savans de
les pays.

Je vous salue.

Signé:

Al. Berthier

Der General **Mortier**, welcher schon vorher d
ihn abgesandten Deputation der Universität die kräf
Versicherung des Schutzes ertheilet hatte, hat hi
unterm 16. Juny folgendes Schreiben an den Pro
erlassen:

République Française.

Armée d'Hanovre.

Au Quartier Général à H
le 27. Prairial an 11.

Edouard Mortier Lieutenant-Général Comma
en Chef.

Au Recteur de l'université de Gottingue.

En donnant à Messieurs vos députés l'assuran
la protection spéciale que j'accorde à l'université de

t

tingue je leur exprimois avec d'autant plus de plaisir mon intention personnelle, qu'en cela je ne faisois que prévenir celle du Premier Consul, ainsi que vous en jugerez par la lettre du Ministre de la Guerre dont je vous envoie copie, et par celle qu'il ecrit à Mr. Heyne l'un des membres de votre université.

J'ai l'honneur de vous saluer

Ed. Mortier.

Das in diesem Briefe erwähnte Schreiben des Kriegsministers an den Geh. Justizrath Heyne ist folgenden Inhalts:

Paris le 21. Prairial an 11 de la République Française.

Le Ministre de la Guerre.

à Mr. *Heyne* membre de l'université de Gottingue et associé de l'institut national de France.

Le Premier Consul, Monsieur, sçait apprecier les services que l'université de Gottingue a rendus aux lettres et aux arts, et les droits qu'elle s'est acquise à la reconnoissance des savans. Que le bruit des armes n'interrompe pas vos paisibles et utiles occupations. L'Armée Française accordera une protection spéciale à vos établissemens; Son général en a reçu l'ordre et aura un grand plaisir à l'exécuter. Vous pouvez en donner l'assurance à tous les membres de votre université que le Premier Consul honore d'une grande estime et particulierement à Mr. de Martens son Prorecteur.

Agréés l'assurance de la Considération la plus distinguée.

Al. Berthier.

IV.

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTAE
PRORECTOR
HENR. AVG. WRISBERG
CVM SENATV
CIVIVM SVORVM
QVI
IN CERTAMINE LITERARIO
IN A. D. IV. IVNII ANNI HVIVS CIↃIↃCCCV
GEORGII III.
BRITANNIARVM REGIS INDVLGENTISSIMI
SOLLENNE NATALITIV
INDICTO
CONSTITVTA EX EIVS MVNIFICENTIA
PRAEMIA
ORDINVM ACADEMICORVM IVDICIO REPORTARVNT
NOMINA
SIMVLQVE
COMMENTATIONVM
QVAE
AD CERTAMEN IN A. D. IV. IVNII ANNI CIↃIↃCCCVI.
ADMITTI VOLENT
ARGVMENTA
AB ACADEMIAE ORDINIBVS PROPOSITA
PROMVLGAT.

Adiecta commentatio
de Alexandro M. id agente, vt omnem terrarum orbem commer mutuis iungeret.

Ita ferre naturam humanam, vt, caeteris amil vel ereptis, cariora ſint ea, quae relicta ſur vulga

gare est dictum. Quod si ita se habet, consen-
um esse videtur, vt eorum, quae amisimus,
derio sublató, solatia tanto facilius admitta-
, iacturas et damna aequiore animo feramus,
n iis, quae in potestate habemus, quorumque
tus integer est relictus, acquiescamus. Con-
ium tamen morem plerumque obtinent homi-
, nam amissorum desiderio contabescentes, bo-
um, quibus abunde frui licet, sensum habent-
um aut exiguum, contra in amissorum con-
platione defixis animis, bona, quae pro solatio
et amissorum desiderium leuare poterant,
nunt, verbis eleuant et cum indignatione
nant, non sine ingratae mentis peruersaeque
inationis nota. In hunc animi morbum, Ci-
, iniquis his calamitosisque temporibus ne inci-
mus, sedulo nobis est cauendum. Non est huius
ci ac temporis, Hannoveranarum terrarum mise-
i fortunam, vrbes agrosque stipendiis, tributis,
mmeatibus, pensionibus per biennium iam tole-
is, ad noua imperata defetisci, exhausto penu,
lla, horreo, patrimonio, re familiari non modo
rita, sed absumta, aere alieno ingrauescente,
e vacillante, cum viribus auxilia quoque virium
parandarum deficere; accessisse anni tempestates
iquas, agros fallaces, amnium eluuiones, spes
oque ereptas; vnde auctae sunt annonae diffi-
ltates, vendibilium caritas, rerumque ad vitam
lerandam necessariarum immodica pretia, animi
ndem adeo fracti, vt meliorum vota vix conci-
re audeant. Inter haec, Ciues, grata mente
putemus, per hos eosdem duo annos, etsi cala-
mitate

mitate publica haud prorsus intacti fuerimus,
tamen, fide promissorum integra, publica s
tate, otio, studiorum praemiis, reditibus,
modis saluis, egisse. Quod si ex facultatum
strarum incolumitate partem aliquam ad subl
dos populares oneri ferendo impares eroga
quis non officium et humanitatem id post
videat! Tota republica in summas angustia
ducta, dum omnium ordinum et classium, o
census, homines, egena quoque plebs, st
conferre cogitur, quenquam vnum, fortuni
tegris, omnino fortunae publicae exsortem
velle, non modo inciuile, sed etiam inhuma
censendum est. Cum, more sollenni, armis
tis, primi bellorum impetus in instituta pul
inprimis litteraria, erumpere soleant: rara fort
indulgentia institutis nostris academicis salu
intactis fruimur. In tanto humanitatis sa
nostri cultu dudum exspectatum erat, ab Eur
principibus prouisum iri, vt bellorum furor
Musarum sacris arcerentur. Seruata est haec g
aetati nostrae, vt belli asperitatem humanitate
temperet imperium Francicum, habita hac sac
nostro Musarum religiosa reuerentia. Duces
que, quotquot ad summam rerum in his t
administrandam missi sunt, hac humanitatis et
litatis laude conspicui fuerunt, inque his
maxime veneramur ducem summae dignitatis
virtutis BERNADOTTUM, incolumitatem nost
strenue tuentem, ita vt laudibus suis eximiis
vum hoc litterarum nostrarum seruatarum de
adiungere haud dedignetur.

Qui

Quidni vero, exemplo hoc semel a Francis pro-
o, expectemus, fore, vt cetera quoque regna
pae, nouae huius laudis aemula, litteras
as ac disciplinas studio pari tueantur, quarum
latius diffuso tandem effectum erit, vt bello-
furores mitigentur. Calamitates enim belli
ino vnquam tolli ne speremus, vetat ingenita
ano generi feritas. Etsi nec eo adducimur,
sentiamur viris doctis, qui, bellis sublatis,
humanum genus, virtutis et industriae tan-
neruis incisis, in inertiam et torporem pro-
rum esse pronuntiant. Laudantur sane et
is verbis praedicantur commoda, quae bella
ntur attulisse litterarum studiis per noua gen-
commercia et per litteras ipsas in populos
es, et barbaros a victore illatas; Culturae in-
iorum, meliorisque doctrinae sacrorum per
la aliamque vim hostilem inter Saxones, Slavos
sque barbaros prima habuisse sparsa semina;
um perturbata sunt hominum de his iudicia
umque subtilia *a*). Negari quidem nequit,
nisse interdum, vt populi feri a victoribus me-
re litterarum cultu expolitis rudimenta non-
lla acciperent; euenisse quoque, vt victores
bari melioris humanitatis cultum a victis ad-
cerent: cuius fortunae exempla praebent Ro-
ni a Graecis, Mogoli a Sinis, Arabes a Syris et
zantinis doctiores litteras adoptantes: non tamen
haec

a) Enucleauit et illustrauit hanc sententiam sagaciter, et ad animum meum vere ac recte, Vir doctus in *Magazin encyclopédique* anni 1806. Tom. III. p. 377.

haec belli munera, non magis quam victori
filio destinata beneficia; sed *pacis bellum exc*
nonnunquam fructus fuisse dixeris, dum
rerum ordine subsequente ad artes et litte
vitam hominum reuocandas, non modo op
nitas se offert, sed et necessitas vrget et f
Quanto meliore conditione haec bona;
sunt, per incolumitatem, pacem et soci
communicari poterant! magno emtam dixer
bonam cum hominum strage et terrarum v
erepta libertate ac prosperitate, extinctaque
innata, oblatam; nam, quotquot victi
pro solatio accepere, seruiles quoque mor
duerunt. Ereptis aut turbatis legibus, in
religionibus, litteris patriis, populi victi
pristinum amittunt, nouum ab alienigenis
teris illatum respuunt, si vi obtruditur, nu
vero fructu accipiunt. Quid vero, si a victo
minatio aut imperium militare constituitur
bonorum studiorum et litterarum doctarum c
inhibebit ne an habenas immittet? Fac tamen
euenisse aliquando, vt vitae et litterarum cultur
victorem impertiatur victis: vel sic litterarum
litiorum munera non per se expetenda di
sed propter bona, quae ex earum cultura ad v
melius, cum dignitate et iucunditate, instituen
possunt manare: quae bona si interclusa et n
fuerint, quis tandem aut honos aut quae la
ditas litterarum esse potest? Quanto optab
est, procul a litterarum corruptelis in hone
rudi et priscis patrum institutis illiteratum c
senescere!

At enim laudant victorias Alexandri, quibus omnem Asiam, et si placet, per omnem ter-m orbem sparsa sunt bonarum litterarum, carum scilicet, semina. Quam vere hoc m sit, nunc non est disputandi locus; innu-s tamen generis humani calamitatibus, quas victoriae pepererunt (b), ipso caussarum nexu rdine, etiam bonum aliquod fuisse admixtum d mirabimur; quod tamen ipsum multo me- conditione aliis viis parari potuisset. Recte e obseruatum est, per magnas inter bella re- molitiones, necessitates, discrimina, ad cla- reparandarum prudentiam, ad noua subsidia emedia excogitanda, acui hominum ingenia, e excitatas et collectas vires rebus compositis m ad pacis artes tanto felicius excolendas re ac ferescere; etsi nec obliuiscendum est, umera mala, ex ipso bello nata, vna cum istis is, ipsam pacem corrumpere.

Cum tamen res humanae non ad nostrum ar-rium procedant, sed vicissitudinibus et casibus is ex aliis natis bona et mala misceantur: bene biscum actum putabimus, dum modo per artes llicas artes pacis non omnino extinctae fuerint, e inter has belli procellas et in hac patriae de litterae nostrae incolumitatem et dignitatem inent. Non itaque ea tantum, quae votis nostris ud respondent, recensebimus, verum assumemus oque in computum ea, quae fortuna aliqua opitia non spetantibus obtulit.

Refe-

b) Vid. Excursum.

Referemus autem inter ea hoc quoque, q hunc diem natalitiis follennibus Regis GEORGII consecratum solita pietate celebrare, antiquam religionem ac pietatem, qua eum prosequim publice declarare, bonaque vota pro eo co pere licet: ea est Potentissimi Imperatoris m ratio, vt nec officiorum sanctitatem a nobis vi nec pietatis sensum extingui velit; dum ex manitate et aequitate veriorem sibi, quam iussorum acerbitate, gloriam ad posteritatem naturam esse intelligit.

Quandoquidem autem huius diei sollennia primis in hoc continentur, vt praemia R GEORGII III. munificentia constituta iis ex no Ciuibus distribuantur, qui studiorum suorum p fectus scriptis in certamen missis et Ordinum V versitatis iudicio probatis luculenter testatos f rint: primo loco quaestiones in hunc diem nuntiatas et certaturis propositas recitabimus; su cientur iudicia ordinum de commentationib tandemque quaestiones in annum futurum pr conio nostro edicentur.

"Ab *Ordine Theologorum* anno iam cIoIocc propofita fuerat quaestio:

Quantum valoris et momenti tum in adstru veritate historiae Christi, tum in demonstranda thentia et integritate librorum Noui Testamenti, te monia aduersariorum, qui fidem christianam, et h reticorum, qui fidem catholicam tribus primis se impugnarunt, habeant et habere possint?

"C

"Cum autem anno ſequenti de praemio decer-
dum eſſet, nonniſi vnus erat, qui certamini
offerebat. Hic quamuis talem ſe monſtraret,
ſolus etiam et ſine puluere coronari poſſet,
en ordo noſter, quia videbatur iſte praemio
uc digniorem ſeſe reddere poſſe, maluit ipſum
nouum certamen inuitare, aliisque Commili-
ibus denuo occaſionem, vires ſuas in quaeſtione
poſita exercendi, praebere. Repetita igitur eſt
tis anni quaeſtio. Duo iuuenes in certamen
enderunt. Alter commentationem ſuam his
bis inſigniuerat:

refellere sine iracundia et refelli sine pertinacia
parati sumus;

r vero his:

Cuius regio, illius religio.

rque ſuam nobis eruditionem ac diligentiam
comprobauit. Prior autem quaeſtionis pro-
tae vim ita perſpexit et aſſequutus eſt, vni-
ſam materiam tam caute et circumſpecte tracta-
, tantamque in iudicando maturitatem et ſub-
tatem, tantam denique fontium antiquitatis
iſtianae cognitionem demonſtrauit, vt facile
dem agnoſceremus, qui iam priori anno de
emio concertare vellet. Neque tamen non,
r inſignem rerum, de quibus agebatur, et in-
mis linguae graecae notitiam oſtendit et cum
de in quaeſtione difficili et impedita verſatus
. Priori itaque praemium decretum, alter vero
ximae ad illum acceſſiſſe iudicatus eſt."

Scheda ſoluta lectum eſt nomen:

LUDOVICUS HENRICUS PLANCK, *Gottingenſis.*

Secundo autem loco ad laudem insignem acc

IOANNES IACOBUS SACK, *Hannoveranus*.

"Orationis e suggestu aedis sacrae habendae gumentum, ex loco Matth. XI, 29. petendi hoc propositum erat, vt ostenderetur,

Eam, quam doctrina christiana postulat, hu tatem non excludere iustam ac liberalem nostri aestimationem.

Daß die wahre christliche Demuth mit einem Selbstgefühle gar wohl bestehen könne.

Quinque exhibitae nobis sunt orationes,

Ima insignita verbis gallicis:

Tel brille au second rang, qui s'eclipse au pre

IIda verbis Petri:

ὁ Θεος ὑπερηφανοις αντιτασσεται, ταπεινοις δε διδωσι χ

IIItia Iohannis:

αληθευειν εν αγαπῃ.

IVta Claudiani:

Inquinat egregios adiuncta superbia mores.

Vta hisce:

Nescia virtus stare loco.

Haec quinta, quae laude sua minime care quia tamen serius, quam per leges instituti l bat, oblata nobis erat, non potuit in conce tionem venire. Ex reliquis *prima*, *tertia* et *qu* iudicio ordinis dignae existimatae sunt, quae suggestu dicerentur. Auctor *primae* commendi se dicendi genere populari et perspicuo, tractati materiae vere christiana et sacris litteris conse nea, oratoris habitu suaui, amabili, facili, fac dia, et actionis dignitate. Auctor *tertiae*, cont tus ea laude, quod in iis esset, qui ad oratio

pub

publice habendam admitterentur, propter caussas, quas non potuimus reiicere, de ipso praemio noluit concertare. De ipso igitur iudicare non est huius loci. Auctor *quartae* caput rei, de qua agebatur, omnium optime exposuit; vniuersam quaestionem sagaciter et ingeniose excussit; honorem religionis christianae in commendanda humilitate egregie vindicauit; et tanquam orator ardorem et grauitatem, vim atque dignitatem, animumque, quamuis semel haereret, praesentem demonstrauit. Huic itaque decreto ordinis adiudicatum est praemium, alter vero, auctor scilicet primae orationis, ad eum quam proxime accessisse existimatus est. Prior est

GEORGIUS EMILIUS GUILIELMUS ARNOLD, *Lippensis*, qui iam superiori anno primum post victorem locum occupauerat, posterior autem IOHANNES IACOBUS SACK, *Hannoueranus.*

"Ab *Ordine Iureconsultorum*

repetita prioris anni quaestione postulatum erat:

Exponantur effectus actuum iurisdictionis voluntariae et mixtae in alieno territorio secundum principia iuris ciuilis, publici germanici et gentium.

Ad quaestionem magni momenti non nisi vnus subeundi certaminis periculum fecit, qui commentationem bonae frugis quidem plenissimam, eruditionis et acuminis ingenii testem, obtulit, verbis Ciceronis inscriptam:

Et refellere sine iracundia, et refelli sine pertinacia parati sumus.

Sed in exponendis iis, quae in tractanda quaesti primum locum faciunt, ita versatus est auc vt dubitare liceat, quin sensum et intentioi eius satis perspexerit. Etenim primario sibi quirendum sumsit, quatenus vel iudex iurisdi nis voluntariae actus in alieno territorio susci possit: vel subditis ea de causa iudicem alie adire liceat; neglectis fere, siue leuiter tactis quae *de effectu eius quod actum sit*, *praeprimi principiis iuris publici germanici et gentium* cum exponenda erant. Qua de causa Ordo iurid praemium auctori tribuere non potuit; lau tamen diligentiae et lectionis comprobatae n modo denegabit,"

*Ab Ordine Medicorum proposita erat quaes

An principii azotici siue nitrogenii, atmosp rico aëri nunquam non inhaerentis, dum hic p spirationem atque inhalationem corpus animale nihil in eius interioribus deponatur?

Difficultati et subtilitati, quam ipsi quaesti a desideratissimo collega conceptae inesse diffi dum non est, tribuimus, quod vnica saltem dini oblata sit commentatio inscriptis verbis Lucr

— *quodcunque fluit de rebus, id omne aëris in mag fertur mare; qui nisi contra corpora retrib rebus, recreetque fluenteis, omnia iam resoluta fo vt in aëra versa.*

Et huius auctor commentationis ipsam quid quaestionem neutiquam expediuit sed maxim partem in medio reliquit, attamen ea quae ha nus a chemicis et physiologis in vtramque par circa eam disputata et indagata sunt, eximia (

ge

ntia congeſſit, lucido ordine et cum iudicii mine diſpoſuit, paſſim etiam modeſta epicriſi ea animaduertit, in vniuerſum vero la[illegible]biles atus ſcripto ſuo ordini ita probauit, vt hic lus haeſitauerit, quin vnanimi conſenſu praem Regium eidem decerneret."

Scheda ſoluta recitatum eſt nomen
FRANCISCUS SCHMITZ, *Agrippinas.*

Philoſophorum Ordo
ntium ſtudiis hoc agendum propoſuerat:

Vt religionum Latii veteris domeſticarum notiae e libris Faſtorum Ovidii eruerentur et ex aliis criptoribus illuſtrarentur.

Ne euagaretur ſtudium certantium ad aliena, e talis ſcriptio capere nequiret, cautum erat genter. Rem iudicii et interpretationis eſſe ebamus, non lectionis infinitae, aut ſedulitatis e collocatae in locis congerendis; erant *veterum tinorum religiones, non Romanorum*, erant *religio- domeſticae*, paucae numero, *non aduentitiae*, quae ent commemorandae. *Vna* Ordini exhibita eſt *nmentatio* docte et laborioſe confecta; incredibili aerumnoſo cum ſtudio congeſtas vidimus eruae operae copias e lectione varia, indagatione efeſſa, erutas; praeſcripta in fronte ſunt verba iceronis:

Et refellere sine iracundia, et refelli sine pertinacia parati sumus.

ihil a ſe deſiderari voluit iuuenis egregiis litteris ſtructus, a quo talis commentatio ſcribi potuit, aeterquam iudicii maturitatem in tot tantisque

copiis digerendis, delectuque facto rite dispon dis, et orationis Latinae elegantiam. Cum prisci Latii religionibus fragmenta, quae ext essent colligenda et illustranda, ille, praemissi vniuersa Romanorum mythologia disputati Romanorum religiones, sacra et ritus, omn aetatum ad Theodosium vsque Imperatorem posuit, tum enarrationem valde doctam de maiorum et minorum gentium adiecit: quae or materiam libelli non aspernandi praebere pol quaestioni autem propositae tantum ex parte consentanea. Grauiter itaque tulit Ordo sp bilis, tam eruditae industriae ne praemium affig possit, leges certaminis consilium institu que vetare.

Adhuc actum est de praeteritis ac praesenti progrediamur ad futura, bonis cum votis p quenda, et pronuntiemus quaestiones in IV. Iunii futuri commilitonum certantium studiis propo

Ab ORDINE THEOLOGORVM postulatur

Doctrinae de iureiurando in ecclesia chri historia exponatur.

Die Geschichte der Lehre der christlichen K von dem Eidschwur.

Orationis sacrae argumentum autem hoc vt ex loco 2 Petr. II, 5-7. ostendatur

Quantum fides in Iesum Christum ex sensu sc rarum sacrarum valeat ad virtutem humanam mouendam.

Der hohe sittliche Werth des Glaubens an J nach dem Sinne der heiligen Schrift.

annum futurum IVRECONSVLTORVM ORDO quaestionem proponit:

Quae sint iure nouissimo hereditatis ciuilis et bonorum possessionis tum conuenientiae, tum differentiae principes.

Die vorzüglichsten Uebereinstimmungen und Unterschiede, die sich auch im neuern Rechte zwischen Civil-Erbfolge und bonorum possessio *finden.*

MEDICORVM ORDINE noua quaestione edicuntur haec:

Cum certo constet, quaedam tum alimentorum tum medicaminum genera, eorumue partes, per vasa absorbentia ipsi sanguinis fluento admisceri, alia contra, quae ab his quasi respuuntur, nunquam eidem hac via affundi; desiderat Ordo medicus *plenum, quantum fieri potest, et accuratum recensum eorum, quibus, siue tubo alimentario sint ingesta, siue communibus corporis integumentis applicata, ingressus in systema vasorum sanguiferorum aut concessus a natura, aut negatus sit.*

Da es durch zuverlässige Erfahrungen entschieden ist, dass gewisse *Nahrungs- und Arzney-Mittel* (oder doch Bestandtheile derselben) *mittelst der einsaugenden Gefässe zur Blutmasse gelangen,* andere *hingegen von jenen Gefässen nie aufgenommen, folglich auch dem Blute durch diesen Weg nie beygemischt werden;* so wünscht die medicinische Facultät *eine möglichst vollständige und genaue Bestimmung derjenigen Stoffe, welchen der Zutritt zum Blute, seys durch den Speise-Canal oder durch die*

Absorption von der äussern Haut, entweder ge-tet oder aber versagt ist.

ORDO PHILOSOPHORVM in IV. anni proximi eandem *iterum* quaestionem prop idemque, quo ingenia vestra exerceatis, stat aperit, in quo à linea aberrauerat comm vester, a quo profecta erat commentatio, de paullo ante est actum; eundem tamen iuue doctum hortamur cum maxime, vt a se sc diligenter retractet, aliena recisa in aliud te seponat, seruatu autem digna luculento o disponat et oratione bene latina enuntiet. igitur curatum esto,

Vt religionum Latii veteris domesticarum no e libris Fastorum Ovidii eruantur, et ex scriptoribus illustrentur.

Legendi itaque sunt primo loco, docto studio, libri Fastorum, enotanda ea, qua religiones veterum Latinorum, hoc est ad e mythos et sacra ac ritus, spectant; iudicium ea illustranda est adhibendum, comparandi quae ab aliis scriptoribus tradita sunt, et sup dis inde iis, quae ad iustam notitiam rei, de quaeritur, facere possunt. Consulenda esse olim diximus Varronis fragmenta, cum F loca Arnobii, Lactantii, Augustini de Civ. Macrobii; et pro fundo esse posse disputata in cursu IV. ad lib. VII. (non lib. VIII.) Aeneidi

Simul tamen cum hac quaestione iterum posita ORDO PHILOSOPHORVM promi

anum proximum quaestionem aliam, iis forte, e hoc ipso tempore philosophorum et theologum, de interpretatione doctrinae sacrae et reliuum allegorica, disputationibus cum maxime intur, lucem aliquam allaturam. Iubentur et de praemio certaturi

Interpretationis allegoricae Philonianae principia elementa ex ipso Philone elicere et declarare.

Es soll aus den Schriften des Philo selbst dargean werden, worauf die von ihm angenommene legorische Erklärung der heiligen Schriften geründet ist.

Et haec quidem de certaminibus nostris litteis ad vestra bonarum litterarum studia incenda institutis dicta sunto: quae non modo toribus, sed iis quoque, qui victi ex arena discent, honorifica et salutaria sunt: nemo enim hoc tamen sine laude ingreditur, et hoc ipso inter eros eminet, quod ingenii doctrinae et animi s habuit ad congrediendum. Vtinam similia essent imperiorum de principatu certamina, tis victoribusque flebilia, etiam iis qui e proximo ctant, aut, qui ne spectare quidem vellent, nnorum et calamitatum contagione luctuosa, rum numero nostrates primo loco afflictos attriique numeramus. Inter haec quandoquidem eter vota nihil nobis relictum esse videmus, his is votis ita vtamur, vt summo vniuersi moderati permittamus, quid de rebus nostris statuat ibusque modis fortunae publicae labefactatae ccurrat: quandoquidem nos miseri mortales ne

quidem, quid rebus nostris salubre sit, satis nouimus; vtinam incendium hoc toti terr orbi exitiosum maturis consiliis extinguatur, busque compositis animisque placatis saluber pax strages generi humano paratas anteuertat! quoque GEORGII III. Patris patriae sene laeta pace refocillata, integra valetudine noui viribus efflorescat! reique publicae restitutae a cia, ab eius curis consiliisque profecta, voto nostrorum compotes nos faciant!

P. P. in Georgia Augusta d. IV. Junii cIↄIↄ

Excursus

de Alexandro magno id agente, vt totum rarum orbem mutuis commerciis iungere

Reuocant ea, quae de litteris et artibus arma inter populos propagatis iactantur, in mum narrata de Alexandro magno, dum docti, quanta generi humano bona victoriis sint parta, magnifice praedicant, et nos ipsi p dicauimus: diuersissimarum scilicet gentium m commercia, Graecorum humanitatem, littera artes ad extrema Asiae propagatas, eoque, mel aliquando e Palaestina prodíturae diuinae hu naeque sapientiae, omni humano generi com nicandae, viam patefactam. Magna sane haec praeclara, quae nec omnino neges iure pra

c

cum terris enim et populis in ditionem
is commercia mutua iungi, artium quoque
terarum notitias inuicem impertiri, facile ex-
s; dubites tamen, an per arma esse parata
dici possint ea, quae non nisi serius, rebus
lius mutatis, nec regum consiliis, aut volun-
t opera; vel cogitatione et animo, sed ipso
cursu, sunt subsequuta; tum ista ipsa, alia
ratione, absque caede et sanguine censeas
o melius ac salubrius ipso caussarum euento-
ue nexu fuisse euentura. Certe non bene
furoribus tribuuntur ea, quae non nisi iis
s, armis positis, et recreatis pace populis,
ire potuere; belli terroribus commercia popu-
n tolli, certe nulla lege aut consilio rite
i, nec nisi rebus pacatis stabili foedere coire,
ifestum est. Nec pronuntiandum erat, ad hu-
itatis cultum feros et barbaros populos non
erro et igni adduci posse; meminerimus sal-
maiores nostros per Germaniam non per arma,
us noua sacra iis obtrudebantur, sed per mo-
os balbutientes litterarum rudimenta accepisse.
od si omnino non nisi per belli furores ac stra-
litterarum commercia ad alios populos possunt
pagari: melius populos litterarum bonis carere
ris. Alexandrum vtique eo tempore, quo
a in Persas mouerat, de vtilitatibus ad litte-
m vitaeque cultum serius inde manaturis cogi-
e, nemo cum fide tradidit; quae caussae et con-
eum, et patrem Philippum, etiam antea Grae-
, ad expeditionem generi humano parum pro-
am impulerint, satis constat. Ipso rerum pro-
gressu

greſſu alia, vt fit, ex aliis nata, quam vtilij
habeant, animaduerſum eſt; in ipſis rerum ex
ea eſſe prouiſa, temere vulgo credi ſolet.
multo diuerſum eſt iudicium prudentiorum d
ſeſſis ab aduenis Europaeis orbis alieni terri
colore ac titulo ſpecioſo melioris vitae cultu
ſalutares religiones quaeſiti, cum in apertu
veriores cauſſae a dominandi libidine, expi
terras cupiditate, et mercantium auaritia profi
Omnino quicquid praeclari inſtituti, operis e
dii aut conſilii, in genere humano eminet, ſi
vtilitatis publicae cauſſa fuit ſuſceptum, in
et obſcuritate meditatum et deſignatum ſub
aegre et aerumnoſe proficere, ſolet. Quae m
et intenſis viribus in antiquitate publice acta
videmus pleraque ad mala aut inferenda aliis,
a ſe depellenda fuiſſe peracta.

Verum de Alexandro traduntur alia his
maiora, quae ab eo meditata eſſe feruntur;
enim eum omnem terrarum orbem victoriis
luiſſe peragrare, vt commerciis mutuis o
gentes iungeret et ad vnum eundemque vitae
tum adduceret; dignum ſane Alexandri a
ingenioque conſilium! Ita ſcilicet fuiſſet a
effectum, quod perſuaſione, foedere, philoſo
cis ſomniis, haud effectum iri in aperto eſt,
dum vnus aliquis omnes terras in ditione habu
orbem terrarum pax aeterna bearet! Fuere
que qui non ad hominum, ſed ad rerum comi
cia, hoc eſt ad mercatum per omnes terras
victoris arbitrio conſtituendum, conſilia Alexa
ſpect

ſſe putarent *c*); ita ſub coloniarum nomine credas certa mercatus fora eum condere vo-, quorum metropolis deſignata eſſet Alexan- Si hoc audias, in opinionem quoque ve- non alio conſilio Tyrum fuiſſe exciſam, et m aduerſus Carthaginienſes paratum. Extol- itaque maximis laudibus mirabile viri inge- conſiliorumque ſapientiam, et ſagacitatem mercatorum lucra per exercituum virtutem ntis; talem enim Alexandrum ſuae quoque i fore exoptatiſſimum; ſcilicet iuſtum et um viſum, omnes alios populos libertate, s induſtriae fructibus, copiis opibusque, pri- commercia eorum ſuo arbitrio circumſcribere, mercatoriam auiditatem iura populorum et nmoda refingere. Egregium vero conſilium, indere Tyrum, vrbem iam praeclaris ad mer- m inſtitutis inſtructam, vt dominatio noua per e continentem armis pararetur, mole ſua haud e paullo poſt corruitura! His aliisque cum quiorum tum recentiorum commentis prauis hominum iudiciis de magnis imperiis, eorum- ad generis humani felicitatem vtilitatibus, iratione que eorum, qui talia imperia con- erunt, non modo hominum de Alexandro iu- a, verum ipſa fama de Alexandri meditatis ita obſcurata, vt, antequam quicquam tuto poſſit nuntiari, primo loco, quo auctore, qua fide, quoue

c) In his inprimis *T.* POWNAL *Treaty on the studium of antiquities* p. 89-9‹. qui mirifice iactat *the universal imperium of this great Statesman Prince*, suorum scilicet popularium inceptis praeludentem.

quoque iudicio haec tradita et accepta sint, ciendum esse videatur. Interea alterum, Graeciam ex Alexandri expeditione in Asiam innumeras calamitates et damna ad seram posteritatem, accepisse satis constat, quas vtili perceperit, nondum quisquam docuit. Ma nia autem ipsa, ad pristinam conditionem gustam redacta, bellis, caedibus, tributis tandem iis, quos inter barbaros numerabat, manis in praedae partem cessit.

Fundus itaque, si diligenter quaesiueris, narrationis est apud Diodorum *d*), qui me "*in commentariis post mortem regis vulgatis fuis scripta, quae ipse adhuc exsequenda constituera* his fuisse *classem ingentem in Phoenicia, Syria, licia et Cypro aedificandam ad expeditionem in Ca ginienses et ceteros, qui littoralem Africae et Hisp vicinasque ad Siciliam vsque regionem incolebant; vt iter per Africae maritima ad Herculis columna peditum redderetur, vtque pro tantae classis modo tus et nauália locis opportunis exstruerentur.*" E

d) Diodor. XVIII, 4. Ἐφημερίδες hae fuerintne p opera an regis iussu perscriptae nemo docuit. viora vtique ex iis mallemus seruata; quam de inanis in Hephaestionis et Alexandri f impensis factis, aut de Alexandri temulenti piose sunt enotata. A Diodoto Erythraeo et Eu Cardiano Ephemerides seu scriptae seu in ord redactae sunt: (ὡς ἀνέγραψαν) ap. Athen. p. 434 B. Fuit et Strattis Olynthius, qui περ Ἀλεξάνδρου ἐφημερίδων βιβλία πέντε scripsit, Suidam h. v.; quo sensu hoc accipiendum si scurum est. Epitomen a Strattide factam vi censere Vir Ill. Sainte Croix *Examen cri des historiens d'Alexandre*, Ed. II. p. 481.

intelligitur, non de Occidente in ditionem gendo, aut de omnium populorum inter se endis commerciis, sed de *bello Carthaginiensibus ndo* Alexandrum cogitasse: quos, cum Persis a Darii Hystaspis et Xerxis temporibus ad-s Graecos societate iunctos, Graecas ciuitates ae et Italiae saepe bello aggressos, Tyro, co-, deleta sibi infestos, et Alexandriae, nuper in Aegypto conditae, clandestino odio immi-es facile suspicari, nouoque adeo bello ex redux designare potuit. Sequitur tanquam commentariis proditum: "*vt ciuium in nouas commigratio, et hominum ex Asia in Europam rsum ex Europa in Asiam translatio fieret, et, onnubia et necessitudines, continentes orbis maximas rdia mutua et cognationis amicitia inter se con-et.*" haec tamen ad istam tanta molitione pa-a expeditionem referri haud possunt; spectant ad eas, quae iam bello peragratae erant, pae Asiaeque terras et ad Graecorum Persa-que commercia artiore vinculo copulanda.

Quae modo dicta sunt, fundum habent ido-m. Addita sunt alia a scriptoribus partim *ex indicio ducta*, partim *ex incertis rerum euentis, contingere forte potuissent*; aut *ex seriorum sae-rum nostraeue aetatis vicissitudinibus fortunae con-ta.* Sane si Carthaginienses classe vicisset, in-ntu erat augurari, fore vt omnem Africa-m, quae in Carthaginiensium ditione erat, sub-garet, et cum ea Iberiam Siciliamque: Cartha-niensium virium robur. Iam videte, ex his quae a Alexandri animo designata ediderunt scriptores

et post eos viri docti nostrae aetatis. Vt tace
ineptias Curtii, iter Alexandrum terrestre per
cam facturum fuisse narrantis *e*), narrant
eum Iberiae iam victorem terrestri itinere per
liam et Italiam, in qua cum Romanis erat
collaturus, traiectu in Epirum facto, in Ma
niam rediturum fuisse, conditis per omnes
locis munitis sub coloniarum nomine, et p
diis idoneis relictis, forisque et mercatibus i
tis, quibus cum extremis Asiae oris mutua
mercia exercerentur. Incredibiles hi ausus
doctis debentur, non scriptorum fidei; m
ipse Curtius, qui omnia in maius efferre
(lib. X, 1, 18.), voluisse ait *ex Ibero classe p
vehi Alpes Italiaeque oram, unde in Epirum
cursus est.* Alexandrum debellata Carthagine,
dem quo in Asia more, per Africae, et li
forte, oram colonias fuisse conditurum, eaq
populorum commerciis viam aperturum, cre
licet; mercatorum auiditati satis est nouas
monstrasse et aditum muniisse; hoc, non
modo, Romani mercatorum sagacitati pro
simulque geographiae consuluere (conf. Polyb
59.): mercaturae autem, per omnes terras
sui alimenta explorantis, fundamenta iacere,
humanitatis litterarumque Graecarum culturam
pagare Alexandrum voluisse, quo tandem a
mento, qua fide constat! Ex nostrorum tempo

C

e) Curtius X, 1, 17. Carthagine victa eum *Numi solitudinibus peragratis Gades dirigere volu* Sane classe aditurum fuisse vrbes orae maritim saltem potiores aut obsequium negantes, fa credas.

et studiis haec et alia antiquiora tempora
feruntur; istis aetatibus virtutis fama, gloria
is, et dominandi insatiabilis cupido, inge-
agna incendebat. Alexandrum autem multo
instigabat vanitas aemulandi Bacchum et
lem et persuasio de ortu ab Hercule et Ioue
Mercatus commoda victorias sequebantur,
belli caussas et praemia haud erant; praeda
ere in laude habebatur bellantibus: caupo-
per arma et nouas lucri cupidini inexplebili
parare, si Carthaginienses, et forte Ptolemaeos,
is ex ipsa re natis, exceperis, aliis aetati-
fuit relictum. Qui autem principes prudenter
er pacis artes regni opes augebant, magis
trae habebant, vt interiore regni cultu, quem
ultura et artium vtilium industria affert, di-
ent, quam vt cultu externorum populorum
o et luxu peregrino in suos populos illato
irent. Adeo generosiore spiritu et afflatu
ipsa antiquiorum hominum vitia calebant.
e imperii proferendi et dominationis exten-
e cupidine, forte et odio in Carthaginienses
sum Alexandrum arma mouisse, in exploratis
bimus; cetera habeamus in iis quae conjectare
non pro certis pronuntiare; inque his forte
quoque: non sine respectu ad Carthaginienses
nfiniis Aegypti haerentes Alexandriam in ipsis
pti finibus et ad mare fuisse conditam, regi
n ex Aegypto in vlteriora Asiae profecturo,
hoc ad prouidendum satis caussae fuisse, vt,
ter Memphin et Pelusium, vrbe maritimo in
posita, praesidia idonea et liberos ex hac

vrbe commeatus et commercia cum M[illegible] et Syria haberet; porro coniectare licet [illegible] opportunitate ductum Alexandrum forte [illegible] futuros incertos animum aduertisse. Q[illegible] praeterea passim memorant eum ad vrbe[illegible] dendam adduxisse, ea hominis diuinitus afflat[illegible] qui iam tum loci opportunitatem ad co[illegible] per omnem terrarum orbem iungenda[illegible] ceret *f*). Multa huiusmodi nostri homin[illegible] morant, humanae sagacitatis exempla, qu[illegible] nisi serius per noua et inexpectata euenta, [illegible] miris modis casus variante, in hominum [illegible] venire potuerunt, quae tamen in ipsis re[illegible] mordiis, tenuibus plerumque et fortuiti[illegible] prouisa et meditata esse venditant, dum [illegible]

f) Incredibile est, quam late euagati sint co[illegible] suis viri docti, in his *T. Pownal* l. c[illegible] Alexandrum Alexandria condenda iam tu[illegible] nasse nouam vrbem omnis mercaturae per[illegible] terrarum metropolin, ita vt illa haberet [illegible] *pyramidis speciem trinis suis lateribus Gad[illegible] ludem Maeotidem et Indiae extrema* [illegible] Satis magnam laudem Alexandri esse putabimus [illegible] *animaduertit portum naturaliter tutum,* [illegible] *egregium, campos circa totam Aegyptum* [illegible] *rios immanis fluminis Nili magnas vtilitates;* antea eius prudentiae in diiudicando situ [illegible] vrbi condendae idoneo, cum Dinocrates [illegible] detulisset efformatum cogitatione opus mont[illegible] in statuae virilis speciem, cuius manu laeua [illegible] neretur ciuitas, dextra manus teneret pa[illegible] quae exciperet omnium fluminum, quae [illegible] eo monte, aquam, vt inde in mare profunde[illegible] *Delectatus Alexander ratione formae, statim* [illegible] *siuit, si essent agri circa, qui possent frumen[illegible] ratione eam ciuitatem tueri.* Legantur hae[illegible] reliqua apud Vitruvium lib. II. praef.

ent, quod aliis acutius videnṫ: non aliter ac
ani, qui suae vrbis primordia terrarum impe-
r opportunitate loci tanquam augurio, porten-
actabant. Quum incognita terrarum pars
dentalis per Columbum et alios in notitiam
opae adducta esset, neminem meminimus de
ctione omnium per Europam imperiorum
de pronentura cogitasse; auro et expilandis
is omnes inhiabant. Ipsae rerum vicissitudi-
nexus et successus, pleraque ex proximo
ando ostendunt: quae animaduertere et in
vtilitatem, aut, quod praestat, in commoda
ca, vertere, sagacitatis satis magna laus est g).
tutiore iudicio viri docti Alexandrum iam tum,
Macedoniae finibus egrederetur, totius terra-
orbis imperium mente ac spe concepisse pro-
ant. Enimvero ad arma Persis inferenda
Z 2 excitati

g) Est quidem aliud futura etiam longinqua prospi-
ciendi genus, quod ex similibus obseruatis ductum
haud magni acuminis vim desiderat. Eiusmodi
est praedictio, Imperii Othmannici, viribus indies
magis fractis, excidium magnam rerum conuersio-
nem esse sequuturam; itidem, quando Africae bo-
realis ora in ditionem victoris ex Europa venerit.
Ita quantam rerum vicissitudinem allatura esset
Aegyptus ab aduenis ex Europa occupata, dudum
erat perspectum; quantopere autem ea consilia
adiutura et turbatura esset Melitae opportunitas,
qui prouiderit, non reperimus. Americam ali-
quando rerum summam esse adepturam, et accele-
rari hanc conuersionem nostrorum temporum fatis,
vulgare est indicium. Illud tamen omnium tempo-
rum et historiarum fide satis constat, magna
imperia disparibus prouinciis coagmentata, mole
sua mature ruere; atque hoc de Alexandri victoriis
in confesso est.

excitati dudum fuerint Graeci; cum ii qui e
veniebant, luxum aulae, infirmitatem regni
cordiam cum superbia docerent; in his id
illi, qui ex Asia cum Xenophonte redieran
Plutarch. Artax. p. 1021 sq. c. 20.). Persas
cis armis esse aggrediendos et vltum eundu
iniurias ab iis Graeciae illatas, a multo inde
pore demagogorum clamoribus fuerat perso
perstrepit talibus clamoribus Panegyrica
Isocratis; Philippus rem facile successuram
intelligens ex perspecta imperii Persarum ig
(v. Polyb. III, 6, 8 sqq.), belli apparatus pr
rat. Ab his initiis progressus est Alexander a
randas Asiae vrbes a Graecis habitas, Per
ab omni Graeciae inuadendae consilio in
tuum abalienandos; quod si intra hoc pru
et feliciter effectum & continuisset, dignum
laude et nomine facinus patrasse diceres; at a
consiliis ab ipso successu ductis, peruenit a
quae in egressu ex Macedonia animo iam
cepta et explicita eum habuisse persuadere
velle arduum est, tandemque ad eam ves
progressus est, vt ea aggrederetur, quae
exitum nec effectum habere poterant, si ver
buissent, nullum fructum habuissent, toti
terrarum orbi nil nisi caedes, vastationes, r
allatura fuissent; nec ipse vllum laborum fru
nullam laudem, ablaturus fuisset, quam vt
desertis et hominibus in solitudine efferatis imper

Verum vt multa alia, quae effecta ab
non sunt, Alexandro tanquam ante quam
excederet prouisa et meditata tribuerentur,

p

[o]pportunitatem attulere narrationem nonnullarum [re]rum quae paullo ante eius mortem contigerunt. [In]ter legatos, qui ei Babylonem proficiscenti oc[cu]rrerunt, vt victorias gratularentur, narrantur [ab] Arrian. VII, 15.) fuisse non modo ex Italia [Br]uttii et *Lucani* (qui per Alexandrum Epiri regem [ad] honorem Macedoni Asiae victori habendum [in]citari potuere) verum etiam *Etruscorum*, tum [et] *Gallorum* et *Iberorum legati*. Tam longinqua, [ut] terrarum extremi Occidentis legationes in [Asi]am missae iis aetatibus, quibus hae gentium [et] imperiorum pactiones et legationes nondum [fr]equentabantur, merito mirationem faciunt, [qu]od si vere ea tradita sunt, videri potest fama [de] bello in Carthaginienses mouendo iam tum in[cr]ebuisse, odiisque ex Carthaginiensium domina[tio]ne maris interni, mercatoriaque superbia et [au]aritia, incensos populos, erectis ad vltionem et [li]bertatem animis, ad Alexandrum conuertisse. [Hi]s quoque Carthaginienses suspicione et metu [su]spensi legatis missis partim regis consilia specu[lar]i, partim muneribus auertere *h*). Possit aliquis Roma-

h) V. Iustin. XXI, 6. cum Gellio XVII, 9. med. c. et ex Iustino Oros. IV, 6. Arrian. VII, 15. Λιβύων τε πρεσβεῖαι ἐγένοντο etc. καὶ Καρχηδονίους τότε πρεσβεύειν λέγεται. Libyes, Libyophoenices dicti ap. Diodor. XVII, 113, fuere Afri a Carthaginiensibus ditione ac seruitute habiti. Κέλτοι nisi cum Iberis iunctim memorati essent, possint esse Galli qui finitima Thraciae versus Istrum iam tum occupauerant: quos etiam Diodorus l. l. memorat. Omnis haec inprimis de Iberis et Gallis memoratio est obseruatu digna, cum de Carthaginiensium rebus

Romanorum quoque legationem ad Alexandrum, etsi parum probabilem Livio visam (IX, 18) ex dictis tueri, tanquam ab odio in Carthaginienses profectam: ista tamen aetate inter illos populos foedere iunctos inimicitiae nullae viguisse memorantur. Possit alius aliam caussam legationis ex eo petere, quod apud Strabonem (lib. V. p. 354 B. p 232.) Alexander ad Romanos memoratur misisse, qui conquererentur de Ostiensibus socios se Tyrrhenis praedonibus praebentibus. Falleretur tamen, qui id statueret; nam Alexander ille fuit Molossorum seu Epiri rex, qui in Italiam escensionem fecerat, mox etiam pacem cum Romanis (apud Livium lib. VIII, 24, 13. 17. et Iustinum XII, 2.); paullo post ad Pandosiam interfectus, Olymp. CXII, 1. ante C. N. 332.

Acc[illegible]

bus per antiquiora tempora tam pauca sint memoriae tradita. Intelligitur enim, iam ante Amilcaris traiectum in Hispaniam, primo bello Punico confecto, (ante C. N. 236. Ol. 136, 1.) eas Carthaginiensium opes in illa fuisse, vt Iberi aliena [illegible] circumspicerent, grauante iam Carthaginiensium dominatione; annis ante Barcam supra octoginta octo (a. C. 324.). Is igitur in Hispania id tantum egit, vt imperium Carthaginiense proferret; [illegible] iam ante non contemnendum fuisse vel sic [illegible] credideris, quia, Tyro ab Alexandro excisa, [illegible]nicum colonias in eorum ditionem cessisse [illegible] dubites, et inde eos a Gadibus et maritimis [illegible] ad interiora processisse. Memorantur aliquot copiae ex Hispania collectae a Carthaginiensibus [illegible] bella in Sicilia gerenda, vt Ol. 92, 3. vt Egestanis opem ferrent, Annibale Gisconis duce, Diodor. XIII, 44. 54. add. XVI, 54. Ol. 96, 1. Ad antiquiora tempora spectat, quod de auxilio Gaditanis consanguineis misso narrat Iustin. XLIV, 5.

cessit ad ea, quae Alexandrum ante obitum asse exsequenda narrant i), aliud, quod ad tem spectabat. Parauerat proximis ante fata classem ad Arabiam inuadendam, missis iam qui sinum Persicum et Arabiae extrema sarent: haec quidem cum fide tradita esse tur; ad Persiam tutandam, antequam ad alia enda discederet, haud parum intereret, vt ima ab hac parte explorata haberet et firma. Arrianus etiam memoriae traditum narrat, se Alexandrum oram sinus Persici maritimam ulas coloniis frequentare; Porro, vt ex Aristo Strabo narrat XVI. p. 1078. A (p. 741.) ndrum (Babylone), ipsum nauigantem et nain gubernantem, fossas Euphratis et Tigridis risse easque multitudinis comitantis opera exsse et ora quaedam obstruxisse, alia aperuisse; ne fossam quandam ad paludes et lacus, qui versus Arabiam, tendere animaduerteret, hain os intractabile (δυσμεταχείριστον) et ob- difficillimum, propter cedentem et mollem : aliud nouum os aperuisse XXX a priore , capto loco petroso atque traducto alueo; tem propterea fecisse, vt simul praecaueret, rabia omnino difficilis esset ingressu propter s paludes, cum iam tum propter aquarum insulae faciem haberet; *habebat enim in regionem eam occupare, iamque ad hoc et classtationes parauerat*, nauigiis (ὁρμητήρια τὰ appellat) partim in Phoenicia Cyproque

 con-

i) Arrian. VII, 19. extr. 20. et inde Ste Croix p. 486.

constructis, quae, dissolubilia et clauis ... per septem stadia Thapsacum portata, post... lonem flumine delata sunt; partim in B... aedificatis, ex hortorum et lucorum ... ibi enim materiae inopia est. Etsi vel ... cere poterat, quod nauigationem ex sinu ... et Euphratem ad superiora Mesopotamiae ... peditiorem reddere in primis consiliis hab... buit rex: ea autem nauigatio et ante eum ... eius mortem viguit: Gerrhaeorum parte... ex Aristobulo memorat Strabo p. 1110. D. ... roqui ea, quae modo memorata sunt, mem... animo tenere nostri Othmani, sibique pro... debent, partim si hanc terrarum ad Euph... partem, ne paludibus obruatur, seruare, ... Mechabitas ab ora habitabili si excludere ... Videte iam alia ab aliis cumulata: quorum ... tem Strabo eodem loco subiicit. Aiunt, ... eum hanc caussam bello praetendisse, qu... omnibus gentibus soli Arabes nullam legat... ad regem miserant neque quicquam offici... honoris ei detulerant; famam quoque fuisse ... luisse se hac in Arabes expeditione Bi... aequare k). Ipsi Arriano satis caussae est ... quod insatiabili proferendi regni cupiditate ... sus, etiam laudata Arabiae opulentia in... arma parare potuit. Apud Strabonem ali... fuisse memoratur (lib. XVI. extr. add. p. 107... voluisse eum in Arabiam sedem imperii trans...

k) Verba Strabonis eod. p. 1078. c.

uid autem ſtatuas de Plutarcho *l*) aſſerente, eum rabiam et Africam circumnauigare et per fretum aditanum in mare internum ingreſſum redire in acedoniam, inſtituiſſe. Tolerabile erat, ſi dixiſ- , eum Arabia deuicta per ſinum Arabicum in egyptum tetendiſſe, e qua expeditionem aduerſus arthaginienſes erat facturus, claſſe interea in hoenices, Syriae et Cypri portubus parata. am Curtius (X, 1, 17.) minus portentoſe lexandrum ait ſtatuiſſe *omni ad orientem maritima u perdomita* ex Syria *petere Africam Carthagini ſenſum.*

Miſerat quoque Heraclidem vnum e ducibus Hyrcaniam ad aedificandam claſſem in mari aſpio, cuius notitia necdum certa habebatur rrian. VII, 16.). Neſcio an fuerint qui eum tarent cogitaſſe de commerciis per hoc quoque are et per Pontum Euxinum cum India iungen- is; nam creditum eſſe video aſſeuerari *m*), "vo- uiſſe Alexandrum per Pontum Euxinum et paludes aeotides peruenire ad ſeptentrionem Europae, et taliam ac Siciliam inuadere, Aſiae cum Europa nctae Inſulas Britannicas adiungere, et ſuper mnia nouas terras exquirere." Adeo portentum liud ex alio fingere placuit; procliui ad miracula pplectenda ingenio humano, cumque ſemel de

 inſatia-

l) Plutarch. in Alexandro p. 702. D. (c. 68.) ὥρμησεν αὐτὸς πλεύσας κατὰ τὸν Εὐφράτην στόλῳ μεγάλῳ, εἶτα παρὰ τὴν Ἀραβίαν καὶ τὴν Λιβύην παρακομισθεὶς διὰ στηλῶν Ἡρακλείων ἐμβαλεῖν εἰς τὴν ἐντός.

m) V. C. Sainte Croix p. 482. Arriano quidem auctore laudato, nec tamen ſatis cum fide.

insatiabili gloriae cupiditate, qua ille inflam[...] erat, vulgo constitisset, pari audacia rhet[...] scriptores in eum absurdissima quaeque c[...] runt, ita vt ne omnium quidem terrarum im[...] expletum conquestum narrarent, quod vnu[...] tum mundus victori pateret *n*).

Quorsum tamen in comminiscendis nouis [...] rariis factis et conatibus, quos heroi Alexa[...] affingerent, operam vanam effuderunt scripto[...] cum satis insaniae in ipsis eius factis gestisque offerat ei, qui res humanas ex vero aestimet, ex opinionum humanarum vanitate.

n) *Vnus Pellaeo iuueni non sufficit orbis* etc. Iuv[...] X, 186. et, *Oceano classes inferre parabat* Lucan. X, 336. cf. DE STE CROIX p. 416. 417. milia de Caesare apud Plutarch. Caes. p. 735. de Pyrrho ap. eund. p. 391. neque res est n[...] magni aut vasti, quod putant multi, simile[...] meritatem animo concipere. Veriora tradita de Mithridatis conatibus, ex Maeotide in ostia classe ducta, arma in Italiam transferen[...]

V.

ADEMIAE GEORGIAE AVGVSTAE
PRORECTOR
EOPHILVS IACOB. PLANCK
CVM SENATV
CIVIVM SVORVM
QVI
IN CERTAMINE LITERARIO
A. D. III. AVGVSTI ANNI HVIVS cIↃIↃCCCVI.
RIDERICI WILHELMI III.
REGIS PRVSSORVM INDVLGENTISSIMI
LLENNE NATALITIVM
INDICTO
CONSTITVTA EX EIVS MVNIFICENTIA
PRAEMIA
INVM ACADEMICORVM IVDICIO REPORTARVNT
NOMINA
SIMVLQVE
COMMENTATIONVM
QVAE
CERTAMEN IN A. D. III. AVGVSTI ANNI cIↃIↃCCCVII.
ADMITTI VOLENT
ARGVMENTA
AB ACADEMIAE ORDINIBVS PROPOSITA
PROMVLGAT.

raeconium faciendum eſt, Ciues, victorum in certamine litterario Auguſti die III. habito, miorumque in aliud certamen anni futuri indicen-

dicendorum. Quandoquidem enim recepti
in finum ac tutelam Regis Potentissimi
gentissimi, FRIDERICI WILHELMI III. cui
mum litterarum bonarum studium instituti
publicae sollicitudinem mirabilem multis
testatam vidit aetas nostra: in tanta rerum
versione, propitia aliqua fortuna vobis ob
pulcherrimum certaminum litterariorum i
tum, tantum abest vt antiquaretur, nouo
splendore, noua lege, nouis auspiciis eluce
Regis enim indulgentissimi munificentia ac
nostrae iura ac decora, commoda et priuilegi
scientiarum et litterarum institutis et apparatib
sidiis stipendiisque, vnde iis omnibus sustentandis
suppetunt, eorumque fundo ac sorte intacta reli
a domanio fiscoque separata, per regiam sanc
ita sunt firmata, vt nihil iis sit derogatum, ni
tractum ac deminutum; constituto quoque in hi
vinciae Hannoueranae terris Curatorio perpet
dato, qui academiae prouideat summoque loco p
viro laudatissimo, Illustri ab Ingersleben, Regis
tissimi redituum curandorum Collegio a consiliis pri
loco, et Praeside prouinciali, cuius eximiam h
nitatem, beneuolentiam, prouidentiamque cir
spectam, cum summo rerum nostrarum studio
iunctam, iam in ipsis muneris auspiciis, quae
nam faustissima sint, erectis animis satis persp
mus. Quae omnia cum ad mentes nostras, c
anxietate liberandas, incredibilem vim hab
easque grata regiae munificentiae veneratu
perfundant; beneficiis his in nos collatis decr
que laetamur accessisse quoque hoc, quod co
tu

fest, vt certamen littera[illegible] vestris, Commes, studiis propositum et superiore anno Iunii indictum, nunc iisdem conditionibus mis, quae pronuntiata fuerant, Augusti Regis indulgentissimi natali, posset committi. Quae cum ita essent, Commilitones, nos fortis, fortunaeque nostrae memores, regiam indul- in animis gratis, et ad obsequium iustum tis, sumus venerati, natalitiumque sollenne Friderici Wilhelmi III, summis virtuti- rnatissimi, debita pietate gratulati, et fau- ra quaeuis festis vocibus a summo rerum ratore impertienda precati; officio autem in hunc diem imposito ita cum maxime ciendum esse putauimus, vt, certaminis us ante oculos positis, iudiciis sententiisque sto aequoque ferendis, praemiisque religiose andis, nouisque quaestionibus docte pruden- proponendis, testatum faceremus, nos in- huius praeclari vtilitates bene perspectas, re annorum experientia vsuque cognitas, in cipuis, quibus Georgia Augusta eminet, de- ius numerare, ideoque illud, vt alia omnia, ad ciuium nostrorum commoda fortunasque ent, quae studia incendant, ingenia expoliant, es fingant, litterarum bonarum amore imbuant, liam et inertiam exterminent, curae cordi oque cum maxime habere.

Vos autem, Commilitones, ex dictis intelli- et sedulo perpendite, quam praeclare com- is vestris fortunisque prouisum sit, in hoc que, quod in his ipsis sollennibus, regio no-

mini

mini natalique consecratis, studiorum ve ratio habetur, et, si modo sint inter vos, maiora adspirent, laudis famae ac fortunae tanquam fundamenta iacta sunt. Quisqu curriculi academici bene peracti, ingeni naeque suae, specimina futurorumque pro certa pignora hoc certamine ediderit, si faustis prudentia ac virtus porro adfuerit, turo fortunae cursu non habet quod ti Licet enim sine inuidia profiteri, victores certamine academico per superiores annos d plures, nunc inter viros litteratos aut in agendis spectatos, nominis celebritate clar quemquam facile posse memorari, qui non publico admotus ingenii doctrinaeque praem sequutus sit. In tanta enim eorum, qui rum studiis sese addicere solent, multitud quod vitae negotium grauioris momenti occ incredibile est, quanta sit ingeniorum reb virtute intelligentia et industria peragendis rum penuria. Idque per omnia officiorum corum non modo, sed et vitae litterariae plinis litterarumque rudimentis tradendis, habere testantur viri in rerum vsu versati enim, qui tanquam in transcursu et aliud ag doctrinae studia leuiter degustent, esse nu satis multos, qui autem ex disciplinarum fon salubres vitalesque haustus largos imbiberint, cos, et singulis fere annis rariores ac pauc Ad eorum itaque, qui horum certaminum o tunitatem ingenii doctrinaeque vires explora acuendi haud aspernati sunt, nomen, locum

lau

m, adſpirate et vos, Commilitones, inflam- ſtudiis, tentando ingenia, exſerite, doctrinam ite, fortunae oblatas vices cupide arripite, que vitae curriculo, inſigniore cum laude et tate inter alios peragendo, hoc certamine udite. Ita aliquando honoribus meritisque icui, quo animo, qua recordationis iucun- e, quo gratae pietatis ſenſu Georgiae Auguſtae, altricis veſtrae, bona praedicabitis, eamque is affectu, tanquam nutritii nutricem ſuam ac tem, proſequemini!

Accedendum nunc eſt ad ipſam certaminis nam praeconio noſtro edicendam.

Ab *Ordine Theologorum* poſtulatum fuerat

Vt doctrinae de Iure iurando in eccleſia chriſtiana ſtoria exponeretur;

qui argumento non nimis difficili tractando n ſe confideret, nullus ex noſtris inuentus quod quidem modeſtum de ſe ipſis iudicium multis approbamus, at in omnibus locum uiſſe et dolemus et dubitamus.

Orationi ſacrae propoſitum erat argumentum II. Petr. I, 5 - 7. petendum:

Quantum fides in Ieſum Chriſtum ex ſenſu literarum ſacrarum valeat ad virtutem humanam promouendam?

Der hohe ſittliche Werth des Glaubens an Jeſum nach dem Sinne der heiligen Schrift.

latae ſunt *quatuor* Orationes,

prima quidem verbis inſignita: ***Longum iter est per praecepta, breue et efficax per exempla.***

ſecunda

secunda verbis [illegible]bi inscripta: Ἡ [illegible]
ἐργα ἐχῃ, νεκρα ἐστι καθ' ἑαυτην.

tertia cum verbis Simeonis: *Herr! nun la[ssest] deinen Diener in Friede fahren nach deinem*

quarta verbis Christi conspicua: *Ich bin d[er Weg], die Wahrheit und das Leben. Niemand [kommt] zum Vater, denn durch mich.*

Cum vero auctores *primae* et *quartae* Or[ationis] sphalmate typographico, quod in program[mate su]perioris anni irrepsit, sed statim in publicis ephemeridibus correctum fuit, decepti in [argumentum] minus aptum et conuenientem incidissent, non potuit, vt proposita materia eo ab eis tractaretur, qui iudicium comparatiuum a[dmitte]ret. Ferri itaque sententia de *secunda* tan[tum et] *tertia* potuit, atque ex his *tertia* quidem [ita com]posita, elaborata ac pronunciata visa est [Ordini], vt dignam eam praemio regio, nec vero [secundam] etiam priuandam laude publica iudicaret."

Auctor *Orationis praemio ornatae* inuentus [est]
IOANNES IACOBUS SACK, *Hannoveranus*,
auctor alterius, quae proxime ad istam acc[essit]
GEORGIUS OTTO DIETRICUS KÖNIG, *Celle[nsis]*.

"Ab *Ordine Iureconsultorum* proposita erat quaestio:

Quae sint, iure nouissimo, hereditatis ci[uilis et] bonorum possessionis, tum conuenientiae, tum [diffe]rentiae principes?

Exhibitae sunt Ordini *commentationes* q[uatuor] hisce symbolis insignitae:

I. *Αιεν αριστευειν και ὑπειροχον ἐμμεναι αλλων.*
II. *Dubitare et aliquid nescire ausi sunt.*
III. *Speremus, agamus.*
IV. *In magnis et voluisse sat est.*

quamquam omnes diligentiae, ingenii et
[illegible]mae luculentum praebent testimonium, aucto-
[illegible]que suis in laudem cedunt, ita tamen inter
[illegible]inctae sunt, vt suum cuiuis pretium statuere
[illegible]it difficile. Quae enim *quarto* loco indicata
[illegible]uctorem quidem habet proprio iudicio vten-
[illegible] sed neque scribendo satis exercitatum, neque
[illegible]nae copia satis instructum. Maiorem laudem
[illegible]tur auctores *primae* et *tertiae* commentationis,
[illegible]m *ille*, quae proposuit, magna quidem
[illegible] sagacitate adornauit, sed non vbique pari
[illegible]uitate explicauit; *hic* contra ambitum quae-
[illegible] et singula eius momenta considerátius ex-
[illegible] praetereaque non solum dispositione re-
[illegible]erapta, verum etiam perspicua earumdem
[illegible]ione magnopere sese commendat. Omnium
[illegible] laudem exsuperat auctor Commentationis
[illegible]ae, qui non solum historiae et iuris cogni-
[illegible]eximia eminet, verum etiam in explicatione
[illegible]ionis propositae sermone vsus est concinno
[illegible]ro, ordine dilucido et plano, iudicio subtili
[illegible]bacto. Admirati sumus auctoris industriam
[illegible]essam et operam doctam in explorandis inue-
[illegible]ndisque his, quae pertinent ad quaestionis
[illegible]m historicam et litterariam; et quamuis hoc
[illegible]tractatio, quae pro instituti ratione paucis
[illegible]lis comprehendi poterat, in spissum volumen
[illegible]uerit, nimio tamen hoc eruditionis adparatu
[illegible]rem praemio defraudandum non esse censuit
[illegible] ICtorum, eamque ob rem praemium regium
[illegible] *proximum* autem post hunc locum auctori
[illegible]mentationis *tertiae* addixit."

Assignatum est praemium ...
GEORGIO GUILELMO PLANCK, *Gotting...*
Accessit proximo ad primum loco
EDUARDUS GMELIN, *Gottingensis.*

"Ab *Ordine Medicorum* edicta erat quae...
Cum certo constet, quaedam tum ali... tum medicaminum genera, eorumue partes, ... absorbentia ipsi sanguinis fluento admisc... contra, quae ab his quasi respuuntur, ... eidem hac via offundi; desiderat Ordo medi... num, quantum fieri potest, et accuratum ... eorum, quibus, siue tubo alimentario sint ... siue communibus corporis integumentis applic... gressus in systema vasorum sanguiferorum ... cessus a natura, aut negatus sit.

Oblatae sunt Ordini scripta quatuor ... tentiis insignita:

I. *Ου τοις αϑυμοις ἡ τυχη ξυλλαμβανει.* Soph...
II. *Veniam pro laude peto, laudatus abunde no... ditus si tibi lector ero.* Ovid.
III. *Ipsa rei intelligibilitas non est nisi adu... approximatio veritatis intellectus et intell... alteritatum in relatione destructio.* von B...
IV. *Selig sind die da arm an Geiste si...* Evang. Matth.

Scriptorum horum tria, No. II. III. ... serius, quam dies constitutus fuerat, tradit... spreta lege, quae iterum iterumque in prog... tibus memoriae fuit infixa et tantum non inc... *Si qui ingressuri sunt, iubentur commentatio... reddere ante Kalendas Apriles. Declaratur publ... Ordinibus, perituram esse operam, eiusque fr...*

qui serius in certantium numero nomina profi- et commentationes tradent. Commentatio *loco secundo* memorata in decursu Aprilis, verbis, vt diximus, germanicis inscripta, Maii tradita; quae quidem omnino non admitti, cum perscripta sit sermone verna- cui in certamine hoc doctioribus proposito prorsus est locus: id quod docuere verba certaminibus olim scriptae: *oratione vti licebit illa quam latina, vernacula exclusa esto omnis: esse ex Regia auctoritate pronuntiatur.*

...ae autem loco secundo memorata est, in- verbis: *veniam pro laude peto*, auctoris in- ..., non infelix prodit quidem; ipse tamen ...tur temporis operas impensi breue spatium ...ppetiisse: idque multo magis testatum facit ...iptio, summa incuria exarata, sphalmatibus ..., nec sine molestia et offensa oculorum, legenda illa offerebatur. Peccatum itaque quoque est in legem certaminis, qua in modum est sancitum: *Si qui in commissionem ...i sunt, mature cogitent de exemplari scripturae ...grapho nitide et diligenter facto, vt lectio ne sit ...a et molesta. Saltem cauere par est ne iudices ... ac fastidio ex lectione enecentur.*

...n Commentatio *tertio loco* annumerata, in- verbis: *ipsa rei intelligibilitas* etc. capita tan- ...nonnulla quaestionis, etsi satis grauia illa, ..., inque his locum de chylo, quem tam ...r et subtiliter pertractat, vt egregia laude ...ulla sit.

Restat *commentatio primo loco* laudata ... versu Sophocleo inscripta, quae non mod... certaminis leges diligenter obseruauit, ve... internis dotibus, ipsaque tractatione re... sitae expositione et illustratione tam insig... se Ordini Medicorum commendauit, vt ... suffragiis ei praemium sit decretum."

Praemium cum laude obtinuit

Io. Frid. Lucretius Albrecht, *Hil...*

Ordo Philosophorum

duas quaestiones in hunc annum propos... teram *ordinariam*, alteram ex superiore... rum in certamen missam. *Ordinaria* erat... rentur concertaturi

Interpretationis allegoricae Philonian... et elementa ex ipso Philone elicere et decla...

Tres fuere, qui in certamen desc... scriptis in hunc modum insignitis, vt pri... mentatio inscripta esset verbis, παντα δοκ... *altera* dicto, *dubitare et aliquid nescire* au... tertia verbis: *Persium non curo legere*, *La... cimum volo.* In sinu laetati sumus inuenir... tate hac nostra litteraria iuuenes, qui stu... profectibus valerent satis idoneis, vt arg... doctiori conatus suos applicare auderent... feliciter sunt ausi, etsi viribus disparibus... quidem, qui, παντα δοκιμαζετε, adsc... doctiorem studiorum orbem ita emensus... Platone et Philone degustato Iudaicae ... antiquitatis notionem qualemcunque adsu...

autem maturioribus iam doctrinae copiis in-
, etsi Iudaicae antiquitatis scientiam exqui-
desiderabamus, a Therapeutis progressam
ientis et Graeciae philosophiae riuulis con-
allegoricam Iudaeorum, inprimisque Phi-
interpretandi sectam, bene perspexit, ora-
quoque latina perspicua ac probabili ceteris
endus; is tandem, qui *secundo* loco est me-
s, cum dicto: *dubitare et aliquid nescire ausi*
ea eminet doctrinae copia, lectionis Philo-
vsu tam familiari, ea artis hermeneuticae
ptorum scientia; inprimisque allegoriae prin-
caussas et rationes ita habet perspectas, vt
integram et pulcherrimam consequutus esse
posset, si bonis rerum sententiarumque copiis
quoque styli addidisset; quo ipso euentu
isse visum est, vt subtilioris quoque ac seue-
iudicii vestigia apparerent clariora. Quas
onis dotes etsi non aequo animo desiderauit
philosophicus, iis tamen doctrinae copiis,
enii facilitate, quamuis interdum solutae et
ctoriae operae propiore, instructum vidit esse
m, vt praemium quaestioni propositum
is suffragiis ei decerneret; *tertiam* autem
entationem ei adiungeret proximo loco co-
, et laude sua commendatam.

ectrix commentatio habuit auctorem
OVICUM HENRICUM PLANCK, *Gottingensem.*
n eius, qui *Accessisse* proximo loco visus est,
abitur, cum primum, quod valde optamus,
erit.

Altera quaestio, quam superiore anno propositam diximus, spectabat ...

ad religionum Latii veteris *notitias e libris Fastorum Ouidii eruendas* ... *scriptoribus illustrandas.*

Iterum processit in arenam et certamen nullo aduersario aduersus eum prodeunte, auctor Commentationis superiore anno ex iisdem, quibus antea, verbis inscriptae: *et aliquid nescire ausi sumus;* et rescissis iis, intemperantius erat euagatus, dispositis ... aliis; meliore quoque delectu et sagaciore expositione facta, nullam nisi forte orationis ... manae nondum perbene elaboratae, repre... nem reliquit, laudem vero emendatiore hoc consequutus est tantam, vt palma ei, ... puluere, negari nequiret. Decretum itaque praemium, quod ex superioribus annis, ... sine victore pugna, in futurum certamen ... tum erat.

Auctorem esse compertum est

Ernestum Spangenberg, *Gottingensem,* cuius industriam, pietatem in parentem et ... destiam, optimo cuique publice commendatum esse volumus."

Intelligitis ex dictis, Commilitones, ... procliui simus voluntate et studio in commen... dis et ornandis laudibus vestris; videtis qua... ciles simus in excusandis conatibus, virium ... turitate et doctrinae apparatu nondum satis ... structis. Credere itaque licet virtutis pulchrit...

la...

[la]udisque dulcedine contactos plures inter vos esse, [q]ui latentes igniculos sentiant incalescere, similis [la]udis cupidine animos exardescere, ingenia glo[ri]ae ardore inflammari; quis enim natura esset [ta]m proiecta et ignaua, quin nomine suo cum [la]ude memorato non exsultet! suae virtutis prae[m]ium vt aliquando consequatur, haud in votis [ha]beat! *) Vt igitur iis qui tam erectis sunt in[ge]niis, vt et ipsi laudum circumspiciant materiam, [ni]edum pronuntiabimus in annum futurum, [o]ptimorum saeculi, nouas quaestiones, quibus ex[pe]diendis matura studia, ingenii sollertiam, doctri[n]ae accuratae copiam, approbare viris eruditis [po]ssitis. Accipite itaque argumenta ex studiorum [ve]strorum areolis decerpta, in quibus tractandis et [be]ne latine exponendis manifestare poteritis paren[ti]bus, patriae, fortunae vestrae fautoribus, quo [c]um fructu vestro scholas docentium frequentaue[r]itis, et, quandoquidem istarum sterilis est opera [n]isi priuati studii accesserit fecunditas, qua cum [a]ssiduitate studia priuata cum publicis auditioni[b]us coniunxeritis.

Ab *Ordine* quidem *Theologorum* postulatur:

Vt ex documentis a Gregorio I. Pontifice Romano relictis, eiusque potissimum Epistolis, accurate quantum fieri potest, describatur status fundorum et patrimoniorum quae ad ecclesiam Romanam sub finem

Aa 4 Sec-

*) Antisthenes philosophus cum vidisset adolescentem luxuriosum acroamatibus voluptariis deditum, ait: *miserum te, adolescens, qui nunquam audisti summum acroama, laudem tuam!* Vet. Schol. Horatii Serm. II, 2, 94.

*Sec. VI. pertinebant, tum quoad prae...
quibus sita erant, tum quoad reditus in...
tum quoad modum qui in reditibus disp...
fundis administrandis obtinuit.*

Orationis autem sacrae argumentum ho...
ve ex Iohannis Cap XX. 29. ostendatur:

*Quid intersit inter fidem, quae non solo
testimonio nititur, et fidem, quam vocant, ca...*

siue

*Der Unterschied zwischen dem Glauben ...
sehen und zwischen blindem Glauben.*

Ab *Ordine Iureconsultorum* ...
quaestio proponitur:

*An seruitus in faciendo consistat, tum se...
ius Romanum, tum secundum ius Germanicum...*

Ab *Ordine* autem *Medicorum* quaeri...

*Quid sexus conferat ad morborum ortum ...
dolem, ipsorum genitalium morbis exceptis.*

Ordo tandem *Philosophorum* studia ...
Commilitones, quotquot in antiquorum po...
rum historiis monumentisque illustrandis ...
rumque vestigiis perquirendis versamini, *ad ...
res notitias linguae Celticae*, reuocat, quando...
etiam inter Gallofrancos ad Celticas litteras ...
lendas virorum doctorum Societas coiit. ...
in tres partes, Aquitanicam, s. Armoricam, ...
cam et Belgicam, fuisse diuisam, et a di...
populis, *Aquitanis*, *Celtis et Belgis* habitatam ...
scriptoribus antiquis nota res est, eos po...

institutis, legibus, inter se discrepasse, diserte ... tiat Caesar de B. G. ... consentiunt Strabo, ... Mela, Plinius, (loca v. ap. Schoepflin ... Celt. p. 27 sq.) et inde recentiorum doctis... quisque, nuper quoque Mannert (Geograph. ... p 15 sqq.) Celtas, qui primi innotuerant, ... appellarunt Gallos, nomen Κελτῶν fre... arunt Graeci, quod postea ad omnes Gallo... incolas fuit propagatum; serius quoque ... Celtica credita communis fuisse totius Gal... atque inde confusa est omnis Galliae anti..., neque diligentius inuestigatum, quid ... anis, ac Belgis proprium, et qui vtrisque ... fuisset.

... estigia tamen trium linguarum, etiamnum ... Büttnerus olim noster, et Illustris Collega ... lözer (Allgem. Nordische Geschichte [1771] ... 344) animaduerterant. *Aquitanicae* qui... in lingua Vasconum (s. Basquorum, Basculo... des Basques) cis et vltra Pyrenaeos montes; *...arum* eorumque linguae in Cambria (s. Prin... Wallisiae, Wales) in qua Belgarum reli..., Cymry se appellant; supersunt quoque ve... in Britanniis Galliae; *Celticae* autem in lingua ... inter incolas Scotiae septentrionalis, Hiber... et Hebridum. Similia ex parte iam a ... pflino erant tradita (l. c. p. 39. m. a. 1754) ... Notata ad *Guthrie* hist. vniuers. To. III. ... 978. (1766) vers. germ. Ignoratis his ... neglectis perstitere plerique scriptores exteri ... nomine Celtarum, linguae Celticae et Celticae

 antiqui-

antiquitatis, latius et promiscue conf... fidem et critices subtilitatem adhibendo. ...

Vt itaque error ille animis virorum ... penitus euellatur, quaestionis loco ab ... Philosophorum proponitur:

Vt trinarum istarum linguarum Vascon... garum et Celtarum, quarum reliquiae in... Vasconica, Cymry et Galic supersunt, ... tione sollerter instituta discrimen et diuers... indoles doceatur.

Quod si feliciter effectum fuerit, de ... omnino antiquitate veriora a viris docti... ri credere licet. Effici autem id poterit ... trium linguarum extent grammaticae et ... e quibus earum natura et forma, seu meth... facile possit cognosci, cum aliis linguis no... comparari, et ad grammaticae generalis pr... referri; omnium autem studiorum fundam... grammatica, quae nihil aliud est quam log... sermonem applicata, quam nemo accurate ... potest ignorare.

Vt vero norint erectioris indolis iuuenes ad hanc concertationem accingere se volent... sint conatuum subsidia circumspicienda: sati... praeter iam memoratos viros doctos, alios ... cere qui ab iis laudati sunt, tum Herd... (Ideen, Th. IV. p. 6-17.) Götting. Gel. Anz. 1806. p. 384. Add. Meusel. Biblioth. hist. V... P. I., saltem inde a p. 320-323. antiquiora, quae ibid. inde a p. 309. excitantur optimus.

nt; nam perturbant potius iudicium quam rem illucidant; tum Vol. VII. P. I. p. 1 1 1. Ita nec commilitonum studia distrahi volumus ad legenda quae de Ossiani poematibus et sermone Hersico sunt disputata; etsi disceptatio de istorum veritate opera vestra certiora argumenta mutuari poterit.

Atque his peractis mandato praeconio rite defuncti esse videri poteramus. Restabat quod diei sollenne, quod officium et pietas, postulabant, ut, ad bona vota piasque preces conuersi, ab humanis ad diuina erigeremus animos, liberata curis mortalibus pectora religiosis sensibus imbueremus, eoque affectu animis induto Numen sempiternum, superantissimum, quod hoc vniuersum vi sua moderatur, supplicibus manibus mentibusque precemur, vt, quo nutu ipsos naturae tumultus furoresque comprimit, eodem foedas tempestates et procellas, quae per omnem terrarum orbem strages et excidia late inferendo grassantur, compescat, fluctusque decumanos, quibus iactata misere Germania nunc penitus submergitur, residere iubeat, ne, libertate publica sublata, liberalis hominum sensus cultusque omnis extinguatur, virtus Teutonum auita, consiliorum probitas, morum honestas prorsus exolescat; nec popularium ingenia ad seruile obsequium depressa, inertia et languore diffluentia, ad inania et friuola studia prono cursu, quo iam coepere, ferantur; sensu veri ac recti in animis obscurato, errorum tenebris offuscentur; litterarum sacrarum, eruditique religiosae doctrinae studii honos tollatur; tandemque

vbi

vbi luxuries perditorumque morum [illegible]
publicam priuatamque vitam contaminaret [illegible]
trita in tali contubernio barbaries omnia [illegible]
eluuie vastata euertat. Huic generis hum[illegible]
et omnis virtutis excidio quibus modis ac [illegible]
occurrendum sit, cum aeternae summi [illegible]
menti vnice pateat: nos in eius sapientia, [illegible]
generis humani, et in recti verique aeterni[illegible]
siliis legibusque acquiescimus, pieque pre[illegible]
vt dei O. M. curae ac tutelae consecrata [illegible]
FRIDERICI WILHELMI III. cuius paratissi[illegible]
pacem conglutinandam voluntatem toties [illegible]
vidimus. Faxit numen, vt haec optimi regi[illegible]
silia et reducendae tranquillitatis publicae [illegible]
fausto euentu illustrentur!

PP. in Georgia Augusta d. III. Augusti cIↃIↃ[illegible]

VI.

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTAE
PRORECTOR
D. PETR. WALDECK
CVM SENATV
CIVIVM SVORVM
QVI
IN CERTAMINE LITERARIO XXIII.
A. D. IV. IVNII ANNI HVIVS CIƆIƆCCCVII.
INDICTO
PRAEMIA
ORDINVM ACADEMICORVM IVDICIO REPORTARVNT
NOMINA
SIMVLQVE
COMMENTATIONVM
QVAE
AD CERTAMEN IN A. D. IV. IVNII ANNI CIƆIƆCCCVIII.
ADMITTI VOLENT
ARGVMENTA
AB ACADEMIAE ORDINIBVS PROPOSITA
PROMVLGAT.

Certamina noſtra litteraria, Commilitones, tum per ſe inter academiarum Germaniae memorabilia referenda ſunt, et referentur per futuras aetates; tum vero ea, ex temporum viciſſitudinibus, inter quas celebrata fuere, multa habuere memoratu digna; quae tamen curioſius enarranda in

in alia tempora seponimus. Peracta ea certamina inde a primis incunabulis mu annos inter gratulationes publicas, cum pia memoratione munificentiae auctoris sollennium, et inter hilaritates, quarum tione tacita etiamnum animus exultat. S tempora, quibus modo inter varias cura sollicitudinum vices, modo, discussis belli roribus, et recreatis per casus inopinatos celebratum est hoc sollenne. Translatum mox a die suo et legitimo in diem aliud tamen certaminis instituto, ne quid aca nostrae existimationi decederet. Nunc per fortunae, natas alias ex aliis, vicissitudines catum est sollenne nostrum ad diem suum quartum, diem nostrae academiae festum, fa et hilarem, per omne, quod victuri sumus, pie et religiose colendum. Verum de his ag aut animi sensa ac cogitata vlterius oration ponendi, nec locus nunc est nec tempus. quentiae *mutae* genus esse aiunt, omni verb copia et grauitate disertius significantiusque, ipso silentio plura, quam quae oratione re possint, declarantur. Meminimus quoque in nouem Musas esse vnam, quae digitum labiis mouet. Cohibeamus igitur nos in iis, quae tus huius sollennis caussis consiliisque sunt co sentanea, recitemus quaestiones superiore ab Ordinibus Academiae propositas, memor scripta, quae concertatione sunt commissa, dem iudicia ab Ordinibus de iis pronun subiungamus.

«Ab

Ordine Theologorum postulatum fuerat,
Vt ex documentis a Gregorio I. pontifice Romano
... eiusque potissimum epistolis, accurate quantum
... potest describatur status fundorum et patrimo-
rum, quae ad ecclesiam Romanam sub finem Se-
... VI. pertinebant, tum quoad prouincias, in qui-
... sita erant, tum quoad reditus inde coactos, tum
... ad modum, qui in reditibus dispensandis et fundis
... ministrandis obtinuit.

Haec quaestio cum nec nimia difficultate la-
..., nec ex multorum sed vnius fere autoris
petenda esset, nec denique sua iucunditate
... momento careret, eo magis mirati sumus,
... fuisse, qui doctrinae ingeniique vires in
exercere vellet."

Orationis sacrae argumentum propositum erat
vt ex Ioh. XX, 29. ostenderetur:

Quid intersit inter fidem, quae non solo sensuum
... monio nititur, et fidem, quam vocant, caecam.

... sunt ordini nostro orationes *quatuor:*

I. insignita verbis: *Si me deficiant vires, audacia*
certe Laus erit —

II. his: Πας ὁ πιστευων ου καταισχυνθησεται.

III. his: Εστι δε πιστις ελπιζομενων ὑποστασις, πραγμα-
των ελεγχος ου βλεπομενων.

IV. denique hisce: *Plurimum mali credulitas facit,*
ne audiendum quidem est.

... nes ita comparatae erant, vt dignae iudica-
... tur, quae e suggestu aedis sacrae haberentur.
... autem vnusquisque orator peculiari laude emi-
... it. Primus ea, quae de vera fidei natura acute

medi-

meditatus et secum commentatus erat, ... fidelissime tenens, prompte et sine vlla ha... recitauit, oratione vsus est, rebus ipsis ... commodata, et actionis dignitate haud par... commendauit. Auctor secundae elegantia ... nis, sublimitate sensuum, ardore, et tra... materiae laudabili ac bene disposita enituit, ... tius quaestionem propositam solerter inue... et orationis quadam suauitate et lenitate ... fuit. Accessit denique quartus, qui caput ... qua agebatur, curatius reliquis exposuit, ... genere vsus est populari et perspicuo e... antea cognitam nobis, de rebus diuinis ... modate et subtiliter dicendi facultatem, ... comprobauit. Huic itaque eo magis pr... a nobis decretum est, cum iam superiori ... proxime ad primam laudem accessisse iu... sit. Is vero est

GEORGIVS OTTO DIETERICVS KÖNIG, Cell...

"Ab Ordine Iureconsultorum proposita erat qu...

An seruitus in faciendo consistat tum se... ius romanum, tum secundum ius germanicum?

Exhitae sunt ordini duae commentationes, ... symbolis insignitae:

I. Ου τοις αθυμοις ἡ τυχη συλλαμβανει.

II. *Et refellere sine iracundia, et refelli sine pe... cia parati sumus.*

Harum commentationum, quamquam neutra p... satisfecerit ordini, vtraque tamen aequis iud... laude non indigna visa est. Vicit autem in c... certatione commentatio secundo loco nomi... ob ingenii, quae praebet, documenta, et sermo...

cul...

[illegible]orem, quo conscripta est; ideoque vnanimi [illegible]orum consensu praemium addictum est auctori [illegible]entationis secundae, quae inscripta est:

[illegible]fellere sine iracundia, et refelli sine pertinacia pa[illegible] rati sumus.

[illegible] tamen *auctorem primae commentationis proxime [illegible]sse* iudicatum est."

Rescissa scheda commentationis victricis in[illegible]tum legimus nomen:

[illegible]HR. FR. LVD. IOHANNKNECHT, *Herzbergensis.*

"Ab *Ordine Medicorum* quaesitum erat:

Quid sexus conferat ad morborum ordinem et in[illegible]olem, ipsorum genitalium morbis exceptis.

"In florentibus his scientiae medicae studiis in [illegible]orgia Augusta mirationem facit neminem in [illegible] numero extitisse, qui de quaestione ex media [illegible]plina petita laborare in animum induceret."

[illegible] *Ordine Philosophorum* proposita quaestio his verbis erat enuntiata:

Vt trinarum linguarum, Vasconum, Belgarum et Celtarum, *quarum reliquiae in linguis* Vasconica Cymry et Galic *supersunt, comparatione sollerter instituta, discrimen et diuersa cuiusque indoles doceatur.*

Exhibita est Ordini non nisi vna commentatio [illegible]gnita dicto Pindarico:

ἑτεροις ἑτερων ερως εκνιξε γε φρενας.

[illegible]tamen cum industria elaborata, vt vel per se [illegible]ctata haud vulgari laude digna videri debeat.

Diuersae enim stirpis trinas istas linguas esse, nu... in ea declaratum est partim etymologice, vocab... lis earum inter se comparatis, et quidem nu... ralibus, numinibus rerum in vita, etiam rudior... obuiarum, aduerbiis, praepositis, postpositis, ... coniunctionibus; partim grammatice, considera... vocum flexione, articuli, declinationis, coniug... tionis: desideratur par opera in verbi substan... comparatione. Inuestigata illa sunt adhibitis lin... guarum istarum libris grammaticis, quos habemus Vasconicae, auctore Larramendi, Cymricae Dav... et Galicae auctore Shaw. Digna itaque visa ... commentatio praemio quaestioni proposito.

Resignata scheda lectum est nomen docti auctoris

Ge. Avg. Fr. Goldmann, *Mündera-Hannoveran...*
Seminarii philologici Sodalis.

Debito victoribus honore hunc in modum per... soluto, restat vt quaestiones praeconio nostro pro... nuntiemus in annum proximum, saeculi octauum; propositas:

"Ab ORDINE THEOLOGORVM

postulatur, vt inquiratur:

An miracula Iesu Christi ad causas naturales ita reuocari possint, vt tum de ipsis causis certo const... tum narrationibus euangelistarum vis haud inferat..., tum denique ipsius Iesu sanctitas et fides intacta maneat."

"*Orationis sacrae* argumentum autem hoc proponitur, vt

de

de religione et ecclesia christiana aeternum duratura

Von der ewigen Dauer des Christenthums und der christlichen Kirche

Matth. XVI, 15 - 18. agatur."

"ORDO IVRECONSVLTORVM

ponit quaestionem:

Si ex cambio agitur, in territorio, vbi ius cambiale particulare non extat, an et quatenus decisio facienda sit tum ex propria natura negotii cambialis, tum ex legibus cambialibus extraneis, et quidem tam in genere quam habita ratione singularium cuiusque causae circumstantiarum?"

ORDINE MEDICORVM edita est quaestio:

Vterus humanus, quoad substantiam vtrum sit musculosus nec ne."

ORDO PHILOSOPHORVM pro quaestione ponit:

Vt ex noto Strabonis loco libri III., comparatis Diodori et Plinii locis, memorabilia de metallifodinis antiquis Hispaniae studiose conquirantur, docte et perspicue exponantur, atque ex metallurgiae recentioris doctrina commode illustrentur.

Quae si facta fuerint, licebit quoque inspicere virorum doctorum recentioris aeui de iisdem me-todinis disputata: quorum notitia petentibus promtu erit."

Studiis vestris, Commilitones, quae sint alia et incitamenta proposita, videtis; vt iis

virtus vestra acuatur et ad praeclaram aliq laudem consequendam instigetur, huius ipsius taminis lege et fortuna tanquam exemplo ac cimine proposito effectum esse videtur. In sollenne nostrum incolumi et salua Georgia gusta esse celebratum, gratis piisque animis tamur, fortunaeque nostrae auctores vt omni licitatis genere cumulet numen O. M. preca animos autem ex praeteritorum temporum fort quae nobis obtigit, fiducia nunc recenti mus, confisi fore vt porro quoque labores ni iuuentutis florentissimae vtilitatibus conse fausto successu secundet dei O. M. prouident

PP. in Georgia Augusta M. Iunio clɔlɔcc

VII.

VNIVERSITATIS ACADEMICAE GOTTINGENSIS

PRORECTOR

I. GODOF. EICHHORN

CVM SENATV

ANNIVERSARIVM SOLLENNE LXXI.

SIMVLQVE

CIVIVM SVORVM

QVI

IN CERTAMINE LITERARIO

IN A. D. XVII. SEPTEMBR. A. CIƆIƆCCCVIII.

REGIS CLEMENTISSIMI

MVNIFICENTIA CONSTITVTA

PRAEMIA

ORDINVM ACADEMICORVM IVDICIO REPORTARVNT

NOMINA

TANDEMQVE

COMMENTATIONVM

QVAE

AD CERTAMEN IN A. D. XVII. SEPT. CIƆIƆCCCIX.

ADMITTENTVR

ARGVMENTA

AB ACADEMIAE ORDINIBVS PROPOSITA

PROMVLGAT.

Si quid eſt, Commilitones, quod animum erigere, et ad fiduciam certamque in dei boni-tate ſpem firmare poſſit: eſt vtique dubiarum rerum melior quam pro ſpe euentus, aut ſaltem

ille pro metu lenior. Quod superioribus a
sperare vix ausi eramus, vt hoc sollenne li
rium hoc quoque anno laetis animis perager
Regis nostri clementissimi indulgentia et lib
tate votis nostris obtigit; videmus id sple
suo restitutum, faustaque regni Westfalici ausp
decoribus suis et laudibus iam insignia,
porro nostrarum rerum progressus porte
Quod si amor amore prouocatur, experi
mutuis mutua caritas et affectus increscit, fi
que et fide arctius constringitur: quidni pro
tiemus, his paterni in nos animi pignoribu
fectus nostros amoris, caritatis et fidei erga
cipem optimum, mirifice inualescere radic
tanto altius agere. Quo magis enim de
nostra, de rerum nostrarum integritate et
tate, de ornamentorum nostrorum incolu
confidimus, tanto ardentius esse necesse est stu
amorem et pietatem ad demerendam Regem op
quaeque meditantem, et prouidentem, vt e
effectum ducantur. Ita id quod fatalis nece
iniunxerat, in fidum obsequium, caritatem,
voluntatem sponte susceptam, nullo vnquam i
et imperio extorquendam, verti necesse est.

Peragimus itaque sollenne hoc nostrum a
versarium LXXI. et fausta Vniuersitatis no
academicae auspicia recolimus, animis ab a
tate et nimia sollicitudine solutis, fruimur b
nostris praesentibus, et cum fide et religione
sequimur munerum studiorumque nostrorum
tiones; quandoquidem hoc modo nos assequi
mus hoc, quod cum maxime cupimus, vt a

nı

beneuolentissimo Principe tanta benignitate, clementia et indulgentia indigni ne habeamur. Spectatissimorum per omnes cultiores Europae populos virorum notitia, fauore et studio, vniuersitas nostra digna habita est superioribus annis; singulari altiuo diuinae prouidentiae munere, inter insequutas fortunae vices et casus varios, laudis suae deminutionem illa est experta nullam; nunc autem, praesidiis studiorum nostrorum a Rege florentissimo appeditatis, nouo ardore inflammati diu noctuque memores erimus, tanquam in oculis et in conspectu totius Europae cultioris nos viuere et agere, fructus nouos ingeniorum, et studiorum a nobis expectari, diligente opera maturandos, noua litterarum incrementa, nouas scientiarum copias, a nobis sperari, cum ciuibus nostris, cum populabus et exteris communicandas; ita demum nos sapientissimis Regis consiliis satis facturos esse persuasum habebimus.

Vos autem, Commilitones, animis hoc infixum habete, primaria fidei, diligentiae et studiorum nostrorum specimina existimatum iri vos ipsos, disciplinae nostrae innutriti, rerum vtilium notitiis locupletati, quum a nobis hinc discesseritis, ad officia vitae et munera obeunda abunde instructi, rerum agendarum gerendarumque curis admoti, dignos vos iudicio ac spe de vobis concepta praestiteritis; multoque magis, si ad praeclara quaeuis, et laude digna, paratis animis, si sensu et amore honestatis, recti pulchrique, a pueritia imbuti, et per litteras bonas ad omnem humanitatem exculti, indolis excellentia, modestia,

verecundia et probitate fueritis conspicui, si-
quam, ad omnia, quae humanae naturae di-
tem et honestatem arguunt, informati, et
vulgus, sensibus vnice seruiens, ad sensum
boni ac pulchri fueritis expoliti; vnde intelli-
ipsa re, vos aliquando Gottingae vixisse, et
tingensis academiae bonis praeclaris recte vsos
Ad hanc laudis meliorisque alicuius exi-
stimationis cupiditatem excitare vos debet huius
diei certamen sollenne litterarium; quis
vestrum non aliquam suae ipsius existima-
apud ciues et exteros accessionem ex eo
sensit, quod cum iis vixerat, qui laude dig-
habantur et viris probis probabantur? Sic
illo dicto poteritis nouo sensu vti: *Etiam*
in Arcadia! Hoc idem euenisse vidistis,
sunt in tali academia, in tali contubernio,
talibus amicis et sodalibus, vixisse narran-
qui ingenii, doctrinae, virtutis eximiae
florebant; inque his etiam eos, qui, quo tem-
vos studiorum vestrorum tirocinium in acad-
nostra ponebatis, iam in studiis suis hos
fectus fecerant, vt de praemiis propositis ce-
auderent? Quanto maior voluptas debet
eorum, qui, iis praemiis potiti, ex disciplina n
progressi, aliis in locis, inter ciues suos, i
populares, praemiis acceptis fidem faciunt, vb
vitae officia et negotia euocati fuerint!

Laudis enim praeclarae amore et studio p
nullum paullo generosius vacare potest, n
sapiens quisquam laudis honestae cupiditatem
probabit, aut reprehendet, si quem veram lau

m

...o suo consequutum gestire, et, tacite saltem, ...otis habere viderit, vt bene parta laus in ...um notitiam veniat, multo magis, vt publice pronuntietur. Nota est Themistoclis vox *a*), *...cum ab eo quaereretur, quod acroama, aut cuius ... libentissime audiret, respondit: eius, a quo sua ...s optime praedicaretur.* Vnde apud Plutarchum, ...o quis, ad iuuenem aliquem dixisse fertur: *...elicem te, adolescens, qui tuae laudis nullum vn- ... praeconium audiueris!* scilicet dummodo ea sit vera, non fucata, nec ad adulationem ...posita, quae potius dehonestare solet quam ...rare.

Sane quidem laudis et gloriae amor potest esse ...odicus, potest in vitium, in dedecus, in nefas ...; potest esse exitiosus et detestabilis; quis ...t? verum nos de laude ex bonis litteris, ex ..., honestisque studiis et artibus, consequenda ...us, ad hanc excitare, hac inflammare volu- ...pectora vestra, Commilitones: hactenus ipsum ...is studium in laudis parte ponitur; excederet ...m verae laudis nomen naturam et modum, si ...vanitatem, arrogantiam et superbiam deflecteret, ...sanitate in morbum animi verteret; cui medi- ...a parata est non modo in philosophorum ...ptis *b*), verum in ipsa vita, hominumque vsu, ...rto scilicet, per ventosam loquacitatem aut altum ...percilium, aliorum contemtu, odio et derisione. ...ontra laudis bene partae et cum modestia con-

 iunctae

a) Cicero pro Archia 9.

b) Secundum illa Horatii: *Laudis amore tumes: sunt certa piacula* etc.

iunctae magna vis est ad beneuolentiam amori que aliorum conciliandum, inuidiam auertendam quodque multo magis optabile habendum, ad a mum optimi cuiusque ad similem virtutem laude que excitandum; idque inprimis locum hab necesse est in iuuenili pectore, vt indolem tard quoque, erigat, celeriorem inflammet, ad par laudem consequendam et ad superandum aemu stimulet. Recte vtique; etiamsi ii, qui iam an vitae vsu, philosophorum auctoritate, prudent praeceptis, edocti, ad laudem inter vulgus c nendam refrigescere soleant, et magis stude vt honestatem cum bona existimatione, obtine vitae dignitatem seruent, et viris laudatis se prob

Quapropter inter praeclara Vniuersitatis G tingensis instituta haud infimum tenere locum putamus certamen litterarium ad igniculos inge virtutis, doctrinae, in iuuenilibus pectoribus ciendos, excitandos et inflammandos: idque aliis plurimis exemplis, tum hac ipsa certam commissione, in qua versamur, apparuit; n inter tot tantasque temporum procellas, fortu rum priuatarum ruinas, animorum sollicitudin fuere tamen, qui studium operamque ad quaest num argumenta excutienda, meditanda et ex dienda, conuerterent, ita vt sollenne hoc omnino, quod verendum erat, nulla diligentiae doctrinae profectuum messe in medium pro transigendum esset.

His quidem melioris sapientiae praeceptis nitisque iam satis muniti, ad ipsa acta sollenni commemoranda accedimus, et, quae de studi

rum

ingenii et diligentiae vestrae, Commilito- speciminibus iudicia Ordinum academiae pro- ta fuerint, publice edicemus.

Quaestio proposita erat

« Ab Ordine Theologorum

modi, vt inquirere ille iuberet:

An miracula Iesu Christi ad caussas naturales ita notari possint, vt tum de ipsis caussis certo constet, in narrationibus evangelistarum vis haud inferatur, n denique ipsius Iesu sanctitas et fides intacta neat.»

Praeter expectationem tamen Ordinis accidit, suspensis seu praesentium rerum ac fortunarum ultate, seu incertae sortis ac vitae sollicitu- animis, nemo esset, qui ad disquisitionem non difficilem nec tam arduam aggredi auderet. Melius sibi suisque rebus consuluere ii, qui nis sacrae e suggestu habendae pericula fece- Erat autem *Orationis sacrae* argumentum propositum, vt

de religione et ecclesia christiana aeternum duratura
Von der ewigen Dauer des Christenthums und der christlichen Kirche

Matth. XVI, 15 — 18. ageretur: idque argu- ntum orationis ad populum habendae grauitate et dignitate satis commendabile ita est tracta- m, vt decertantes omnes laude cuique debita nare posset Ordo Theologorum, eam vero ora- onem, quae auctorem habuit

ERNESTVM FRIDERICVM GROTE, *ex Ducatu Bremensi, antea inter Seminarii Philologici Sodales adscriptum,*

etiam

etiam praemio dignam posset iudicari. ... publice praemium assignatum, ac pro... est, proximo ab eo loco ad laudem pra... *accessisse* eam orationem, quae a ... GEORGIO ERNESTO HENRICO MEHLIS, *Calen...* scripta et habita est.

"*Ordo Iureconsultorum* proposuerat quaestionem:

Si ex cambio agitur in territorio, vbi ... biale particulare non extat, an et quaten... petendo sit tum ex propria natura negotii ... tum ex legibus cambialibus extraneis, et qui... in genere quoad habita ratione singularium ... causae circumstantiarum?"

Nec ad hanc quaestionem quisquam a... accedere, etsi nec voluntatem nec conatu... nullis defuisse nouimus; verum per incerta... rum praecipitato studiorum cursu, vt qua... mum ex Academia discederent, a consiliis ... luntatibus fuere deiecti.

"Ab *Ordine Medicorum* edita erat quaestio:

Vterus humanus, quoad substantiam vtr... neruosus nec ne?"

Traditae sunt Ordini commentationes duae:

Altera habet verba inscripta:

Oportet iuuenem medicum ipsum suo marte ... sibi comparare, neque omnia ex alienis com... tariis depromere.

Alt

[..]era cum symbolo:

Multa hoc primum cognouimus saeculo; multa venientis aeui sciet, populus, nobis ignota.
SENEC. Q. VII.

Prioris commentationis auctor summam quae[..]s propositae sedulo secutus, acute et per[..]e, diligenter et iusto ordine, argumenta con[..], comprobandis, vteri neruis inseruientia. In [..]anis quidem cadaueribus disquisitiones anato[..]s instituere ipsi non contigit; in bestiis autem [..] gerentibus matricis neruos inuestigans, quos [..]it, delineatos proposuit.

Posterioris commentationis auctor satis quidem [..]entiae in elaboranda illa adhibuit, neque vero [..]aliter; omittens quippe in parte historica, [..] addenda fuerant; proferens, quae aut com[..]oratione vix indigebant, aut leuiter modo [..] attingenda. Humani vero vteri ab ipso [..]i neruos adumbratione exhibuit."

Ordo Medicorum itaque priorem commentatio[..] praemio a Rege constituto dignam pronuntiauit, [..]us auctoris nomen resignata scheda proditum est:
[IO]ANNES FRIDERICVS OSIANDER, *Wirtembergensis.*

Posteriori autem commentationi verbis: "*Multa [ho]c primum* etc." insignitae laudem proximi a [..]rice loci attribuit: cuius auctor nomen pro[..]sus est
GEORGIVS SPANGENBERG, *Gottingensis.*

"Ordo Philosophorum
[..] quaestione posuerat:

Vt ex noto Strabonis loco libri III., comparatis Diodori et Plinii locis, memorabilia de metallifodinis

antiquis

antiquis Hispaniae studiose conquirantur, perspicue exponantur, atque ex metallurgiae tioris doctrina commode illustrentur."

Prodiere in arenam duo iuuenes virtu doctrinae laude conspicui, quorum scripta h bis insignita fuere:

alterum verbis: *Nulla dies sine linea.*

alterum dicto: *Nihil simul est inuentum et perf*

Cum vtraque commentatio sua laude dign altera quidem *Nulla dies* etc. doctrinae dili maiore, altera, *Nihil simul est* etc. scientia m tallicae vberiore; etsi neutra desideriis O omni ex parte responderet:, Ordo consultum duxit, praemium ex aequa parte distribuer vtrique concertanti dimidium praemii adiud Prodiere schedis apertis nomina: prioris au

Io. Chr. Iac. Bethe, *Gottingensis, Semin philologici Sodalis,*

alterius:

Henricvs Chrphor. Roloff, *Magdeburgensis dicinae et rerum naturae perscrutandarum studio*

Habetis igitur, Commilitones, quod dili tiae vestrae et studiis in posterum nouos acu addere possit. Videtis Regem indulgentissim vota vestra ac nostra, liberalitate et beneuole vere regia, et animi generosissimi et litterar laudis amantissimi testimonio luculentissimo, nuisse, destinata perfecisse. Vestrarum nunc partium Regis voluntati et desideriis satisfa studiorum incrementis laetissimis, dignosque hoc beneficio praestare. Vt vero hoc in poster

nas quoque concertationes litterarias rite a curari possit: recitatae sunt c) et nunc proabuntur *quaestiones ab Ordinibus in futurum an*redituris sollennibus anniuersariis. Vniuersitaraemiis suis ornandae, constituto in singulas mentationes victrices XXV aureorum ducato(hoc est 290 Franc. 75 Cent.) pretio.

Postulat ORDO THEOLOGORVM: vt

ex historia et scriptis Apostolorum notentur et diguantur tempora, in quibus cognitioni, cuius menta a Christo hauserant, nouae aliquid vel purts, vel clarioris, vel vberioris etiam, lucis accessit.

Aus den Schriften und der Geschichte der Apostel Epochen zu bestimmen, in welchen die Religionsrkenntnifs, deren Elemente sie aus dem Unterricht risti aufgefasst hatten, am merklichsten bey ihnen fgeklärt, gereinigt, und erweitert wurde.

ionis vero *sacrae* argumentum hoc proponitur:

Vt ex Ioannis XIV, 6. declaretur, quo sensu, oue modo purior quaedam, atque efficacior, dei ognitio per Christi doctrinam inter homines sit ropagata.

Aus Joh. XIV, 6. ist zu zeigen, in wie fern eine und wirksame Gottes-Erkenntnifs den Menchen durch die Lehre Jesu mitgetheilt worden ist, nd fortdauernd mitgetheilt wird.

Ab ORDINE IVRECONSVLTORVM

stitutum est pro quaestione, vt

Exponatur distinctio inter titulum et modum aduirendi, quem vocant.

Aus-

) Vulgatae iam sunt Gött. Gel. Anz. 1808. 111. St. p. 1106.

Auseinandersetzung des Unterschieds zwi
tulus *und dem so genannten* modus adqui

Ab ORDINE MEDICORUM:

De visus vitio, quod vulgo Mouches vo
vocatur.

Von dem Gesichtsfehler der Mouches vol

A PHILOSOPHORUM ORDINE

haec sunt pronuntiata:

Constat, ex veterum testimoniis, tam Ja quam Oxum quondam in mare Caspium inf ex communi vero recentiorum opinione, utr fluuium in mare Aral se exonerare. Optat Philosophorum Ordo, vt loca maxime illust Jaxarte et Oxo diligenter inter se confera vtque certius, quam factum est, determinetur tempore, quoque casu vel qua caussa horum num ostia obturata, et quinam illi fluuii sint vir fide dignissimus, Bruce, *suis ipse oculis cum orientalem maris Caspii oram perlustraret,* moirs of *Peter Henry Bruce* Esq. — conta an account of his Travels — (1723) Lo 1782. p. 311 ... 318. Consulatur prae *Journal of Travels* by *A. J. Hanway*. Lond. 1 Vol. I. cap. 20. 24. 59. et tabulae ad p. 87 et add. *Geograph. Ephemeriden Weimar* 1804. p.

Da, der Aussage der alten Schriftsteller zu der Jaxartes und der Oxus einmahl in das sche Meer sich ergossen haben sollen, jetzt aber sich in den See Aral verlieren: so wird als aufgegeben: Die vorzüglichsten Stellen vom Ja und Oxus genau zu vergleichen, und genaue

bi

stimmen, wenn und durch welchen Zufall oder Veranlassung sich die Ausflüsse der gedachten Flüsse verstopfet haben; und ob es diejenigen waren, welche ruce bey seiner längs der Ostküste des Caspischen Meeres auf Befehl Peters des Grossen gemachten Reise wahrnahm?

His rite peractis, restabat, vt pia vota ac preconciperentur: id quod factum est pro fide, gione et pietate nostra, animis sensibusque ad en Exsuperantissimum conuersis, vt Regem sasimum, qui nos tantis hisce beneficiis beauit, t, valetudine integra et incolumitate Eum imat, felici faustoque curarum consiliorumque ssu exhilaret, omnibusque bonorum copiis re; vtinam, pace solida firmata et stabilita, securitas anquillitas, publica et priuata, iacta publicae felis fundamenta substructione inconcussa muniat; facto regnum Westphaliae ad summum prospe, prouentuum omnis generis abundantiae, tatis splendorisque, fastigium educi possit: quo populorum fides, amor, obsequium, tantorum orum auctorem in ea felicitatis parte, quam me, quamque ipse votis expetit, collocet, vtque rnum amorem pietate ac caritate populorum non o remuneratum sed et cumulatum sentiat; quanuidem Westphaliae prouinciae fide et amore suo principum omnes alios populos non modo arunt, verum plerosque etiam superarunt, ita merito fiduciam habeant animi paterni Principis quod Traianum a Plinio suo eique similibus ulare solitum esse accepimus.

P. P. in Vniv. Gotting. d. XXVII. Sept. CIↃIↃCCCVIII.

DE OBITV

CAROLI WILHELMI PA

I. V. PROFESSORIS

A. D. XXVII. MARTII cIↃIↃCCCVII

AD

HEERENIVM SVVM

SCR.

CHR. GOTTL. HEYN

Exoleuit, cum aliis maiorum inſtitutis, mo legarum vita defunctorum memoriam p publice commendandi. Liceat itaque mihi rem priuatum, cum omni academia comm teſtatum facere. Collega rebus noſtris ere non annorum meritorumque numero inter conſpicuo, virtutum tamen et laudum dec cumulato, ampliſſimorum autem meritoru iuſta vitae menſura obtigiſſet, ſpe et exſpecta certiſſima repente praecifa, deſideratiſſimo enim aequi laudum aeſtimatores eſſe vol non minus inchoata, quae quis, ſi per fata lic perfecturus erat, in computationem aſſumend cenſeo, quam in vituperatione ea annumer ſunt, quae quis in longiore vitae vſu, oti libertate, ad effectum adducere neglexit. D itaque noſtri quae cauſſa eſſe poteſt iuſtior grauior quam ex praematura morte eorum,

rum praeclara aliquando in remp. merita iam nunc praeuideri et ex ingenii dotibus, animi virtute et voluntate, documentisque iam editis, mente animoque repraesentari poterant. Quod si eorum bonorum, quorum fructus maturos longo vsu iam experti eramus, diuturniorem tamen vsum interceptum inique ferimus: quanto iustior erit luctus ereptis bonis iis, quorum iucunditatem breui gustu vix delibatam fata infesta inuident.

Amisit Georgia Augusta virum ingenii felicissimi, omni humanitate expoliti, doctrina varia praeclare instructi, historicis studiis et philosophia saniore, ad vitam agendam et disciplinas rite regendas proficua *a*), haud mediocriter imbuti, ad profitendas autem e cathedra disciplinas insigni aliquo naturae beneficio natum, qui sui iam documenta dederat ea, vt satis appareret, fore eum aliquando inter ornamenta academiae nostrae illustriora numerandum. Non enim studii magis et artis, quam naturae et fortunae munus aliquod est, rarum illud et a multis magno labore frustra quaesitum, disciplinarum rudimenta cum fructu et iucunditate audientium e cathedra tradere. Praeter doctrinam enim accuratam, iudicium subtile, sagacitatem in assequendo, quid et quomodo quidque captui audientium sit informandum, perspicuitatem in rebus exponendis verbisque nectendis,

a) Quod de Attico Nepos 17. *principium philosophorum ita percepta habuit praecepta, vt iis ad vitam agendam vteretur, non ad ostentationem:* adeoque nec formulis vocibusque ex recentis philosophiae adyto petitis in aliena disciplina se iactaret.

ſermonem facilem et expeditum, os diſertum voce canora, pronuntiatione plana, nec au moleſta: ſunt alia, quae quaſi fidem dictoru ciunt ac perſuadent auditoribus, auctoritatem buunt doctori, propenſionem animorum et c tem ei conciliant, dictis vim affundunt, di decus afflant neſcio quod; haec, quae mul varia ſunt, nec facile in vnum aliquem ita ci lantur, vt nihil deſideres, naturae ſunt bona, tim fortunae; multa a feliciore proficiſcunt genio, a morum candore, fronte, vultu, vi mentis et oris, in primisque beneuolentiae ſignificatione; ſunt quoque quae debeantur qua quis propius attingit annos adoleſcent ſubſelliis ſedentium; quae vtique fortunae munera; non enim huc reuocanda ſunt alia, ſiue a caſus alicuius temeritate, ſeu ab a leuitate iuniorum repetenda ſunt, obſequen amicis *b*), qui in celebritatem docentis, fl et inſtabilem, machinationibus parandam, con runt. - Quae commemoraui laudis fauorisque liora praeſidia cum contigiſſent *Paetzio* no pri

b) Cicero Acad. IV, 58. *nam ceteri* (de philosoph sectis loquitur) *primum ante tenentur adst quam, quid esset optimum, iudicare potuerunt firmissimo tempore aetatis, aut obsequuti amico dam, aut vna alicuius quem primum audierunt tione capti, de rebus incognitis iudicant, et quamcunque sunt disciplinam quasi tempestate lati, ad eam tanquam ad saxum adhaeresc* Habes faciem studiorum academicorum nost aetatis et caussas concursationum quas interd factas audiuimus ad scholas responsis Delphi hactenus comparandas quod ab audientibus ha intelligerentur.

...rimos statim studii academici decursus morte importuna esse interceptos vocemque extinctam docto...s academici, iurium doctrinam ita tradentis, vt ex eius ore penderet iuuentus academica, hoc est quod nunc infestis fatis factum dolemus.

Haec cum ad communem academiae fortunam spectent; quis enim adeo obtorpescat, aut alienae laudis inuidus, aut rerum tam parum curiosus sit, ut iacturam fortunae publicae, subducto studiis nostris tali viro, haud doleat! haud tacitus sit aegrimonia! ad me tamen luctus ex *Paetzii* morte tanto grauior peruenit, quoniam notitiam eius a teneris inde annis in paterna domo, et in paedagogio Ilfeldensi habui, studiorum autem academicorum fui testis et laudis fautor; inde per reliquos vitae gradus consilio et voluntate ei adfui, ita vt hoc ipso studio meo mea vota et spem de eo conceptam fouere videri possem; quandoquidem eos, quos diligimus, dum pro viribus iuuamus, nobis ipsis ea re nostrisque votis velificamur, dumque illorum commodis studemus, nobismet ipsis gratum facimus. Nemo itaque mirabitur, me nunc eius desiderio eorumque, quae ab illo ad academiam manatura esse sperauerám, fructu sublato moerere. Qua in re si forte pro hoc aetatis meae gradu paullo mollior et fractior, quam par erat, videbor, non equidem hanc sensus mei mollitiem excusabo, nec irascar, si *in miserationem casuum humanorum procliuior c)* habebor quam virum tot vitae curis ac fluctibus iactatum decebat; precabor

Cc 3 tamen

c) Silius VIII, 58. *Battus — mitis Battus! lacrimasque dedisse casibus humanis facilis!*

tamen veniam, verbis Antonini Pii: *permittite ut homo sim d)!*

Iustum autem hunc dolorem meum in sinum potius effundam, quam in tuum, H... coniunctissime, quem et ipsum vidi amici Paetzii morte ita contristatum, vt meo non mi... solatio erigendus esses quam ego tuo; hab... enim virtutes eius vsu et familiaritate cognit... perspectas; omnis itaque meae laudis, qua... vitam prosequebar, eras suffragator sine ost... tione, desiderii autem mei nunc socius conso... fidus. Erat enim animorum vestrorum studio... que is concentus, ea consiliorum litterari... communio, ex qua mira amoris et caritatis i... viros bonos nasci solet coniunctio. Quoties ... te audiui viri optimi fidem, candorem, ho... tem, beneuolentiam, praedicare! Tum eq... mente voluere et ante oculos ponere soleb... dolem eius ingenuam et amabilem, modesti... ab omni proteruitate et arrogantia intactam, ... id vnice ageret vt ad optima exempla se co... neret, optimo cuique studia sua probaret; ... itaque a morbo hoc populari intactus, quo ... si modo de alieno merito et laude detraxerint... mam sibi partam esse putant, in conciliabul... sodalitia coeunt et per libellos litterarios in fa... at

d) Iulius Capitol. in Pio c. 10. "*inter argumenta ... tatis eius et hoc habetur, quod, cum Marcus ... tuum educatorem suum* (Apollonium) *fleret, a... returque ab aulicis ministris ab ostentatione ... tis, ipse dixerit:* Permittite, inquit, illi, vt ... sit; neque enim vel philosophia vel imp... tollit affectus.

aemulorum obscure grassantur. Amabas tu iuxta mecum mores *Paetzii* faciles, commodos, hilares, leporis et facetiarum suauitate conditos, verecundiam, sermones, continentes se intra modum decoremque, cuius ille sensum habebat mollissimum, qualis esse solet hominum humaniore cultu et elegantia et vsu consortioque politorum; a quo sensu multum abhorret vulgus hominum, qui aut torua rusticitate et arrogantia grauitatem simulari putant, aut sibi falsi esse videntur, dum ludificantur imbecilliores, in contemtum adducunt meliores, bilem virusque euomunt in eos quibus inuident aut quos oderunt; at ille diligenter cauere, ne cuiusquam existimationi aut commodis officeret; tanta erat honestatis vis ad mentem ingenuam bonis litteris moribusque informatam. Itaque amore eius tenebantur omnes inter quos versabatur, et florebat ille laude et gratia bonorum omnium. Quod si omnino nulla est tam modesta felicitas quae malignitatis dentes effugere possit *e*): infestiora tamen inuidorum odia expertus est nulla; quod et ipsum in felicitatis parte est numerandum; ab aemulorum enim malignitate, quisquis ad virtutem et laudem contenderit, aut rerum successu meritorumue luce collustratus fuerit, quo tandem modo, qua arte honesta, ab omni insultatione et vexatione tutum et intactum eum praestes?

His eius dotibus et virtutibus si quaerimus quaenam fundamenta substructa fuerint, eum quidem naturae indulgentiae et liberalitati plurimum debuisse fatendum est; nec tamen minus multa

e) Verba sunt Valerii Maximi IV, 7. extr.

cum bonae institutioni in patria domo, et n
tioni faustis sub penetralibus, accepta tulit;
disciplinae paedagogii Ilfeldensis, cuius c
sustinet parens optimus annis meritisque spe
lis; e qua discedens omnium cum laude et a
filius in Georgiam Augustam se contulit sub
ingressum anni XCVIII. superioris saeculi,
copiis liberalioris doctrinae instructus, vt ex
tiores haberet rationes in omnibus quae agg
retur, vtque paratum eius recipiendis disci
et capax ingenium maturos in literis pro
faceret, ita vt vix XX annos natus in cert
litterarium maturiorum studiorum industriae
positum prodiret, et, promulgata ab ordine I
rum ordine in annum cIↃIↃCCCI quaestione de
cessione vniuersali per pactum promissa *f*) p
mium reportaret; sequutus vestigia laudum f
Ludovici Augusti, qui anno abhinc altero victo
ordine Theologorum pronuntiatus fuerat *g*),
tamen paullo post morbo phthisico conflict
exuuias mortales deposuit. Scriptione vi
noster ad disputationem proposita honores
summos eodem anno, saeculi primo, adeptus,
numerum doctorum priuatis lectionibus docent
receptus, adscriptus quoque Assessoris loco Co
gio ICtorum de iure respondentium, hiemal
mestri lectiones indixit de iure feudali; do
quo

f) Erat quaestio: *Successione vniuersali per pa promissa an et quatenus promittenti faculta bonis inter viuos disponendi ademta sit.*

g) Quaestione in annum 1799 proposita *de vi rel nis Christianae in vita moribusque animi hom per tria saecula priora aerae Christianae.*

que historiam territoriorum Germaniae prae-
orum; et iam tum coepit dotibus ingenii me-
addere *h*). Sub exitum hiemis Kilonium euo-
s, antequam eo concederet, vere ineunte
lariam profectus, exeunte aestate Kilonium
ontulit; lectionibusque iuris habitis doctrinam
n ita probauit, vt iam auctumno sequentis
r, quartus erat saeculi, Heidelbergam euocatus
profiteretur; anno tamen ibi exacto patriae
ditus, auctumno (anni cIↄIↄcccv.) Gottingae
olas aperuit iuris germanici priuati, historiae
erii germanici; tum exercitationes instituit
icas ad exemplum Pütteri, quarum notionem
prodidit libello singulari vulgato; inde ius
dale *i*) et criminale tradere coepit. Indixerat
n his in semestre aestiuum huius anni theoriam
ocessus criminalis, erantque iam assignata audi-
is subsellia; sudat quoque sub prelo libellus ad
lectiones perscriptus.

Verum de his plura memorandi locus haud
mihi propositum erat tantum hoc, vt luctui
ulgerem eumque edisserendis caussis lenirem;
que ipso pariter bene de te mererer, *Heereni*
antissime, virtutum commemoratione, quas in
o amicissimo mirari solebamus. Vereor tamen
dolorem vulneris magis exulcerem, cum restent
hi adhuc attingenda nouissima vitae tempora cum
ortis praematurae caussis.

Cc 5 Scilicet

h) Verba Ovidii: *addere tantis dotibus et meritum, faueant modo numina, tento:* Perseus de se Met. IV, 701.

i) Praemissa prolusione *de vera librorum iuris feudalis Longobardici origine* v. Gött. gel. Anz. 1806. p. 1.

Scilicet quae naturae benignitas in ingeni mique dotes fuerat effusior, tanto parcior fu corporis valetudine; adspectu quidem labem tem non nisi nuper demum arguente, visce tamen inualidis, et humoribus acrioribus a fectus arthriticos properantibus, quibus ocul fibras subinde infestantibus, vt debilitato visui curreret, thermas Aquisgranenses aestate super anni adire iussus, malo per aliquod tempus quantum leuatum se sensit, vt tamen hiemi temperie tentatum leuiter corpus destillatione morum ex capite grauaretur; mox lecto af arthritide inuadente, membris contractis et tu tibus, sagaci tamen medici cura se remittente lore, die XXVII. Martii sub vesperam meliu habere professus, amicis dimissis, aliis due assidentibus, repente delirio correptus, decu arthritici humoris in oculos, mox in cereb facto, organis sensuum cum mentis facultat conturbatis, tam praeclarae mentis officina i paucas horas destructa, sub horam quintam eius noctis exspirauit calorque vitalis membra relic

Nuntiata sub diei ortum morte, vix fide r tiantibus facta, obstupefactis animis, mox ad lorem remissis, dici nequit, in quem moero et luctum demersi fuerimus. Occurrebant an tot et tanta bona erepta, irrita vota, acaden litterarumque, inprimis iuris, spes laeta suc tot inchoata abrupta, designata elusa. Mihi dem tanto grauior incubuit luctus, animo fracto, quod ante paucos dies ex morte pa praematura, et pari morbo illata, viri amicis

ſſoris Lipſienſis, *Carus*, diſciplina voluntate
ore olim noſtratis, mihique longe cariſſimi,
tate animi, morum probitate, ingenii doti-
praeclaris, doctrina exquiſita ſolida ac vera,
tiſſimi. Verſabantur ante oculos moerores
tis, viri optimi, altero nunc filio orbati,
modo praeclarae ſpei, qualem iſtum funere
erat, ſed famae iam maturae virum. Erant
oculos tot aliorum cariſſimorum interitus, tot
tes meorum, et in his filii virili aetate conſti-
. et in caſtris Ruſſorum, dum noſocomium
, aliorumque morbis medetur, lue graſſante
pti. Quae tamen ipſa praeteritorum recor-
o animum iam labefactum tandem erexit, co-
tione conditionis rerum mortalium fluxae et
rtae, totque aliorum caſuum, multo quoque
uiorum, conſideratione; quis enim in communi
rmaniae funere domeſticum funus, dolorem
tum, lamentis proſequatur? aut tot malorum
atione non iamdudum firmatum pectus ad
suis fortunae caſus habeat? Quae autem vitae
us iactura verbis ambitioſe amplificari poteſt in
c multorum millium quotidiana ſtrage! In hac
um omnium ruina, quae bona ſpes ſupereſt?
ippe vbi fas verſum atque nefas; tot bella per orbem,
ſcelerum facies! Artiumne et litterarum ſplen-
rem iri reſtitutum? diſciplinarum bonarum noua
crementa? praeclarorum inſtitutorum honorem
nouatum? ſanctas et auguſtas religiones, quae
m contemtae aut neglectae iacent, ad priſtinam
anctimoniam reuocatas? vitam publicam, ciuilem
t priuatam, ſapientius conſtitutam? ſcilicet phi-
loſo-

losophicis tricis et spinis ingenia a melioribu studiisque ciuilibus abalienantibus! Itane est habendum, si quis peioribus fatis immine praematura morte praecipitur? quantum ill citudinum, curarum, terrorum, agmen anteuertit! *Quem dii diligunt, moritur adol* iam vetus est dictum *k*); quanto magis me inuidenda eius, qui iam matura aetate cons grauiore animi iudicio mala impendentia pra ponderat, seruitutem, barbariem, iam in habet? Non iam communis ac perennis rerum mortalium instabilitas animum sol sed fortunarum factae iam ruinae, cuncta aut labefactata, fundamentis iam conuulsis, s mista imis: quicquamne esse potest certius, et optabilius, quam obitus maturus, aut melior moriendi? quam quidem in prouec nectute ipsa largitur natura, dum, qui in nauigat, ventorum votorumque ludibria ipse facit *l*), mors autem maturior eam spem, tar numerato et solutione debiti cum fide, reprae Habet itaque etiam in *Paetzio* nostro locum ill *quod morte praeuentus est maiore hominum damno suo.* Inique ferimus, spes vitae iucundi tam acerba morte esse elusas; atqui dudum rientia docuit, pulcherrima quaeque celeri

k) E Menandro seruatum: ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν θνήσκει νέος, a multis repetitum, et ab ipso Bacch. IV, 7. conuersum in epitaphio mod vno; vt in Gruteri Inscript. p. 688, 2. *qu amauerunt; haec moritur infans.*

l) Secundum illud notum: *Inueni portum, fortunae valete; sat me lusistis, ludite nunc*

m) Ap. Sveton. Tit. 10.

..ere, exoptatiſſima euentu fallere, erroribus ..mplicitos ſummis de rebus male iudicare, ..ſperare, male metuere. Pareamus itaque ne..ti fatali, animos ſubmittamus lubentes nu.. optimi maximi decretis, et medelam doloris ..tari temporis medicina expectemus Circaeis ..is potentiore. Interea ipſa annorum fuga et ..olis moniti conceſſum vitae vſum, annos, ..horas, vtilitatibus publicis priuatisque impen..s, nec vllum momentum recte faciendi prae..ttamus; *quid enim melius, quam in mediis vitae ..ibus obdormiſcere, et ita conniuentem ſomno con.. ſempiterno* n). Ita *illum diem horribilem aliis, fauſtum reddemus, nihilque in malis ducemus, quod ..l a deo immortali, vel a natura parente omnium ..itutum* o). Ita eo quisque lubentior fata ſua ..atur, et ſeruitium vitae huius mortalis libera.. eo magis ſeruiat, quo propior eſt dies ma..iſſionis, praeſentiorque ſpes recuperandae li..tis, ſoluta anima a corporis labe, et a for..ae caſibus vitaeque malis praeſentibus inſtanti..que liberata.

..Scr. Kal. April. cIↄIↄcccvII.

n) Cicero Tusc. I, 49.

o) Ibid. adscribam reliqua quae aurea sunt: *non enim temere, nec fortuito sati et creati sumus; sed profecto fuit quaedam vis, quae generi consuleret humano; nec id gigneret aut aleret, quod, cum exantlauisset omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum. Portum potius paratum nobis et perfugium putemus; quo vtinam velis passis peruehi liceat! sin reflantibus ventis reiiciemur, tamen eodem paullo tardius referamur necesse est.*

DE

DE OBITV
GEORGII L. B. DE AS[CH]

AD VIROS AMANTISSIMOS
IO. FRIDERICVM BLVMENBA[CH]
ET
IO. DAVIDEM REVSS
SCR.
CHR. GOTTL. HEYNE
M. SEPTEMBRI A. CIƆIƆCCCVII.

Si qua sunt casuum vitae humanae sol[atia] proximo ab istis, quae diuina humanaque sapi[entia] praebet, loco amplectenda sunt potissimum quae ab amicitiae mutuique amoris affectu [pro]ficiscuntur. Ita tamen fit vt tanto grauius v[ulnus] nobis infligatur, quando ex eorum, quorum et amore recreari solebamus, numero vnus e[t] fato iniquo subducitur. In tali casu fieri nec[esse] est, vt, quod amissione cari capitis decessit aff[ectui] nostro, id transferatur auctius in reliquos qui antiqua consuetudine supersunt. Nolite ita[que] mirari, viri amantissimi, non magis affinitatis necessitudinis iure, quam voluntatum et studio[rum] consensione, mecum coniuncti, si in recenti l[uctu] luctu senii equidem infirmioris excusatione vto[r] dolorem meum in sinus vestros effundo, si fc animum depressum alloquio vestro erigere, sin

vestrum moerorem solatio mutuo leuare possim. mmunis enim est hic luctus inter nos ex morte deratissimi viri, GEORGII L. B. DE ASCH eptus, quandoquidem ille, non minus quam , vtrumque vestrum beneuolentia et amicitia complexus, vosque eum eo affectu estis pro- uti, vt, quoties de eo commemoratio inci- et, vos recreari delectarique recordatione viri imi viderem. Nec vero luctus est, qui ad solos pertineat, aut iactura priuatorum com- dorum et vtilitatum, quarum desiderio tenemur, tineatur: quae lamentatio molesta, interdum o illiberalis, esse potest, si non a caritate gra- que sensu, officio et pietate, proficiscitur, sed latorum et cessantium commodorum reputatione andescit; verum omnem nostram academiam, tituta publica et decora nostra, omne Georgiae gustae nomen, rem litterariam, attingit; luge- s virum rebus humanis morte subductum, cuius eralitati magnam partem ornamentorum acade- ae nostrae debemus; cui acceptos referimus tot paratus doctrinae variae vtilissimos, tot exqui- iorum litterarum subsidia et instrumenta; qui obis instruxit amplissimum rerum reconditarum enum, ex quo viri docti promsere, et in poste- um quoque proment, materiem scriptis prae- laris, quibus Georgiae Augustae famam inclarescere ecesse est. Per annorum autem seriem tantam ontinuata est eius liberalitas, et quotannis re- nouata nouis opibus ad nos apportatis, vt tanto ltius infixa sit animis admiratio per constantiam et perseuerantiam in beneficiis cumulandis: in

primis

primis in hoc benefaciendi genere, quod ne
superioribus saeculis factum nouimus, a su
tioso aliquo mentis infirmae impetu profectu
aut a persuasione pietatis monachali, qua m
nostri ad piam liberalitatem saepe adducti
nec ab ambitiosa laudis cupiditate; saepe enim
litteras *Aschius* me est obtestatus, ne memor
eorum, quae misisset, in publicis litterariis
sibus et commentariis, inuidiam ipsi et mali
rum hominum subdolas machinationes immitt
Tanta enim multorum hominum est peruersi
ei, qui de aliis bene meretur, non modestia
quam prudentia suadeat, vt bene facta occult
obtrectationi et maleuorum calumniae latus pra
arrodunt enim ea, quotquot se eadem liberal
digniores putant, tum ii, qui aliena laude
tur, interdum ii ipsi, qui, postquam liberal
fructum tulerant, superbia stimulante, non
dissimulant accepta, verum etiam eleuant e
contemtum adducunt. Itaque felicitatis loc
bendum est, bene de aliis merendo inuidiam
gere; fortitudinis, si non effugeris, contem
magnanimitatis, ingratis ignoscere. *Aschii* li
litatem prouocauerat grata in Georgiam Augu
nutricem pietas, tum litterarum iuuandarum a
quo inflammatus optabat noua earum alimenta
rare, nouas virorum doctorum ingeniis faces
mouere et, quantum in se esset, vtilitatibus a
demiae publicis consulere. Etsi itaque dolor
priuatum premere et silentio concoquere vellem
officium tamen pietasque postulabat, viri t
splendide de nobis meriti nomen et memoriam

colere,

ere, obstrictam tot beneficiis gratamque mentem
ri, perpetuam recordationem Manibus spon-
e, cineri consecrare; sin autem pietatem publice
larandi facultas haud obtingeret, postulabat
n pietas priuata, dolorque vrget stimulatque,
animum patitur acquiescere, et affectum intra
etes priuatos coercere. Iam autem moerenti-
et acerba fata conquerentibus quid dulcius est
m sermones miscere de eo quem lugent, re-
re et in memoriam reuocare quicquid de eo
orari aut ad eum referri potest? Natura enim
liues sumus miseri omnes ad recensenda am-
sse ea quae amisimus; computamus numerum,
mur magnitudinem, commodorum, volupta-
, votorum; nec, eo ipso nos desiderium in-
dere, frustra angi, animaduertimus. Altera
m ex parte iucunditatem habet incredibilem,
dos praeteritorum temporum sensus, priscam
suetudinem et vsum, in memoriam reuocare,
oculos ponere; nec negari potest, sensim dul-
nem aliquam ipsius moeroris subire, moero-
que dilui et mitigari, animo suauitate nescio
perfuso; idque multo magis fieri necesse est
siderio viri, de quo nulla nisi grata et iucunda
inimus; cuius beneuolentia et liberalitas ita
deuinxerat, vt nunc etiam dolor noster iucun-
e haud vacet. Non itaque, viri amantissimi,
vobis ingratam me suscepturum esse arbitror,
i quibus caussis amor eius et studium erga nos
esserit quaeque nutrimenta habuerit, in me-
iam reuoco.

Anni sunt fere XXXV. ex quo primam optimi notitiam accepimus. Erat enim anni perioris saeculi LXXII. quum litterae eius allatae sunt, cum munere ac gratae memoriae tione erga altricem suam Georgiam Aug cuius nutritioni, annis iam tum XXII. elapsis tunae suae locique, ad quem euectus esset mordia et praesidia debere se fatebatur. Ille, cum iam antea Tubingae inde ab a. X studiorum academicorum curriculum esset ing academiam nostram M. Maio anni XLVIII. miae in primis studio flagrans; et expleuit faufta disciplina Halleri, cuius interioris ad nis discipulum se fuisse subinde gloriari so audiuit praeterea Segnerum cuius processibus micis in laboratorio adfuit, et Brendelium; mosque in arte medica honores est consec

a) Per binas hiemes super quinquaginta cadaue tim demonstrata se vidisse, partim suis ipsius citationibus subiecisse, professus est. Com nem habebat Zimmermannum, eximium debita laude haud defraudandum. Ipse H in Elogio disputationi adiecto verbis vtitur: sentem amabo, quem in theatro anatomico duum socium, in praelectionibus perpetuum torem, in graui morbo amantem custodem e tus sum." Illa enim aetate magni medici a st anatomicis fidem et famam suae doctrinae p solebant, non a metaphysicis scholae suae su tatem inanem captantis ariolationibus et co tionibus. Ipse *Aschius* pietatem in Hallerum vauit, quamdiu viueret, eamque declarauit s eius morte litteris ad nos scriptis tanquam domestico.

b) disputatione haud ignobili scripta *de primo nervorum medullae spinalis c)*. Ex his annis inter nos superstes est Pütterus; nemini prae ex collegio nostro, si bene memini, adspectu mioue erat cognitus. Tanto magis ille nobis otuit ab eo inde tempore, quo litterae supra moratae nobis redditae sunt. Erant illae datae castris exercitus Russici victoris sub duce Co- Romanzovio d). Cum litteris erant redditi ... Koranus

b) Die XVII. Augusti quem diem sibi solleninem L. anno post tanquam semisaecularem se celebrasse nobis significauit litteris suis anno 1800. 7/18 Augusti ad nos datis.

c) Programmati a Segnero, praemissa theoria machinae cuiusdam hydraulicae, scripto adiecta est vitae narratio; plenius ea nomen *Georgii Thomae Aschii* in fronte habet; oblata est Hermanno Kau Boerhavio, Imp. Russ. primo Archiatro: quem mox fortunae suae fautorem habuit.

d) *Du Camp sur le Koherlug* (Kaherlnc) 28. Octobr. / 9. Novembr. 1771. Placet verba adscribere honorifica non minus ipsi quam academiae Gottingensi: "*Messieurs, C'est avec une satisfaction toute particulière, que je me rapelle avoir été il y a vingt deux ans citoyen de Votre Illustre academie, que c'est aux leçons des hommes les plus celebres de ces temps là ainsi qu'au libre accès dans Votre Bibliotheque que je dois les connoissances qui m'ont fait parvenir il y a dejà quinze ans au grade de premier Medecin de l'armée Imperiale de Russie, place que j'occupe encore actuellement dans celle aux ordres de S. E. Mr. le Maréchal Comte Romanzow. Agréez donc, Messieurs, comme une faible marque de ma reconnoissance l'Alcoran ci-joint avec 25 pieces y relatives, tombé entre mes mains lors de la defaite du Grand Vezir dans son Camp de l'autre côté du Danube à Babada par le Général Weismann, que*

 j'ai

Koranus nitide scriptus et XXV. alii libelli ... bice, vnus persice, scripti, Korani fere segm... ex praeda, quam milites Russici in tentorio su... Othmanici exercitus ducis victi, et castris ... Danubium in Bulgaria ad Babada positis W... manno duce exuti, conuectauerant.

Litteris missis, quibus gratum animum ... esset Vniuersitas nostra academica, prouocatus alias, eamque ampliorem, liberalitatem pro... anno LXXIV. destinatis nostrae academiae ... recentibus ex praeda, per diuersa praelia ... pugnationes oppidorum Bulgariae, inprimis ... Bazarczyk (in Romania), de Turcis victis ac... inerant ad XXXVII. manuscripta arabica et tur... maiore quidem ex parte Koranica et liturg... adiectis tamen aliis, numis quoque peregrino ... insignibus. Subsequuta sunt alia, eaque lau... anno LXXVI. ex Petropoli post faustum red... factum missa, codices arabici et turcici, non... ad terras, quas victor exercitus peragrauerat... ad res gestas spectantia, porro series num... Russiae Imperatorum cum aliis monetis Russici...

acc...

j'ai l'honneur de vouer à Votre Bibliotheque. ... ne me reste plus qu'à y ajouter les assurances ... Vtebatur autem Aschius Weismanni ducis fam... ritate, et Comitis Romanzow fauore, cuius hu... nitatem et beneuolentiam summis laudibus eff... solebat.

e) Litterae datae sunt à Fockzany, (nobili per pa... factam oppido) le $\frac{9}{20}$ Janv. 1774.

f) *Suite des Empereurs de Russie en Roubles de... Pierre le Grand.*

essit anno insequente series magnorum Ducum Principum Russis imperantium inde a Rurico Imperatricem Elisabetam argenteis numis expressorum; mox et alia series vultibus aere redditis praeclara inde ab Alexio Michaelis fil. 1673 ue ad Catharinam II. Ab eo inde tempore piis his numismaticis locupletandis indefesso dio curaque pertinace incubuit, missis quotannis etiam repetita vice, nouis accessionibus, ita apparatus hic Russicus numismaticus pro locupletissimo habeatur. Nec vero in Russicis subsit, sed aliarum quoque Asiae Europaeque terrarum monetam conquisiuit incredibili studio, beaque Bibliothecam academicam numis omnis generis et metalli Sibiriae, Tatariae, Indiae, Iaponiae, vna cum Turcicis, inprimis tamen Arabicis Persicis, Armeniisque numis; horum quidem agnam copiam impertierat *Iac. Reineggs* M. D, Georgia redux a. LXXXV. et Tibetanos *Io. Jrig*, interpres litterarum Mongolicarum, a. XC. ec tamen minore pretio et aestimatione habitae nt opimae, quibus bibliothecam nostram inuxit, copiae librorum Arabicorum, Persicorum, ibetanorum, Mongolicorum, Sinicorum, aliomque. Illatus est cum his librorum Russicorum elo expressorum et res historiasque imperii illurantium ingens numerus, ita vt in Bibliothecam ademicam bibliotheca noua Russica immigrasse deretur, cum aliis litterariis opibus, maxime ad eographiam spectantibus, tabulis manuscriptis et relo excusis chorographiam, prospectum vrbium palatiorum exhibentibus; addita chalcographa

varia et specimina industriae, artium ingenior que Russiam illustrantium.

Mature copiis litterariis adiunxit opes natu cura docta habita eorum, quae historiam natur dictam constituunt, et, quo ipsa res facile redi progressus quoque est ad conquirenda et co venda mirabilia exotica artis rudioris, inge tamen, superstitionis, ritusque publici et pri inprimis Lamaici et Mongolici, arma, vten vestimenta, e Songaria, Bucharia, praestigi Schamani e Tungusis, et Samoiedici pueri et p lae, habitus; quibus accessere ex Americae dentalis ad septentrionem insulis noui appar nauigantium cum Billingio studio, reportati. viro studiosissimo fortuna propitia, quae ex per nationibus complurium virorum doctorum Imperii Russici prouincias, tandem quoque nauigatione per mare septentrionale et orie facta eum ditauit. Ita ille amicorum stu potentium indulgentia, clientium obsequio, vincias imperii Russici peragrantium, vsus est commoda nostra cumulanda. Ita quoque quisquam erat, quem ad nos commeare accep aut in Germaniam iter facere, quem non man ad nos perferendis, aut nouo munusculo onu ad nos allegaret. Prostant itaque in Museo ac mico opes ingentes naturae terrarum varia e prouinciis inprimis Russicis, maxime Sib omni ex genere metallorum, fossilium, vege lium, nonnulla quoque animantium. Ho botanicum eximie instruxit seminibus exoticis, primis Sibiricis, etiam ex Chersonneso Tau

n eximius ille erat beneficiorum ſuorum diſpen- r., vt non oſtentatione ſed vtilitate ea metiretur. ille, ſi priuatis noſtratium ſtudiis prodeſſe, deria litteraria explere poſſet, votis cuiuspiam vtilitatibus defuit; miſſisque publicis copiis, cit ſaepe priuatas, viris doctis, quorum deſi- s, ſi rogati eſſemus, officioſe ad eum detule- us, diſtribuendas. Talem officioſam volunta- et munificentiam et vos mecum expertos eſſe, coniunctiſſimi, grati teſtabimini. Tuque in- nis, amiciſſime *Blumenbach*, quem honoris ſſa nomino; maxime ex quo compererat, te o exemplo ex diuerſis per terrarum orbem po- is craniorum humanorum congeriem parare, e ad numerum tam inſignem nunc excreuit, miratiouem ſpectantium moueat; huius appara- magnam partem *Aſchii* intelligentiſſimae pro- lentiae et curae diligentiſſimae in conquirendo debere fateris. Si quid itaque nouae notitiae Ruſſicis exoticisque terris nuntiatum, aut, na- ram ignotum aliquid necdum viſum animaduer- mue genuiſſe, narratum eſſet: *Aſchii* ſedula ſa- cique cura mature ad nos afferri ſolebat: quae s quantopere ſtudia noſtra acuerit, veternumque geniis inter ſollennia torpentibus excuſſerit, fa- le eſt ad intelligendum. Itaque quoties per teras nuntiatum erat, nouas opes Bibliothecae ablicae et Muſeo ab *Aſchio* eſſe paratas, iam cturae maritimae terreſtriue eſſe traditas, iamque propinquare, meminiſtis, adhuc ipſi, Viri aman- ſſimi, quos alloquor, quantopere exultabamus! uanta expectatio, quae morae impatientia, cum

vero apportatae essent, quanta tum erat libe
tatis viri optimi admiratio! quam grata, s
iucunda, verbis ampla, praedicatio! quae mo
collegas nostros manabat et per omnem ac
miam diffundebatur. Mirabamur modo eo
quae aduenerant, nouitatem, raritatem et c
tem, modo viri praestantissimi doctam sagacit
studium flagrans, in indagando, rimando,
rando, constantiam et liberalitatem; nihil
fugere, quod aut copiis litterariis vel num
antea iam prouisis et congestis adhuc deesset,
opibus naturae artisue exoticae ac moris per
memorabilibus accedere posset; reputabamus
rabundi, quanta litterarum ac naturae notiti
varietate imbutum esse deberet ingenium viri
officiis curisque artis medicae occupati! A m
nuntiatum est, quoties de Gottinga ornanda
retur, nec occupatum eum visum esse nec inf
valetudine; sed senectutem ipsam valere iu
nam etiam senectuti ingruenti aditus obsepiri p
virium animi intentione, si corporis vires suc
bant; obniti, ne velis esse senex, est aliqu
nectutis retardatio. Dispiciebamus de vtilitate
gularum rerum ad illustrandum aliquid de
ambigeretur in physicis vel geographicis aut hi
rici generis; parata iam erat materia nouis c
doctorum virorum, qui iuuenta et obseruata m
ad se et suam disciplinam spectantia excutere
inquirere satagebant. Atque haec illa sunt,
bus singularis et eximia laus Georgiae Aug
succreuit, et ad exteros quoque est propag
cum intelligeretur, non inerti otio nos torp

in sollennibus ac vulgaribus disciplinae suae
m quemque acquiescere, sed studio antiqua
ctandi, emendandi, perficiendi, teneri, ea
ab aliis, exteris quoque, sint inuenta et
aduersa, curare, et suis copiis adiungere;
a vanis et inanibus secernere, subtiliter ex-
tata ad vsum vitae exigere, aut reuocare, ce-
valere iussis, quae subtiliora sunt, quam vt
is aliquid, quod exploratum, aut quod pro-
m sit, aut ad vitam, virtutem, vim ingenii
endam fructuosum, elici possit. Ita feruere
lia, ingenia vigere, litterae efflorescere, abs-
a illa multorum socordia, quum nihil curant,
quod intra disciplinae, quam e cathedra pro-
ntur, claustra, et in ipso illo penu, e quo do-
da promere solent, continetur; aut ignobile
um in nouellis politicis et litterariis relegendis
sumunt, ingenii vires atterunt, et foedis litte-
torum hominum inter se digladiantium decer-
ionibus animum pascunt; quibus rebus studio-
ardor extinguitur, soluuntur vires inertia, fri-
s letale ingenia occupat. Ne hoc virus, haec
stis, inter nos gliscerect, tum Curatorum diligente
a, et opera in excitandis ingeniis studiisque et
titutis academicis locupletandis posita, est pro-
m; tum multum profuerunt nouae rerum no-
um et mirabilium subinde ab *Aschio* missarum
iae, quae materiam studiis interioribus attule-
t, et indagationis stimulos indiderunt; quo
ille immortaliter de studiis nostris et de existi-
ione Georgiae Augustae meruisse est putandus,
nouis ingeniorum nutrimentis submissis,

 quan-

quantum in ipſo fuit, cauit, ne torpore et ve
litterario opprimeremur, aut ad friuola et i
rueremus, nec fructuoſioribus minus fruc
praeferremus, paleasque pro granis terere
Itaque et ego habeo. quod ex Aſchianis copii
quantum me profeciſſe profiteor, ne intra ſt
rum grammaticorum fruticeta ita me contin
quo minus in finitima vireta laetiora exſpati
naturae enim, inprimis humanae, populorum
terrarum, habitus varii, mores, ritus, mira
ipſa feritas, barbaries et ſuperſtitio, litteras
quiores mirifice illuſtrant; dum, a quibus pri
diis vita humana eiusque cultus proceſſerit, e
plis his comparatis, diſcimus; his ipſis ſt
ſenectutem recreo, mentemque ſeu curis ſolli
dinibusque preſſam, ſeu aliarum litterarum m
iucundarum taedio feſſam reficio. Nullus a
in litterarum ſtudiis vlla in parte ſubſiſtendi
curſum remittendi eſt locus; quando enim cu
funem laxaueris, rota currit retro.

Verum ad *Aſchii* liberalitatem reuocandu
animus: quae cum tanta eſſet in nos, facile
aſſequendum eſt, quam promta et intenta op
eius fuerit in aliis, quibus nos iuuare, no
prodeſſe, poſſet. Multorum itaque virorum, qu
gratia, auctoritate, litterarum amore, eminere no
voluntates nobis conciliauit, vt et ipſi Georgi
Auguſtae commodis fauerent. Fuit in his vi
grauiſſimus, *Ioannes Betzkoy*, Eques et a conſiliis
imperii interioribus, cuius memoriam grata mente
recolimus, recenſu et adſpectu monumentorum
munificentiae eius, quae in apparatu Aſchiano ſer-
vantur.

..ur. Adſcriptum ſe eſſe ſodalitio Societatis ..rae Scientiarum anno LXXVII., *Aſchius*, ſuo.. ipſe beneficiorum immemor, loco beneficii ..uit; cumque Societatis vtilitates ad ſcientiarum ..ementa et ad Georgiae Auguſtae famam et ..ſtimationem bene perſpectas haberet vir perſpi..ſſimus, eius decoribus et ipſe conſuluit, miri.. ..fodalitii caritate flagrans.

.. Munerum ad nos miſſorum nouiſſima fuere .. anni huius auſpicia curata; parata habebat alia, ..e per calamitatem temporum ſunt retardata, .. intermiſſa. Cum tanto ardore ſtudii nos ..ſequeretur: ex eius magnitudine facile aeſti.. ..i poteſt, quae fuerit magnitudo ſollicitudinis ..aegrimoniae nouiſſimis annis, cum res acade.. ..ic noſtrae tam diuerſis fatis iactarentur. Etſi ..etudine parum firma vſus, vita tamen ad ratio.. .. et artis praecepta inſtituta, aetatem paullo vltra ..num LXXVIII. produxit; naturae beneficio, ..od quis non exoſculetur? non ſibi optet? pla.. ..a morte obdormiuit, noſtrique amorem non ..ſi extremo cum ſpiritu depoſuit. Narrat enim .. amiciſſimus, qui de eius morte ad nos ſcripſit, ..idie diem emortualem, erat is XXIII. Iunii, ..catum ſe ad *Aſchium*, conueniſſe eum conantem ..entidem de Gottinga memorare et mandata dare, ..bante tamen memoria in voce ſubſtitiſſe nec ..ltra fari potuiſſe; cumque abeuntem aliquoties ..uocaſſet, in eodem nomine vocem et mentem ..efeciſſe; adeo etiam morientis linguae balbutienti ..ſediſſe et animae iamiam fugiturae oberraſſe ca.. ..m nutritiam Georgiam Auguſtam. Licet itaque

credere,

credere, cum ille in ipso corporis et an
discidio nostri memoriam seruauerit, eum nec
meliores versantem nostri recordationem es
missurum.

Mirabilem hanc nostri caritatem quis
dignam esse iudicet quam pietate perenni col
quis, etiamsi ipse sensu affectuque vacet, no
telligat, nostrum officium postulare, vt ad om
posteritatis memoriam commendemus virum,
per magnam vitae partem nos, nostraque
moda, litteras, existimationem pro summa vot
suorum habuit; idque non verbis speciosis
se tulit, non inani affectauit ambitione, sed
curis, laboribus, sumtibus e re familiari exp
probatum dedit et est testatus. Quisquis li
bonas, doctrinae fructuosae studia, quisquis G
giam Augustam colit, amat, is etiam G
Aschii memoriam caram sanctamque habebit. E
posteris haec eloquimur; hoc enim iam praeu
et praesentiscere debuit vir meritissimus, po
tati se non minus has suas opes litterarias co
erasse quam huic aeuo; nec iisdem finibus,
bus vita, meritorum quoque laudem fructum
terminari; vti omnino eorum, quae vir bo
curat, nihil est quod non ad posteritatem quo
pertineat. Mihi certe *Aschii* tanquam praese
imago, beneuolentiae et amoris sensus, multo
magis liberalitatis, qua Georgiam Augustam a
et ingentibus copiis ornauit, memoria tam
infixa est imis medullis, vt ne morte quidem e
posse credam. Cum enim aliae plerumque
fectiones et propensiones senio aggrauante rem

solean

sunt: eae, quibus nos tenebamur, litterarum ...ndarum studio communi conglutinatae, longo ...orum decursu tanquam maturitate erant corro...tae. Ipsa liberalitatis in remp. academicam ...uerantia, datis acceptisque beneficiis, vtrius... nostrum caritatem et fidem firmare, vinculis ...artius adstrictis tenere videbatur.

Ita ille vita decessit, felix praedicandus, quod ... praeclara laudis suae monumenta reliquit; ...que aliorum, ne memoria intercidat, dies ...rtualis celebrari soleat; *Aschii* memoria reco... toties quoties eius litterariis subsidiis vtentur ... litterati et litterarum studiosi. Felix ille et ...hoc, quod tolerabilis senecta, placida et lenis, contigit, cum auctoritate et dignitate, quodque ...ius est, cum conscientia vitae bene actae et cum ...ltorum benefactorum recordatione iucunda. ...em tandem, qui ita vixerit, vixisse poenitebit! ...tigit vero illa quoque felicitas, quod vita ...cessit integris mentis facultatibus, nec senio ...n vieto et caduco, vt mente prius deficeret et ...nsu, quam anima et spiritu.

Nunc vos, *affinis* et *gener*, viri optimi, eas ...ficii et amoris inite rationes, vt, quae *Aschii* ...scessu erepta mihi sunt vitae solatia, vestra mihi ...ritate sint reddita. Ita sane est, senectutem ...lta habere mala, et vnum satis esse, "quod diu ...endo multa quae non vult, videt:" habet tamen bona sua, in quibus est hoc quoque, quod ...s ipso suo progressu nouas parit officii, con...udinis, sanguinis necessitudines, eoque nouas

animo-

animorum affectiones; in quo genere affini inprimis incidere solent coniunctiones. Quam tua potissimum fide et caritate acquiesco, opti Reuss, quoties de Bibliothecae academicae fort sollicitus, reputo, quem illa porro habitur administratorem, et, quo nomine nunc video ne loci homines appellari, conseruatorem; hanc sp fidemque te pie et inuiolate seruaturum esse certo habeo, meque erigo, in hac omnium, q bus fruebamur, bonorum labefactatione metu ex incertis fortunae; quorum quidem cogitat illud saltem consequor, vt decursus mei meta oculis positam aequo animo intuear, ad eum locum occupandum properem, in quo vere di liceat, me omnia humana infra me posita hab Scripsi ineunte M. Augusto anno saeculi septim

RECOGNITA

ET

ETRACTATA

IN

OPVSCVLIS ACADEMICIS

Vol. I – VI.

uod Solon professus est, *senem se multa re a)*, id meo me iure pronuntiare, non idem glorior, laetor tamen, idque in iis pono, quibus fortunam non prorsus infestam habui. eo enim tempore, quo litterarum tum aliarum humanitatis ingressus sum stadium, si incre-nta reputo, id quod vt faciam, omnis fere me admonet, quae inde a puero vidi in his iis successisse alia aliis, cum ab improbo vo-ulorum memoria comprehendorum labore, cui innutritus fui, processum esset ad meliorem rpretandi scriptores et sensum dictorum cogno-di rationem, inde ad criticam subtiliorem, ver-um, tum etiam rerum, et sententiarum histo-umque seuerius iudicium, mox ad artem quo-et elegantiam orationis et scriptionis aestiman-n aliisque declarandam, ita vt verus verae hu-nitatis sensus inde fructusque ad animos nostros ueniret: si ea, inquam, reputo, videor mihi res tanquam aetates viuendo peregisse. Eaque itatio non minus subinde animum subiit, quo-opuscula haec academica vno et altero volu-ne collecta euulganda iterum recognoui. In lta enim incidi, quae eo, quo scripseram, tem-re rem aut intactam aut parum cognitam in edium proferebant, nunc autem inter vulgo

a) Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

nota habentur, alia, aliorum studio excitato-
vis curis et copiis affluentibus ab aliis sunt
tractata et aucta. Tantum enim abfuit,
aemulos, aut alios, qui post me vel praeter
eadem argumenta vberius ac doctius elabo-
laudi meae, si modo aliqua esset, aliquid
here velle putarem, vt potius placerem mi
eo, si alios ad idem argumentum tractandum
citassem aut perlexissem. Via enim regia e
in litteris omnes incedimus, nec de via
deiiciendi ius cuiquam lege est concessum.
vero semper ita statui, vt mei loci et o
homini id maxime agendum esse putarem,
modo ipse pro virili bonis litteris prodesse
rum aliorum quoque ingenia et studia exci
vana enim est eorum opera, qui sibi pers
ex virtute et laude aliorum a se arrosa,
ipsorum virtuti aliquid accedere. Quanto
erat, sua quemque virtute niti suaque laud
Itaque iucundum et optabile visum est, q
se offerret opportunitas laudibus aliorum a
addendi easque suffragatione mea. si res
fouendi; eosque qui inuidia aestuabant, me
studiis humanitatis sentiendi rationis
exulceratum animum frustra habere dolui.
lectat enim me ipsa haec cogitatio, esse qui, me
grandaeuo, longius sint progressi, nec stud
loco, in quo ea ante tot annos restitisse vide
substitisse. Mihi autem nec sumsi quicquam
arrogaui; quicquid enim in his studiis profec
loco, in quo sum constitutus, et subsidiis pr
diisque quibus vti contigit, me debere ing

pr

[..]teor, nec tam laudi mihi hoc cedere, quam [..]bri habendum fore, si commodis iis recte vsus essem; idque, quod sequutus eram, vt vice fungens alios ad paria studia excitarem, me [..]utum esse, laetor; glorior quoque hoc, quod, sine iucunditate aliqua, animaduerti, plures commentationes, quarum argumenta tum, de iis agebam, versabantur in re antea aut [..]a aut parum explicita, quae tamen mox, [..]um studio suscitato, nouis virorum doctorum copiisque auctius vberiusque sunt pertractata. [..]e. nec refugi haec ipsa, quando in manus perueneránt, perlegere, memorabilia enotare, [..]um commentationes meae in vnum collectae [..]iturae essent, ista aliorum annotata laudare [..]is locis subnotare, parique studio subiungere quae ipse serius animaduerteram emendatione illustratione egere. Inde subnata sunt ea, [..]unc ad calcem nouissimi opusculorum volu- [..]ductorii loco ac nomine subiicere constitui, [..] modo, quo alia iam in *prioribus voluminibus* [..]ci nonnullis prolusionibus, inde ab a. supe- [..]s saeculi LXIII, scriptis et Vol. I. 1783. [..]im vulgatis.

Libros *Retractationum* scripsit Augustinus, alio [..] sensu. Vix equidem virum doctum fuisse [..]tror, maturioris saltem aetatis et prudentiae, [..]studiorum suorum, et, si qua ediderat, suo- [..] scriptorum recognitione inita, non in votis [..]eret, vt nonnulla aliter et melius constituere, retractare et emendare liceret. *Emendaturus, [..]uisset, eram!* Etsi in opera sua tempori, tamen non

 dimit-

dimittam opportunitatem oblatam, nonnulla in his opusculis, quoad licet, emendandi, diligentius constituendi.

In *Commentatione de genio saeculi Ptolem…* Vol. I. haec saltem monebo: Paullo licentiu… vsus videri possum esse voce *Genii:* nec … repugnabo; exemplo tamen Martialis id me … memini (VI, 60.); *victurus Genium debet liber:* si hoc sensu dictum illud acciperem, … fausta aliqua natiua indoles, quae librum … mendat, eique pro Genio est fortunae … arbitro; vnde etiam homo aut ipsa res per G… fuit declarata, et Genius hominis pro ipso … vsu loquendi dici coepit: Ita est *Genius* non … *hominum*, sed et *locorum*, *vrbium*, *prouinciar…* numis; ita et *saeculi*, *temporum*, *Genius*, … indoles, habitus, fortuna; adiuncta notion… priae alicuius laudis: etsi non ignorem versu… tialis posse simpliciter accipi de fortuna … bono ac propitio. Vt vero *Genius* excel… aliquod ingenium declaret, complexu … mentis facultatum insigni et raro ornatum, … nisi recentiorum linguarum vsu proprio posse … existimo. Statuat tamen de his pro suo qu… genio vel ingenio. Pergo ad alia: p. 121. … ribus qui olim de Alexandria scripserant, a… dum esse Horapollinem περὶ τῶν πατρίων Ἀλεξανδρείας apud Photium Cod. CCLXXI… Helladii Chrestomathia.

Amor litterarum, qui nobilitauit et … posteritatem consecrauit Ptolemaeorum non intra primos reges duo vel tres substitit: …

Pt…

[Pt]olemaeus Lagi ex contubernio Alexandri de litte[ra]rum honore et vtilitate ad regni administrationem [sa]pienter et prudenter instituendam iudicium verum [et] rectum habuisse videtur; ita et ipsi Aristotelica [in]stitutio Alexandri profuit. Philadelphus iam [in] mollitie et luxu aulae educatus voluptates ex [lit]eris et artibus venabatur, cum sensu tamen [pul]chri, elegantiae, venustatis; itaque Musas ad [pub]licum luxum et splendorem cultu vtique ele[ga]ntiore adornauit, pristinam tamen et natiuam [ven]ustatem et virile robur eius aetas mollitie aulae [in]fringere, mox ad leuia et friuola deducere, se[ve]riores litteras ad doctas nugas deflectere coepit; [a]c sequentes inde ab Euergete reges vllum rectum [v]sum litterarum habuisse videntur; Physcon [i]tem eas dehonestasse est dicendus. Narrat Plu[ta]rchus de adulatione p. 60. A. Physconem, qui vo[le]bat φιλομαθης haberi, delectatum contentioni[bu]s de minutiis et spinis grammaticis, vsque ad [me]dias noctes inanibus sermonibus esse detentum; [e]t inter haec neminem fuisse, qui immanitatem et [fla]gitiosam vitam ei exprobraret (add. p. 56. E.). [C]omparandus ille hactenus cum Hadriano, qui, [cu]m vellet etiam in minimis primas tenere, *pro[fes]sores omnium artium semper, vt doctior, risit, con[tem]psit, obtriuit*; Spartian. c. 15.

Ad p. 104. de leuioribus lusibus poeticis, vt pennis, alarum, cf. disputantem V. C. *Merian [v]om Einfluss der Wissenschaften auf die Dichtkunst.* [T]om. I. p. 181 - 193.

Quam p. 122. profectionem Caracalli in [A]egyptum et immanitatem in Alexandrinos ex

vulgari ratione ad a. C. 216. post reditum ex
this retuli, antecedenti anno 215. assign
esse e numi auctoritate constituit Eckhel de d
numorum Tom. VII. p. 215 sq. de re ipsa
Commentat. de calamitatibus Alexandrinorum
Romanis Impp.

Ibid. de Aristoteleorum conuictu sublato
racallo, quo patet, diuersas philosophorum
Alexandriae eo adhuc tempore fuisse, ne
eas in vnam scholam confluxisse, cf. Buh
schichte der Philosophie Vol. IV. p. 191. vbi
V. C. etiam de Bibliotheca Alexandrina p
de Museo memorauit. Serius diuersa tradi
Jaminus Tudelensis, apposito a me loco p.
nota *) nisi is *scholas* pro cubiculis dixit.

P. 126. De libris Aristoteleis a Ptolemaeo
et in Bibliothecam translatis, egerunt p
studiosius *Buhle* ad Opp. Aristotelis Tom. I
p. XIX. cf. p. 112. et doctissimus *Schne*
Aristotelis Hist. Animal. Vol. I. in Epim
notitias subsidiorum p. LXXXII. sqq. nupe
que ea attigit V. C. *Völkel* de transportatis
spolia artium operibus 1798.

P. 129. de *Bibliothecae* Alexandrinae dirept
ab Arabibus facta, quae vulgo narrantur, e
sunt diligentius superioribus annis a viris
pluribus. Antiquiores laudauit *Villoison* in P
gomenis ad Iliadem p. XXXVIII. col. 1. *Abu*
ragii fidem, cui ea innititur, in dubitationem
cauerat iam *Renaudot* in *hist. Patriarch. Alex*
p. 170. Suffragari mox visus est locus *Abd*
tiphi in *Compendio Memorabilium Aegypti* a *Jo*
W

White edito p. 114. 115. Impugnarunt alii, in quibus *Gibbon*, argumentis a iudicii subtilitate petitis, defenderunt alii, in his *Edward Ryan* in *History of the Effects of Religion on Mankind*, 1789. Nunc de vanitate narratiunculae conuenit inter viros doctos. In his *Saintecroix* (*Magasin encyclopédique* 1799. Tom. IV. p. 433.) videndus est; nunc, idoneus arbiter, Ill. *Langlès* ad *Norden Voyage d'Egypte* Tom. III. p. 173 sq. Fundum tamen aliquem fabulae fuisse probabile fit; forte, compilatis dudum armariis et dissipatis libris, superfuit farrago librorum, qui sunt flammis traditi ab *Amru*.

Ad p. 133. ad ea, quae de Alexandrinorum leuitate ingenii, et procliuitate ad seditiones mouendas, memorata sunt, adde locum *Dionis Cassii* XXIX, 58. cum nota *Fabricii*. Item *Trebell. Poll.* in XXX. Tyrannis c. 21. p. 311. Exemplum eius modi animorum impetus cum atrocitate v. narratum a Polybio in Excerptis lib. XV. in rebus Ptolemaei Epiphanis pueri, administrante regnum Agathocle p. 543. *Schweigh.* Ingeniorum turbulentorum metum mouisse Augustum narrat Dio L. 17. vt tanta seueritate in Alexandrinos vteretur, senatuque ademto, Praefecto Aegypti constituto, annuum Roma mitteret iuridicum, ita vt nulla amplius in re sui iuris essent, in infimum ruientium locum deiecti. Restituit ius curiae senatumque reddidit Seuerus Imp. (*Spartian in Seuero* c. 17.)

Ad p. 134 sqq. *de iudicio, quod defunctis Aegyptiorum regibus habitum esse Diodorus narrat.*

Inferuiseram caussae meae, cum mihi esset ... funebris in morte regis habenda; etsi id co... tum Graeci alicuius, ea, quae a sacerdote ... rat, exornantis, esse arbitrabar. Nunc post... tata a viris doctiss. Zoega, Heeren, et n... Boettigero (*Ideen zur Allegorie der Malerey.* ... p. 89 sqq.), video inter hieroglypha occurre... iudicium mortuorum, et quidem apposita la...

Ad p. 151. 152. De lacubus apud Me... iis quae in votis habebam, iam ex parte sa... *Savary Lettres sur l'Egypte* p. 260. vbi expre... que est aere et stilo chorographia locorum.

Ad p. 160. de *dicto Simonidis*: quo d... esse pronuntiatur, *constanter virum bonum e...* scilicet omnino bonum virum esse, cuiusv... ingenui est; enim vero constanter, vt nu... a proposito, iusto et recto, aut abduca... deiiciaris metu aut spe, difficile esse negari ... et, in hac fragilitate naturae humanae, si e... condonandum est, nec nimis acerbe exagitan... Est itaque hoc, vt alia sententiose dicta, ... certas temporum rerumque rationes et cond... restringendum. Atque id Socrates declarar... luisse videtur discrimine inter τὸ γενέσθαι ... εἶναι facto. Spectat idem dictum ad compar... nem officiorum, τῶν καθηκόντων, ipsa inter... prudentia iubente dissimulare vera, quibus ...

b) Χαλεπὸν, ἐσθλὸν εἶναι, quod ille a Pittaco acce... rat, in cuius tamen sensu et vsu ambiguitate... currere memini: quapropter id retractaui. Ha... autem in votis, et adhuc habeo, vt existat ... doctus, qui versus metricos melius constituat, qua... a me factum est.

uti possit in aliorum noxam. Ad imbecillitatem humanam a Socrate respectum habitum esse, tum illa, quod *necessitate urgente*, ἐν ἀμηχανίᾳ vel ἀμηχάνῳ συμφορᾷ, veniam habendam esse, tum, quod id solum dixit sibi praecipuum esse deum, *vt semper bonus sit*. Θεὸς ἂν μόνος τοῦτο γέρας; probandum esse tantum eum, pro viro bono habendum, qui sponte haud improbitatem exerceat, ἑκὼν ὅστις ἂν ἔρδῃ μηδὲν κακόν· ἀνάγκῃ δὲ οὐδὲ θεοὶ μάχονται. — Ad εὐρυεδοῦς ... ὅς καρπὸν et εὐρυόδεια χθών, v. notata ad VI, 142.

Ceterum ex hoc dicto ducta est altera sententia ... etiam vulgata: χαλεπὰ τὰ καλὰ quomodo ... acus illud enuntiauerat, vel χαλεπὸν τὸ καλόν. ... p. Diog. Laert I, 6. εἰπέ τε, χαλεπὸν, ἐσθλὸν ἔμμεναι, οὗ καὶ Σιμωνίδης μέμνηται, λέγων· ἄνδρα ἐσθλὸν ἀλαθέως ἔμμεναι, χαλεπὸν τὸ Πιττάκειον. Mutata itaque quodammodo sententia, cum ...acus ἄνδρα ἀγαθὸν, ἐσθλὸν dixisset, factum ... τὸ ἐσθλὸν χαλεπόν. Schol. Platonis in Craty... in *Siebenkees Analectis graecis* p. 26. ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά ἐστιν. παροιμία ἐπὶ τῶν ἐν εὐπραγίᾳ μεταβαλλομένων εἰς ὠμότητα. Φησὶ δὲ αὐτὴν ...δυμος ὑπὸ Σόλωνος ἀναφωνηθῆναι ἐπὶ Πιττάκῳ ...τεύοντι τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι καὶ φάντι χαλεπὸν ἐσθλὸν φῦναι, διὰ τὸ τὸν Περίανδρον εἰς ...ότητα μεταμελεῖν (μεταβαλεῖν). ὅθεν, οἶμαι, ...σὶ καὶ Μένανδρος· ἀρχὴ μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις κακῶν. (οὐκ ἀγαθὰ τὰ λίαν ἀγαθά. μέμνηται δὲ αὐτῆς καὶ Ἐπίχαρμος, καὶ Πλάτων ἐν πολιτείᾳ καὶ Κρατύλῳ. Pittacum puta, cum audiuisset, Periandrum Corinthium ad saeuitiam deuiisse, sibi ipsi diffidere coepisse, et rogatum

iuisse ciues, vt sibi permitterent deponere su potestatem, quam tenebat, ne forte ea a quando abuteretur. Hoc idem Scholion alic constitutum est in Scholiis a Ruhnkenio p. 155. in Hippiam maj. extr. vbi idem occurrit. χαλεπὰ τὰ καλά: Περίανδρος, ὁ θίων δυνάστης, κατ' ἀρχὰς δημοτικὸς ὤν, εἰς τὸ τύραννος εἶναι μετῆλθε. Τοῦτο Πι ἀκούσαντα, τότε Μιτυληναίων δυναστεύοντ δείσαντα περὶ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης, (de sui an stantia in recto seruando.) καθίσαι τε ἐπὶ τ μὸν ἱκέτην, καὶ ἀπολυθῆναι τῆς ἀρχῆς· τῶν δὲ Μιτυληναίων πυνθανομένων τὴν εἰπεῖν τὸν Πιττακὸν, ὡς χαλεπὸν, ἐσθλὸν ναι. τοῦτο δὲ μαθόντα τὸν Σόλωνα, εἰπεῖ λεπὰ τὰ καλά. καὶ ἐντεῦθεν εἰς παροιμίαν ἐ οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου τὸ χαλεπὸν ἀκ ἐπὶ πάντων γὰρ γενέσθαι ἀγαθὸν, ἀδύ Ceterum Pittaci dictum passim, et varie, ratum est; vt ap. Basilium *de legendis scrip Graecis* §. 67. apud Aristotelem in Moral. Rhetor. III, 11. Et Maximus Tyrius primam tationem ab hoc orditur, vbi docet, natu homini constitutum esse, vt labore et stud tutem sibi comparet. Ibi in Schol. dicitur illud deflexisse in alterum, χαλεπὰ τὰ vt et apud Svidam habetur. Ad ἄνδρα τετ νον autem respicit Iulian. Caes. 28. de Mar relio: δοκεῖ γάρ εἶναί μοί πως ἀνὴρ κατὰ τ μωνίδην, τετράγωνος, ἄνευ ψόγου τετυγμέν Spanhem. ad c. l.

Ceterum in his deinceps prolusionibus, aperte professus non sim, facile tamen depre

tur studium meum iam tum ad antiquitatem graecam non modo grammatice tractandam, sed ipsas res, mores, consilia et facta, cognoscenda conuersum. Ductae sunt quodammodo eorum, in quibus serius opera mea est versata, primae lineae: Prolus. VII. de caussis mythorum physicis, et in [illegible] de vitae humanae initiis inter Graecos. Prior loco septimo, scripta est anno, quo Münchhausius vir immortalis hanc vrbem et academiam instituit, (p. 186.) saeculi LXIV.

In Prolusionibus trinis IX, X, XI. de frugalitatis vitae priuatae vtilitatibus ad vitam publicam, praecipue ad maiorem ciuium frequentiam, si quis, paullo instructior vitae recentiorum aetatum notitiis et iudiciis, ad eas retractandas accesserit; multa ad publicam vtilitatem spectantia melius constituere facile possit, alia quoque emendatius in computandis capitum numeris et frumenti mensuris; vt p. 226. 292. vbi de dimenso militum et seruorum nonnulla melius constitui poterant, coll. locis Senecae epist. 80, 5. Donato ad Terent. Phorm. I, 1, 9. Iuuenale XIV, 126. Attigit ea iam Ill. Mongez, in perdocta commentatione (Memoire sur les travaux publics des Romains. Mem. de l'Institut. Litterature To. I. p. 500.) nec conferre pigebit Io. Dickson Husbandry of the ancients. Quantus hominum numerus, meliore soli cultu, intra angustos quoque terrae fines, viuere possit, exemplum esto Lycia Asiae XXIII. vrbibus aliquando florens ex sola agrorum et artium cultura, sed bonis legibus vsa, v. Strabo XIV, p. 665. (980.) eadem serius parum culta et infrequens, nunc sterilis et deserta.

Ad

Ad ea quae *de coloniis veteribus, earum... et caussis* scripta sunt (Prolus. XIV. XV. et V... Prolus. V.) quorum continuatio ex parte ... sunt Prolusiones *de rebus publicis et institutis ... Magnae Graeciae*, Vol. II. exhibitae *c*), a... cessere studio Cl. viri *Hegewisch* 1808. ... praestantissimi, cuius memoriam caram sanct... habeo, L. B. de *Sainte-Croix de l'Etat et ... des Colonies des anciens peuples* 1779. cum ... scripta essent 1766. Recordor adhuc, eode... no, quo Prolusionem de coloniis primam f... ram, (in cursu erat annus saeculi superioris L... *Benj. Franklinum*, qui vrbem et academiam no... inuiserat, valde cupidum huius commentatio... gendae, cum in familiari congressu esset, qui di... ominari se, Americam aliquando se in libe... esse vindicaturam; eueniet id, aiebat, eueniet... vix intra quinquaginta aut centum annos. ... parum prospiciebat vir acutissimus memorabile... euentum paucis annis post habiturum esse lo...

Ceterum, cum nomen et vox colo... ex nostro inprimis loquendi vsu, late p... ad eos quoque homines et populos, qui ... occuparunt aut insederunt terras et insu... nostris sedibus remotas: paullo latius euaga... aliis, eoque disertioribus, equidem contin... maxime in eo genere coloniarum, quae co... a metropoli ad alias terras inhabitandas a G... et Romanis fuere deductae et profectae. ...

c) Monendum mihi est, alterius Prolusionis *de ... niis* p. 310. praescriptum diem *Kal. Iul.* 176... gendum esse Kal. Ianuar.

ropolis nomen habet definitam ex ipsa re notio- n: nec serior notio inter vrbes Asiae, ex nummis gnoscenda, cum ea est confundenda; multo nus ea quae seriorum temporum est in rebus inis seu ecclesiasticis,

Origines panificii, *tres Prolusiones*, XVI, XVII. VIII. eo tempore, quo scriptae sunt, commen- bant se nouitate sua, non tam rerum, quam olentia delectus talis argumenti in scriptis eorum minum, qui antiquarum et humaniorum litte- um nomine designari solent. Intra conatum nen tractatio ipsa substitisse videri debet. Verum- nen iacta sunt fundamenta, quibus superstrui ssint alia ab iis, qui studia historiae naturalis, rusticae, et rerum, quae ad quaestum, merca- n, vitaeque priuatae publicaeque negotia spectant, n historiarum antiquitatisque litteris coniungunt. ilta possem forte ipse nunc ad ista afferre, ve- n meae vitae angustiae tale quid haud capiunt. at etiam diuersi generis ea quae ad pertractatio- n quaestionis necessaria sunt; nam complectitur, men frugum, et consilium earum origines de- randi, varia seminum cerealium genera, eorumque ientum et culturam; porro artem modumque ldendi ea nutritioni idonea, pinsendo, exco- ndo grana, coquendo, et sic porro, tandem tam salubritatis et vilitatis annonae. Innumera it, quae se offerunt cogitanti de temporum, odorum et vsus varietate; sunt tamen nec minus osidia ad manum iis qui in haec inquirere volent *d*).

Con-

d) In eorum gratiam, qui porro haec prosequi volent, adscribam subsidiorum potissima: Latius euagantes consu-

nupta, fruges torrendo corruperat (v. Apoll. I, 9. pr.), vt necesse sit existimare, frugum ... nem iam ante Cadmum innotuisse in G... Iisdem temporibus Triptolemus in fabulis narratur a Cerere arationem edoctus esse, ... sunt porro diuersi vsus frugum confusi e... venti nomine. Tosta primum fuere grana ... siluestris frumenti, mox terrae alia mandata ... seges et messis increbuit; ipsa aratio prima post ... rimenta serius est perfecta quoque. Tam variis ... dis fruges inuentae esse dici potuere; vnde et ... cere viri docti, Triptolemi nomen ductum esse ... aratione inuenta *e*). Nec omittendum est, ... fabulas tantum ad hordeum inuentum sp... cuius etiam in Graeciae et Asiae regionibus ... ciorem prouentum et dulciorem gratumque ... rem esse aiunt, quod omnino in calidioribus ... gis ita se habere, *Linnaeus* iam pronuntiau... *Culina mutata* (*Amoenitat. academ.* Vol. V. p. ... In aliis terris aliud frumenti genus potuit in... tum esse aut dici, quod ibi domesticum, et ... vum est, vt triticum in Sicilia. Quid vero ... Aegypto? de Africae ora boreali? In Hom... iam hordeum nouimus equorum pabulum, et ... zeam, et vtramque mixtam. (Odyss. IV, 41.) ibid. (v. 604.) memorantur iunctim πυροί, ζε... κρῖ λευκόν.

Multa in his casus et vsus, monere potuit debuit, inprimis in iis, quae post sationem fu...

in

e) Ab agro tertium vomere verso, quem τρίπ... dictum esse constat. v. V. C. *Böttiger Griechi... Vasengemälde* I. Band. II. Heft. p. 198 sq.

-nienda, excogitanda, perficienda: in exteren- frugibus, glumis secernendis, granis conte- -lis, pinsendis, humectandis, farina subigenda -c porro: quae sane, nisi imitatione et itera- -e similium, experiundique assiduitate, se ipsa -e offerre debuisse censueris, haberet sane -m Posidonii iudicium apud Senecam Epist. XC. -nisi a Sapiente haec inuenta esse.

Ad p. 395 - 400. *de Elysio*, vbi et alias ani- -um beatarum sedes attigi, in quibus est quoque *animarum in aethere et in astris*. Animas, e cor- -um contubernio discessu facto, *ferri in caelum*, -icissima est opinio; quam diuersis tamen mo- -s enuntiata sit, et accepta, longum esset enu- -are. Probe factum, voce *caeli* vti indefinite -amplius inquirere. Deducti tamen sunt ho- -s ad exquirendum certum in caelo et desi- -um locum. Variauit, quod facile expectes, -io iam in Oriente (cf. sup. hoc Vol. VI. Epi- -o III. p. 239. 240.) assumtis etiam rationibus -logicis; vnde nonnulla ad Phryges, Thraces, -ecos, etiam in mysteria, migrasse videntur, -nos deducit inscriptio a Müntero, viro Rev. -er docte illustrata *f*), ex temporibus Alexan- -nis aut serioribus aetatibus superstes: Orientis -um consensus et notiones eorum temporum et -minum aperte prodit. Anima enim in astrum -lata esse dicitur, *Genio quoque comite*. Certo itaque

f) *Erklärung einer griechischen Inschrift, welche auf die Samothracischen Mysterien Beziehung hat.* cf. *Gött. gel. Anzeigen* 1811. 108. Stück. p. 1073.

itaque loco animam infiftere, aftris defignat quae ea deducatur, voluit auctor inscrip non, ex vulgari, Platonico quoque more voce vaga vti. Adiungendi funt ii, qui fede marum in *via lactea* caeli constituerunt, Ciceronem in Somn. Scipionis c. 3. No perueniunt modo animae ad lacteum orbe etiam inde mearunt, cum in corpora de rent, quod cum Platonico conuenit, a a deo animas venire. Scipio quidem, lacteo orbe: *hinc profecti*, inquit, *huc reuerti* Prosequitur aureum somnium Macrobius (commentario, vt descensum hunc animarum scensum per duas caeli portas fieri doceat, per et Capricorni sidera; lusu a vicibus temp anni petito. cf. Notata ad Virgil. Ge. III, Excurs. extr. Aen. VI. In priore loco, *Port caeli*, respectu orientis vel occidentis, pro caelo. Miror Ovidii ingenium, qui *lactea deos ad palatium Iovis commeare* narrat, tamorph. I, 169 sq. ita tamen vt ea *via regia que domiciliis deorum cincta sit:* scilicet ac si R ingressus per viam, quae ad Palatium Augusti cebat, incederes. At vulgari vsu *portae caeli* oriens et occidens; nisi quod in somniis d missis variat oratio mythica.

Animas *caelum adscendere* vidimus; sed *scendere caelo* nascentes. Sane de modo ratione variis ac diuersis modis statui pot debuit pro imbecillitate mentis humanae

g) Nescio an hoc sensu accipiendum sit vetus dictum: *omnes animas ab Apolline et ad Apollin*

ſeu doctrina et diſciplina philoſophica et
iſana, *ad deum redire*, *in caelum recipi et inter*
ad deos redire, *inter deos verſari*, ab illo inde
edocleo ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος οὐκέτι
ὅς. Ita et *deum* aliquem *factum eſſe* in vſum
e potuit. Variis modis enuntiata haec vi-
is ab ipſis philoſophis, inprimis Platonicis
oicis. Vide iam poſt omnia haec Pindaricum
(e Plutarchi Romulo extr. in Fragmentis
ari p. 34. σῶμα μὲν πάντων ἕπεται θανάτῳ
σθενεῖ· ζῶν δὲ λείπεται αἰῶνος εἴδωλον (vitae
o, h. e. viuentis quae fuit) τὸ γὰρ μόνον
ἐκ θεῶν. habes notionem vmbrae. cf. ea
Plutarchus ad eos commentatur l. l. p. 35. 36.
quam diuerſo ſenſu iterum illud Epicharmi:
ις ἄνω ἀπελθεῖν; ab Euripide in nobili
nento ex Chryſippo multis verſibus narratum;
c alia, modo ſymbolice modo gnomice redhi-
At alterum iſtud Pindaricum: Dioſcuros
nis *in caelo et in ſepulcro Therapnaeo viuere*,
udiorum hominum et temporum ſenſus eſt
endum.

Vol. II.

equuntur commentationes ſeu Proluſiones XV.
iuitatum Graecarum per Graeciam Magnam et
am inſtitutis et legibus. Etiam in his fortuito
it, vt non aemulum ſed comitem iucundum
cundum, vt ſenilis ſtudii ita et operae di-
sque argumentorum paritate memorabili, ha-
m virum praeclarum *de Sainte-Croix*: cuius
diſerte et eleganter ſriptae commentationes:

 Memoi-

Memoires sur la Legislation de la Grande-Gr[...] (Vol. XLII. et XLV. *Memoires de l'Academie* [...] *Inscriptions.*) Multa disertius exposuit, alia p[...] termisit vel leuiter attigit. Nunc vero com[...] Virum Ill. *de Pastoret* meditari Expositionem leg[...] historicam priscarum aetatum; *Memoires sur l'hist*[...] *generale des Legislations* initio facto de Aegyp[...] Eorum enim, quae de rebus publicis et leg[...] Atheniensium, Lacedaemoniorum, Cretensium, [...] aliis scripta sunt, memoratio ad haec, de qu[...] agimus, haud spectat.

In verbis ex prooemio legum Zaleuci a[...] Stobaeum scabritiem verborum p. 26. 27. no[...] tollere allaborauit sagacitas Iacobsii Animadv[...] in Euripidem p. 255. sensus verborum per se [...] apertus est. Quod autem ad morem prooemii[...] gibus praemittendi attinet, potest de eo non [...] modo statui, inprimis diuersorum temporum [...] spectu, quibus leges non docent, nec iubent, [...] imperant. Enimvero de antiquis ciuitatibus [...] cogitandum, in quibus populus leges sciscit, [...] gistratus aut legumlator fert et suadet; reputan[...] porro est quaeri de legibus antiquissimorum te[...] porum, quibus leges etiam mores hominum co[...] stituebant, vt plures essent leges ethicae; vt [...] Charondae et Zaleuci legibus et prooemiis ma[...] festum fit. Ceterum legendus de his est Pl[...] de Legibus IV. p. 198. inde a p. 188. vbi [...] institutum probat, quoniam non modo iube[...] et minando, sed et persuadendo ciues ad offi[...] sua adducendi sunt, vt legi pareant. Vidi[...] nuper de prooemiis bene disputantem I. L. G. [...]

Ger[...]

eer, praeside V. C. *van Heusde*, in Diatribe *in olitices Platonicae principia.* Ultraj. 1810. p. 174.
Quod p. 60. 61. de *Locris* aliquando in luxum tanquam aestu abreptis memoraui, videtur rmari eo, quod Aristot. II, 22. 3. Rhet. (p. 441. o. II. ed. Aurel. Allobr.) affert ex Stesichoro, admonuit Locros, vt sibi a contumelia caant, *ne cicadae apud eos humi canant,* hoc est, ne i exitium ex terrae vastatione arcessant *h*). — d calamitates belli Annibalici, quas Locri exrti sunt, (v. p. 59.) videndus est Polyb. I, 56. ucem affundit Plinius H. N. XI, 27. p. 32. *Cidae non nascuntur in raritate arborum.* Raro igir fit, nec nisi in solo arbustis ad quae euolare ssint, carente, vt humi cicadae sedentes canant. at autem inter Graecos frequentata illa immatas in bello, vt sata et arbores in solo hostili scinderent, ferro ignique vastarent. Nota sunt μνειν τὴν χώραν. τέμνειν καὶ καίειν. δενδροκοῖν. Adstruit quodammodo, altera ex parte de'uit, illustrationem locus Strabonis VI, p. 399. B. . 260.): Etsi non nisi amne Alece disterminante rumque agrum, tamen in Rhegino obmutescere, Locrensi canere cicadas: τὸ δὲ αὐτῶν εἰκάζουν, ὅτι τοῖς μὲν παλίσκιόν ἐστι τὸ χωρίον, ὥστ' δρόσους ὄντας μὴ διαστέλλειν τοὺς ὑμένας onstat enim cantum stridorem esse ex alarum embranacearum motu). τοῖς δὲ ἡλιαζομένοις ξηροὺς ὶ κερατώδεις εἶναι, ὥστ' ἀπ' αὐτῶν εὐφυῶς ἐκμπεσθαι τὸν φθόγγον. Ita vero contraria pos ratio adstrueretur e iudicio Strabonis. Varie rrata res et in miraculum, vt solet, versa, ac-

Ff 3 cedente

h) Ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν.

cedente etiam narratione de Eunomo lyr-
nente: v. Aelian. de Nat. Anim. V, 10. et lo
Schneidero allata, cum Beckmann. ad Anti
Mirabil. c. 1. Fundus videtur fuisse Timaei
ratio. Non inuenio recentiores Italos in lo
locrorum descriptione quicquam ea de re m
rare. Ceterum Stesichori dictum repetitum
ratur a Dionysio (qui Locrensibus aliquando
festus fuisse videtur: v. disputata Opusc. Vo
p. 56. 57.) ap. Demetrium de elocutione S
μεγαλεῖον δέ τι ἐστὶ καὶ ἡ ἀλληγορία, καὶ
λιστα ἐν ταῖς ἀπειλαῖς. οἷον, ὡς Διονύσιος ὅ
τέττιγες αὐτοῖς ᾄσονται χαμόθεν.

Ad res Locrorum spectat praeter narrata
hoc quoque, quod cum Rheginis perpetuas di
siones aluerunt; quamobrem etiam Athenien
in expeditione aduersus Siciliam societatem I
admiserunt: qua de re legenda sunt in Thu
IV, 1-24. Add. V, 4. VI, 44. VIII, 91.

Ad p. 134. 135. de fatis nouissimis vrbis
baris et oraculo egit docte *Wernsdorf* ad Pris
Periegesin Excursu XI. p. 586. Tom. V. p. 1. I
lat. minorum. Add. Eustath. Tom. I. Iliad. p.
ex Pausaniae Lexico rhetorico.

P. 140. *Thurios* coloniam conditam nouis c
e Graecia affluentibus frequentatam esse trad
est; vnde autem eae aduenerint, ex Ando
discimus *i*), scilicet sociis Athaeniensium pe
plicata ab Alcibiade tributa attritis, fraxisque

Q

i) Andocides Or. in Alcibiadem p. 116. 117. τοι
διὰ ταῦτα πολλοὶ τὴν πατρίδα τὴν αὑτῶν ἀπολιπ
φυγάδες γίνονται, καὶ ἐς Θουρίους οἰκήσοντες (I.
σοντες) ἀπέρχονται.

...us Athenarum, vt fit, parte sociorum per tribulo... immodicam molem penates suos deserente. — ...p. 141. Olymp. CIX, 2. Thurii aduersus Brut... profecti vrbem tradunt Corinthiis, qui in Si... traiecturi erant, ad Timoleontem Syracusas ...entem: Plutarch. Timol. p. 243. 245. Thu... ...m numos habemus; vt olim Sybaris; at circa ... tempora nomen Sybaris iterum reuixisse videtur ...umis. v. ap. *Eckhel Doctor. num.* Vol. I. p. 161. In iis quae ad Pythagoreorum calamitates ...ant, p. 186 sq. diserti sunt multi qui de ...la Pythagorae tradidere; adde virum accurate ...um *Tiedemann. Geschichte der Wissenschaften* I. p. 238. Maiore quoque rerum et doctri... copia, quam a me factum est, Pythagorea ...uit suo libro v. c. *de Sainte-Croix*.

Ab eo tempore, p. 188. 189. quo Achaei res ...tatum Magnae Graeciae constituerunt, *Achai... institutorum* magna fuit auctoritas *k*). Con... cum eo, quod Polybius II, 39. Crotoniatas Sybaritis et Cauloniatis ad Achaeorum exem... foedere facto communes conuentus habuisse ...rat, ad *Iouis Homarii* aedem: ita enim nomen ...ibendum est; vt ad e. l. docuit vir de bonis ...eris optime meritus *Schweighäuser*.

k) Strabo VIII. p. 589. A. (p. 384.) post Heraclidarum descensum in Peloponnesum — εἶτα δημοκρατηθέντες, τοσοῦτον ηὐδοκίμησαν περὶ τὰς πολιτείας, ὥςτε τοὺς Ἰταλιώτας, μετὰ τὴν στάσιν τὴν πρὸς τοὺς Πυθαγορείους, τὰ πλεῖστα τῶν νομίμων μετενέγκασθαι παρὰ τούτων συνέβη. Hactenus fieri potuit, vt Pythagorei etiam antiquioribus adscriberent nonnulla ex suis placitis et doctrinis. Paria Polyb. l. c. II, 39.

Ad p. 221. et iam p. 148. sensum τῆς πολ- in Aristotele me recte constituisse arbitror, magis, comparatis pluribus locis a Königm docto viro, Rectore Lycei Flensburgensis (v. Gel. Anz. 1806. p. 1456.) vt sit ea resp. q legum a toto populo probatarum scitis admi tur, non ad vnius lubidinem et arbitrium, publicam vtilitatem a magistratu, siue vnu plures siue totus populus sit, apud quem sit summa. Consentire vidi *Meiners Geschicht Wissenschaften in Griechenland u. Rom* Vol. II. cf. *Young History of Athens* lib I. c. 5.

Ad Notam p. 222. de bello a Tarentinis Messapiis gesto addam vnum aliquid, quo artium historias pertinet: victis Peucetiis c ciis Iapygibus et Messapiis, Tarentini ex ma miserunt Delphos signa facta ab Onata, qui Olymp. LXXVII. vixit, et a Calyntho, (v. Pa X. 13. p. 830.) et ab Agelada ibid. c. 10. p.

Ad p. 23 sqq. et 185. 211. 261. magnas lestias obiecit antiqua vrbs *Siris*, ad amnem ante Heracleam conditam, primo per ipsam ptionem: fuit enim Σιρις, Σειρις, Σιρῖται, ρινοι, sed et Σειρινος, Σερειτος, Σερενος, Σ (*Lanzi*, *Lingua Etrusca* Tom. I. p. 11. subst δημος) apud Aristotelem VII, 10. Σύρτιν est Συρῖτιν vitiose pro Σιρῖτιν; nam est Σιρῖτις Σειρῖτις (γῆ, χώρα). Sed Σεῖρις plerumque tinet, etiam ap. Strabon. lib. VI. p. 264. vbi Siebenkees ed. Tom II. p. 246. 247. potest quo que *Siris* appellata esse regio ipsa a fluuio apud Eustath. ad Odyss. p. 1156. 62. ὅτι τοῖς τὴν Σιρ οἰκοῦσιν ἐπεχωρίασε τὸ φορεῖν ἀνθίνους χιτῶνα οὐ

ς ἐζώννυντο οἱ ἐκεῖ μίτραις πολυτελέσι. διὸ καὶ ἐκαλοῦντο παρὰ τῶν περιοίκων μιτροχίτωνες, ός τινα διαστολὴν, ἐπεί, φησιν, Ὅμηρος τοὺς ώστους ἀμιτροχίτωνας καλεῖ.

Conditum postea in locum Siris oppidum ολίειον; nec confundendum est cum eo τὸ Πόλιον Simoentem, e quo migratum est in Astypaeam: cf. Strabo XIII. p. 898. B. (p. 601.)

Ad p. 244. Ad expediendam quaestionem *de ussa Archiae poetae a Cicerone acta* visum mihi rat statum caussae ita constituere, vt tota res sibi onstaret, et perspici posset. Gratidius Archiae ontrouersiam de ciuitate mouerat ea ex ratione, uod nomen Archiae in tabulis ciuium ex lege dscriptorum haud extaret, nec Romae nec Heacleae. Aduersum haec Cicero docet, perperam abulas requiri; (c. 5.) Appii enim tabulas neglienter seruatas esse, Gabinii autem tabulas coruptas, a Metello vero summa cum fide esse reitutas; his autem tabulis nullam lituram in nomen Archiae venisse. Altera ex parte tabulas Heracleenses igni esse absumtas in Italico bello Heracliensium tabulario incenso. Contra vero grauissimorum testium auctoritate euincit Cicero, et Heracleae ciuitati Archiam fuisse adscriptum, et mox Romae apud praetorem Q. Metellum v. c. 266. quod lex iubebat, nomen esse professum et pro ciue Romae vixisse *l*). Inter haec, cum a Cice-

 rone

l) Verba sunt c. 4. *ciuitatem ab Heracliensibus impetrauit.* (cui innitebatur alterum, vt etiam Romanam impetrare posset e lege Plotia). *Data est ciuitas* (Romana) *Siluani lege et Carbonis* (vulgo dicta Plotia

rone Heraclea *municipium* appelletur c. 12. nomine ius ciuitatis Romanae impertitum racleensibus designatur, incidit dubitatio Cicerone Cos. Heraclea municipium fuit, Ar iam ante Heracleae ciuitate ornatus, ciuitati que Romanae particeps factus est, a. 691. modo tandem controuersia de eius ciuitate mana moueri potuit? Iam cum altera ex constet ex Cicerone pro Balbo 8. et 22. non o Heracleam factam esse fundum legis Plotiae sequi videtur, Archiam fuisse inter eos, qui b ficium ciuitatis Romanae tum repudiarent; etiam ex legis praescripto ille professus est n apud praetorem Q. Metellum; aut dicendum vocem *municipii* a Cicerone improprie esse v tam; si quidem maior Heracleensium pars ret ius antiquum, repudiato legis Plotiae benefi aut, quod magis consentaneum est, Herac factam quidem esse municipium Romanum, acc iure ciuitatis Romanae, Archiam autem fuisse i eos, qui a ceteris dissentirent, et foederatae c tatis iura retinere maluisse, mox tamen, m mutata, ciuitatem Romanam praetulisse; nisi, q tertio loco suspicari licet, tota ciuitas Heracle sium, cum diu foedus suum praetulisset, post h

fund

Plotia a. 665.) *si qui foederatis ciuibus adscri fuissent, si tum, cum lex ferebatur, in Italia micilium habuissent, et si sexaginta diebus ap praetorem essent professi.*

m) Iulia lege *qua ciuitas est sociis et Latinis data, qui fundi populi facti non essent, ciuitatem non haberent: In quo magna contentio Heracliensium et Neapolitanorum, cum magna pars in iis ciuitatibus foederis sui* libertatem ciuitati anteferret.

..us legis Iuliae et Plotiae facta est, eoque mu..il locum et nomen est sortita.

..aque hoc tantum contendebam: Mazochii asser.. de Heracleensi municipio, quod eo loco apposui, .. in dubitatione versari. Aget tamen de his .. data *Hulsemann* v. c. doctiorum litterarum .. et amore flagrans, in noua editione Ora.. pro Archia, prouti id se facturum esse mihi ..ficauit.

P. 254 sqq. ad vrbes Siciliae multa addi pos.. etiam post aliorum obseruata: in quibus est ..clari Viri *de Sainte-Croix* commentatio a. 1785. ..onsessu Academiae Inscript. et B. L. habita, .. Conspectus rerum Siciliae antiquae propositus ..n).

Ad p. 260. notabo: Agrigentum, cum inter ..nias Doriensium numerandum sit, optimatum ..que magistratu vti debuisse, etsi mox a tyran.. fuit vexatum, quae perpetua fuit calamitas ..atum magistratus suos ex optimatum ordine ..stituentium, (cf. inf. p. 274.) vt in tyrannides ..terentur; etsi nullum genus reipublicae consti..ndae magis conuenire videri possit liberis ho..ibus, quam plurium bene institutorum hominum ..dentia regi. Erat aliquando rerum summa ..d Senatum, mille virorum, qui e numero suo ..gistratus legebant, quandoquidem Empedocles, ..is Agrigentinus, libertati ciuitatis studens, et ..ptimatum superbiae infestus, illum sustulisse nar..tur: τὸ τῶν χιλίων ἄθροισμα κατέλυσε συνεστῶς ἐπὶ

n) *Histoire de l'Acad. des I. et B. L.* Tom. XLVIII. p. 104. cf. G. Gel. Anz. 1810, p. 1437.

ἐπὶ ἔτη τρία o): non ergo nisi tres annos e chia durauit.

Paullo post p. 261. *Salapia* in Apulia m ratur; apud Vitruuium est *Salpia*, quam (male Elphias scribitur lib. I, 4. extr.) con Rhodius: eam vrbem, multis aegrotationibus rantem ex loci situ, in alium salubrem trad narrat Vitruuius. Ita facta est Arporum m Nomen eius etiam in numis signatum est, v hel numi veteres p. 28. et *Doctr. num.* To. I. p. 1

Nisi mihi constitutum haberem, intra Gr rum colonias operam meam continere, eu libido esset in colonias alius generis, *Pelasg* scilicet, Oenotris, Chonibus, Ausonibus, inuit maxime loco classico Aristotelis de Rep. VII e quo iam illustraui nonnulla ad Virgil. Aen Exc. XXI. lib. VII. Exc. IV.

Liparaei inter colonias Dorienses sunt nu randi. De iis debebam adscribere loca praec Pausaniae X, 11. p. 824. et Thucyd. III, 88.

Ionicae coloniae sunt nomine *Chalcidicarum* co prehensae, p. 266. et ex *Aeolicis* praecipua, *Cu* in Italia. De *Brundusii* originibus (p. 275.) versa narrantur, forte aliis alio tempore ac dentibus colonis. Cretum fuisse coloniam v gatior est narratio, iam Minois aetate eo d

o) Diog. Laert. VIII. s. 96. qui addit ὥστε οὐ μόνοι τῶν πλουσίων, ἀλλὰ καὶ τῶν τὰ δημοτικὰ φρον των: Idque Timaeum hactenus innuere, quod eum ἐναντίαν τῇ πολιτείᾳ ἐσχηκέναι τὴν γνώ φαίνεσθαι.

). Cretenses omnino plura loca in Iapygia esse ferebantur inprimis Hyriam. Iisdem in locis

Strabo VI, extr. p. 432. (p. 282.) vnde Lucanus V, 406. curui Minoia tecta Brundisii sunt. Et II, 610. *Vrbs est Minois olim possessa colonis, Quos Creta profugos vexere per aequora puppes Cecropiae, victum mentitis Thesea velis.* Vt haec assequamur, credere licet, fuisse narrationem: naues Cretensium, quibus Theseus, Minoe inuito, abducta Ariadne, fugerat, Athenas rediturus, non ausas in Cretam redire, erroribus delatas esse in mari Ionio ad Iapygiam. Alii scilicet narrauerant, Daedalum e Creta fugientem cum Cretensibus eo delatum esse, vt ap. Strabon. VI. p. 427. (279.) et al. Cf. ad Virgil. Aen. VII. Excursum VIII. p. 171. ed. 1803. Non vnam autem fuisse famam de Thesei profectione et reditu e Creta, e Plutarcho patet p. 6. F. Fuit inter alia Aristotelis narratio: Cretenses Delphos misisse primitias sobolis, easque fugisse in Italiam et mox inde in Thraciam, vbi sunt Bottiaei dicti. Nec recedit Strabo p. 432. vbi Hyria iisdem in locis Iapygiae dicitur κτίσμα Κρητῶν πλανηθέντων ἐκ τοῦ Μίνω στόλου εἰς Σικελίαν — Βρεντήσιον δὲ ἐποικίσαι μὲν λέγονται Κρῆτες οἱ μετὰ Θησέως ἐπελθόντες. Videntur haec, si cum Plutarcho compares, ex Aristotele esse hausta. Ceterum, si tam matura fuere nauigationis incunabula non modo, sed et incrementa, vt Sicilia et Italia extrema, iam Minois aetate, dudum ante bellum Troianum, nauibus adiretur, quomodo Homeri, aut Odysseae conditae, tempore tanta Siciliae et Italiae ignoratio esse potuit, vt is, qui tot fabulas de iis, tanquam terris incognitis, memoraret, auditoribus suis probabilia finxisse videri posset? Potuere quidem ipsae coloniae in illis locis tantam antiquitatem sibi affingere, etsi multo serioribus annis eo deductae a Cretensibus; fuere huius generis fabulae passim per tragicos commentis idoneis interpolatae. cf. quoque in Nouis Commentariis Soc. Sc. Gott. Vol. I. Comment. histor. p. 79. *de Castoris epochis.*

locis etiam Diomedis nomen et fama vrbium
gines suppeditauerat; (cf. ad Virgil. Exc.
Aen. XI.) potuere itaque etiam Aetoli aucto
Brundusii habiti esse; fuere illi ab Apulis v
expulsi *q*). Similis alia fraus Phalanthi, Tare
conditoris, qui Brundusium se contulerat, ex a
biguitate oraculi de cinere, narratur apud Iu
III, 4, 12. Brundusii portum serius post Tare
num celebritatem nactum esse, obseruat Polyb
fragm. lib. X, 1. To. III. Schweigh. p. 187.

Ad p. 287. in haec primordia et initia prud
tiae ciuilis commentatus est post haec scri
Herder (*Ideen* III. Theil *zur philos. Geschichte* V.
p. 177. 194.)

Ad p. 319. 320. vbi de *Digesto Infortiato*
cisque etymo probabili egi; hoc addam, quo
Io. Boschaeo in Δικαιολογίᾳ p. 5. appellation
seriorum forte, ex eo petitam vidi, quod p
cipi

q) Iustin. XII, 2. narratio eius est impedita et
scura: Alexander rex Molossorum Epiri cum i
loca venisset *primum illi bellum cum Apulis fuit
erat namque tum temporis vrbs Apulis Bru
sium, quam Aetoli sequuti Diomedem condider
sed, pulsi ab Apulis, consulentes oracula, res
sum acceperant, locum, quem repetissent, perp
possessuros. Hac igitur de caussa per legatos,
belli comminatione, restitui sibi ab Apulis ur
postulauerant; sed, vbi Apulis oraculum inno
rat, interfectos legatos in vrbe sepelierunt pe
tuam ibi sedem habituros; atque ita defuncti
sponso, diu vrbem possederunt. Quod factum
rescinisset Alexander, antiquitatis fata venera
bello Apulorum abstinuit.* Putandi sunt legati
culum apud Apulos recitasse Aetolorum nomi
tumque Apulos in legatos responsi euent
vertisse.

nium eius eſt: *de Matrimonio et dote*, h. e. περὶ ν Φορτίωυ, cum is tractatus potiſſimum Φορτία panes lucrari doceat. Voluitne Φέρνην innuere?

Ad diſputationem *de Arcadibus luna antiquioribus*). XVIII. p. 322-352. Forte ea de re ſimpliore ratione diſputari poterat, ſi aiebam: Apolnium IV, 259 ſq. declarare voluiſſe ſummam tiquitatem, in qua iam a Thebarum Aegypti ſacrdotibus ad poſteritatis memoriam proditum erat, eſſe ex Aegypto expeditionem factam in lchidem, et extare ex hac aetate tabulas aereas, quibus ſculpta fuerint ea, quae mox de Iſtro morat: γραπτῦς appellat, laminas, aut colullas, ſi mauis. Iam iſtam antiquiſſimam moriam declarat poeta hoc modo, vt eam ra Danai in Peloponneſum aduentum aſſutre dicat, quo tempore, nulli alii incolae fuere am Arcades, necdum Hellenes Peloponſum ingreſſi erant, quae a Pelasgis incolebat, in quibus erant Arcades, qui narrantur in ontibus ſuis glandibus veſci ſoliti eſſe *ante Lun*: hoc mythice dictum eſſe iam per ſe patet, in miraculum aucta aut ficta, forte loquendi ore aliquo Aegyptiorum tempora antiqua ante dem ſic memorantium. Si tamen hoc praeferas, Graeca loquendi forma ſit, mythica quoque aecae antiquitatis indoles, per luſus, ſequenda t: Iſis Io et Luna nonnullis ex antiquis pro dem fuere habitae, etſi non vno modo (v. Obſſ. Apollod. II, 1, 3. p. 100. extr.) Ante Io, Inai filiam, eandem cum Luna habitam, hoc eſt

ante

ante Argiuos, iam fuere Arcades. Hoc
in narrationem mythicam abiisse videri deb

Verum video curriculi mei, quod per
mentationes meas institueram, decursum e
angustius spatium contrahendum in ceteris
minibus. Sufficient itaque, pro specimine
quorum, haec pauca:

Volumine tertio ea, quae ad *vitam antiqu*
rum Graecorum spectant, facile quidem essent
tinuanda et augenda: ad consilium tamen
satius erat in his acquiescere. — Ad p. 3
foederibus inter Romanos et Carthaginienses de
tione et mercatura factis egit quoque vir o
L. B. de Sainte-Croix Vol. XLVI. *Hist. et Mé*
de l'Academie des Inscriptions et B. L. p. 1
Mirum in modum laetatus sum, vtrumque no
ignaros in idem litterarii studii et argumenti g
dilectu pari, incidisse; quod vero multo
ingenii, animi, morumque integritatem
vtriusque arguit, hoc esto, quod, cum suo vt
iudicio frueremur, non tamen dissensus aut
molestia sese animis insinuauit. Mihi vtique s
stiti memoria viri praestantissimi, quamdiu vi
erit sancta et cara.

De *Promontorio Pulchro*, sitne ab ori
Carthaginis an ab occidente quaerendum, (p
49.) quaestio, quantum intelligo, iudicandi p
sagacitate constitui potest quam critica interp
tionis verborum subtilitate, quibus res exp
nequit, cum ipse locorum obtutus deficiat.
itaque habebo quod refrager acuto viri la
iudicio, prolato p. 68. Vol. XLV. esse pro

to

...m pulchrum nullum aliud quam *Porto farino* ...rae aetatis. Ceterum dubitare licet de condi... ...ibus foederum scriptis, spectarintne potius ad ...praedationum quam ad mercatus ius et legem.

Sagaciter quoque Königmann, vir doctus, ...ei. Flensburgensis Rector, de Aristotelis Geo... ...hia p. 118. animaduertit, ad *alterum foedus* ... p. 406. (de quo agitur in Prolus. IV. p. 56) ...cere Aristotelem, cum, *hodie quidem*, ait, *inter* ...*rhenos et Carthaginienses conuenta de rebus impor*... ...*is deque non inferenda iniuria pactiones, stipulatio*... ...*tem de societate bellica, intercedunt.* Tyrrhenis ...n Romanos accensos esse a Graecis aliquando, ...nde quoque patet. Locus est de Rep. III, 9. ...de iurium diuersitate agit in inaequalitate ho...um, vnde necesse visum pactiones et foedera ...: καὶ γὰρ ἂν Τυῤῥηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, καὶ ...ες, οἷς ἔστι σύμβολα πρὸς ἀλλήλους, ὡς ... ἂν πόλεως πολῖται ἦσαν· εἰσὶ γοῦν αὐτοῖς ...θῆκαι περὶ τῶν εἰσαγωγίμων, καὶ σύμβολα ... τοῦ μὴ ἀδικεῖν καὶ γραφαὶ περὶ συμμαχίας.

In *republica Achaeorum* molestiam facit consti...io non foederis, sed administrationis. (p. 168. ...9.) Occurrunt σύνοδος, βουλή, σύγκλητος, ...ορά, ἀποτέλειοι, magistratus singularum vrbium ...ssi ad conuentum (cf. Svidas et Toup. Tom. I. ...19.): possunt ea nunc constitui ex Lexico Po...biano Schweighäus. v. c.

In Prolusione, *cur virgis caesi fuerint Romano*...*ore, qui mox securi percutiendi erant* p. 184 sq.

 duo

duo sunt, de quibus quaerebatur: cur m
supplicio praemissa corporis foedatio, ea
alterum, quatenus id factum dici potuit apud
manos *patrio more*. Quod ad prius attinet, a
ret ex barbarie et immanitate antiquiorum p
lorum id esse ductum, qua virgis vel fustibus
mortem caedi mos erat. Cum vlciscendae ini
impotens libido et irae explendae cupido imm
serius per leges et iudicia mitigaretur: ea ta
seruorum poena habita est et corpore liber
ciue Romano indigna; Cumque primitus virg
mortem caedere scelestos, mos vulgaris esset:
haec placuit finem supplicio facere securi d
tum percutiendo. Mansit virgarum et fustium
vt ad mortem fustibus caederentur qui sig
liquissent. Durauit etiam supplicium in perd
libus, atque hic est *mos patrius*, *mos maiorum*,
memoratur Neronem perterrefecisse ap. Sv
in cap. 49. vbi is comperit se hostem a s
iudicatum (h. e. perduellem), et quaeri, vt
niatur more maiorum, interrogaueratque, qua
poenae genus esset, audiit, *nudi hominis ceru
inseri furcae, corpus virgis ad mortem caedi.* Mi
gatum tamen et hoc supplicium, vt probabile
respectu legis Porciae, in Lentulo praetore ei
que sociis, qui gula laqueo fracta mulcati su
c. 51. nec verberibus primum caesi: fuitque
poena extraordinaria, vt tamen loquendi form
maneret. Quod autem Caesar apud Sallust. Cat. 47
maiores ait *Graeciae morem imitatos verberibus anima
vertisse in ciues, de condemnatis summum supplici
sumsisse*, vix aliter accipi potest, quam de ciuita

tibu

bus Graecis in Italia et Sicilia r); nam virgis edi nec Atheniensibus nec Spartanis aut alii itati vsu habitum fuisse mihi quidem constat. ansit virgarum et flagellorum poena in seruis et regrinis per Triumuiros rerum capitalium; vnde gra triumuiralia apud Horatium; etiam in prouinciis; cf. *Fabri semestria* lib. II. c. 6. p. 134. 5. quo ea quae ad antiquiorem morem spectarent, ultra quaesiui.

In disputatione *de ostentis et prodigiis Romanorum historia naturali interpretandis*, Prolus. XII. et XV. 198. et 255. Vol. III. etsi multa ab eo inde tempore accesserint ab aliis aut a me notata, nolo tamen quicquam adiicere, nisi quod de Etruscorum haruspicina praeter Ciceronem libris de diuinatione, Plinium et Senecam, extitit Nigidii Figuli vana opera, qua Tagetis βροντοσκοπίαν ante oculos habuisse creditur; Fragmenta Nigidii partim ex

r) Non autem, quod Polybius I, 7. de Rheginis memorat (V. C. 483.), ad morem Graecorum reuocari potest; sunt enim ciues Romani, auxilio et praesidio vrbis missi, qui vrbem per scelus et perfidiam occupauerant: plus quam trecenti capti Romam missi: quos οἱ στρατηγοὶ προαγαγόντες εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ μαστιγώσαντες, ἅπαντας κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἐπελέκισαν, scilicet vt *perduelles*. Vsurpatum idem supplicium etiam in Socios perduelles, vt in Accone, Senonum principe, auctore coniurationis Senonum et Carnutum, de quo Caesar, *grauiore sententia pronuntiata, more maiorum supplicium sumsit*: de B. G. VI, 44. et de Gutruato in simili caussa: *Cogitur in eius supplicium Caesar, contra naturam suam, maximo militum concursu, — adeo vt verberibus exanimatum corpus securi feriretur.*

Io. Laurentio Lydo versa; partim aliunde co
edidit Rutgers. Var. Lect. III, 16.

De *lapidibus meteoris* (p. 212.) recenti me
haeret quam multa scripta sint nostra aetate
primis a v. c. *Chladni in Gilberts Annalen der*
XV, p. 310. et a generoso viro Sodale Soc
Reg. Scient. Gotting. *L. B. de Dalberg über*
teorcultus der Alten p. 48 sq.

Sunt alia, quae facile ad coniectationem
vel fraudis nos auocent, quae quoque viris
in animum venere. Equidem p. 256. 257. in
nueram, in religione Iouis Elicii et Num
forte haec ad elementarem aliquam notitia
fulminum ἀπαγωγῇ referenda sint? et de fla
repente in ara exardescentibus, an naphthae
ope id effectum fuerit? De *prodigiis montis* et
Albani ex eruptione subterranearum aquarum
ter alios v. *Pini Viaggio geologico, in M*
della Società Italiana To. IX. p. 167. — De
prodigiis eorumque rationibus et caussis di
tionem facilem expeditu fore haud dubit
naturas locorum, e quibus nuntiata sunt,
teneremus; vt *Campos lapideos*, in Prouinci
liae, Herculis praelio nobiles, ex antiquo flu
alueo serius aquis destituto superesse, res
nota habetur; aut de insula Gyaro, quae,
fugatis, a murium multitudine in solitudinem
est; aut de muribus in Troade, qui Apo
Smintheo cognomen pepererunt. Ita, quo
vitiis aedium habendum fuit, in omnibus
culis apparuisse serpentes (Cicero de Offic. III,
inprimis ea, quae de serpentibus repente

sq

spectis et de multis aliis inter monstra et omina sinistra habitis leguntur. Maxime hoc animo tenendum videtur esse, quoties de Etruscorum superstitionibus agitur; valde enim probabile fit, multa eos ex natura caeli solique, patrii potissimum, vsu obseruata habuisse, quae vtinam subtilius explorassent et enotata posteritati reliquissent: (cf. Lanzi *Saggio della Lingua Etrusca* To. II. p. 571.) Extispicium facile potuit a certa obseruatione ductum esse vitiorum in visceribus animantium ex caeli solique et aquarum insalubri natura vel pestilentia nascentium, et facile ex victimarum inspectis iecinoribus cognoscendorum; quod Vitruuius non male monuit I. 4, 9. Vnde etiam more habitum putes, vt immolarentur aliae, si primum adductae essent vitiosae, vt tanto melius de malignitate soli, ex pabuli vitio, constaret.

Prolusio XVI. de *foederibus aduersus Romanos* male ad effectum adductis, dum foederati suas quisque vtilitates, non communes et publicas, sequerentur, nec satis mature et tempestiue, nec viribus collectis validis, ad prudentiam ciuilem spectat. Attigi inter haec aliquid, quod disertius enarrare debebam p. 286. Philippus rex Macedoniae bene perspexerat, Romanorum et Carthaginiensium bella et victorias non minus sibi curae esse debere, quam Italiae, quandoquidem verendum erat, vt victor populus suis se finibus contineret, nec mari traiecto obiectas terras adoriretur; Enimvero male ille sibi consuluit in hoc, quod incertis primum consiliis haesit et tempus iustum agendi praetermisit; tum astute belli exitum spe-

culatus ad victoris partes transiit, cum antea norum partes paullo cupidius fouisset. Prae autem Polybius animaduertit, annum V. C. Olymp 140, 3. vnum omnium maxime fuisse morabilem, quippe quo principium rerum ma rum, et fomes excanduit incendii, quod inde Graeciam proxima quaeque corripiendo tandem Asiam vastauit; haec fuere infausta connubii Orientis cum Occidente. Quis lium tum praeuiderat, istam Philippi cunctati tam pestiferam et exitiosam toti terrarum orbi iunctis enim Italiae, Siciliae, Carthaginis si Philippus se adiunxisset, quis dubitet Ro rum cupiditatem et auaritiam confestim op potuisse! Saltem reiectus Romanus se intra fines continuisset, nec, ex quauis victoria, bellandi caussa nata, mari Ionio semel tra omnem Graeciam, Asiam et Africam viris op que exhausisset, quibus tandem ipse ad suas frangendas vsus est. v. Polyb. V, 104.

XVII: p. 291. quae de *Demogorgone* dispu nunc, cum in religiones populorum Asiae dili tius inquisiui, non tantam mirationem mihi fac quam tum, cum ista scriberem. Satis enim spicuum fit, esse *Demogorgonem* ex confusis o tis et serioris Platonicae philosophiae, quam cant, natum, et ipsum forte nomen ex Demi refictum, tanquam Aeonem aliquem, forte Magicas, aut Gnosticas, superstitiones in sae labentibus propagatum. Conf. ea, quae *in gionibus miscellis* disputata sunt in Epimetro III. p. 241 sq. — In *Boccatii* libro *de Genealogia de*

noi

mina scriptorum passim occurrere ficta, et commntitia, vnde fabulae fluxere quas antiquitas iorat, nunc satis mihi constat. Est in his *Theontius*, cum aliis, ex *Paulli Perusini* Saeculi XIV. minis, *Collectionum* libro adoptatus: p. 303. x hoc libro fragmentum esse seruatum in lacinia dicis Erfurtensis sagaciter odoratus erat vir ctiss. *Wernsdorff*, quod excusum est in *Annali* *litterariis Helmstadiens.* Vol. I. 1789. p. 477. Iunio.) Vix credi potest, quantopere mythogia antiquitatis Graecae et Romanae corrupta rit per fraudem et stuporem hominum, cum ibus Boccatius vixit, quosque auctores habuit; Barlaamus, monachus Graecus, quo et Leontio gistris vsus erat Boccatius, alia commenta aderit, haud dixerim. De scriptoris *Theodontii* mine ficto consentiunt *Apostolo Zeno Dissertani Vossiane* To. I. p. 12. 13. (*Giuseppe*) *Allenza Opuscoli eruditi, publicati da R. P. Isidoro nchi* (Cremona 1781.) p. 206. 210. *Tiraboschi ria della Litteratura Italiana* To. V. p. 366 sq.

Ab his commentis mythologicis inter primos libetauit, saltem ex parte, *Natalis* Comes in *thologiarum libris decem*, etsi multis erroribus et nmentis, interpretationis quoque allegoricae lio abreptus; tum ostentatione doctrinae comntitia notandus, qua et fraudem saepe facit enti, dum scriptores antiquiores laudat tanm a se lectos et inspectos, quorum nihil nisi nina in grammaticorum veterum scholiis ante llos habuerat.

Animus erat, haec monita, auctaria et tractata, per volumina *quartum* et *quintum* continuare. Sunt enim in iis quoque, quae sub... rem curam et limam desiderare sentio; ch... tamen operaeque est parcendum. Attingam sa... vnum et alterum.

Ad *Volumen quartum* p. 77. monendum video, luxata esse in ora extrema per op... verba quae hunc in modum refingenda sunt: " non nisi a Dracone ea constituta esse videntur.

P. 128. *de mancipiis, vnde in Graeciam et Ro... aduecta fuerint:* oblitus eram monere, ipsos que Scythas, quos Herodotus memorat, Sc... dictos, seruitia habuisse; adeo ii, qui vel ma... libertatem iactant, sibi solis eam vindicare s... idque ex narratione patet, de reditu Scytha... ex Asia, seruis coniuges suas nuptas depreh... Locus Strabonis XI. p. 755. A. memoratus ferendus. Infames mancipiis inter merces ap... tandis et exsecandis fuere Lydi. Iam antiq... Aegyptios non modo seruos indigenas, se... venalitios habuisse, exemplo Iosephi a fratr... venditi constat.

Ad *Imagines Philostrati* illustratas *Vol. V.* larga copia ad manum sit apparatus literarii, a... quarii et mythici, temperandum tamen mihi consilio libelli esse duxi. Existet forte aliq... qui Philostrateas imagines noua editione exorn... non tam critica opera, quam obseruatis ad ar... argutias in argumentis exprimendis spectantibus.

Ad *institutorum academiae nostrat historiam* prae termittenda non sunt, quae de Museolo nostro

tabu-

...larum pictarum ex *legati Zschorniani* copiolis ... sunt narrata *s*).

In tabulae, quae *Bosporus* inscripta est, ar...mento p. 48. agnoscas forte vestigia imitationis ...ris Herus et Leandri; quod nunc video *Gyl*...iam coniectasse de *Bosporo Thracico* p. 324. ...2. Eundem vide de templo Neptuni III, 5. p. 49. (*n*) et ad notam (*o*) p. 50. Debebam ...que loco primo laudare Tacitum Ann. XII, 63. ... Dionysio Byzant. p. 21.

P. 94. in nota (*g*) locus, qui me tum fugerat, ...membrorum attenuatione ex cursu, est apud ...nophontem Sympos. II, 17. δολιχόδρομοι τὰ ...λη μὲν παχύνονται, τοὺς δὲ ὤμους λεπτύνονται. ...llo diuersimode quam memoria tum suggerebat.

Ad *Philostrati iun. Imagines* p. 162. vbi de codd. ...bam, adscribam codices Vaticanos Francis pe...tibus traditos p. 45, 133. p. 47. p. 82, 312.

Ceterum in *Volumine quinto* ad calcem Prolu...num apposui *duas Commentationes* p. 338 sq. et ...2 sq. in quibus me arbitror pretium operae fe...sse. Altera est *antiquior artium inter Graecos ...storia, ad tempora sua probabiliter reuocata.* Altera; *...estigia et memoriae artium et literarum in Italia an...qua per tempora sua descriptae.* Quod enim saepe ...esideraueram, iam olim (a. 1771.) in Winckel...manni *historia artium antiquarum*, cum turbari vi...derem haud raro in temporibus rerum constituen...dis, maxime in artificum aetatibus annis suis

Gg 5 assignan-

s) Nonnulla de eo notata videnda sunt in *Annalen der Chur - Braunschweig - Lüneburgischen Lande*. 1789. Dritter Jahrgang. Zweytes Stück. p. 324.

assignandis, paullo curatius ea ad certa tem-
reuocare constitueram. Prodiere sane intere
rorum doctorum commentationes de picturæ
rum, argumento difficili et impedito, in
Hirtii doctae antiquitatis peritissimi cognitoris c
mentationes quinque *t*). Doctissimum arti
tiquae et recentioris interpretem *Fiorillo* no
eximia cum laude si memoro, intelligentiss
quemque artium arbitrum suffragantem h
Eo ipso tempore, quo haec a me scripta
tradita sunt, *Böttigeri* inter principes erudi
antiquariae memorandi liber praeclarus *arc*
giam picturae illustrauit. At mihi, vt dixi,
propositum erat, vt tempora artium, oper
artificum, diligentius inuestigarem et no
summam tamen rerum tantummodo adiunge
locis scriptorum appositis vel laudatis, quando
dem Pausanias, Plutarchus et alii in
assignandis tum parum diligenter versantur,
nius autem, quia ex pluribus ac diuersis auctor
sua contexuit, variat saepe annos et miscet,
apponit epochas, parum exploratis de caussis,
critices, nec industriae ope vsus; multa ex
incerta, vulgi sermonibus, aut in pergulis
cum vulgo narrari solita inserit. Mea igitur op
seueriore aliis, qui de his magis explicite scr
essent, otium facere decreueram: ita vt iis, qu
ad liquidum deducta sunt, pro clauis essent in
bu

t) In *Memoires de l'Academie Royale des Sciences et B. L. Berolin.* Volumine 1803. Sunt in iis ea quoque, quae in aliis desideraueram, de arte et eius tractatione ac progressu apposita.

fixis, aut pro manſionibus, quae ſpatia de- ... us, et per haec interuallorum menſuram ... ſtrarent.

Dum ea, quae ad antiquiora notaueram, ite- ... perluſtrabam, incidere neceſſe erat in tem- ... Cyri, in quibus prima artium Graecarum ... ra in Gallias fuere importata, nimirum a Pho- ... nſibus in Maſſiliam a ſe conditam; quippe Olymp. LIX, 3. ante C. N. 542. Phocaea Aſiae Harpalo capta ſecum exportarunt etiam τὰ ... λματα τῶν ἱερῶν καὶ τὰ ἄλλα ἀναθήματα, ... ὅτι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν. apud He- ... otum I, 164. Miror viros doctos ad haec non ... ndiſſe; quae enim erant illa deorum ſigna, ſi ... pta ſunt ſigna ex aere et lapide, cum picturis? ... das χωρὶς ὅ, τι, quod alias ſcribitur χωρὶς ἤ, ... inſititia; vt iis ex:ritis dictum ſit: fuiſſe abs- ... tata ſigna quaeuis, ſiue ex aere ſiue ex mar- ... re, picturaeue. Niſi narrata ad ἀναθήματα ... ſpectare dicere malueris; abſportata ſcilicet ... nt ἀναθήματα, donaria, (v. c. vaſa, tripodes, ... nſae, ex auro et argento), relictis ſtatuis ex aere ... marmore factis; picturas autem licet ſuſpicari ... iſſe relictas, quia in parietibus erant: niſi forte ... etuendum erat tabulis magnis et amplis, ne in ... auigiis tutus et commodus locus deeſſet; nec in- ... rirent aut vitiarentur. Nec oblitos eſſe Maſſi- ... enſes artes patrias, colligas ex eo, quod dona- ... ium miſerant Delphos ſignum in templo Mineruae ... ρovaίας vel Προνοίας (de qua nuper a viro docto ... ctum eſt) ap. Pauſan. X, p. 816. 817. porro ... pollinem ex manubiis de Carthaginienſibus bello ... uperatis ibid. c. 18. p. 841.

Ad p. 369. 370. vbi *de Onata*, omnino de Aegineticis operibus est monendum, vel Aeginetici vel artis certum criterium fuisse. apud Ambryssenses in Phocide in templo D. Dictynnaeae fuit statua deae (ap. Pausan. X. p. 890. 891. (τῷ δὲ ἀγάλματι ἐργασία... Αἰγιναία) arte Aeginaea seu Aeginetica, nec tamen ex aere, sed quod miror, e lapide. Probabile fit omnino, vt scholarum et locorum, fuisse certos characteres operum; *Attici operis* signa animaduerti, ap. Pausan. X. p. 894. extr. in templo Cirrhae euersae signa grandia ἐργασίας Ἀττικῆς memorantur.

Ad p. 374. vbi de *Calamide* statuario egi, eius discipulum addere e Pausan. X. 19. p. 843. *Praxiam*, qui in fastigio templi Delph. plurium signorum, quae ibi enarrantur, (τὰ πρόσωπα) elaborauit, notabili exemplo; liqua ornamenta fastigii, eo mortuo, elab. *Androsthenes* Atheniensis, *Eucadmi* discipulus.

P. 376. memoratur *Aglaophon*, pater *Polyg.* et *Aristophontis*, pictorum. Huius *Aristoph.* opera fuere Nemea sedens complexu Alcibiadem tenens, quam spectarunt Athenienses non offensi ap. Plutarch. Alcib. p. 199. B. cf. Athenaeus XII. p. 534. D. E, et Philoctetes, quem etsi ex dolore frementem tamen cum voluptate adspiciebant, apud eund. de aud. poet. p. 18. c. — *Leocharis* p. 37. signa nobilia fuere venatio Alexandri cum leone u)

u) Ap. Plutarch. in Alex. p. 688. E. τοῦτο τὸ κυνήγιον Κρατερὸς εἰς Δελφοὺς ἀνέθηκεν εἰκόνας χαλκᾶς ποιήσας...

Iſocratis ſtatua, ex aere, a Timotheo Cononis poſita cum epigraphe x).

Ad p. 380. extr. inſerenda ſunt haec: ſub finem belli Peloponneſiaci poſt Olymp. XCIII. fere *Theocosmus* Megarenſis, *Antiphanes* Argiuus, *Iſon* ... aurea Troezeniorum, *Athenodorus* et *...ias* Arcades: eorum opera erant inter donaria Delphis: Pauſan. X, 9. p. 819. In iisdem fuerunt opera *Tiſandri* ſtatuarii p. 820. et *Alypi* Sicyonii, vna cum *Patrocle* et *Canacho* (de quibus v. nos l. V. p. 377. 379. y) ſtatuas eorum, qui res ad Aegospotamon ſtrenue geſſerant, fecerunt.

Ad p. 382. *Praxitelis filii* fuere *Timarchus* et *Cephiſſodotus*: fecerant imagines e ligno (εἰκόνες ξύλινοι) Lycurgi oratoris, eiusque filiorum, Abronis, Lycurgi et Lycophronis: apud Plutarchum z). *Demoſthenis* ſtatuam fecerat, Plutarcho eodem libello de X. Oratorib. tradente p. 847. A. *Polyeuctus*: de quo aliunde nil conſtabat.

P. 384.

...σάμενος τοῦ λέοντος καὶ τῶν κυνῶν, καὶ τοῦ βασιλέως τῷ λέοντι συνεστῶτος, καὶ αὐτοῦ (Crateri) προςβοηθοῦντος· ὧν τὰ μὲν Λύσιππος ἔπλασε, τὰ δὲ Λεωχάρης.

x) Τιμόθεος Φιλίας τε χάριν, ξενίην τε προτιμῶν Ἰσοκράτους εἰκῶ τήνδ' ἀνέθηκε θεαῖς. Λεωχάρους ἔργον. Plutarch. de decem Orator. IV. p. 838. D.

y) *Canachi*, cuius nomen in Indice Vol. V. excidit, de quo tamen p. 377. egeram. Sunt multa praeclara opera iam a Iunio memorata.

z) Eod. de X. Orator. VII. p. 842. E. vbi eiusdem Lycurgi maiores, qui sacerdotio Neptuni functi erant, ab Ismenia Chalcidensi in tabula picti proſtabant in templo Erechthei conſecrata ab Abrone Lycurgi filio, qui pictus erat porrigens fratri Lycophroni tridentem, vt innueret, se ei sacerdotium permisisse.

P. 384. *Nicomachum* Aristodemi filium c memoraueram; Niciae patrem; de quo alia in diae sunt adiecta. Adde nunc et hoc: de eo dendum esse v. c. *Emericum Dauid* Recherches p.

P. 386. est *Sthenis* statuarius, cuius opus eleg statua Autolyci conditoris Sinopes ad Pon Euxinum, nobilitatum est prodigio ap. Plutarc Lucullo p. 506. F. Huic noctu ante vrbem ca in bello Mithridatico, per somnum visum se tulerat herois appellantis eum, vt secum co deretur; quod quo pertineret non assequi Lucullus; at altero die vrbe iam capta vid littus proiectam statuam Autolyci, in qua auel occupati erant hostes, ii que ea relicta aufuge Fuerat autem Autolycus inter comites Her aduersus Amazones profecti. Alii Argonautis assignarunt apud Strabonem, qui et vrbis expug tae et Autolyci herois mentionem facit lib. p. 821. (p. 545.)

P. 387. *Silanionis* statuarii Iocastam mem tam video a Plutarcho de Aud. poet. p. 18 C. Theseum ap. eund. in Theseo p. 2. C. vbi Silan et Parrhasius εἰκόνων γραφεῖς καὶ πλάστα Ha nus notata ad artes Graeciae spectarunt; quae quuntur, opera Italicae, inprimis Romanae, art eorumque notitias respicient.

Ad. p. 426. Statuas Romae iam sub regib est post eos exactos Cloeliae et aliorum memorat (Plin. XXXIV, 5. s. n.) multo seriorum aetatu fuisse, quam quibus vixerunt, me censere, iam olim professus sum: id quod, temporum rerumque com paratione facta, sensus suus prudentiorem lectorem

facile

[ill]e docet. Vulgus, atque ipsi rerum Romana[rum] scriptores, crediderunt tabulas rerum domesti[car]um et hominum clarorum pictas, et statuas scul[ptas], esse eadem aetate qua illi vixere. In tanta [ill]um ignoratione et imperitia mirabimur ne, eos [p]raeclaris tabulis sub ipsa vrbis conditae tempora [me]morare? quibus, si Graecorum historias et annos [com]pares (Opusc. Tom. V. p. 347 sq). prima [pict]urae rudimenta inter Lydos notata sunt; Grae[cor]um autem coloniae in Italia primordia sua vix [f]uerant (v. Opusc. Vol. II. p 8 sq.) Itaque [...] de prauo iudicio, quod de Ludii Helotae [...]li vetustate apud Plinium habetur, laboran[du]m esse apparet. Si auctores Latinos, quos ipse [in] singulis libris sequutus est, in recensu memo[ri]as, contemplamur: praeter Varronem nullum [...]m memoratum video, nisi qui vulgares historias [tr]anscripserit. Neque me ab ea sententia abduxere, [qu]ae ab eo inde tempore passim notaui memo[ri]a; vt de *Horatii Coclitis* statua ex aere: (εἰκὼν [χα]λκῆ apud Plutarch. in Poplicola f. 16. [p.] 106. A. in templo Vulcani posita add. Gellius [...], 5. Plinius l. l.) et de Porsennae antiquo et rudi [op]ere, Plutarch. ibid. p. 107. C. Fuit *Cloeliae* sta[tu]a equestris, quam alii Valeriae asseruerant ibid. [p.] 107. C. Caiae Caeciliae, vni e Tarquiniis nuptae [i]n Quaestion. Rom. Nro. XXX. p. 271. E). Nec [ta]men magis assentiendum dixero Plutarcho, in [N]uma p. 65. B. C. pronuntianti, non ante 170. an[nu]m vrbis simulacra deorum facta esse; quod ille [a]d religionem Pythagoreae similem retulit; immo [ve]ro agrestiori vitae et imperitiae id tribuendum;

nisi

nisi forte ex Etruria simulacra deorum fuere aut facta. Notabile visum mihi est hoc, Plinium XXXV, 3. quod *Appius Claudius*, Consul fuit cum Servilio a. V. C. 259. *posuit in Bellonae aede maiores suos*: addit Plinius: *placuit in excelso spectari et titulos honorum legi.* Verum hoc tam antiquorum temporum opus esse [...] sed serioris alicuius qui ab eo auctore gentis [...] facto omnes maiores suos exhibuerat. Nisi [...] aliunde constaret, quam parum diligentes in [...] porum notatione scriptores fuerint, vix [...] possemus, quomodo tam doctus scriptor, [...] nius, non debuerit animaduertere errores et [...] dissonorum temporum et rerum. Sed totus occupatus erat in transferendis notitiis e Gr[...] scriptoribus et compilandis, quae e lectione et [...] tione acceperat. Attamen ille per haec pr[...] de nobis meruit.

Ad p. 452. Ad annum V. C. 600. iam [...] annis post *Fabium Pictorem*, (qui memoratus [...] p. 445. V. C. 452.) ex Plinio notum, refert [...] Chronico Hieronym. tragoediarum scriptor *M. [Pa]cuvius*, Ennii ex sorore nepos, idem pictura cl[...] Plin. XXXV, 4. f. 7. *Proxime* (post Fabium Pi[cto]rem) *celebrata est in Foro Boario, aede Her[culis] Pacuuii poetae pictura; Ennii sorore genitus hic fu[it], clarioremque eam artem Romae fecit gloria sc[enae]. Postea non est spectata honestis manibus.* Ad e[os] quos Plinius inter recentiores sua aetate ret[ulit] referendus est *Turpilius*, (non confundendus cum antiquiore Sext. Turpilio comico poeta V. C. 652.) eques e Venetia, cuius pulchra opera Veron[ae] extabant:

...bant: laeua is manu pinxit, quod de nullo ... memoratur: Plinius XXXV, 4. f. 7. vbi et ...istium Labeonem praetorium, nuper extinctum ...morat. Et ex aetate Augusti Q. Pedium, mu..., quem Messala Orator picturam docendam esse ...suerat?

Vt vnum saltem monitum ex sexto quoque ...lumine subiiciam: Ex iis, quae supra p. 196. de ...is Isiacis in Vrbem receptis attuli, iam ante ... delibata esse nonnulla a viro doctiss. Carolo Fea ...Winckelmann Hist. Artium Tom. I. p. 115 sq. ed. ...m video. Templo autem Isidi et Serapidi Romae ...secrato ab Augusto Aegypticas religiones tan... non publice sancitas habitas videri posse, ob...uauit praestantissimus Vir Iacobs nuper in Com...nt. de Memnone. De sacris autem Isiacis post ...ligerum nostrum agere si vellem, vani studii ...rito arguerer. Idem quoque, in his ipsis diebus, ...quibus haec admonita conscripsimus, de Bac...nalibus Italiae, (quae supra p. 195. attigi) ...ctissime egit. Corrupere ea primo forte loco reli...ones Romanas patrias et simplices, nullis sacris ...cinis et peruigiliis admissis; id quod in laudibus ...omanae disciplinae ponit Dionysius Halic.

Constitueram quoque apud animum, origines et ...mpora Etruscarum artium prosequi et retractare ea ...uae in Commentariis Soc. R. Scient. Vol. III IV. V. ...I. VII. scripseram iis annis, quibus pauca adhuc ...onumenta, et de iis, crisi antiquitatis seueriore, ab ...iis scripta, prodierant. Verum successit postea in ...as partes doctissimus vir Lanzi, multo melius et

monimentorum copia et locupletiore doctrina instructus; ex eo itaque facile tolli aut emendari posse censeo, quae a me perperam aut minus sollerter scripta esse possunt; nec senilis ingenii aut otii mei, tam multis ab hoc studiorum genere alienis curis et molestiis interpellati, eam rem intelligo.

Epimetrvm

ad Commentationem de Castoris epochis populorum, qui maris imperium obtinuisse dicuntur

Quandoquidem non facile in posterum mihi offeret opportunitas emendandi aut supplendi quae in *Commentationibus Societatis Regiae Scientiarum*, inprimis *antiquioribus*, curas secundas desiderant: saltem de iis, quae in ipso vitae academicae aditu, ante hos L. fere annos a me recitatae, in *nouis Commentariis Societatis* postea vulgatae sunt, nonnulla si adiecero, seu monita seu emendationes, veniam me impetraturum esse spero: quandoquidem fundamenta in iis iacta sunt eorum, quae postea partim in iisdem Commentationibus, partim in Prolusionibus de *Graeciae antiquitate* superstruxi, aliorum quoque virorum doctorum iudiciis probata.

Cum autem harum commentationum et prolusionum dilectus magna ex parte ex temporum ratio-

ctionibus, studiis et conatibus litterariis, sit profectus, qui tum cum maxime virorum doctorum ingenia et operam tenebant: non alienum erit, libello; quem nostrae academiae annalium loco haberi velim, pauca de iis narrare. Nec sine animi affectu aliquo recordor studium et acumen eximium, quod per aliquod decennia collegae mei, viri doctissimi, in hoc studii genere adhibuerant, quod in tollendis difficultatibus posuerant, quibus obsepta est quaestio *de populorum originibus*, praecipue in septentrione Asiae et Europae, magno animorum aestu illa aetate agitata, ita vt studio historiarum meliori magno cum fructu prolusum sit, inprimis in hoc, quod ea ingentes notitiarum antiquitatis copias ad terras gentesque cognoscendas et discernendas in medium protulit.

Primum horum studiorum fomitem ingeniis subiecerat immortalis vir *Hallerus*, doctrinam de naturalibus hominum affectionibus non ex nostrae Europae et huius aeui cultu tantum, sed ex ferorum et barbarorum populorum naturis illustrando, assidua ille lectione librorum a Britannis ad nostras terras apportatorum, quorum rara ista aetate erat notitia et vsus, ad legendas peregrinantium per Americam et alias terras narrationes excitatus, aliorum quoque animis similis studii scintillas iniecerat. Coeptum nunc est comparare gentium, in pari vitae et culturae habitu versantium, aut ad maiorem vitae morumque cultum progressorum, origines et notitias, quaesitumque est de sedibus et migrationibus, tum de caussis et rationibus vicissitudinum mutationum et profectuum.

 Arripue-

Arripuerat hoc *Michaelis*, vir sagacissimu ad studia sua scite transtulerat, ab iisque fectus, Mosis scripta, et Iudaeorum vitam et religiones, noua luce illustrare est aggr Processerat illis temporibus omnis fere de tium originibus disputatio a Geneseos cap Nostra aetate vix assequi licet, quomodo docti tam perturbatas historiarum rationes plecti potuerint, vt statuerent, Mosis aetate aliquem mortalem, inprimis Hebraeum, terrarum orbis, magna earum parte solitud et vastitate horrente, populorumque per rantium notitias, originumque, notiones habere potuisse. Satis erat, populos ac tri confiniis habitantes nosse; longinquiora auten et ea incolentes vagis saltem et generalibus nibus designare, vt omnes versus occident ras gentesque ignotas inde ab insula Cypr Chittim nomine.

Iam sub eadem tempora melioribus Heb aliarumque linguarum Semiticarum studiis sub vna cum melioribus criticis historicisque prae propositis, de vanitate istarum opinionum constitit, et coepere viri docti, in iisque prae noster *Michaelis*, veriora exquirere, nec inani et rum et vocum sonorumue similitudine, op ex sermonibus linguisque exoletis et ignotis rum nec pronuntiationis veram rationem tene inepto acumine petita, populorum ortus co tuere velle, sed e vestigiis, seu fama antiqua, euentorum ac temporum concentu, ducere. fraudandus est, in hac commemoratione, la

parte non exigua et debita vir variarum litterarum, naturae quoque, copiis egregie instructus, e quibus nos collegae earum rerum notitias petere solebamus, *Chr. Guilielmus Büttner*, qui *historiae naturae* in nostra academia auspicia fecit fausta, et signa extulit studii, quod singularem nostrae academiae laudem et existimationem peperit. Mirae erant concertationes virorum doctissimorum, ex nostro contubernio, *Murray*, *Schlözeri*, *Gatterri*, quorum ingeniis studiisque, etsi in magna diuersitate, opinionum quoque et iudiciorum dissensu, in arte *critica historica*, (hoc est iudicio docto subtiliore in constituendis historiarum antiquarum monumentis et memoriis, earumque veritate et auctoritate) profectus mirabiles deberi in confesso est: qui nisi viam aperuissent et ab anfractibus, salebris aliisque impedimentis liberassent, nos multarum opinionum senticetis in antiquitatis studio adhuc retineremur. Succinere mihi contigit viris, vniversitatis Gottingensis ornamentis, cum quibus me vixisse non sine aliqua voluptate et desiderio recordor, in antiqua Graecia et Italia; intra cuius fines ac limites me continui, etsi inspectis, et ex parte exploratis quoque, finibus contiguis. Factum hoc est quoque in coloniis borealibus, praecipue in *Chersonneso Taurica* de qua illa aetate multa narrabantur inprimis per conatus et acta Imperatricis Catharinae *a*). Inter haec quoque intellexi, quanta

a) Sub Imperatoribus Byzantinis multa erant Romanorum latifundia, saltem sub Theodosiorum aetatem, in his locis. Inde a primis Imperatoribus Romanis

quanta et quam praeclara sint auxilia et sub... ad omne aliud doctrinae et historiae genus ex... tiquitate Graeca et Romana, ad recte iudica... de meritis virorum doctorum, in ceteris qu... historiarum omnis aetatis et generis studiis, ... veritate atque vtilitate opinionum et iudici... id quod non pari fortuna fieri potest ab ii... vitam non nisi in vno rerum genere aut in... recentioribus litteris ac studiis exegerunt. Om... aliorum, quos noui, in populorum veterum ... ginibus, historiis et temporibus, eruendi... ordinandis conatus superauit, *Gatteteri* ind... et sagacitas incomparabilis; Cum, ante... huc euocatus erat, scholasticis studiis ... dis praefuisset, litteras Latinas et Graecas ... Hebraicis in promtu habebat. Praeclarae ... eius Commentationes *de Sarmatarum* origi... Vol XII et XIII. *Commentationum Soc. Reg. S...* *Gotting.* si iis addideris Commentationes ... *Thracia* Vol, IV. V. VI. *earundem Commentati...* et de *populorum Slauicorum stirpe* Vol XI. vna ... Commentatione *de Hunnis* Vol. XIV. Emi... ille inter aemulos eruditione, studio et doc... litterarum Romanarum et Graecarum antiquior...

qu...

nis erant priscae stirpis familiae, partim noui h... mines, qui aulicis studiis magnas opes consequ... erant, inque his praedia lata per totum terraru... orbem. Ita erant Clodii, Olybrii, Anicii. Flavian... qui latifundia per Thraciam et in Chersonnes... Taurica tenebant. v. Obseruata *Wernsdorfii* a... *Avienum*, Tom. V. P. II. *Poetarum Latinor. mino...* p. 650 sq. in diss. *de Flaviano Myrmecio.* Super... erant tamen his temporibus incolae origine Scy... thica oriundi: quod per se facile existimari potest

[...]iam ad istas disputationes attulerat: ita vt etiam [...]s, quae inter opinionum commenta referri possunt [...]c debent, saltem insit aliquis color probabilitatis [...]x iis studiis partae. In hoc genere habenda [...]sse censeo ea quoque, quae *de Cimmeriis* (*Kymri*) [...] *Tauris in Chersonneso Taurica* disputauit Vol. XII. [...]axime ex Herodoteis IV, 3. 99. 100. 110. *Tau-* [...] Cimmeriorum reliquias fuisse non male autuma- [...]at (To. XII. p. 140.) et ante Cimmerios fuisse [...]Germanos; at *Scolotas* seu *Scythas*, qui iis in his oris [...]uccessere, fuisse Finnicae stirpis; *Tauros* interdum [...]omine *Thracum* esse comprehensos per viciniam [...]nitimorum et cognatorum populorum (p. 143.) [...] Scytharum loca Graeci successerant. Attigit etiam *regnum Bosporanum* v. p. 144. quod est conditum Ol. LXXXV, 3. de hoc tamen iam actum est ab aliis, et a numismaticis scriptoribus; inprimis a viro docto et illustri *de Köhler* Ruff. Imp. a consil. Stat. publ. Videatur eius Commentatio *de monumento Reginae Comosarye* (cf. *Gött. Gel. Anz.* 1805. p. 1211.). Tanto autem coniunctior cum viro praestantissimo eram, quod nihil ille tanquam ex tripode fatidicus pronuntiabat; modestia ille et simplicitate amabili proferebat, quae sentiret, sine vlla aliorum dissentientium insectatione.

Quod autem ad Commentationes meas attinet, vulgatae eae sunt partim in *Nouis Commentariis*, inde ab a. 1769 et 70 typis expressis, partim in *Commentationibus*, quae inde ab a. 1778 prodierunt *b*). Et

b) Prodierat *Nouorum Commentariorum* Vol. I. 1771. complexum Commentationes a. 1769 et 1770, vbi in[...]

Et primo quidem in Commentatione de C... ris epochis populorum, qui maris imperium ... tenuisse, (Vol I. Nouor. Commentat.) voc. θαλασσοκρατεῖν nequaquam eo modo, quod viri ... putarunt, ex ſeriorum temporum vſu ... piendum, vt de Carthaginienſium potentia ... dictum eſt a Polybio I, 7, 6. I, 16. 17. (ad ... loc. v. Caſaub.); neque omnino vno eode... ſenſu ac vi eſt vſurpatum. Vniuerſe declarat ... tamuis nauium copiam; tum comparatione ... aliis ciuitatibus facta; aut ſi qua ciuitas ... ginquas terras naues mitteret; aut ſi pira... exercere[r]; hoc quoque ſerius apud Strab... Cilicibus lib. XIV. p. 980. A B. qui ſub ... reip. Rom. tempora latrociniis infames erant ...

in Comm. hist. et philol. p. 66. inest ea, qu... Castoris epochis populorum θαλασσοκρατούν... scripta est, et a. 1769 recitata. Recitatae ... erant a. 1763. 64. 66. tres Commentationes: ... porum mythicorum historia a corruptelis vind... de Graecorum origine a septentrionali plaga ... tenda; et, Musarum religio, eiusque origi... caussae; quae serius eunlgatae sunt Comm... tionum Vol. VIII. a. 1787. in quo ad calcem, ... titulo: Commentationes antiquiores, eae ex... in fronte autem eiusdem Voluminis p. XVI, ... tur Commentatio de auctoribus formarum, q... dii in priscae artis operibus effecti sunt. C... mentatio autem de Hercule Musageta habetu... earumdem Commentationum Vol. III. p. XVIII.

e) Λύκιοι δὲ οὕτω πολιτικῶς καὶ σωφρόνως ζῶντες ... λεσαν, ὥστ' ἐκείνων (τῶν Κιλίκων) διὰ τὰς εὐτ... (rapinarum successus) θαλασσοκρατησάντων, ... τῆς Ἰταλίας, ὅμως ὑπ' οὐδενὸς ἐξήρθησαν (nulla lucri similis allecti sunt) αἰσχροῦ κέρδους. E... pertinet locus Strabonis lib. X. p. 745. Cret...

im is, qui latrocinia tollit, non minus θαλασσοκρατεῖν dicitur: ita Minos, qui Cares piraticam mari Aegaeo exercentes represserat, (est is Minos II.) θαλασσοκρατῆσαι memoratus est. Sane idem mox filii eius insulas insederunt, vt Paron, pud Apollodor. II, 5, 9. §. 3. et Obss. p. 155. ed. et insulam Carpathum tenebant Minoidae, uibus successit Achiuorum colonia: Diod. V, 4. extr. Interea Phoenices et ipsi ἐθαλασσοκράτησαν, alio modo: dum portus insularum frequentrunt, mercatus caussa, non vero vt ibi sedes gerent, et colonias deducerent; quas omnino non numero, ac vulgo Bocharto praeeunte, creitur *d*), deduxerunt, nec deducere potuerunt; on enim ea erat hominum frequentia in Phoenila, nec ii nisi emporia condidisse videntur. Omnino in nauigationis originibus animo dimitendum non est, plura subtilius esse discernenda: liter facta est nauigatio ex insula in insulam, aut n continentem, aliter praedandi caussa, aliter merandi, tandem etiam imperandi. Itaque traiectus aussa diuersis in locis, diuersis temporibus, nauiatio inuenta esse dici potuit. Sic apud Plinium VII 57. *Reperiuntur, qui Mysos et Troianos rates riores excogitasse in Hellesponto putent: cum transrent aduersus Thracas*: (h. e. vel in Thraciam primum; vel aduersus eos Thraces ac Bebryces, qui iam ante insederant.) Sed vt ad τὸ θαλασσοκρατῆ-

Hh 5

post Tyrrhenos (serius tamen) fuisse qui latrocinia egerunt; post eos, Cilices piratas, oppressos a Romanis (a Pompeio).

d) Vid. Mignot virum doctissimum in *Memoires de l'Acad. des Inscript.* Vol. XXXIV. p. 170.

κρατῆσαι redeam, non mirabimur, si is [illegible] maiore nauium numero instructus est, partes[illegible] que praecipuas in nauigatione sibi vindica[illegible] arrogat, cum aliorum iniuria, vt apud Strabo[illegible] lib. XV. p. 955. C. Chii, ἐκέκτηντο δὲ καὶ [illegible] τικόν ποτε Χῖοι, καὶ ἀνθήπτοντο τῆς κατὰ [illegible] λατταν ἀρχῆς καὶ ἐλευθερίας (scil. immu[illegible] tem a portoriis?). Nec alio, puto, modo [illegible] crates Samius θαλαττοκρατῆσαι narratu[illegible] Paria de Sinope vrbe ad Pontum Euxinum [illegible] rat Strabo lib. XII. p. 821. A. *f*). Cum [illegible] tam diuersae sint vocis acceptiones, fieri [illegible] vt, cum aliunde nihil certius constet, d[illegible] nequeat, quam late istae opes maritimae [illegible] rint; vt ap. Strabon. V. p. 327. C. vrbs Spina[illegible] in mari Adriatico, a qua ostium Padi Spineti[illegible] appellatum erat, haud longe a Ravenna *g*).

Ceterum de Castore nihil praeterea reperi[illegible] quod Augustinus de civ. dei XXI, 8. ex Va[illegible] Castorem narrat memoriae tradidisse, *mirabi[illegible] caelo extitisse portentum in stella Veneris, vt [illegible] colorem, magnitudinem, figuram, cursum; quod [illegible]*

e) Strabo XIV. p. 947. B. ἦν δ' ὁ μὲν καὶ τύχῃ κα[illegible] ναυσὶ λαμπρὸς, ὡς τε καὶ θαλαττοκρατῆσαι.

f) Κατασκευασαμένη δὲ ναυτικὸν ὑπῆρχε τῆς ἐντὸς [illegible] νέων θαλάττης, καὶ ἔξω πολλῶν ἀγώνων μετεῖχε [illegible] Ἕλλησιν· Nam ὑπάρχειν est, in dictione hab[illegible] Sic de Sybaritis lib. VI. p. 404. A. res quorum [illegible] prosperas fuisse ait, ὡς τεττάρων μὲν ἐθνῶν [illegible] πλησίον ὑπῆρξε.

g) Καὶ ἡ Σπίνα, νῦν μὲν κωμίον, πάλαι δὲ Ἑλληνὶς [illegible] ἔνδοξος. Θησαυρὸς γοῦν Σπινητῶν ἐν Δελφοῖς [illegible] κνυται, καὶ τἄλλα ἱστορεῖται περὶ αὐτῶν ὡς θαλ[illegible] κρατησάντων.

e antea neque postea sit. *Hoc factum Ogyge rege ...ant Adrastus Cyzicenus et Dion Neapolites, ma... atici nobiles.* Huius narrationis veram rationem ...eperint astronomi, qui cometen, in eodem ... vicino loco in conspectum venientem, temere ... Venere habitum esse, existimant, equidem ...d dixerim; nisi forte id doctius et subtilius ...quam pro tanta vetustate et hominum incuria ... Ogyge; quandoquidem per sequentia tempora, ...ris magis frequentibus, in scriptoribus graecis ... alius cometes notatus est. Possit aliquis suspi... ex mythicis aetatibus narratum hoc superesse ...ad vices Veneris spectare modo sub occasum ...do sub ortum solis obseruatae. Noti sunt lusus ...iles de Lucifero et Hespero et de Dioscuris. ...suasum mihi habeo et hoc, computum annorum ... ab ipso Castore esse institutum, sed tantum ...nerum annorum, quibus naualibus copiis hunc ... illum populum valuisse memorat, appositum ...eo fuisse; quem serius, non Eusebius, sed Iu... Africanus in synchronismum redegisse videtur. ... Quod ad ea attinet, quae de populis barbaris ... Asiam peninsulam insederant, antequam ex ...ecia Coloniae Aeolum, Dorum et Ionum, ex ...e Hellenica oriundae, eo deducerentur: visa ... mihi ea, cum a me relegerentur, satis proba... ter constituta esse. Monenda tamen aut il... randa mihi videntur sequentia:

Quae de stirpe *Phrygico-Thracica*, tempore priore ...e ceteros barbaros occidentem versus progressa, ...nde in Europam, traiecto mari Aegaeo, forte ... lesponto, transgressa, statueram, vrgentibus

a ter-

a tergo, saltem eis succedentibus in loca facta, Pelasgis: non minus ea mihi bene co videntur; ex priore stirpe aut subsstiterant a Europa in Asiam redierant Thyni, Thracum Erat multitudo e pluribus Thracum popul lecta, etiam Mysi ac Teucri; ex Paeonia Strymonem, profecti, (Herod. V, 13, VII quo illi inter Phryges, Thracibus co (Thracophryges) numerandi; ita et *Phryg* *Briges* inter Thracicos populos referunt dicta To. II. *Nov. Comment.* p. 44. 45. oli Asia traiecerant, et inter Thracas consede sedibus suis expulsos. Eodem tempore (vt To. I. p. 88. monui) *Cimmeriorum* incurs Asiam citeriorem erant facti, adiunctis *Tr* quorum sedes sollerter indagauit *Gatterer* C *ment. de Thracibus* Vol. IV. p. 109. At terr minoris, inde ad austrum, maritimas insed populi *Pelasgicae stirpis* inter se cognati, d tamen nominibus ad notitiam nostram adduct quod ex multis passim antiquae memoriae fragm et vestigiis illustratur. Ita *Cares, Lydi et Mysi* hi quidem Thraces (Strabo XII. p. [illegible].) Phry accensi, h. e. Thracophrygici nominis, illi Pelasgici, fratres inter se fuere habiti; et com sacrum sollenne *Iouis Carii* celebrarunt *h*). P

h) Post Herod. IX, 171. cum aliis laudatum in C ment. p. 82. v. Strabo XIV. p. 974. A. τρίτον ἱερὸν τοῦ Καρίου Διός, κοινὸν Καρῶν ἁπάντων, μέτεστι καὶ Λυδοῖς καὶ Μυσοῖς, ὡς ἀδελφοῖς. No est, *fratres* dictos esse etiam contribules, p lares, atque etiam populos ab eadem stirpe fectos, tandem et inter se foederatos, vt Ae fratres et socios Romanorum.

Item Cares antea fuerant dicti *Leleges*, insulas maris Aegaei incolentes; a Minoe inde eiecti redierant in continentem, et loca Asiae tenuere donec Hellenes eos sedibus his priuarunt *i*). Non itaque mirabimur nomina haec populorum eadem stirpe ortorum promiscue, interdum perturbate, mutuo adhiberi; multo magis, cum iidem inter se permixti habitauerint, passim etiam Phrygibus admixti: (cf. exempla ap. *Vallars. ad Hieronym. Eusebianum* p. 238.) qua de re iam veteres conquesti sunt, quoties de finibus istorum populorum quaerebatur: v. Strabo XII. p. 846. 857. B C. In terris maritimis Troadi et Mysiae propioribus (ibid. p. 849. A.) saepe est ambiguitas siue a finibus et promiscua habitatione, siue sedium successione; item in Lydis, qui iidem feruntur fuisse qui prius fuerant *Maeones*, Phrygibus annumerati; cum tamen Lydi habiti sint inter Pelasgicos populos.

In quibus locis Pelasgi Thracibus et Phrygibus admixti fuerant, serius euenisse videmus, vt Pelasgi aut numero aut viribus passim superiores soli terras soli habitarent, aut habitare dicerentur,

i) Strabo XIV. p. 976. A. B. πολλῶν δὲ λόγων εἰρημένων περὶ Καρῶν ὁ μάλισθ' ὁμολογούμενος ἐστὶν οὗτος, ὅτι οἱ Κᾶρες ὑπὸ Μίνω ἐτάττοντο, τότε Λέλεγες καλούμενοι, καὶ τὰς νήσους ᾤκουν. εἶτ' ἠπειρῶται γενόμενοι πολλὴν τῆς παραλίας καὶ τῆς μεσογαίας κατέσχον τοὺς προκατέχοντας ἀφελούμενοι· καὶ οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ πλείους Λέλεγες καὶ Πελασγοί. Πάλιν δὲ τούτους ἀφείλοντο μέρος οἱ Ἕλληνες, Ἴωνές τε καὶ Δωριεῖς. Tenendum ex his, *Lelegum* gentis plures fuisse populos, et inter hos vnum populum *Cares*.

tur, et antiquorum incolarum nomen [illegible] exolescceret, aut vt cum Pelasgis tantum [illegible] *incolae* memorentur, appellati *barbari*. Ita [illegible] Lemno *Sinties*. Sane hoc idem euenit [illegible] Pelasgis, vt eorum nomen obsolesceret in [illegible] Graeciae et Asiae, in quas superuenerant Hell[illegible] primo accolae, mox soli pro incolis habiti [illegible] morati. Hae per totam Graeciam Pel[illegible] fortunae vicissitudines fuere: quo factum [illegible] tandem omne eorum nomen extingueretur, [illegible] rumque in vicis et agris illi degebant: vt [illegible] ribus constat, postquam Iones eorum vrbes [illegible] pauerant. (κωμηδὸν οἰκοῦντες apud Conon. [illegible] rat. c. 2.) Lydorum nomen maturius ex[illegible] post eorum res a Cyro fractas, cum illud [illegible] inter ceteros Pelasgicae stirpis populos includ[illegible] Ita Athenis memoria erat, Pelasgos sub [illegible] habitasse: (v. praeter laudatos in *Nou. Com*[illegible] *de Castoris epochis* p. 85. nota *v.* Pausan. [illegible] p. 67. f.) At in Thessalia plura eorum serius q[illegible] que superfuere vestigia. Inter eos antiquitus f[illegible] *Tyrrheni*, perperam confusi cum Etruscis, quod [illegible] *Commentat. de Etrusc.* declarare studui k). [illegible] Thessalia quoque antiquissimae Pelasgorum [illegible] fuere: vnde Herodotus dicere potuit, ab om[illegible] memoria a Pelasgis habitatam esse Thessaliam; na[illegible] *de Pelasgis Thessaliae solis* intelligendus est locu[illegible] vexatus I, 56. dum ait, *Pelasgos semper easdem sed*[illegible] *seruasse*, Hellenes autem per varias terras errasse, nouas scilicet sedes sibi parando. Alioqui enim

Pelasgi

k) Nouor. Commentar. Soc. Gott. Tom. III. p. 58 sqq.

asgicae stirpis populi multo magis migrationi- et erroribus multis fuere iactati et dispersi *l*).

Hae

l) Dum in loco Herodoteo I, 56. 57. versor, redit in memoriam idem locus iam in *Commentatione de Castoris epochis* a me laudatus (Nov. Commentar. p. 85. To. I.) vbi verba lin. 1. 2. in eum modum corrigenda sunt, vt legatur: *Pelasgi, qui supra Tyrrhenos vrbem Crestonem incolunt*. Scilicet diuersis locis in ea parte Thraciae, quae postea Macedonia dicta fuit, Pelasgi habitarunt, nec eodem nomine appellati; ex his locis memorantur duo, in quibus Herodoti adhuc aetate sermo Pelasgorum vigebat, ita vt de eius indole censeri posset, et colligi, *barbaram* linguam fuisse; hoc est, non Hellenicam, (etsi vel sic Hellenum sermo ex antiquiore Pelasgica lingua ducta esse potuit, serius exculta). Ex his locis alter fuit in Thessaliotide, quae tum dicta erat Istiaeotis; hic habitarunt adhuc Herodoti tempore *Pelasgi supra Crestonem*, vrbem antiquam, quam *Tyrrheni* (Pelasgica gens) tenebant, finitimi Doribus, ad Ossam et Olympum habitantibus. (De Crestonia regione diligenter egit *Gatterer* p. 34. Tom. VI. tabula quoque geographica apposita, quae vtinam maiore modulo repetatur viri alicuius docti cura!) Aliae Tyrrhenorum sedes erant ad Hellespontum, vbi Placien et Scylacen tenebant. Ad hos accesserant ii qui antea Athenis egerant. De Placia ad Cyzicum sita cf. Caylus *Recueil* Tom. II. p. 198. Verum omnino locus Herodoti eget diserta dilucidatione. — Tyrrhenos piraticam exercuisse ante Minoem, notatum fuit a me; vt et Tom. I. *Nov. Commentar.* p. 79. Τυῤῥηνῶν nomen in Strabon. X. p. 731. B. esse illatum emendandae voci Τυράννους. At nunc video non bene esse factum; agitur enim de Cilicum regulis piratarum licentiae fauentibus lucri caussa. — Alium locum notabo Tom. I. *Nov. Commentar.* p. 83. med. Verba: *nolo tamen — damnare*, sunt delenda; reliqua recte se habent. *Asiae* nomen primo inter Lydos esse auditum constat;

quod

Hae ipſae viciſſitudines et variationes ex Aſia in Europam, et iterum ex ea in multas moleſtias faciunt inquirentibus in harum, earumque ſedium, origines. Durauerunt autem illae per multa tempora; vnde adhuc aetate e Phrygia Pelops in Peloponneſum ſedesque ſibi parauit ſtirpemque Pelopidarum didit; ſuccedente Atreo in Mycenarum postquam Euryſtheus ad Herculis liberos a nis repetendos profectus occubuerat. Multo magis turbari neceſſe fuit *inſularum origines*, eſt eorum notitias qui primi incoluerint coloni fuerint, cum eae a pluribus adiri, iterum ab aliis inſideri, ab aliis ſuccedentibus nouos ſubinde colonos accipere potuerunt. exemplo ſit Cyprus, quam Herodotus ait VII. Cyprios *partim a Salamine et Athenis*, (a colonis initium facere apparet) *partim ab Arcadia*, *partim a Cythno*, *partim a Phoenice*, *partim Aethiopia oriundos eſſe, vt ipſi Cyprii aiunt.*

Ad *Epimetrum Nov. Commentar.* To. II. p. ſpectat tanquam locus claſſicus, Strabo V p. 494. 5. (p. 321.) Iis, quae *de Thracibus Phrygibus* diſputauit, pro fundo vſus eſt *Gatt* in praeclara *Commentatione de Thracia Herodoti Thucydidis* To. IV. *Nov. Commentar. Soc. Gott.*

Rhod

quod ex ipsa Lydorum confessione docet Herod IV, 35. etsi alio loco c. 45. alia aliorum comme appontt. Concinit, quod apud Homerum A tantum de tractu ad Caystrum fl. memorata est ad Il. β, 461. Obss. Res iam obseruata a Strabo XII. p. 831. B. Nov. Commentar. p. 83.

Rhodios (To. II. p. 40.) inter populos θαλασσοκρατοῦντας memorari, nemo miretur; alio haud dubie sensu in antiquioribus temporibus, quam serius, cum maritimis quoque copiis et classe valerent, ante et post tempora belli Peloponnesiaci, ita vt etiam ius maritimum constituerent; vnde *lex Rhodia* adhuc sub Romanis inualuit; etsi eorum opes ab his fractae tandemque euersae sunt, insula in prouinciam sub Vespasiano redacta. Imperium autem maris iam antea sibi vindicauerant Romani, expressis Tiberii Imp. verbis: quae quidem disertius exposuit *Iac. Gothofredus de imperio maris deque iure naufragii in Opusc. 1641 Genevae editis.*

De *Cypriorum* θαλασσοκρατίᾳ, (To. II. *Nov. Commentar.* p. 45.) nihil praeter ibi dicta mihi se obtulit, quo epocham declarare et firmare possim; nec iuuat locus memorabilis Herodoti VII. 90. quo insulam a diuersae stirpis colonis frequentatam esse memorat, *a Salamine et Athenis* (a Teucro) aliis *ab Arcadia, a Cythno,* insula maris Aegaei, *e Phoenice* et *ex Aethiopia*, ipsis Cypriis id asseverantibus.

Nec felicior fuit inuestigatio caussae, facti vel euenti, cui epocha θαλασσοκρατίας *Phoenicum* est assignata circa annum ante C. N. 831. ante Olympiadem primam LXVI. Nauigatione Phoenices et ante et post eos annos floruere, Tyro post Sidonem primas partes tenente. Antiquiora sunt, quae de nauigatione ad Gades, de condita Vtica et Carthagine, memorantur; seriora autem sunt Salmanassari et Nabuchodonosori in eorum

subinde suspicari coepi, fraudem nobis fecisse seu Eusebium et Hieronymum, seu Iulium Africanum, quod Castoris epochas populorum, qui diuersis, nec continuis, temporibus per aliquot annos re nautica polluerunt et floruerunt, continuas et alteram alteri e vestigio succedentes esse voluere, atque, hoc errore suscepto, eos annis in computo, quem elaborarunt, memoratis adscripsisse durationis imperii maritimi annos a se temere effictos. Altera ex parte sperabam memoratum iri tempora Aeolum, Ionum, Dorum e Graecia in Asiam traiicientium. Athenae vtique iam tum naues habuere. Ita et posthaec passim v. c. Pisistrati aetate, nauibus aggressi sunt Athenienses insulas, vt Naxon ap. Herodot. I, 64. Thucyd. III, 104. Sane magna coloniarum, cumque iis nauigationis, pars incidit in tempora ante et post primam Olympiadem, historiarum monumentis, memoriis et notitiis destituta; quo fit vt passim opinata apposita sint a scriptoribus, auctoritate graui prorsus destituta, inprimis in Italia, ex quo increbuerat praua opinio locorum origines repetendi a Graecis. Ita plures commemorat Iustinus XX, 1. Est in his Spina in Vmbris; forte est haec ea colonia quae ab Aeginetis in Vmbros ducta fuit: apud Strabon. VIII. p. 577. A. B.

Si tamen Thucydidem lib. I, 1. in animum reuoces, aut in manus sumseris, nouas inde difficultates ad iudicium de Castoris epochis constituendum enasci putabis. Nam et ille, ingressurus narrationem de bello nauali Corinthiorum cum Corcyraeis, redit ad superiora tempora et, qualis

fuerit res naualis Graeciae, exponit; nec eodem
modo; sed ea de caussa eoque consilio, vt docere
quanta incrementa a tenuibus primordiis res na-
valis sub ea demum tempora habuerit, hoc est v-
que ad Olymp. LXXXVII. Res itaque ait ab ini-
tio fuisse admodum tenues et imbecillas, ne
magnum nauium numerum plurium ciuitatum i-
vnum collectum memorari; ipsa, inquit, class
Achiuorum non omnium Graeciam tunc inhabitan-
tium populorum fuit, nec bello, sed transfretand
copiis Achiuorum inseruiit (c. 3.). Minos latroci-
nia sustulit, coloniasque in partem insularum mi
(c. 4.) Agamemnonem tamen Mycenis regnante
nauales opes iam habuisse, censet Thucydides
(c. 9.) cum et maiorem nauium numerum habe-
ret: vt videatur quoque metu potius quam bene-
volentia et studio erga se ceteros ad belli societa-
tem adduxisse; imperium quoque quodammodo in
insulas exercuisse *n*); belli autem in decem anno
producti non copiarum paucitatem, sed victu
inopiam, caussam fuisse, eaque coactos per insula
praedatum iuisse ad victum conquirendum (c. 10. 11.
Cum domum reuersi essent Graeci, insequutis sedi-
tionibus et discordiis, migrationibus in insulas et
Asiam, domi autem imperio regio in ciuitatibus
constituto, tranquillis rebus, agrorum aucto pro-
ventu et hominum commerciis, maiorem quoque
rei nauticae curam fuisse, paratisque pecuniis coe-
pisse Graecos primo quinquaginta remorum naues
(*πεντηκοντορους*) tum triremes aedificare; itaque
rei naualis bellorumque maritimorum exordia facta
esse;

n) Πολλῆσι νήσοισι καὶ Ἄργεϊ παντὶ ἀνάσσειν.

esse; primos autem Corinthios classem parasse, primumque bellum cum Corcyraeis mari gessisse; Aminoclem quoque Corinthium Samiis quatuor triremes aedificasse: (c. 12. 13.) Factum id esse trecentis fere ante extrema belli Peloponnesiaci; (anno scil. 703 ante C. N.) praelium vero Corinthiorum cum Corcyraeis ducentis et sexaginta annis (Olymp. XXIX, 1. ante C. N. 664) *o*) factum esse; Ita quoque sublata esse latrocinia, navigationes mercandi caussa frequentatas; ex eo autem tempore quoque coepisse insulas in potestatem redigi a potentioribus et tributis vectigalibusque vexari. Nunc Iones etiam nauales copias coepisse habere, Cyri et Cambysis temporibus; in his Polycratem Samium et Phocaeenses (c. 14.) nec tamen triremium magnam copiam fuisse, sed numero adiunctas esse naues L. remorum et naues longas (onerarias). Maiorem nauium copiam primos parasse tyrannos Siciliae et Corcyraeos; minorem Aeginetas et Athenienses, maiore quoque parte adiecta nauium L. remigum; donec Themistocles Atheniensibus auctor fuit classis parandae et rei maritimae eis studium iniecit (c. 15.)

Eusebiani numeri annorum, quibus horum populorum vnusquisque θαλασσοκρατῆσαι dicitur, variant vtique in codicibus, manifesto plerumque errore. Sequamur saltem potiora et probabilia, sepositis leuioribus et subtilioribus; ita clarius

o) Plinium lib. VII. extr. minus accurate tempora miscere, dum scripsit, *triremem Thucydides Aminoclem Corinthium* primum fabricasse, monitum iam est a viris doctis.

clarius patebit, non modo, consilium fuisse diversum a Thucydide, verum etiam, id forte chronologos sibi propositum habuisse, vt, quotquot populi, ante Athenienses, *nauigatione in Archipelago* ceteris eminuerint, per diuersa tempora inde a primis, declararent; adiecerunt annos durationis, quamdiu ea fama, primordiorum et auctuum, seu florentis nauigationis, seu principatus, obtinuerit; annos Olympiadum ceterosque epocharum, nescio, ipse ne Castor adiecerit, an, quod probabilius esse censeo, Iulius Africanus et Eusebius; nos ad annos ante Christum et ad Olympiades, quod et alii viri docti ad Eusebianum Hieronymum fecere, reuocauimus.

Epochae XVII. numero sunt hae: θαλασσοκρατεῖσθαι memorati sunt:

I. *Lydi* per annos 92. — ante C. N. 1170
paullo post Troiam captam; si excidio Troiae annum 1184. assignaueris.

II. *Pelasgi* per annos 85. al. 52. l. 55.
paullo post Codri mortem — 1053
(anno ante C. 1124. Aeolum migratio initium habuit; post 80 annos Ionum; et 1104 Heraclidarum reditus in Peloponnesum.)

III. *Thraces* per annos 19 (numerus corruptus) — — 1000

IV. *Rhodii* per annos 23. — 916

V. *Phryges* per a. 25. — — 893

VI. *Cyprii* per annos 32. — 868
(Corinthii inuenerunt triremes a. 784.)

VII.

VII. *Phoenices* per 45 annos — 826
VIII. *Aegyptii* — — 781
IX. *Milesii* per 18 (28) annos Ol. 7, 3. — 750
X. *Cares.* Ol. 14, 4. — 721
(a. 704. Aminias Samios docuit triremes aedificare; a. 300 ante belli Pelop. extrema; Thucyd. I, 13. Ol. 19, 1. Sub idem tempus colonia Corintho deducta in Corcyram.)
XI. *Lesbii* per annos 68. Ol. 26, 4. — 673
(a. 664 primum praelium nauale factum inter Corinthios et Corcyraeos anno 260 ante b. Pelop. extrema. Ol. 39, 4. a. 621. bellum inter Milesios et Lydos.)
XII. *Phocaeenses* Ol. 49, 2. — 583
per 44 annos.
XIII. *Samii* f. circa Ol. 58, 1. — 548
per 12 annos.
XIV. *Lacedaemonii* forte Ol. 61, 3. — 534
per 12 annos.
XV. *Naxii* f. Ol. 64, 3. — 522
per 10 annos.
XVI. *Eretrienses* f. Ol. 67, 3. — 512
per 7 annos.
XVII. *Aeginetae* Ol. 68, 4. — 505
per annos 20. vsque ad Xerxis traiectum in Graeciam. Ol. 73, 4. 485 ante C. N.

* * *

Iam cum his Prolusionibus, non tam mei meorumque studiorum, qualiacunque ea sint aut

 fuerint,

fuerint, quam almae Vniuersitatis Gottingensis, aliquando Georgiae Augustae, caussa scriptis,

— *cestumque artemque repono.*

Lectis his, si modo aetatem tulerint, infigant animis suis posteri tot clarorum virorum, qui eam ornarunt, nomina, conuertantque animos ad exempla temporum et hominum, qui literarum bonarum amore, reipublicae academicae caritate, bonisque consiliis et voluntatibus, officio et religione, obstrictos se esse arbitrati sunt, vt existimationem, famam et laudem, a maioribus partam, ipsi tuerentur in maiusque euehere anniterentur: fortuna quoque ipsa conatibus adspirante, vt ex rebus afflictis non modo seruata sit, sed nouo quoque splendore illustrata, Vniversitas literaria Gottingensis, cuius caritate et pietate vsque ad nouissimos hos annos, quibus mihi praeter spem diuturnior eius fructus concessus est, ducor, et ad vltimum vitae spiritum ductum me iri profiteor:

ἐπεὶ τίνα πάτραν, τίνα οἶκον ναίοντ᾽ ὀνυμάξομαι ἐπιφανέστερον Ἑλλάδι πυθέσθαι; πάσαισι γὰρ πολίεσσι λόγος ὁμιλεῖ Ἐρεχθέος ἀστῶν, Ἄπολλον, οἳ τεόν γε δόμον Πυθῶνι δίᾳ θαητὸν ἔτευξαν. Pindar. Pyth. VII.

INDEX.

INDEX.

A.

H.

H.

I.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

T.

U.

V.

INDEX RERVM ACADEMICARVM

IN HOC VOLVMINE SEXTO.

1804.

*) V. Gelehrte Anzeigen 1808. p. 1105.

Sermonum sacrorum.

II. *ab Ordine Iureconsultorum.*

III.

III. *ab Ordine Medicorum.*

IV. *ab Ordine Philosophorum.*

Praemia retulere

I. *ab Ordine Theologorum:*

1805.

